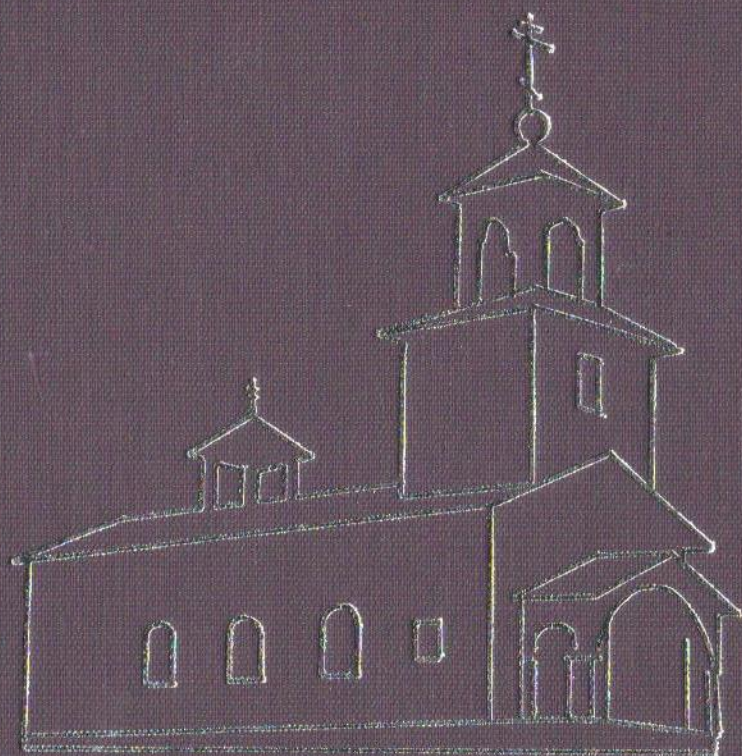

PYHÄN TRIFONIN PERINTÖ

Lapin ortodoksisen seurakunnan juhlakirja

PYHÄN TRIFONIN PERINTÖ

PYHÄN TRIFONIN PERINTÖ

Toimittanut Martti Päivinen

390

Lapin ortodoksinen seurakunta

Esipuheeksi

Lapin valistaja, pyhittäjäisä Trifon Petsamolainen, on jättänyt omalla esimerkillään mittaamattoman arvokkaan perinnön jälkipolville. Tämä perintö on samalla ollut velvoittava haaste Petsamon kreikkalaiskatoliselle seurakunnalle, sen jäsenistölle ja ennenkaikkea sen seurakunnan esimiehelle Isä Yrjö Rämelle, joka voimiaan säästämättä lähes viidenkymmenen vuoden ajan on toiminut Kolttien valistajana ja sielunpaimenena, johdattaen kaittavansa vaikeuksien ja vastoinikäymisten keskellä rauhallisimmille laitumille Korkeimman ohjaukseen luottaen ja kantaen esirukouksia heidän puolestaan Luojamme ja Kaitsijamme eteen.

Kun Petsamon kreikkalaiskatolinen seurakunta 31. päivänä joulukuuta vuonna 1949 lakkautettiin ja 1. päivänä tammikuuta vuonna 1950 perustettiin Lapin ortodoksinen seurakunta, tämä vaihdos merkitsi samalla myös perinteen vaalimistehtävän siirtymistä uudelle seurakunnalle. Suomen ortodoksisen kirkkokunnan alaisuudessa toimien se kuului vuoden 1979 loppuun saakka Helsingin hiippakuntaan, jonka jälkeen hiippakuntien lukumäärän ja alueiden rajojen muututtua vuoden 1980 alussa voimaanastuneella asetuksella muodostaa alueellisesti suurimman seurakunnan Oulun metropoliittakunnassa.

Lapin ortodoksisen seurakunnan 30-vuotisen toiminnan aikana on suurimman ja mittavimman päivätyön tehnyt seurakunnan kirkkoherrana toiminut Isä Yrjö Räme, joka aina valmiina palvelutehtävään on äärimmäisessä Pohjolassa, tuulessa ja tuis-kussa, rankkasateessa ja paahtavassa helteessä — muistaen velvoittavana P. Trifonin sanat: ”Pankaa kaikki toivonne Her-raan, sillä Hän ei ole jättänyt koskaan pulaan ketään vaikeuksiin ja onnettomuuksiin joutunutta.” — astunut pyhittäjä Trifonin askelten jälkiä hoitaen piskuista laumaa.

Lapin ortodoksisen seurakunnan juhla- ja toimikunnalle uskottiin mittava ja arvokas tehtävä, — tehtävä, joka vähäisin voimin suoritettuna tuntuu ylivoimaiselta — Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan ja Lapin ortodoksisen seurakunnan his-

toriallisten vaiheiden kokoaminen. Tässä tehtävässä on jouduttu vaivaamaan monia eri henkilöitä ja yhteisöjä työn toteuttamiseksi. Kaikkia heitä haluamme kiittää siitä arvokkaasta tuesta jota olemme saaneet osaksemme.

Erikoisesti haluamme kiittää Isä Yrjöä niistä arvokkaista tiedoista joita häneltä saimme Petsamon seurakunnan toiminnasta, erikois-olosuhteista ja kamppailusta luonnonvoimien keskellä, evakkokauden ajan elämästä ja johdettavan lauman hajaantumisesta laajoille alueille sekä jälleenrakennuskauden aikaisista tapahtumista.

Haluamme osoittaa kiitoksemme myös KP hiippakuntien piispoille, Isä Arkkipiispa Paavalille, Isä Metropoliitta Johannekselle, Isä Metropoliitta Leolle, sekä Isille rovasti Aleksanteri Kasangolle ja rovasti Aari Surakalle myötävaikutuksesta tämän teoksen syntymisessä. Petsamon seurakunnan ja Petsamon alueen ihmisten elämään liittyvän aineiston saamisessa Museovirastoa, Suomen ortodoksista kirkollishallitusta ja lukemattomia muita yksityisiä henkilöitä ja yhteisöjä jotka ovat edesauttaneet tämän vaatimattoman juhla-kirjan julkaisemisessa. Ja vielä

Korkeimmalle kuuluu suurin kiitos kaikesta siitä mitä hän on sallinut tämän julkaisun aikaansaamiseksi tapahtua. Hän siunatkoon kaikkien Teidän elämäänne ja sallikoon menestyä Teidän kättenne työn.

Rovaniemellä Pyhittäjä Aleksanteri Syväriläisen muistopäivänä 1980

isä Martti Päivinen

JUHLAKIRJAN SISÄLTÖ

Lapin ortodoksinen seurakunta 1. 1. 1950—1980 30 vuotta
Rovasti Yrjö Räme synt. 20. 12. 1900, srk:n kirkkoherra vv 1929—1970

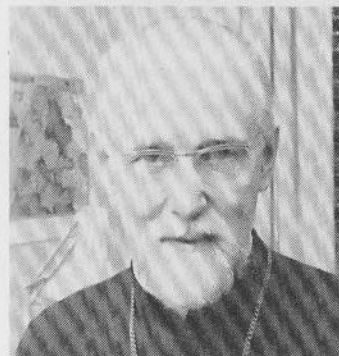
I	Arkkipiispa Paavalin tervehdys	9
	Metropoliitta Johannes: Kolttakansan asemasta	11
	Metropoliitta Leon tervehdys	19
	Maaherran tervehdys	21
	Rovaniemen kaupunginjohtajan tervehdys	22
	Rovaniemen maalaiskunnan kunnanjohtajan tervehdys	23
	PYHÄN TRIFON PETSAMOLAISEN ELÄMÄKERTA	
II	Petsamon kausi	
	Kunnianarvoinen Trifon Petsamolainen	25
	Poimintoja kolttaheimon historian vaiheista	28
	Muistoja Petsamosta ja Suonikylästä	34
	Petsamon luostarin hävitys	65
	Pyhä Trifon	67
	Kolttien historialliset vaiheet	
	Muistoja Petsamon luostarista	68
	Kolttalappalaiset	77
	Ensimmäinen matkani Petsamoon	85
	Petsamolaisten elämänvaiheita 30 vuoden aikana Petsamosta Nellimöön	113
III	Sodat ja evakkokausi	
	Petsamon joutuminen sodan jalkoihin	121
IV	Paluu ja jälleenrakentaminen	
	Lapin ortodoksinen seurakunnan jälleenrakentaminen	128
	Petsamon seurakunnan lakatessa	138
	Lapin ortodoksinen seurakunnan vaiheita	141

Vakiintuminen

Kuorotoimintaa Lapin seurakunnassa	149
Ikimuistoiset 16 vuotta Lapissa	162
Nuorisotyötä Lapissa	168
Tiistaiseuran toimintaa 50 vuoden ajalta	174
Lähimmäisen palveleminen — diakoniatyö — Lapsissa	179
Sielunpaimenena lappalaisten keskuudessa	188
Kolttien sielunpaimenena	208
Muistojen kultaisia muruja	222

VI	Tabula gratulatoria	227
----	---------------------	-----

Tervehdys Lapin seurakunnalle

Lappi tuo mieleen tunturit ja saamelaiset poroineen. Lapin ortodoksinen seurakunta taas luo mielikuvan kolttaheimosta ja sen ongelmista, vaikka toki Lapin seurakuntaan kuuluu muutakin väestöä kuin sotien jälkeen kovia kokeneet koltat.

Ensimmäisen kosketukseni Lappiin sain talvisodan päätyttyä. Silloin arkkikiispa Herman, jonka valvontaan kaikki luostarit tuolloin kuuluivat, määräsi minut Petsamon luostarin johtajaksi. Suunniteltiin jo uuteen toimipaikkaani lähtemistä. Luostarien valvojan pappismunkki Isakin oli määrä saattaa minut perille. Mutta matka jäi tekemättä, kun jatkosodan alettua tuli komennus asepalvelukseen sotilaspapiksi Rukajärven suunnalle.

Sotien jälkeen sain sitten ensi kerran nähdä Lapin maisemat. Teimme Kasanko-veljesten kanssa sisälähetysmatkan Kainuuseen ja sieltä Pohjanmaan rannikon kautta Rovaniemelle ja Sevetijärvelle. Mainioina oppainamme olivat vanhat lapinkävijät rovasti Yrjö Rämö ja kanttori Konsta Hentunen. Ei ollut vielä autotietä Sevetiin. Matkattiin reput selässä millä milloinkin päästiin. Posti-Matti vei moottorillaan Inarin poikki ja sitten jalkaparikassa tai veneellä ja välillä venettä yli kannasten vetäen. Niin sitten monen kahvinkeiton jälkeen aukeni silmiemme eteen Sevetijärvi — matkamme päämäärä.

Jumalanpalveluksesta jäi mieleen tietyt kielivaikkeudet koltta-vaen ripittämisessä, mutta selvittiin siitäkin tyydyttävästi. Ja komainta oli kolttanuorten kirkkokuoro. Hyvin oli Konsta-kanttori laulajansa opettanut, ja näytti itsekkin olevan koltthaneitosten

suosiossa. Ei kuitenkaan jäänyt Lappiin, vaikka lieene semmoinenkin mahdollisuus ollut.

Matkan varrella tutustuttiin moneen ystävälliseen koltta-perheeseen. Oltiin mukana eräissä ristiäisissäkin. Eivät siinä peninkulmat paluumatkallakaan kauan viivyttäneet, kun seurakunnan sielunpaimenen kovassa menossa pysyttelimme. Mutta kova oli väsymyskin, kun Inariin palasimme. Oli nukuttava pari tuntia, ennen kuin uskalsi käydä auton rattiin, varsinkin Inarin tietä, joka oli niin mutkainen, että kirkkoherra kertoi aina välillä näkevänsä oman autonsa perävalot.

Nyt on aikaa kulunut ensimmäisestä Lapin matkasta. Moni asia on muuttunut, mikä parempaan mikä huonompaan suuntaan. Sydämellinen tervehdys sinne Lapin seurakunnan ortodokseille, vanhempi väki saattaa siellä käyntimme muistaakin. Ja koko seurakunnalle rauhaa, yksimielisyyttä ja rakkautta. Uudelle kirkkoherralle voimia ja tarmoa jatkaa edeltäjiensä uhrautuvaa työtä uuden esipaimenen johdolla.

Herramme Jeesuksen Kristuksen siunaus olkoon kanssanne

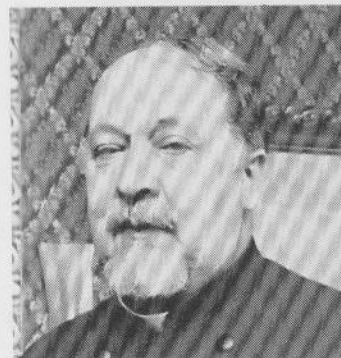
Arkkipiispa Paavali

Nykyinen arkkipiispa ja kirkkoherra Räme Lapin varusteissa.

Helsingin Metropoliitta Johannes:

Kolttakansan asemasta

Kun vietetään Lapin ortodoksisen seurakunnan 30-vuotisjuhlaa ja samalla kunnioitetaan sitä mittavaa ja merkittävää elämäntyötä, jonka rovasti Yrjö Räme on Lapin pappina vuosikymmenien varrella suorittanut, on varsin luonnollista, että tällöin erityisesti ajatellaan kolttakansan vaihteita ja asemaa. Kun aikoinaan sain vihkimyksen piispaksi, tuli minusta Lapin Piispan nimen kantaja. Tällä tavoin haluttiin kunnioittaa P. Trifonin elämäntyötä ja korostaa kolttien asemaa Kirkkomme pohjoisilla alueilla. Helsingin Metropoliittana sain sitten kymmenkunta vuotta olla myös kolttien piispana. Tuona aikana syntyi monia yhteyksiä ja paimenmatkoillani sain vähitellen ainakin jossain määrin oppia ymmärtämään kolttakansan asemaa sen monine ongelmineen, arvoineen ja mahdollisuuksineen. Joitakin näihin kysymyksiin liittyviä seikkoja käsittelen seuraavilla riveillä, joskin olen kirjoittanut niistä jo aikaisemminkin. Pääosin on seuraava teksti ollut julkaistuna Suomen ortodoksisen pappisseminaarin Oppilasyhdistyksen vuoden 1974 Agape-lehdessä, vaikkei kaikin kohdin aivan samassa muodossa. Esitetyt ajatukset ovat samalla kunnioituksen ja rakkauden tervehdys kolttaheimolle, Lapin ortodoksille seurakunnalle ja uskolliselle kanssapalvelijalleni rovasti Yrjö Rämelle.

Viime vuosina olemme eri tahoilla Kirkkoamme tulleet yhä voimakkaammalla tavalla tietoisiksi ortodoksisen kolttaheimon

seudulle. Kumpikin alue sai koulun ja Sevettijärvi lisäksi rukoushuoneena käytettäväksi luovutetun rakennuksen. Nellimön kolttien ja samoin Ivalon harvalukuisia kolttaheimon jäseniä varten rakennettiin jälleenrakennuslain nojalla Ivalon rukoushuone. Ortodoksinen seurakuntakeskus sijoitettiin tietyn harkinnan jälkeen Lapin läänin eteläosaan ja niin ollen varsin etelään kolttien uusista kotipaikoista. Petsamoon olivat jääneet rikkaat kalavedet, hyvät riista-alueet ja tuottoisat porokarjat.

On aivan ilmeistä, ettei kolttien elämä Sevetin ja Nellimön alueella ole voinut merkitä paluuta siihen tilanteeseen, mikä vallitsi Petsamossa ennen viime sotiamme, vielä vähemmän paluuta niihin olosuhteisiin, joissa he elivät ennen Tarton rauhaa ja Suomen valtiolliseen yhteyteen tulemistaan runsaat 50 vuotta sitten. Sevettijärven kylä tosin aluksi oli käytännöllisesti katsoen tietömiä taipalettien takana, mutta se ei enää tehnyt olemattomiksi niitä vuosia, jotka oli vietetty etelämpänä ympäristössä, joka oli monessa suhteessa antanut uusia outoja vaikutteita, ja jossa oli kuultu ja havaittu paljon sellaista, mikä rikkoi tai muutti entisiä näkemyksiä. Koltat osoittivat tosin vieraissa olosuhteissa useissa yhteyksissä, että oman heimon ortodoksinen usko ja perityt tavat olivat heille hyvinkin läheiset, joskin tämä tapahtui paremmin omassa piirissä kuin ympäristön asukkaitten nähden, sillä psykologisesti ymmärrettävistä syistä tuli vieraitten parissa kuvaan tiettyä arkuutta ja sulkeutuneisuutta. Perinnettä heikentäviä jälkiä oli tämä aika joka tapauksessa jättänyt kolttakansan mieleen, oli asia sitten tiedostettu tai tiedostamaton.

Vähitellen sai Sevettijärvikin yhä kiinteämmän ja paremman yhteyden muihin seutuihin. Postinkulku tuli tien syntymisen ja paranemisen mukana päivittäiseksi. Helsingin lehdetkin ovat ilmestymispäivänsä iltana Sevetin keskuksessa. Radio välittää viestejä ns. suuresta maailmasta. Postimyyntiluettelot tuovat etelän tavaravalikoimien esineistöä kolttakoteihin. Puhelin on monella taholla. Sähkö on vedetty halki erämaitten ja keskuspai-kan koululla oli jo aikaisemmin sähköä varten oma aggregaattinsa, joka on siellä mahdollistanut television jopa ennen kylän nyt tapahtunutta sähköistämistä. Paljon muutakin vastaavaa voisi luetella. Miten tämä olisi voinut jäädä vaille vaikutuksia? Miten olisi muutoksilta voitu välttyä perinteisen kulttuurin alu-

eella? Ja mitä niiltä välttyminen olisi lopulta merkinnyt kolttille itselleen? Näitä seikkoja tulisi pohtia, mutta on syytä korostaa, että meidän tulisi yrittää katsella asioita näissä tapauksissa ikäänkuin kolttakansan omalta kannalta. Asiat näyttäivät monasti varsin erilaisilta siitä riippuen, tarkastellaanko niitä Sevettijärven seudun asukkaiden näkökulmasta vai ollaanko kaukana pohjoisista olosuhteista asuvia ulkopuolisia "holhoojia", joille kolttien perinteinen elämäntapa on mielenkiintoinen ja arvokas ja jotka mihin hintaan hyvänsä haluavat estää kaiken muutoksen tuossa elämänmuodossa.

Toivottavasti asiaa ei ymmärretä väärin, kun väitän, että lopulta lieenee siten, että se tekijä, joka eniten on henkisesti murentanut kolttakulttuuria tuon sanan laajassa mielessä, on Suomen yleisen opetusohjelman mukainen koulu. Tämä vaikutus on nyt jatkunut yhä voimistuen jo yli puoli vuosisataa. Kun korostan tätä, ei se suinkaan merkitse, että suhtautuisin kielteisesti koulun olemassaoloon kolttien parissa — kaukana siitä. Koulu sinänsä on ollut tarpeen monin tavoin. Korostan mainittua seikkaa ongelmana siksi, että monet eivät tunnu lainkaan tajuavan kyseisen tekijän mullistavaa ja oloja muuttavaa merkitystä. Kun nykyajan koulu tuli kolttien maailmaan, toi se suuren paljouden vaikutteita ja tietoutta, jotka pääasiallisesti edustivat entisen elämänpiirin kannalta uutta ja vierasta maailmaa. Tähän liittyi aikoinaan tietyissä tapauksissa joittenkin opettajien aktiivisesti torjuva asenne kolttien kieleen ja muuhun omaleimaisuuteen, mikä useissa koululaispolvissa herätti arastelevan ja väheksyvän asenteen perinteistä järjestystä ja elämää kohtaan. Asenteet ovat koulussa viime vuosina muuttuneet hyvinkin myönteiseksi ja kolttaperinnettä kunnioittaviksi, mutta menneet vuosikymmenet ovat jo ehtineet vaikuttaa suuresti toiseen suuntaan.

Kirkon työtä ajatellen on myönnettävä haittatekijäksi se, ettei jumalanpalveluselämä lie kielteisesti tukenut kolttien omaa arvostusta kieltään kohtaan. Suomalaiskauden alkuun asti oli slaavi ainoa kolttien tuntema jumalanpalveluskieli, joskin Matteuksen evankeliumi oli 1878 painettu koltaksi venäläisin kirjaimin Britannian ja ulkomaitten piipiaseuran toimesta Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjapainossa Helsingissä. Sitten tuli slaavin tilalle aikoinaan suomi, joka osalla kolttaväestöä oli

1970-luvun paimenmatkoilla kolttien parissa opin arvostamaan heitä yhä enemmän. Tapaamiset ovat merkinneet minulle paljon. Vähinkin sanoin koltat ovat voineet usein antaa jotain varsin merkittävää. Olen iloinnut heidän rakkaudestaankirkkoon ja heidän välittömyydestään. Vaatimattoman vähän olemme me muut kuitenkin voineet heidän hyväkseen tehdä, kun ajatellaan kolttien elämänmuotoa ja kokonaisperinnettä. He ovat jo menettäneet paljon korvaamatonta. Monet nuoret ovat lähteneet muualle ja harvat palaavat. Vielä on kuitenkin nuorta elämää ja vielä on mahdollisuuksia P. Trifonin kansan tukemiseen tulevaisuuttakin ajatellen. Kolttaperinteen arvot ovat osana meidänkin hengellisessä ja henkisessä rikkaudessamme, mutta kolttille ne ovat vielä paljon enemmän.

Kristuksessa rakkaat Lapin ortodoksisen seurakunnan jäsenet

Tämä teos on toimitettu juhla kirjaksi huomioiden Lapin seurakunnan 30-vuotisjuhlan viettäminen ja seurakunnan pitkäaikaisen ja arvostetun paimenen rovasti Yrjö Rämeeen elämäntyö. Samalla tämä olkoon juhla kirjaksi kaikille seurakunnassa työtä tehneille ja sitä jatkaville. Olkoon se tunnustukseksi ja kiitoksen osoitukseksi menneistä vaiherikkaista vuosista ja uskon vahvistukseksi ja rohkaisuksi tulevaisuuteen, työhön ja kilvoitukseen.

Osana uutta kuluvan vuoden alussa toimintansa aloittanutta Oulun hiippakuntaa on Lapin seurakunta laaja, vireä ja perinteiltään monipuolinen kokonaisuus. Sen maantieteellisenä alueena on koko Lappi, karu ja kaunis, valoisa ja värikäs, kaamokseen hiljentyvä ja kevääseen heräävä. Tuon seurakunnan jäsenet ovat elämäniloisen ortodoksisen uskon hengellisesti kasvattamia ja voimakkaasti perinteitään vaalivia ja siirtäviä. Erityisenä väri-läiskänä tässä kokonaisuudessa ovat koltat ja Petsamon perinnettä elävöittävät seurakunnan osat.

Paljon on vuosien varrella tehty työtä seurakunnan rakentamiseksi ja paljon on tehtävää edessäpäin. Kolttakieli ja edes osittain sillä toimitettava jumalanpalvelus on eräs myönteisistä haasteista ja niitä muita on monta. Mutta kun me olemme oikealla ja ymmärtäväisellä tavalla ylpeitä omastamme ja syntyperästämmä ja kun meillä on Kristuksen läsnäolon kokemukseen nojaava tulevaisuudenusko, kun me näemme ahkerien sananju-

Rovaniemen kaupunginjohtajan tervehdys

Yrjö Rämeen elämäнкаaren ja elämäntyön ensimmäinen toteutamispaikka ja kohde oli Petsamo. Työ oli todellista kutsumustyötä vajavaisin taloudellisin ja muin ulkoisin mahdollisuuksin. Tuossa työssä tarvittiin myös nuorta, hyväkuntoista miestä, olihan varsin usein kysymys monien peninkulmien omin jaloin taitavaltamisesta. Sodan jälkeisten Yrjö Rämeen Rovaniemen vuosien keskusteluista olen tullut siihen johtopäätökseen, että hänen sydämensä on auttamattomasti jäänyt Petsamoon. Minulla on Yrjö Rämeen Petsamon ajoilta pieniä henkilökohtaisiakin muistoja: Kuljin parina 30-luvun loppupuolen kesänä postipoikana Petsamoon. Sattui pari-kolme kertaa, että ketterä ja vilkas Isä Yrjö nousi postiautoon jostain Nautsista tai Alaluostarilta.

Suomen ortodoksinen kirkko on niin sanoakseni vallannut asemia viime aikoina. En tarkoita vain piispojen lukumäärän lisääntymistä ja pyrkimistä suurempaan hengelliseen itsenäisyyteen. Tarkoitan sitä, että ortodoksinen kirkko on selvästi tullut kaikille suomalaisille tutummaksi ja läheisemmäksi. Isä Yrjö poikamaisella arvokkuudellaan on ollut veistämässä yhtä nurkkaa tässä uudessa ortodoksisessa rakennuksessa.

Tuure Salo
Rovaniemen kaupunginjohtaja

Rovaniemen maalaiskunnan kunnanjohtajan tervehdys

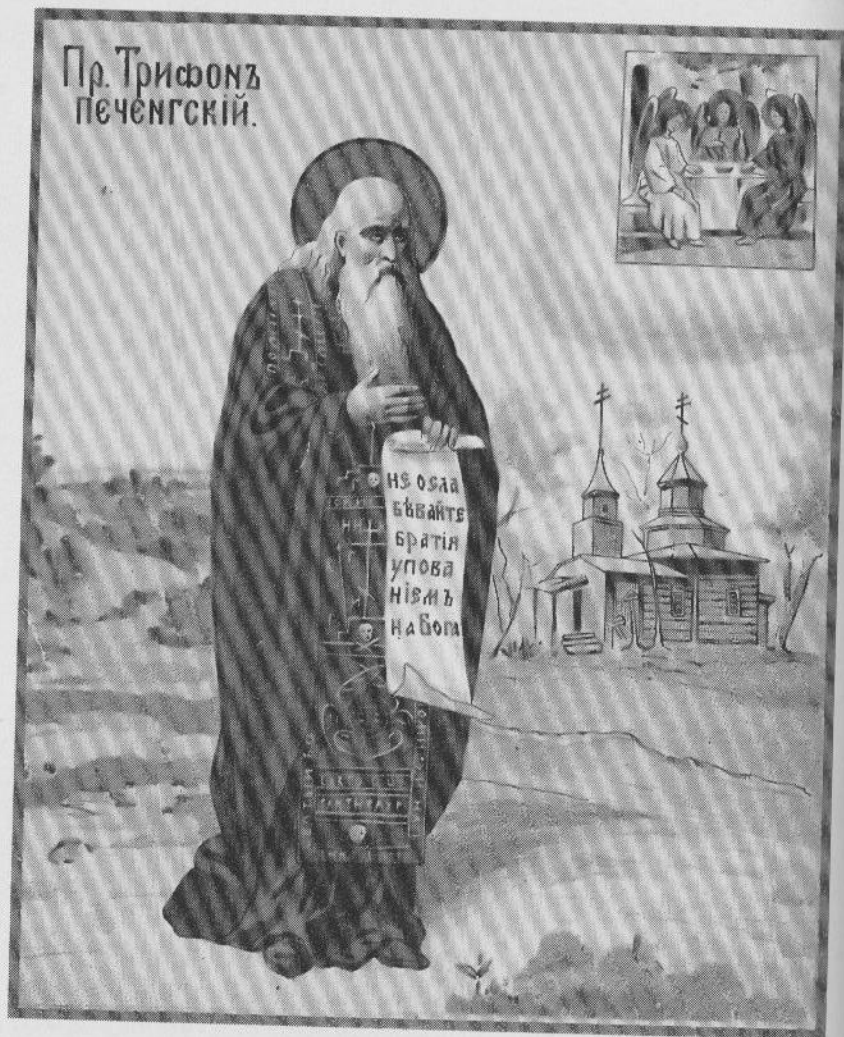

Meillä suomalaisilla on sekä henkisen että hengellisen elämän rikkautena se, että meillä on toisaalta virallisesti käytössä sekä suomenkieli että ruotsinkieli ja täällä pohjoisessa vielä saamenkieli ja kutakin kieltä edustavalla väestöllä oma kulttuurinsa sekä toisaalta se, että meillä on sekä evankelis-luterilainen että ortodoksinen kansankirkko.

Meillä on maallisen ja hengellisen vallan välillä selvä työnjako. Kuntatasolla meidän tehtävämme on huolehtia ihmisen henkisistä ja sosiaalisista, kaikista maallisen yhteiskunnan säännöksillä määrätyistä tarpeista. Seurakunnan tehtävänä on huolehtia samasta ja samoista ihmisistä, heidän sielunhoidostaan.

Ihmisten tarpeiden hoitamisessa on eri aikoina jossain määrin erilaisia painopistealueita. Meillä on ollut selvä ja voimakas materialismin aikakausi, jolloin mahdollisimman suuri taloudellisen hyvinvoinnin kasvu on nähty ihmisen kannalta tavoiteltavaksi. Tämä kausi, niin olen ainakin henkilökohtaisesti näkemässä, on onneksi paljolti sivuutettu. On tultu aikakauteen, jolloin seurakunnan tarjoamien henkisten ja hengellisten tarpeiden nälkä on voimistuvasti kasvanut.

Näitä ihmisen elämän kannalta ainutkertaisen välttämättömiä tarpeita on Lapin ortodoksisen väestön keskuudessa palvelut 30 vuotta itsenäinen Lapin ortodoksinen seurakunta. Näistä tarpeista on ortodoksisen seurakunnan edustajana ja palvelijana

hallisesti kristinuskon saarnaamista ja julistamista. N. 30 vuoden uhrautuvaisen ja apostolisen kasvatustyön tuloksena Lappeen rakennettiin Hristovin kirkko. Temppeli on rakennettu Pyhän Kolminaisuuden kunniaksi ja myöhemmin muutettu Trifonin nimeksi luostariksi Petsamojoen rannalle.

Takkaana pyhittäjä Trifon Petsamolainen nukkui kuolonuuteen ja hänet on haudattu omaan Petsamon Luostariinsa. Muistopäivää vietetään 15. joulukuuta ja 1. helmikuuta.

Suom. M. Patronen

M. Päivinen:

Poimintoja kolttaheimon historian vaiheista

Kaikkialla siellä, missä kyläyhteisöjä voitiin tavata, oli kullakin yhteisöllä myös omia erikoispiirteitä. Tavallisesti ne liittyivät eri heimojen ja jopa sukujenkin säilyttämiin perinteisiin, joista pidettiin hyvin tarkoin kiinni. Aikana, jolloin luku- ja kirjoitustaito ei vielä ollut yleistynyt, eri heimojen perinteet välitettiin lapsille suullisina. Joitakin pieniä ja merkityksettömiä yksityiskohtia tällaisen perinteen tallettamisessa unohdettiin, mutta yleiset ja keskeisimmät asiat muistettiin hyvinkin tarkoin. Monet vanhemmat ja esivanhemmat vielä nytkin mielellään muistelevat niitä aikoja jolloin he saivat olla kuulemassa tuon rikkaan perinteen kerrontaa ja sen tallentamista kuulemansa perusteella.

Kolttaperinteen rikkaus sen moninaisine vivahteineen on ollut eräs tällainen "aarre saviastioissa" jota on pyritty huolella vaalimaan ja tallettamaan kolttaheimon eri sukujen keskuudessa. Tätä suullista perimätietoa ei ole läheskään kaikkea vielä saatu kootuksi painettavaan asuun. Muutamia yleisimpiä asioita on vasta kerätty kolttaheimon kertojen keskuudessa.

Kolttaheimon elinolosuhteet eroavat hyvin suuresti muiden ihmisten elinolosuhteista. Valtaosan toimeentulosta muodostaa kalastus ja riistanpyynti. Sen vuoksi tarvittiin hyvin laajoja käyttöalueita, missä em. elinkeinoja voitiin harjoittaa. Monista eri yhteyksistä käy selville että pienelle kolttaväestölle tällaisia erämaita riitti ennen sotia. Näillä laajoilla erämaa-alueilla perheet muodostivat siitoja, lapinkyliä, jotka sijaitsivat tavallisesti joidenkin huomattavien kulkuväylien, tavallisimmin vesistöreittien läheisyydessä. Samalla ne muodostivat myös luonnollisia rajoja eri kylien välillä. Rajojen ollessa näin selviä ei riitaisuuksia syntynyt alueiden omistuksesta.

Vaikka hyvin niukkoja tietoja tällaisista siitoista onkin olemassa, kuitenkin säilyneiden asiakirjojen muistiinmerkinnöistä

voidaan havaita selviä merkkejä sekä siitojen että eräiden kolttayhdyskuntien rajoista. Kolttayhdyskunnista ja heidän rajoistaan on mainintoja jo 1750-luvun tienoilta mm. venäläisissä asiakirjoissa.

Suenjelsijdin (Suonikylän) alueen koltilla on todistettavasti ollut käytössä jo omiakin asiakirjoja joita he säilyttivät sitä varten valmistetuissa honkalippaissa. Koltilla oli silloin erityisiä luottamusmiehiä, — samoin kuin nykyisinkin — joiden tehtävänä oli kolttaheimon yhteisten etujen valvominen ja yhteisten asioiden eteenpäinvieminen ja niiden hoitaminen koko kolttayhdyskunnan yhteiseksi parhaaksi.

Juuri tällaisista luottamusmiesten tallentamista asiakirjoista on saatu tietoja mm. kolttien asuttaman Suenjelsijdin alueen rajoista ja metsästys-, kalastus- ja poronhoitoalueista.

Näiden alkuperäisten asiakirjojen joukossa on myös Pietari Suuren antama asiakirja, vuodelta 1697, jossa vahvistettiin kolttien kalastusoikeus Tuulomajoella Patuna-Koskessa. Kolttaheimon monet tavat ja perinteet ovat kaikkein kauimmin säilyneet muuttumattomina juuri Suonikylän alueella. Tämä johtui siitä, että ulkopuolisten oli hyvin vaikea kulkea noille alueille maaston vaikeakulkuisuuden ja syrjäisen sijaintinsa vuoksi.

Voidaan todeta että ainoat ulkomaailmasta saapuneet vieraat Suonikylässä — hekin vain kerran vuodessa pikavierailuja tehden — olivat veronkantajia, jotka monien asiakirjalähteiden mukaan suorittivat osittain myös pakkoverotusta lappalaisten keskuudessa. Tämä tietenkin oli aiheuttanut sen että suurin osa lappalaisista siirtyi verotusta pakoon yhä pohjoisemmaksi.

Miksi sitten näin tapahtui? Tähän löytyy selkeä vastaus.

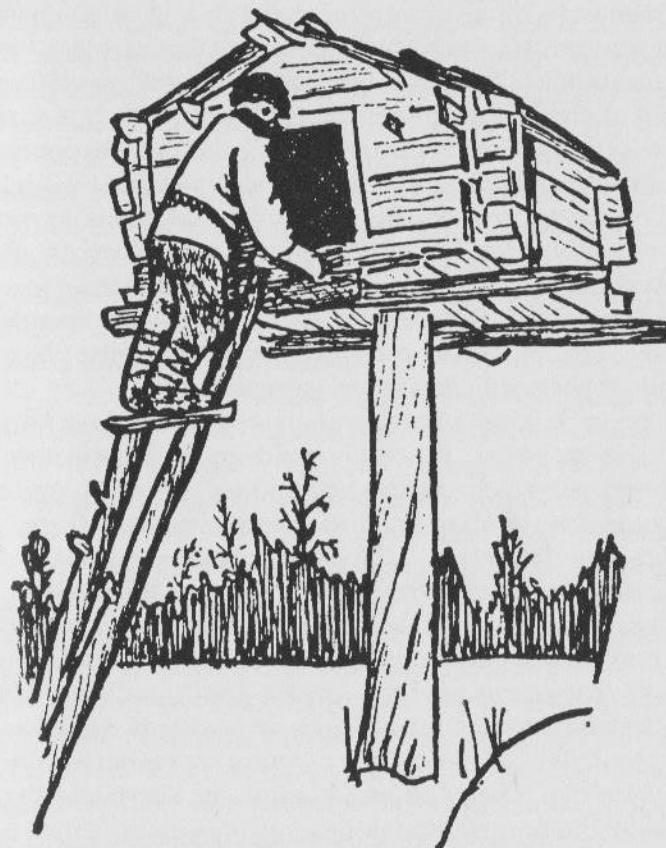
Vasili III:n kirjeestä vuodelta 1517 käy selville että Kuolan ja Jäämeren rannan lappalaiset olivat tehneet valituksen kahden veronkantajan kiertämisestä samoissa kylissä ja kiskoneen veron lisäksi myös itselleen ylimääräisiä lahjoja. Tästä oli seurauksena se, että silloinen Venäjän suuriruhtinas oli käskennyt säilyttää Lapin kahtena veropiirinä siten, että Kantalahden verotuspiiriin kuuluivat Akkalan, Nuortijärven, Suonikylän, Inarin, Paatsjoen, Näämön, Utsjoen, Varangin, Pummankin, Muotkan ja Luttojärven kylät. Toiseen verotuspiiriin taas luettiin kuuluviksi Turja, Kuola, Lovijärvi ja Umba. Vaikka tämä asiakirja antoi-

kin melko tarkat rajat verottajille, joutuivat lappalaiset tästä huolimatta moninkertaisen riiston rasittamiksi siitäkin huolimatta vaikka lappalaisperheet oli pyritty jakamaan verottajaryhmien kesken. Suurin osa Yhteisen Lapin kylistä joutui maksamaan veroa kahdelle, jopa kolmellekin valtiolle.

Kun suurin osa sijd-alueista liitettiin Suomeen Venäjän valtakumouksen jälkeen muodosti vuonna 1921 vedetty itäraja esteen Neuvostoliiton taloudellisten toimenpiteiden soveltamiselle Suonikylän länsiosissa. Toisaalta kun Suomessa säädettyä Petsamon asutuslakia vuonna 1925 ei sovellettu Suonikylässä, säilyivät kolttien yhteiskunnalliset perinteet, muodot ja tavat lähes muuttumattomina aina vuoteen 1939 saakka jolloin siitä tuli maailmansodan sotaanäyttämö. Kolttien luontoon juurtuminen oli niin hyvää joten minkäänlaiset luonnonoikut (esim. sääolosuhteiden äkilliset vaihtelut) eivät tuottaneet heille yllätyksiä, sillä kaikkialla siellä missä he liikkuiivat tai minne he asettuivat, he tunsivat olevansa siellä kotonaan.

Kalastus oli tärkeimpiä elinkeinoja jota harjoitettiin sukualueiden järvissä ja puroissa. Näiden järvien ja jokien rannoilla sijaitsivat myös kolttien varsinaiset asuinpaikat. Näitä asuntoja varjeltiin hyvin tarkoin vierailta kulkijoilta, joilla oli pahanteko ja tuhoaminen mielessään. Tiedetään, että alkuaikoina tällaiset asunnot pyrittiin tekemään piilopaikkoihin ja maan alle, jolloin vieraiden järvien, jokien tai purojen kautta matkustavien ei ollut helppoa niitä löytää. Jo rakennusvaiheessa tarkoin varottiin lastujen joutumista puroihin ja edelleen valtavyliin, koska ne saattoivat ilmiantaa asunnon. Kolttien keskuudessa muuttaminen perheineen paikasta toiseen määräytyi kalastusolosuhteiden mukaan, kunkin kalalajin kutuajasta riippuen lähes kaikilla asuinalueilla oli pienehköjä hirrestä rakennettuja tupia mutta joskus asuttiin joko kodassa tai laavussa. Varastopaikat näillä alueilla olivat asuntoja tärkeämpiä, sillä niissä säilytettiin saaliita talvea varten joista ne sitten kuljetettiin talvikylään. Näitä kutsuttiin nimellä Nili tai Purnu jotka oli rakennettu yhden tai neljän tolpan varaan (ns. patsasaittoja). Kesäpaikoissa oli koltilla käytössä myös kellarit, joissa ruoka-aineet säilyivät kylminä.

Suuria poroerotuksia ei järjestetty vaan löydetyt porot vaihdettiin omiin naapureiden kanssa sovituilla ns. ”liittopaikoilla”

(lettsaij) eli tapaamispaikoilla.

Toinen tärkeä elinkeino oli riistanpyynti, josta saaliista kolttien vanhojen tapojen mukaan tulivat osalliseksi kaikki heimon ja siitan jäsenet, myös köyhät ja sairaat, jotka eivät voineet itse osallistua riistanpyyntiin. Tämän erikoispiirteen etuisuutena oli se ettei kukaan kolttaheimon jäsenistä päässyt kerskumaan varallisuudellaan, vaan kaikkien kohdalla varallisuus pysyi lähes samantasoisena. Toiseksi myös sairaat ja köyhät olivat samanarvoisia heimon jäseninä. Lisäksi tällainen menettely oli omiaan myös lujittamaan kolttaheimon keskuudessa yhteenkuuluvaisuuden tunnetta.

Yleisimpiä riistaeläimiä olivat peurat, hirvet ja majavat, joiden turkiksia käytettiin mm. veronmaksuvälineinä.

Tiedämme eri lähteistä koottujen tietojen ja asianomaisten antamien kertomusten perusteella sen, että koltat olivat hyvin taitavia poronhoitajia, jotka tunsivat eläimensä yksilöllisesti. Niinpä olikin yleisessä tiedossa kolttaheimon jäsenten ja saamelaiden keskuudessa erityisen arvostettuja kolttien kasvattamat suuret, voimakkaat porot. Näiden hirvaiden kysyntä oli jatkuvasti melko suurta johtuen siitä, että määrätietoisella kasvattamisella vain parhaiden hirvaiden sallittiin jatkaa sukua. Poro kolttien keskuudessa ei ollut pääomaa, vaan apulainen (työtoveri) johon kiinnytettiin. Alkuaikoina koltat eivät systemaattisesti kasvattaneet poroja, mutta kun riista metsästysalueilta alkoi vähetä alettiin myös poroja kasvattaa teuraseläimiksi.

Suonikylän koltille sukualueet olivat muodostuneet hyvin keskeisiksi ja tärkeiksi. Kuitenkin voidaan eri lähteiden antamien tietojen perusteella todeta, että sotien jälkeen solmitussa Tarton rauhassa jäi itäisen naapurimaamme rajan sisälle n. 1/4 Suonikylän alueista, myös näiden sukualueiden perheet jäivät vapaaehtoisesti Neuvostoliiton puolelle ja saivat tuon maan kansalaisuuden. Sensijaan läntisten sukualueiden perheet muuttivat Suomen puolelle, saaden Suomen kansalaisuuden. Suomen valtiovallan kädenojennus näiden alueiden kodittomille koltaperheille oli todella arvokas teko, jonka seurauksena rajan taakse jääneen talvikylän tilalle Suomen valtio rakennutti vuosina 1927—1930 uuden talvikylän sekä koulun, joka sai sijdin ”sydämen” sykkimään normaaliin tahtiin.

Näyttää ilmeiseltä, että myös kirkollinen elämä oli pyhittäjäissä Trifon Petsamolaisen kuoleman jälkeen antanut kolttaheimolle jotain kestäväää ja katoamatonta. Tämä heijastui mm. heidän suhteissaan lähimmäisiinsä ja erikoisen suurella huolella valmistauduttiin pappien vierailuihin sekä toistuviin pyhiinvaellusmatkoihin Petsamon luostariin. Kolttien sielunpaimen vieraili kerran tai kahdesti talvikylässä ja toimitti siellä jumalanpalvelusten lisäksi myös lapsien kastamiset, avioliittoon vihkimiset, ruumiinsiunaukset ja kotien siunaamiset. Kaikissa näissä tilaisuuksissa oli koko kylän väki läsnä. Ne olivat paitsi suvun juhla, samalla myös koko kylän yhteisiä juhlatapahtumia.

Perheiden muodostamien lapinkylä Sijdin yhteiset asiat hoidettiin kyläkokouksessa eli Sobbarissa. Näissä kyläkokouk-

sisissa olivat kaikki perheet ja taloudet edustettuina. Paitsi keskustelupaikka, SOBBAR oli myös käräjäpaikka, jossa kaikki riitapuolten väliset asiat pyrittiin ratkomaan ja lopputulos pyrittiin saamaan molempia osapuolia tyydyttäväksi, ellei tarkoin tiedetty käsiteltävän riitaisuuden todenperäisyyttä. Tämän kyläkokouksen, Sobbarin tekemistä päätöksistä ei voinut valittaa.

Sijdin SOBBAR oli myös kaiken edelläsanotun lisäksi elin, johon keskittyi sekä yhteiskunnallinen, että poliittinen toiminta, ja perinteisillä käsityksillä sekä kolttaheimon keskuudessa säilyneillä lakimääräyksillä oli tuolloin hyvinkin keskeinen asema silloisessa kolttayhteiskunnassa.

— Poro oli myöhemmin tärkeä eläin. Sen maito muodostui erittäin hyväksi terveydenlähteeksi varsinkin kasvuiässä oleville lapsille ja vanhuksille. Lieneekö poronmaidolla ollut yhteyttä kolttaheimon jäsenten korkeaan ikään. Kuitenkin voidaan osoittaa, että vielä nytkin Suonikylästä evakkoon lähteneet kolttaheimon jäsenet kuollessaan ovat keskimääräisesti vanhempia kuin muut suomalaiset. Ikäjakama on yli 10 vuotta.

— Poronmaidosta, joka lypsettiin vaatimista, valmistettiin juustoa. Tätä sitten käytettiin maksuvälineenä, tai vaihtovälineenä kahvin, teen, jauhojen, kankaiden, sokerin tai vaikkapa väkevien juomien hankinnassa. Joskus kun poronmaitoa tuli hyvin runsaasti, eikä sitä voinut vaihtaa muuhun taloudessa tarvittavaan tavaraan, siitä voitiin valmistaa myös voita, jonka säilyvyys noilla karuilla alueilla oli erittäin hyvä.

LÄHTEET:

- Karl Nickul: Saamelaiset kansana ja kansalaisina, Suomalaisen kirjallisuuden seuran julkaisuja 297, Helsinki 1970.
J. J. Mikkola: Kolttakylän arkisto, Lapin sivistysseuran julkaisu 8. Helsinki 1941.
T. I. Itkonen: Koltan- ja kuolanlappalaisia satuja. Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia, Helsinki 1931.
Karl Nickul: ”The Skolt lapp Community Suenjelsijd during the year 1938” Nordiska Museet: Acta Lapponica. V. Uppsala 1948.
Heikki Kirkinen: Karjala Idän ja Lännen välissä I Kirjayhtymä, Helsinki 1980.
Haastattelut, joita tämän artikkelin materiaalin kokoamiseksi on tehty Suonikylästä evakkoon lähteneiden, ja nyt Sevettijärvellä sekä Nellimön alueella elämänehtoota viettävien keskuudessa.

Muistoja Petsamosta ja Suonikylästä

Darja Jefremoff:

Petsamo oli hyvin rakas monille meistä. Se oli myös rikas sekä toimeentulon että kulttuurin suhteen. Pysyvät muistot säilyvät meillä rinnassamme koko elämämme ajan. Valitettavasti vaan meidän ei sallita käydä siellä. Jos vaikka saisimme käväistä siellä, niin sekin olisi hyvin mukava asia.

Kuinka lähellä Petsamon luostaria te asuite?

— Se ei kyllä ollut kovinkaan lähellä. Jalkaisin aina kuljin n. 70 km:n matkan Petsamon ylä-luostariin, josta hankittiin ruokatarvikkeita. Kovin kauaa emme ennättäneet tuolla valtion rakennuttamassa uudessa Suonikylässä asustella, vähän yli kymmenen vuotta, kun täytyi kaikki jättää sinne ja lähteä pois sodan jaloista.

Kun vainaja haudattiin, niin hautaan hänen mukaansa ei annettu muuta kuin risti kaulaan ja saatettiin kunnialla hautaan.

Milloin lähditte Suonikylästä?

— Olen ollut täällä yli 30-vuotta, minut vihittiin vasta täällä Suomen puolella, olin tuolloin jo yli 40-vuotta tyttönä ja tänne tulin myös tyttöäänä. Vuokrattiin tuolta pieni talo ja muistan kuinka isä Yrjö Råme vihki meidät täällä kotona, kun ei ollut kirkkoa, eikä rukoushuonetta ollut Nellimössä, eikä myöskään Ivalossa.

Millaisia häälahjoja tuohon aikaan annettiin?

— Kukin antoi oman mielensä mukaan sitä mitä arveli vastaviihittyjen omassa perheessään tarvitsevan. Ja jos joku ei osannut antaa lahjana tarvittavia esineitä, niin sitten annettiin rahana, jolla voi sitten hankkia sitä mitä tarvitsi.

Tavallisimpina häälahjoina tuotiin kahvikuppeja, kahvipannuja, lautasia ja kaikkea mitä taloudessa tarvittiin. Hyvin usein

jos rahaa annettiin, niin osa siitä pantiin kirkkoon ja pyydettiin kantamaan esirukouksia vastaviihittyjen puolesta.

Annettiinko myös kihlautuneille jotain kihlajaislahjana?

— Sulhaselle tavallisesti annettiin Suonikylässä kauluspaita ja morsiamelle metritavarana kankaita, joista tehtiin puseroita ja hameita. Minulla on vielä muistona se hame, jonka sain kihlajaislahjana. Kaikki lahjat, joita olemme mieheni kanssa saaneet, pidän muistona noilta ajoilta.

Vasta sitten, kun vihkiminen oli suoritettu annettiin koltta-vaimolle perinteisen tavan mukaan emännän lakki, joka oli melko korkea ja kauniisti helmillä kirjailtu päähine. Minä sain äitivainajani lakin, kun minut vihittiin, mutta mieheni osti minulle vielä oman lakin, jota sitten käytin aina mieheni kuolemaan saakka. Vanhan perinteen mukaan sen jälkeen, kun aviomies on kuollut niin kolttaleskivaimo ei voi enää käyttää emännän lakkia.

Kun sitten sodan melskeet alkoivat Petsamon alueella, niin kaikki oli jätettävä sinne, mitään ei juuri ennättänyt ottaa mukaan. Ensiksi jouduimme lähtemään Suonikylästä ja olimme vähän aikaa Nellimön alueella, mutta sitten sotatoimien laajentu-

KP Metropoliitta Leo ja Darja Jefremoff

essa meidät siirrettiin Kalajoelle, mistä meidät sitten kuljetettiin Peltjoelle, jossa oli ollut venäläisiä vankeja. Nämä vangit oli kuljetettu sieltä pois ja meidät n. 15 perhettä laitettiin sinne tilapäisesti asumaan noihin parakkeihin. Minä olin silloin heidän mukanaan äidin ja isän kanssa.

Asetuimme Darjan ohjaamana hänen kotiinsa, jossa hän viettää yksin suurimman osan ajastaan, välillä hän juttelee ainoalle puhetoverilleen — kissalle — koltan kielellä ja kertoo, että meille on tullut vieraita. Täydellinen hiljaisuus ja lempeys vallitsee tässä kodissa, ja tuntui siltä kuin Darja juuri hetkeä aikaisemmin olisi poistunut tuosta huoneesta rukoilemasta. Erittäin kaunis Kristuksen ikoni on asetettu sille kuuluvalla paikalla ja ikonin edessä palava tuohus kertoo sanatonta kieltään tästä hurskaasta kolttaheimon jäsenestä, joka omalla esimerkillään, suurella lempeydellään, sydämellisellä rakkaudella ja lämmöllä tervehtii kaikkia hänen luonaan piipahtavia ystäviä.

Keskustelun aikana kävi myös selville se, että Sevettijärvellä kylänvanhimpana ja rukoushuoneen isäntänä toiminut Jaakko Sverloff oli Darjan setä, jonka toiminta kolttaheimon keskuudessa on ollut erittäin ansiokasta. Jokainen, joka häneen tutustui ja keskusteli hänen kanssaan sai todella tuntea sen suuren ystävyyden ja rakkauden, joka Jaakon elämästä ja rikkaasta heimon perinteiden vaalimisesta oli selvästi aistittavissa hänen olemuksestaan.

— Igumeni Anafan oli Petsamon luostarin igumeni, joka aina kutsui palveluksessa mukana olleita teelle. Hänellä oli hyvin suuri samovaari, josta teetä riitti kaikille. Hyvin usein äitini kanssa olimme igumeni Anafanin luona teetä juomassa yhdessä toisten kanssa. Tämän kuvan igumeni itse on antanut minulle muistoksi. Hän oli ollut luostarin igumenina ainakin 15 vuotta, jona aikana kävin luostarin jumalanpalveluksissa. Hän kävi myös meidän kotipaikallamme siksi, kun oli kuullut joltakin, että meillä oli niin pikkuinen mökki, että pää kosketti kattoa, koti missä isäni ja minä olimme syntyneet. Ja kun igumeni ei ollut oikein asiaa uskonut, niin hän palkkasi talvikyydin ja tuli sitä katsomaan ja sanoi: ”Kuinka te kylmässä kestätte?” Me sanoimme, ettei meillä ole kylmä, kun savupiipi on aina lämmin. Siinä oli lämmityksen vuoksi pieni takka, jossa aina pidettiin valkeaa.

Igumeni Anafan

— Tämä kuva esittää nykyisin Valamon luostarissa olevaa munkki Akakia, jonka apulaisena minäkin olen ollut. Minä olen ollut pyörittämässä suurta tahkoa, kun viikatteita teroitettiin. Se oli hyvin raskasta työtä, vaikka tavallisesti tämän työn aina suorittivat miehet.

Igumeni sanoi sen kuultuaan, että hän mennessään sanoisi naapureille, että tekevät meille uusista hirsistä kokonaan uuden kodin. Ja minun nuorin setäni, Jaakko Sverloff aloitti tekemään tätä uutta kotia, mutta hänen luontonsa ei kestänyt, vaan noin neljä varpaa sai tehdyksi päällekkäin, niin siihen se jäi kesken. Meiltä oli 6 km:n päässä kotoa rajavartiosto, ja kun sitten heille asiasta sanottiin, niin heti alettiin jatkaa rakentamista ja niin vain uusi koti valmistui ja meidän ei tarvinnut muuta kuin mennä sisälle. Kuitenkaan emme ennättäneet montaa vuotta siinä asua, kun oli lähdettävä evakkoon, mutta hyvältä se vähäinenkin aika siinä tuntui asua.

Monia lahjoja on minulla noilta ajoilta ja pidän ne muistona, sillä ne ovat paljon arvokkaampia kuin raha.

— Tässä on myös Petsamon pääluostarin kuva ja ns. Spasiitelnaja-tunturi l. Pelastuksen vuori, jonne pyhittäjä Trifon oli mennyt. Itsekin olen käynyt täällä huipulla hyvin usein, sillä kuljin siellä töissä. Se oli hyvin kaunis paikka ja luonnon karu yksinkertaisuus aina puhutteli siellä kävijää.

Lehtileike: ”Darja Jefremoff s. Sverloff, on syntynyt 14. 4. 1906 Petsamon Suonikylässä ja kasvanut siellä. Hänen vanhempillaan oli pienen pieni tupa ylä-Akkajärven alapäässä. Vaikka koti oli köyhä, piti Darja sen pystyssä ahkeruudellaan ja tarmolla. Hän kalasteli, teki käsitöitä, hoiti lampaista ja vähäisiä porojakin. Kesäisin hänellä oli tapana työskennellä Petsamon luostarissa ja ansiotyöstä palatessaan hän silloin aina kantoj uskomattoman raskaan muonataakan selässään n. 100 km:n taipaaleen. Tuskinpa oli sellaista Talvikylässä kävijää, jonka huomio ei olisi kiintynyt tähän tarmokkaaseen naiseen.

Sitten tulivat sotavuodet vaikeuksineen. Sodan jälkeen Darja solmi avioliiton Petsamonjoen kylästä kotoisin olevan Boris Jefremoffin kanssa ja he asettuivat asumaan Nellimön alueelle. Vaikka olosuhteet ovatkin muuttuneet, on Darja yhtä touhukas kuin ennenkin. Vuoden 1955 syksyllä hän yhdessä serkkunsa Naska Mosnikoffin kanssa kävi Helsingissä, missä heidän säilyttämänsä raanukudontatekniikka talletettiin tutkimukselle ja missä taiteilija Niina Sailo muovaili molempien muotokuvat. Pieni koti Nellimössä on mallikelpoisessa järjestyksessä, ja kun Sevettijärveläisten, entisten suonikyläläisten, matka kulkee Nellimön kautta heillä on aina asiaa Darjan ja Boriksen vieraanvaraiseen kotiin.”

Petsamon kaudelta ei huonoja muistoja ole lainkaan. Kaikki oli hyvin, ei mitään pahaa ollut kenenkään kanssa. Olin siellä myös hotellin tarjoilijana ja tulin toimeen siellä sekä suomenkieltä että venäjänkieltä puhuvien kanssa. Ainut seikka tulee mieleeni silloin, kun palkkaa maksoi, omistaja oli hyvin nuuka, ja sain silloin hyvin huonosti palkkaa. Sain palkkana työstä suolaa 10 kg, sokeria 10 kg sekä vähän teetä.

Aikaisemmin olin heiniä haravoimassa luostarissa, mutta kun tutustuin luostarin veljestöön minut otettiin luostarin hotelliin töihin. Siellä olin aina syyskuuhun saakka ja sitten piti lähteä taas kotiin Suonikylään, jossa vanha isä ja äiti eivät enää jaksaneet tehdä työtä ja talvikin oli taas tulossa.

Isä kuoli täällä Nellimössä, koko evakkotaipaaleen ajan kuljetin isää ja äitiä mukana. Kuljettiin Kalajoet ja Pyhäjoet ja ta-

kaisin, ja huolehdiin kaikista asioista, pyykinpesusta jne. Kun sitten lähtö tuli eivät edes sukulaiset sanoneet milloin lähdettiin, vaan lähtivät aivan salaa. Varmaan luulivat meidän jäävän sinne, mutta en jäänyt odottelemaan paikkakunnan poikia, vaan lähdin evakkotaipaleelle vanhempieni kanssa, ja siksi kaikki mitä meillä oli siellä, oli jätettävä sinne. Vain kolme lammasta kulki minun mukani evakkotiellä, mennessä oli kahdeksan lammasta.

— Kuvassa näkyy luostarin kirkko, hotelli ja ruokala, taustalla näkyy Spasitelnaja-tunturi. Tuolla Pelastuksen vuorella kävin turistien oppaana kaksi kertaa. Se oli melko korkea tunturi, jonka huipulle oli viiden kilometrin matka. Tunturille vei pieni kapea polku, jota pitkin ihmiset kulkivat. Iso-isältä olen saanut tuon kauniin ikonin ja minulle sanottiin, että mitään muuta ei anneta, mutta tästä pidä hyvää huolta. Kun olin voimissani neuloin säpäkät, nahkakengät, villakintaat, sukat ja kaikki, mutta nyt en enää jaksa niitä tehdä. Säpäkkiä oli poronahasta valmistetut housut.

Hyvin monenlaisia kansanomaisia lääketysmenetelmiä oli myös käytössä. Esim. yskässä hyvin yleisesti käytetty lääke valmistettiin uunissa poltetusta tuhkasta, joka saatiin koivun tai männyn tuhkasta. Tuhka pantiin veteen kiehumään ja sitä keitettiin niin kauan kunnes liemi oli kirkasta. Sen jälkeen se siivöitiin huolella, mutta se ei saanut olla liian voimakasta. Sen jälkeen sitä voitiin nauttia yskässä ja yskä lähtee ihan varmasti, mutta jos jollakin on keuhkotauti, niin silloin ei tästä ollut mitään vaikutusta.

Kesäisin oli sitten se aika, jolloin koottiin talvea varten muonaa, kalastettiin ja metsästettiin. Kalat säilöttiin suolaamalla, ja se, mitä kunakin vuonna sait sen mukaan myös elit, toisina vuosina kakku oli leveämpi, toisina taas kapeampi. Tavallisesti käytettiin poronlihaa, mutta meillä ei ollut sitäkään, sillä susilauma, n. 5—6 sutta oli syönyt kaikki poromme, eikä uusien porojen hankkimiseen ollut varaa. Samoin sudet söivät myös meiltä lampaat. Isällä ei ollut pyssyä, mutta toiset kuultuaan susien vierailuista, lähtivät pyssyineen takaa-ajoon.

Oltiinko poroerottelussa koko kylän voimin?

— Poroerottelu oli eräs kylän suurimmista tapahtumista, ja kun uusia poroja oli, niin ne pyrittiin aina antamaan niille, joille ne kuuluivat. Vääryyttä tietenkin esiintyi ja joskus tapahtui, että yritettiin viedä toisen omistuksessa ollut poro, mutta tämä tapahtui tavallisesti silloin, jos poron omistaja ei itse ollut läsnä. Jokaisella oli oma erikoismerkkinsä poron korvassa. Esim. vasen korva poikki, kaksi halki, pykälä, oikea korva oli ehyt.

Kun pappi kävi Suonikylässä, ei hän usein siellä käynyt, mutta kävi kuitenkin. Pappi liikkui tuolloin porolla. Kummini oli kuljettamassa pappia, hänellä oli monta hyvää poroa. Hyvin usein pappi itse ajoi. Kolmivaljakosta, jota usein käytettiin, puhuttiin nimellä sani, kaksivaljakon nimi oli ahkio. Vetoporoina käytettiin samaa pulkkaa tai rekeä vetämässä vain kolmea poroa. Jos oli useampia poroja ne olivat vain toistensa tiellä ja silloin osa joutui kulkemaan lumessa. Pidettiin kunnia-asiana sitä, että poroja pyrittiin hoitamaan erittäin hyvin.

— Suonikylässä käytettiin kalojen, lihojen ym. säilyttämiseksi tavallisesti Nili-aittaa, joka oli rakennettu yhden tai neljän pylvään päähän niin etteivät pedot päässeet verottamaan talven aikana varastoja.

Vielä nykyisinkin Darja hoitelee lampaitaan ja mieleltään virkeänä osallistuu voimien niin salliessa seurakunnan jumalanpalveluksiin. Kantaen esirukouksia kaikkien lähimmäistensä puolesta Luojan ja Kaitsijan edessä.

Martta Orttonen 85 v. ja Paavo Matrehin 71 v.

Missä olette syntyneet?

— Riikassa olen syntynyt, lähellä Muurmanskia, joka silloin kuului Muurmanskin alueeseen. Siinä oli lähellä pieni satama silloin, mutta nyt siellä on hyvä satama, jonne laiva saapui Venäjältä.

Kuinka usein siellä kävi laivoja ulkomailta?

— Silloin kävi mm. Mikael-laiva ja Romanos-laiva. Ne eivät olleet tavallisia kalastusaluksia vaan rahtialuksia, jotka kävivät siellä tarvittaessa. En muista tarkkaan, koska olin hyvin nuori, joten en tiedä sitä, mutta näimme kun tunturissa laiva meni satamaan.

Muurmanskissa teillä oli myös kalastuspaikka. Pyydettiinkö silloin lohta vai turskaa?

— Muurmanskin vuonosta pyydettiin, joka oli n. 20 metriä leveä, iso joki laski siihen.

Millainen matka oli Muurmanskista Petsamoon?

— Talvisin poromatkan pituus oli n. 90 km Kuollaan ja 70 km Lapinkylään, missä posti vaihtoi ja kulki talvisin. Posti kuljetettiin talvisin aina porolla, kesäisin pikku laiva kuljetti postia.

Kuinka usein posti kuljetettiin viikon aikana?

— Hyvin harvoin. Posti ei kulkenut edes viikottain vaan saattoi olla, että posti kulki sinne n. kerran kuukaudessa. Ystävien ja sukulaisten asuessa kauempana niitä ei tarvittaessa tavoittanut kirjeitse, vaan yhteydet oli hoidettava muulla tavoin.

Kuinka usein käytiin lähimmässä kaupassa tai kirkonkylässä asioimassa?

— Lapinkylä oli n. 5 km Petsamon luostarista ja luostari oli niin lähellä kotia. Parkinan kylä oli toinen, jossa joskus asioitiin, siellä ei ollut munkkeja vaan pappi, joka huolehti kirkolliseen elämään liittyvistä asiasta. Matkaa Parkinan kylään oli luostarista 17 km. Siellä oli oikein kaunis kirkko.

Missä vaiheessa Te jouduitte luostariin?

— Silloin, kun Polseviikkien vallankumous sattui Muurmanskissa, Martta lähti sitä karkuun Mattane-kylästä Petsamoon. Kun toiset lähtivät sieltä pois, jäi Martta sinne luostariin koko ajaksi ja minä tulin sitten kun engelsmanni oli vielä Muurmanskissa. Siihen aikaan äiti näki siellä kaksi munkkia. Meitä oli kolme pikkupoikaa ja äiti alkoi puhua munkkien kanssa ja sitten kaksi meistä otettiin luostariin. Yksi jäi äidin kanssa, mutta se hukkui Muurmanskissa.

Kuinka kauan aikaa näitä poikia pidettiin luostarissa?

— Heidät pidettiin siellä niin kauan kuin kukin halusi olla, toiset heistä olivat vain vuoden ja lähtivät pois, mutta eräät olivat luostarissa kauemmin.

Mitä töitä luostarissa teetettiin?

— Jokainen teki sitä työtä mitä hänelle oli opetettu, joku teki puutöitä, joku suutarin opissa; räätälin oppilaana ja muissa ammateissa oli myös poikia.

Te varmaan tutustuitte myös silloin Petsamon luostarissa vaikuttaneeseen tallimunkki Akakiin, jonka kuuliaisuustehtävänä oli huolehtiminen lähinnä luostarin hevosista.

— Kyllä, tunsin Akakin oikein hyvin. Hän oli melko nuori silloin ja oli aikaisemmin ollut Venäjän tykistössä armeijassa 4 vuotta. Ja sitten tuli sieltä ja oli ensin Solovetskin luostarissa ja tuli sitten Petsamon luostariin. Hän oli siellä hevosten hoitajana ja hän huolehti erikoisesti nuorista hevosista, joita luostarissa tuolloin oli. Hänen tehtävänään oli myös heinätöistä, kyntämisestä, kylvemisestä ja sadonkorjuusta huolehtiminen. Heinän niittäminen tapahtui tuolloin koneella ja niittokonetta oli vetämässä kaksi hevosta. Heinien kuivaus tapahtui siten, että kahden pystypuun väliin asetettiin pitkä riuku ja sen päälle pantiin tasainen kerros heinää ja kun riuku tuli täyteen sen yläpuolelle jälleen asetettiin toinen riuku, joka täytettiin heinillä.

Milloin te tulitte luostariin?

— 1918 tulin Petsamon luostariin Muurmanskista syksyllä lokakuun 1. päivänä.

Miten aika kului luostarissa?

— Alussa oli kyllä ikävä, vaikka meitä oli useampia pikku poikia mutta kun työtä tehtiin silloin 10 tuntia päivässä ei siinä paljon ennättänyt ajatella ikävää, sillä tekemistä kyllä riitti.

Osallistuitteko myös luostarin jumalanpalveluksiin?

— Kyllä kirkkoon aina menimme, ja siellä meitä opetettiin laulamaan jumalanpalveluksissa, mutta ponomaripojiksi (alttariapulaisiksi) meitä ei koulutettu, sillä se oli vanhempien poikien etuoikeus.

Kuinka kauan olitte Luostarissa?

— Vuodesta 1918 alkaen aina talvisodan syttymiseen saakka, vuoteen 1939.

Rakennettiinko tuona aikana mitään luostarissa?

— Ei rakennettu, sillä silloin oli kaikki rakennukset jo valmiina ja ne olivat melko vanhoja ja luostarin läheisyydessä olevat puut olivat hyvin paksuja, sylen ympäryksen mittaisia. Luostaria ympäröivä maasto oli hyvin kaunista ja varsinkin Petsamojoen ympäristö oli erittäin kaunista ja luostarin kirkko oli rakennettu Manna-joen ja Petsamojoen yhtymäkohtaan hyvin kauniille paikalle.

Oliko luostarissa ulkopuolisia työntekijöitä?

— Kyllä oli. Kun luostarin väki alkoi vanheta ja tulla heikoksi niin silloin siellä käytettiin kesäisin vierasta työvoimaa. Kesäisin oli aputyövoimaa heinätoissa ja koltat kävivät ajamassa puita luostariin talven varalle.

Kun talvisota sitten syttyi, niin lähtivätkö luostarin munkit myös evakkoon?

— Eivät he kerinneet lähteä evakkoon, sillä venäläiset tulivat niin nopeasti, ettei ennätetty lähteä mihinkään. Ei myöskään ollut kyytejä ja me jäimme venäläisten vangeiksi. Meidät vietiin sitten Muurmanskiin laivaan, josta meidät sitten vietiin Kuolaan venäläisten vangiksi ja sillä me olimme koko talven. Meitä kerättiin yli kolmesataa henkeä. Osa sitten hukui ja venäläiset

sanoivat, että he olivat kadonneet. Kun sitten sota loppui ja venäläiset sanoivat, että saatte lähteä kotiin, niin kaikki lähtivät iloisin mielin takaisin koteihinsa. Silloin ei kyllä nukkuttanut, kun saatiin tietää, että päästiin vapaasti lähtemään.

Ja kun tuolloin ei ollut siellä kauppaa, niin luostarista sai silloin ostaa tavaraa velaksi ja kun evakkoon lähdettiin niin myös velat jäi maksamatta, mutta ruokaa oli saatava.

Millaiset olivat silloin asunto-olot?

— Siellä oli sellaisia leiri-, työ- tai savottakämppejä, joissa olimme majoitettuna.

Milloin aputyövoimaa tuli luostariin?

— Sitä tuli joka kesä ja tavallisesti heinäkuun 20. päivänä aloitettiin heinätyöt luostarin heinäpellolla. Kun heinätyö oli saatu loppuun niin aputyövoima lähti silloin pois, ja palkka suoritettiin tavallisimmin rahana, harvoin tavarana.

Harjoittiko luostari kaupankäyntiä?

— Luostari myi heinää jos sitä oli liikaa ja lehmiä myytiin myös lihaksi. Mutta maito käytettiin luostarin tarpeisiin. Voi valmistettiin erityisellä koneella ja jos joku halusi ostaa voita niin sitä myytiin. Hyvin yleistä oli, että lähikylistä käytiin luostarista ostamassa kaikkea sitä mitä elämistä varten tarvittiin.

Paastopäivinä ei luostarissa annettu maitoa. Maitoa saatiin sunnuntaisin, maanantaisin, tiistaisin, torstaisin ja lauantaisin, mutta keskiviikkoisin ja perjantaisin ei maitoa saanut.

Muistatteko rovasti Rämeen toiminnan aikaa?

— Ennen häntä oli joku Vasilei niminen pappi vähän aikaa. Sitten tuli papiksi Rame. Hän oli hyvä pappi ja teki työtä siellä kolttien keskuudessa ja kesäisin hän usein kävi onkimassa lohta Petsamo-joesta ja ajoi tavallisesti moottoripyörällä. Syksyisin hän kävi ampumassa lintuja ja jäniksiä. Hän oli kova metsämies. Samoin myös keväisin hankiaisten aikoihin, hän kävi metsästävässä erilaista riistaa luostarin mailla.

Kanttori ei koskaan kulkenut metsästysretkillä hänen mukanaan, mutta Parkinassa, missä hän asui, hänellä oli kyllä kantto-

ri. Pappihan asui Parkinassa kirkon vastapäätä. Parkinassa oli luostarilla pieni satama, mutta suuri satama oli Liinahammarissa, missä suuret alukset kävivät. Mutta myös Trifonassa oli pieni satama.

Toimiko luostarissa koulu?

— Kyllä vähän aikaa ennen minun tuloani siellä toimi koulu ja yksi munkki oli opettanut lapsia. Siellä oli ollut n. 16 poikaa Lapinkylästä ja muutamia kolttaipoikia. Parkinan kylässä oli koulu, jossa sitten opetusta annettiin kansakoulussa.

Oliko tuolloin rippikoulua?

— Luostarissa ei ollut rippikoulua lainkaan, mutta Parkkinassa oli kyllä seurakunnan rippikoulu. Luostarin papisto ei myöskään suorittanut vihkimistä, mutta jos piti vihkiä luostaris-
sa niin silloin piispalta piti hankkia erikoislupa tätä varten.

Parkinan pappi kyllä suoritti vihkimisen. Kun lapsi syntyi niin luostarista pappismunkki kävi tavallisesti Lapinkylässä kastamassa ja kun joku kuoli, kävivät hautaamassa.

Kun joku kuoli, niin hautaamisen yhteydessä hautaa peitettäessä katkaistiin kirveen varsi ja kirveen terä sekä katkaistu varsi heitettiin hautaan. Mikä perinne tähän liittyi?

— En osaa sanoa, mutta koltilla on ollut tässä oma perinne, jota ei Lapinkylässä lainkaan tunnettu. Joskus saattoi olla tapana, että myös lapio heitettiin hautaan ja sitä ei annettu kenellekään. Jos kuollut oli mies niin heitettiin kirves tai lapio, jos taas nainen niin joku naisten käyttämä esine esim. lypsysanko tai jokin muu esine. Koltilla ei tiettävästi ollut lehmä, mutta he lypsivät poroista maitoa, jota sitten käyttivät ravintona.

Oliko luostarissa lampaita?

— Munkeilla ei ollut lampaita. Heillä oli vain lehmä ja hevosia.

Luostari oli saanut Venäjän silloiselta hallitsijalta lahjoituksena maa-alueita, miten usein näillä alueilla munkit osallistuivat metsästyksen luostarille talveksi tarvittavaa ravinnon hankkimista varten?

"Pietarin kalansaalis" 1942. Kolttaköngäs - Borisgleb.

— Luostarilla oli hyvin suuret maa-alueet omistuksessa, missä harrastettiin myös metsästystä, mutta munkit itse eivät metsästäneet. Usein koltat lahjoittivat luostarille poroja ja luostarilla oli tuolloin hyvin iso tokka, mutta sodan syttyessä kaikki oli jätettävä sinne ja kun talvisota oli ohi palattiin takaisin luostariin. Kolme ja puoli vuotta olin armeijassa nostoväkeen kuuluvien ryhmässä.

Kun jatkosota alkoi, jouduin armeijaan ja munkit joutuivat siirtymään Valamon luostariin. He olivat tuolloin evakkotaipaleella. Jatkosodan alkaessa ei ennätetty ottaa mukaan esineistöä, koska käytettävissä ei ollut kuljetuskalustoa riittävästi. Sen mitä kukin jaksoi kantaa, vain se voitiin ottaa mukaan.

Mitä te toitte mukanaanne evakkoon lähtiessänne?

— En saanut kuljetettua muuta kuin ikonin ja jo talvisodan aikana hyvin monet asunnot poltettiin irtaimistoihin ja arvokaimmat esineet oli viety.

Martta, Sinä olet varmaan asunut kauan täällä Tsarmijärvellä?

— Kyllä sitä on ollut kolmisenkymmentä vuotta, kun muutimme Oulusta tänne Tsarmijärvelle v. 1948 ja samoihin aikoihin saapui myös rovasti Råme pitämään palveluksia.

Millä tavoin hän liikkui täällä?

— Hän liikkui täällä ensin porolla Suonikylästä ja myöhemmin autolla. Ja jumalanpalveluksia pidettiin aluksi kodeissa, jonne koko kylänväki kokoontui palveluksiin ja samalla vaihdettiin sitten kuulumisia ja keskusteltiin ajankohtaisista asioista.

Miten usein pappi kävi täällä Nellimössä?

— Ei se kovinkaan usein täällä käynyt, mutta nyt se on alkanut käydä useammin. Silloin kävi kahdesti vuodessa ja syksyllä ja keväällä. Syksyisin hilla houkutteli papin tänne.

Isä rovasti oli kova kalamies ja kävi Petsamojoella usein kalassa.

— Kyllä, hän oli siellä usein. Hän asuikin siellä ja liikkui eri

puolilla Petsamoa kalastamassa. Kun isä Markus tuli sitten Isä Yrjön jälkeen hän liikkui myös eri puolilla Pohjoista seurakuntaa ja kävi melko usein myös Nellimössä.

Kuinka kauan hän viipyi täällä kylässä?

— Hän kävi palvelusten jälkeen kodeissa tervehtimässä asukkaita, ja jos oli jotakin asiaa heille, toimitti ne samalla. Palvelukset pidettiin tavallisimmin kodeissa, mutta myös koululle kokoonnuttiiin palveluksiin.

Evakkokauden jälkeen, kun te tulitte ja asetuitte tänne, osasitteko suomen kieltä?

— No ei paljoa. Ensimmäinen mies oli venäjänkielinen, mutta toinen mies oli suomenkielinen ja hänen kanssaan opettelin suomenkielen, niin että tulimme hyvin toimeen keskenämme. Aluksi oli vaikeaa ymmärtää suomenkieltä, mutta koltankielellä me tulimme toimeen, sillä koltankieli oli yleisin käytetty kieli.

Minne jouduitte menemään sodan tieltä?

— Me jouduimme menemään Haukiputaalle, jonne myös koottiin evakuoituja sodan jaloista. Siellä me olimme neljä vuotta, jossa minulla oli karjaakin mukana. Piti olla yksi lammaskokki, että pystyi hoitamaan sitä ja samalla siitä sai villoja sukkalankaa varten.

Monta hauskaa hetkeä on liittynyt 85-vuoden taipaleelle, joita haastateltavamme ei suostunut kertomaan, koska outoja ihmisiä oli kuulemassa. Kuitenkin tuossa yhteydessä tuli esille mm. kalastukseen liittyviä hauskoja muistoja sekä kontion kohtaamiseen liittyvä kokemus.

— Kaikki kalastuksessa tarvittavat välineet valmistimme itse pumpulilangasta ja Petsamossa kalastaessa joskus nuottaa. Matkaa saattoi kertyä 20 km ja sitten tulimme takaisin.

Paavo kertoi kuinka luostariin otetuille pojille annettiin kahden vuoden oleskelun jälkeen viitat, joita he käyttivät jumalanpalveluksiin osallistuessaan. Niitä ei pakotettu pitämään muihin töihin osallistuttaessa.

— Luostarin heinättöihin otettiin myöhemmin naisia, jotka

haravoivat heiniä ja luostarin munkit eivät luostarin koulua pitäneen opettajan kuoleman jälkeen pitäneet tunteja muuta kuin mitä opettivat lukemaan venäjää. Parkkinassa kaikki palvelukset toimitettiin venäjänkielellä, ja suomen kieltä ryhdyttiin käyttämään vasta sitten, kun rajat tulivat. Kerran kuussa toimitettiin palvelukset venäjänkielellä ja loput suomenkielellä.

— Lohilinna sijaitsi luostarista vähän pohjoiseen lähellä Lapinkylää.

— Akakille oli annettu tehtäväksi nuorten hevosten kouluttaminen ja jos lähdettiin hevosilla jonnekin, niin hän ajoi aina ensimmäisenä ja sen jälkeen tulivat muut perässä. Hänellä oli taito käsitellä hevosia, koska hän oli palvellut Venäjän armeijan tykistössä 4 vuotta.

— Luostarin igumenina toimi tuolloin Valamosta tullut munkki Joakim.

— Kun menin luostariin niin Solovetskin luostarissa oli silloin igumenina siellä Petsamossa Joona, joka otti meidät myös luostariin, sitten hän lähti takaisin Solovetskin luostariin seuraavana keväänä ja kuoli siellä.

— Siellä luostarin läheisyydessä oli myöskin pieni tervatehdas, joka tuotti tarvittavan tervan luostaria ympäröivälle alueelle. Matkaa luostariin oli vain puoli kilometriä, se oli aivan joen rannassa. Kauppaan oli myyty monta tynnyriä tervaa kalastuslusten tervaamista varten, sekä erilaisten vetopelien, kuten ahkioiden ja rekien tervaamiseen.

Rakennettiinko luostarissa kalastusaluksia?

— Kyllä luostarin puusepät valmistivat pieniä veneitä, joita käytettiin luostarin kalastuksen harjoittamisessa.

— Luostarissa oli minun tullessani sinne yli 50 munkkia. Ja kun lähdin luostarista v. 1939 sinne jäi vielä toistakymmentä munkkia ja suurin osa heistä oli jo melko iäkkäitä eikä evakoon lähteminen ollut heille helppoa.

Anni Feodoroff (55 v)

Oletko itse käynyt Petsamon luostarissa?

— En ole käynyt.

Onko teidän perheestänne kuka käynyt?

— Sinaida on käynyt.

Ja millaisen asian takia?

— Hän oli hyvin vakavasti sairastunut ja sitten isä ja äiti olivat luvanneet, että kun hän tervehtyy niin paljon, että pystyy kulkemaan, niin käyvät siellä Petsamon luostarissa. Ja silloin he kesällä tekivät isän kanssa sen matkan. Kävelivät Nellimiin ensin, sitten postiautolla.

Petsamon luostarin munkkien asuntola. (Rov. Rämeen arkisto)

Miten pitkään se reissu kesti?

— Sehän kesti viikon, mutta siellä munkkien luostarissa sai naisvieras olla vain kolme vuorokautta sisällä, ei kauempaa.

He olivat siellä kolme vuorokautta ja kulkivat siellä munkkien pikkuisissa kammioissa, joissa rukoihtiin. Yksi munkki käytti, jokaisessa kammiossa rukoihtiin. Pyhän Trifonin kammiio oli isompi, siellä hän ei käynyt, mutta isä kävi. Sinne oli eräänlaiset liikkuvat raput, kuten Siina kertoi. Hän ei uskaltanut lähteä sinne. Isä siellä kyllä kävi yhden munkin kanssa.

Ja Sinun vanhempasi kävivät siellä

— Joo, isä ja äiti ovat myös käyneet siellä, mutta sitä minä en muista, että miksi he siellä kävivät, mutta äiti kuitenkin oli sairastellut, niin että varmaan sama asia oli heilläkin.

No onko Sinulla muita sisaruksia tai veljiä, jotka ovat käyneet siellä?

— No ei ole käynyt ainakaan sairauden jälkeen, niin kuin olisi luvattu sinne, mutta tietenkin jos ne ovat käyneet muuten niin kuin Matti ja Vasko. Me nuoremmat emme kyllä ole käyneet siellä, koska Suonikylä oli aika kaukana Petsamosta ja oli erämaassa.

Kävivätkö munkit ihmisten luona kylissä?

— Ei, munkit olivat ainoastaan luostarissa. Ne viljelivät sielä ja rukoilivat. Maatöitään ne enimmäkseen tekivät, mutta eivät ne kulkeneet kylillä, eivät missään. Pappi oli ainoa, ja kanttori, jotka kulkivat.

Muistatko ketkä papit ja kanttorit ensimmäisinä kulkivat siellä?

— Minä muista tämän Rämeen.

Etkö aikaisempia?

— En.

Onko Räme kastanut sinut?

— Räme ei ole kastanut minua. Se edellinen pappi kastoi mi-

nut. Minä olen sitä ikäpolvea, että olen viimeinen, jonka se edellinen pappi on kastanut ja nyt meillä tuo Martta, minua nuorempi sisko on Räme kastanut ensimmäisenä, kun on tullut virkaan tänne.

Miten usein Räme kävi sinun aikanasi?

— Talvisaikaan hän kävi 2—3 kertaa, mutta sitten kesällä kävi, kun elokuussa alkoi koulu.

Kesällähän kylä oli tyhjä, kun kaikki olivat lähteneet kalaan?

— Mutta kyllähän kesälläkin jossain oli kastettava lapsi, yleensä ne kastamiset ja vihkimiset tapahtuivat talvisaikana Suonikylässä.

Miten papille sai sanan muina aikoina kuin silloin kun hän oli tulossa?

— Silloin oli niin hankala saada sana, kun ei ollut puheli-mia. Ja postin kulkukin oli vaikeaa, kun meidän kylä oli syrjässä. Yleensä ei sinne sanaa lähetettykään.

Kaikki toimitukset suoritettiin silloin yhtä aikaa, silloin kun hän oli sinne tulossa.

Viipyikö hän kauankin reissullaan?

— Hän oli yön, siis pari päivää Suonikylässä käydessään. Piti jumalanpalvelukset kuten täällä Sevettijärvelläkin ja palvelukset toimitettiin suomenkielellä, sekä myös venäjäksi, mutta ei koskaan koltan kielellä ole ollut palvelusta, en tiedä sitten jos tulee olemaan.

Kun oltiin näissä palveluksissa, ottivatko ihmiset osaa lauluun kuten täällä joskus?

— Siellä koululaiset olivat kuorossa, me veisattiin kanttorin kanssa, mutta vanhemmat tai aikuiset eivät laulaneet, koska kaikki eivät osanneet lukea.

Kun joku kuoli, niin hänet pantiin hautaan ja siunattiin siten myöhemmin?

— Kyllä, näin tehtiin. Kun sitten lapsi syntyi ja jos tehtiin

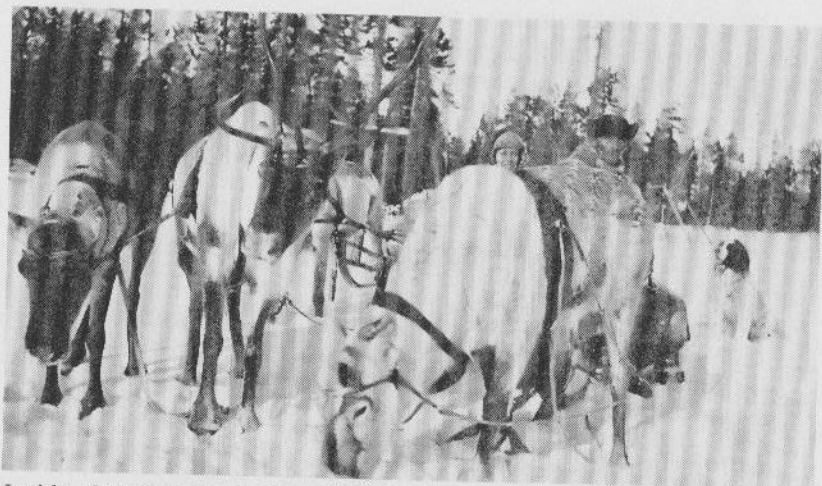
hätäkaste jos oli heikompi lapsi, mutta jos ei ollut niin se oli kastamatta kunnes pappi tavattiin.

No oliko jokin vakituinen hätäkasteen suorittaja vai voiko kuka tahansa sen suorittaa?

— Ainakin siinä meidän puolella oli Fofanoffin Sergei, minun setäni sellainen, joka antoi hätäkasteen ja tämä Olli A. Gauriloff oli myös sellainen. Muita en tiedä, mutta nämä kaksi suorittivat hätäkasteita.

Sergei-sedällä oli tapana leikkisästi sanoa, että kun pappi tulee kastamaan näitä poikia, poikalapsia oli monta, hänellä itselläänkin oli poikia, niin ne ovat jo pyytäneet kalaa, paistaneet niitä, valmistaneet kalakukkoja, sitten kun pappi tulee, he keittävät kahvit, teet ja syöttävät ja sitten pappi rupeaa kastamaan niitä poikia, niin ovat jo isoja.

Eräät lapsista olivat jopa 2—3-vuotiaita ennen kuin heidät kastettiin. Tämä oli melko yleistä silloin Suonikylässä alkuaikana, mutta ei sitten myöhemmin. Sillä myöhemmin kastettiin ainakin vuoden sisällä, mutta ennen ne olivat vain hätäkastettuja ja 2 tai 3-vuotiaina kastettiin, kun pappi tuli kylään.

Jaakko Sverföf ajaa kolmivaljakolla sania (kelkkaa). Tällaisella kyydittiin pappia. (Rov. Rämeen arkisto)

Miten usein kristinoppikoulua pidettiin ja missä sitä pidettiin?

— Se pidettiin talviaikana Suonikylässä, mutta ei ihan joka vuosi, vaan muistelen, että joka kolmas vuosi. Räme tuli sitä pitämään.

Miten Räme kulki siellä talviaikaan, sillä ei hän autolla kuitenkaan päässyt?

— Hän porolla ajeli. Mosnikoffin Kiureli oli vakituinen kyytimies ja hän oli myös kirkon isäntä. Hän haki ja vei takaisin, tai jos ei itse päässyt ajamaan niin silloin kävi Mosnikoffin Vasko hakemassa. He olivat vakituksia kyytimiehiä. Siellä ei ollut kirkkoa, vaikka kirkonisäntä olikin. Jumalanpalvelukset olivat aina kouluilla. Tsasounaa eikä mitään sentapaista ei ollut. Jokaisella oli kotonaan ikoni ja isoja ikoneja. Oli kesäpaikat, talvipaikat ja syyspaikat, joissa ikonit olivat, niitä ei kuljetettu minnekään, vaan ne olivat aina niissä taloissa.

Käytettiinkö pieniä matkakoneita, jotka menivät esim. tasakuun?

— Niitä käytettiin ja ne olivat pieniä ikoneja, joita kuljetettiin aina matkassa kulloinkin. Ja kotonahan aina oli tapana, vaikka ei ollutkaan pappi, että kynttilät sytytettiin ja rukoillaan ja sitten suitsuketta poltettiin.

Kuka sen toimitti, isä vai vaari?

— Isä oli ensin, mutta kun isä kuoli, niin sitten äiti ja käytiin haudallakin kesällä useammin, ja samalla tavoin sielläkin pidettiin, mutta talvella ei niin montaa kertaa käyty. Siinä lähellä oli hautausmaa. Se ei ollut iso, mutta siellä missä asuttiin kesäpaikassa, oli myöskin hautausmaat. Jokainen pisti sinne omille asuinsijoilleen sen vainajan. Suonikylässä oli myös hautausmaa ja jotkut siellä kuolleista haudattiin sinne ja sitten kesäpaikalla jokaisella oli omansa siellä.

Vanhempi ihminen, joka sairastaa kotona sanoo itse, että mihin hänet haudataan. Kun meidän nuorin veli v. -38 kuoli, olimme kesäpaikalla ja hänet haudattiin sinne. Siellä oli paljon niitä sukulaisia, mummit ja ukit ja kaikki sedät ja tädit. Samana

vuonna kun veli kuoli, isäkin sairastui ja kuoli sitten joulukuussa, silloin olimme syyspaikassa ja hänet haudattiin sinne, kun hän sanoi että hänet hautaatte tänne syyspaikkaan, ettei tarvitse sinne kesäpaikkaan, vaikka siinä ei olisi ollut kuin 5 km matkaa, mutta hän itse halusi sinne syyspaikkaan. Siinä oli ennestään vain 2 vainajaa haudattuna, isän setä ja joku nuorempi ihminen, en muista oliko isän sedän oma lapsi siinä. Siihen tuli sitten kolme vainajaa.

Kun pappi tuli, kulkiko hän kaikki nämä paikat ja kävi kaikkien ihmisten haudoilla?

— V. 1938 keväällä Räme kulki ihan läpi sen seudun. Kävi Mooses-järvellä, missä kesäpaikat olivat. Sitten syyspaikalla jossa isä oli, ja sitten Sokkelijärvellä, missä oli näitten Onttoksen haudoilla ja niin jatkoi sinne Suonikylään päin, missä oli haudat. Hän kävi kaikilla haudoilla.

Miten evakkoaikana oli kirkolliset toimitukset järjestetty?

— Evakkoaikana ei kyllä ollut minkäänlaisia kirkollisia toimituksia koska oltiin siellä pohjanmaalla ja siellä ei ollut ortodoksia kirkkoja eikä myöskään Räme käynyt meidän luona, vaikka meitä oli sijoitettu useampia perheitä sinne yhteen taloon. En yhtään muista sellaista tilaisuutta, että olisi käynyt pitämässä, mutta sitten, kun tuonne Oulujoelle tultiin (ei oltu kuin muutama kuukausi) niin siellä kulki yksi luterilainen pappi meidän tyköämme ja myös Räme kävi, koska meillä oli siellä rippikoulu.

Olimme sellaisessa paikassa, jossa oli ollut vankeja sodan aikana. Siellä oli viisi isoa parakkia, kaksi peräkkäin, yhteensä 10 kpl. Siinä oli 4—5 perhettä perheen koosta riippuen. Jos oli pienemmät perheet, niin oli useampia yhdessä parakissa, mutta jos oli isommat perheet, niin silloin oli vähemmän samassa parakissa ja rippikoulua pidettiin heinäkuun aikana.

Muistatko montako teitä oli silloin?

— Meitä oli toistakymmentä henkeä, siinä mukana oli myös niitä karjalaisia, joiden lapsia myös oli rippikoulussa. Ehkä 20 henkeä. Mikko Kokora piti meille rippikoulua. Hän toimi silloin

kanttorina mutta hän ei ollut Rämeen oma kanttori. Räme kävi silloin, kun kristinoppikoulu alkoi, pitämässä palvelukset sitten viikolla hän ei ollut mukana. Hän asui silloin Kalajoella. Viikon kestävä rippikoulu meillä oli, sitten päättäjaisiin taas tuli Räme.

Entä sitten, kun lapsi syntyi evakkoaikana, niin kastettiinko lapsi vai annettiinkö hätäkaste vai sitten tavallisesti?

— Kyllä silloin pappi kävi kastamassa, silloin ei hätäkastetta suoritettukaan.

Evakkotaipaleelle on jäänyt melko paljon vainajia, huolehtiiko nykyisistä haudoista kukaan?

— On siellä useitakin hautoja Oulujoella on ainakin kolme haudattuna, Kalajoella useita, mutta kahdessa olen ollut mukana, kun samasta perheestä kuoli kaksi pientä lasta, tyttö ja poika, jotka on haudattu sinne. Myös Benjam Mosnikoff on Kalajoelle haudattu.

Onko kukaan käynyt sukulaisten haudoilla täältä?

— Tuskinpa kukaan on käynyt täältä käsin siellä hautausmaalla, enkä usko että papistokaan on käynyt siellä evakkokauden jälkeen.

Vassi Semenoja (55 v.)

Miten Suonikylän aikana kastettiin lapsia?

— Lapsia kastettiin sillä tavalla, pappihan kulki hyvin harvoin, niin joku kolttaheimon jäsenistä kastoi, antoi ensin hätäkasteen ja sitten, kun pappi tuli niin sitten vasta oikealla tavalla ympärileikattiin ja nimi annettiin.

Sitten ne antoi siellä Petsamossa Luostarissa lähettivät nimen niin silloin täytyi kolmesta nimestä valita yksi, mutta jos ei sieltä nimiä vielä tullut niin se oli laitettava sitten Maria tai Iivana tai

Johannes. Se oli Johannes Kastajan ja Neitsyt Marian mukaan. Siksi oli kolttaheimossa paljon iivanoita ja Maria-nimisiä.

Miten sitten avioparit vihittiin?

— No, avioparitan täytyi papin vihkiä. He kävivät Petsamossa Luotarissa ja sitten jälkeen jo kun Suonikylä rakennettiin niin silloinhan jo pappi kulki ja vihki aina Suonikylässä, mutta osa kävi vielä siellä Petsamossa luostarissa vihittäytymässä.

— *Kun ihminen kuoli, niin miten hautaushommat järjestettiin?*

— No, ne hautas ne omaiset ja sitten, kun pappi tuli niin se kävi haudoilla.

Oliko kristinoppikoulua nuorille?

— Alussahan ei ollut kristinoppikoulua. Sitten vasta, oliko se 1930-luvulla, silloin tuli. Suonikylä kun rakennettiin niin silloin tuli kristinoppikoulu.

Kuka sitä kävi pitämässä?

— No, meillähän oli tuo Råme. Pastori Råme joka kävi pitämässä.

Kuinka usein, muistatko?

— Se oli joskus vuosi, mutta useampiakin vuosia meni, kun meitä oli niin vähän. Sitten kun sairastui oli lapsi tai aikaihminen, silloinhan lääkäreitä ei ollut. Oli tietenkin Suomessa olemassa, mutta — ja samoinhan vielä Venäjän alla oltiin, niin oli lääkäreitä, mutta nehan olivat niin kaukana, niin silloin lupautuivat luostariin, että jos tämä henkilö paranee, niin hänen on sitten käytävä siellä luostarissa. Ja niinhän ne teki. Silloin pitivät sen reissun tehdä luostariin ja joku oli että parani ja niin jatkui sitten elämä.

No, oltiinko siellä luostarissa kun sitten käytiin?

No, nehan kävi niissä palveluksissa, siellähän aina lauantait ja sunnuntait oli palvelukset ja jos oli semmoset pyhäpäivät, juhlapäivät niin siellähän munkit jatkuvasti pitivät palveluksia.

Muistatko kuinka paljon oli munkkeja luostarissa?
En minä muista.

No, kävitkö itse luostarissa?

En minä käynyt, mutta siellä Petsamosa meitähän vihittiin Petsamon kirkossa sota-aikana, silloin kävin siellä.

Onko Sinun äiti taikka isä käynyt?

Ovat. Hehän kyllä kulkivat siellä.

Munkit eivät kulkeneet?

Ei koskaan.

Miten usein pappi kävi Suonikylässä ja minkä nimisiä pappeja siellä on käynyt?

No, ennen Råmettä oli tuo Vilho Saarenne, joka on minutkin kastanut. Niin hän oli käynyt Syysjärvellä, missä me asuimme, siellä kastamassa oli muitakin, minun siskon Anjan on kastanut ja sitten sen jälkeenkin tuli tänne nuori pappi Yrjö Råme.

Hän kulki sitten. Talvella hän kävi useamman kerran. Tilas, että hänet pitää tulla noutamaan, autotie kun tuli tuohon Nautsiin, niin siitähän aina kävivät poromiehet noutamassa, ei tarvinnut kyytimiestä olla, hänhän itse ajoi kolmella porolla ja Sanilla.

Joo, silloin oli juhlapäivä, kun pappi tuli tuonne Suonikylään.

Kesällä kävi joskus mutta se oli hyvin harvoin. Kerran vuodessa kesällä saattoi käydä, mutta kylä oli tyhjä. Mutta silloin, kun tiesivät niin ne kokoontuivat kylään jalkaisin.

Miten kauan hän viipyi sitten käydessään?

No hän tuli silloin lauantaina niin lauantaina oli palvelus ja sunnuntaina, sunnuntai-iltana pääsi sitten lähtemään takaisin.

Ja samalla reissulla kaikki kastamiset ja vihkimiset ja hautaamiset suoritti.

Kaikki teki, silloin oli pitempään kun paljon oli töitä.

No kulkiko hän yksin vai oliko kanttori mukana?
Oli kanttori mukana.

No miten hyvin ymmärrettiin, eikös hän suomeksi puhunut?

Ei kun venäjäksi. Silloin oli suomi ja venäjä. Ensin kun minä rupesin muistamaan niin hän kaikki jumalanpalvelukset toimitti venäjän kielellä. Vanhemmat ihmiset ymmärsivät venäjää ja sitten alkoi suomeksi kanssa, kun koululaiset oli ja ne ymmärsi sitten suomea kun venäjää ei ymmärretty.

No, entä koltaksi?

Koltaksi ei, kun hän ei osannut koltan kieltä.

Petsamon ort. hautausmaalla rov. Råme sotilaspapin ominaisuudessa siunaa ort. kaatuneen. (Rov. Råmeen arkisto)

EVAKKO

Miten evakkoaikana toimitettiin näitä kirkollisia toimituksia?

Evakkoaikana ei missään jumalapalveluksia silloin pidetty, ne ihmiset oli kaikki hajallaan ja pappi oli armeijassa. Mutta sitten kun hän pääsi lomalle, niin silloin hän yritti, että jos on lapsi syntynyt niin sitten kävi kastamassa.

No entä vihkimiset ja hautaamiset.

Kun silloin ei ihan evakkoaikana kukaan vissiin vihillä käynyt.

No kuoli kuitenkin.

Kun kuoli niin pappi tietenkin kävi, tämä meidän ortodoksi-pappi siunaamassa. Mehän jatkosodan aikana kun käytiin Kalajoella evakossa, sinnehän jäi paljon ja samoin Muhokseen, sinne Ouluunkin monta vainajaa jäi.

No onko nyt täällä sitten Sevetistä käyty heidän haudoillaan siellä, vai kuinka?

Ei ole käyty, en tiedä sitten onko nuo papit sitten käynyt mutta tuskin.

Että ne haudat on sitten unohdettu ja hoitamatta siellä.

Niin ja onkohan niillä ristit ja semmoset ei ole yhtään tietoa ja ne jotka niillä on vielä elossa siellä siskot ja veljet, jotka on jäänyt ne vainajat niin nehän ei muista nekin olivat silloin pieniä ja nuoria olivat.

Miten evakkoaikana pidettiin kiinni näistä uskonnollisista tavoista?

Kyllä ne samalla tavalla ristinmerkit ja kaikki siellä tekivät ja niillä oli, missä asuivat, ikonit laitettu ja ihan samalla tavalla ne teki.

Entä kun tuli juhlapyyhiä, niin miten?

No nehän kun siellä ei ollut mitään työtä niin totta ne pyhitti nekin.

Keskenänsä kai ettei ollut kai pappeja käynyt tai muuta. Niin keskenänsä, ne tiesi kaikki ne pyhät.

Entä opettivatko vanhemmat sitten lapsilleen näitä kun ei ollut pappeja?

No ne opettivat millä tavoin pitää ristinmerkit tehdä ja mitkä pyhät olivat minkäkin arvoisia.

Gauriloff Nikolai 72 v.

Kävi Suonikylästä kesäisin luostarissa heinätoissā ja sai 20 mk päiväpalkkaa. Ylläpito oli vapaata. Nikolai ei päässyt työhön muualle, koska hän oli liian nuori.

Hänen työvuotensa luostarissa olivat 1934—35. Kesäisin oli myös naisia luostarissa työssä. He tekivät heinää ja keräsivät hilloja. Luostarissa säilöttiin runsaasti sienä ja kaloja. Luostari osti myös hilloja ja kalaa. Myöhemmin oli naisia lehmä hoitamas-

sa. Luostari omisti myös hotellin, jossa työskentelivät Anni ja Marina Kirikoff. He olivat Petsamon Kaakkurin kylästä.

Hotelli oli auki pääsiäisenä ja kesällä.

Luostari ei kuluttanut kaikkia elintarvikevarastoja, vaan teki vaihtokauppaa Norjaan hilloilla, ja vaihtoi ne jauhoihin, teehen ym. Ylijäämäheinät ja perunat myytiin rajavartiostolle ja SOK:lle. Heinät paalattiin 200 kg:n paaluihin.

PETSAMOSSA OLLESSA MUKAVIA TAPAUKSIA

Muurmanskissa vuonna 1918 tuli eräs venäläinen laiva jään kanttiin. Laivalla katsoivat valonheittäjillä. Ihmiset luulivat, että nyt tuli maailmanloppu. Kaikki menivät kylmään saunaan ja katsoivat savureiästä ulos. Minutkin joku vanha partaukko kävi hakemassa sinne saunaan, ettei tämä lapsi jää yksin kuolemaan. Aika tuli pitkäksi ja kylmäkin tuli siellä saunassa. Niin yksi mies lähti ottamaan selvää. Otti selvän, että se olikin laiva ja siihen se maailmanloppu päättyikin.

Sitten taas tapahtui sellainen tapaus, kun suomalaisia sotilaita oli meillä ja ne menivät pois yöllä. Samana päivänä tuli venäläinen laiva, josta ampuivat Parkkinaan päin. Laivasta tuli sotilaita niin, että äiti hätäntyi ja otti päältä punaisen hameen, leikkasi sen saksilla kahtia. Sitten hän otti kolme naulaa, heinäseipään ja vasaran ja kiipesi katolle, ja asetti punaisen lipun liehumaan. Kun sotilaat tulivat, he kysyivät, että miksi emäntä on hameen vienyt katolle. Äiti sanoi, että pakko on henkeä puolustaa. Kyllä sotilaat nauroivat.

Sitten tulee vielä mieleen sellainen tapaus, kun olin 13-vuotias. Meillä asui neljä venäläistä sotilasta vartiotehtävissä, yksi kerrallaan vahti. Yhtenä yönä tuli sotilas herättämään äitiä, sanoi, että suomalainen kenraali on oven takana. Äiti meni katsomaan ja sanoi, että poropaimen se on, älä Herran nimessä ammu sitä. Se kun oli lappalaispuvussa, sotilas luuli, että se on suomalainen kenraali.

Yksi tapaus tulee vielä mieleen, kun isä pyysi saukkoja rau-doilla. Kerran äiti näki, kun isä tuli kovalla vauhdilla ja sanoi meille, että mitähän nyt on tapahtunut. Tuli tupaan ja heitti lattialle vehkeet ja karjaisi, että näin nyt sen selvän pirun. Sillä oli pitkät viikset. Äiti sanoi, että sehän oli se sinun saukkosi. Äiti nauroi kovasti.

Orttonen Martta, 85 v.

Martta asui luostarin läheisyydessä. Martta teki heinätöitä luostarissa. Ja sai 15 mk päivältä palkkaa. Päivä alkoi klo 6.00 aamulla ja päättyi klo 18.00 illalla. Kaksi tuntia oli ruokailua. Luostarissa oli hyvää ruokaa ja sai syödä tarpeeksi.

Koltat kävivät kirkossa, koska luostari sijaitsi viiden kilometrin etäisyydellä kolttakylästä. Luostari osti myös kolttavaimoilta sukkia ja lapasia.

Luostarista saivat vähävaraiset luotolla jauhoja kesätyötä vastaan. Luotto merkittiin luostarissa kirjaan. Joka ei pystynyt työhön tai maksamaan niin velka annettiin sosiaalisena apuna luostarista.

Luostarissa valmistettiin kaikki vaatteet itse, paitsi sukat ja lapaset ostettiin kolttilta. Räätälin opissa olleet pojat ompelivat uudet vaatteet ja paikkasivat myös vanhoja. Myöhemmin luostari osti kolme ompelukonetta Amerikasta.

Luostari omisti voimalaitoksen, joka oli alaluostarissa, josta saivat virastot myös sähköä. Luostari omisti myös sahan. Saha oli toiminnassa kesäisin, kun oli runsaasti vettä ja vedestä saatiin voimavirta.

Tsarmijärvi

Paavo Matrehin 71 v.

Paavo muutti Muurmanskista Petsamon luostariin 1. 10. 1918 äidin jäätyä leskeksi. Lapset (kaksoset) Ivan ja Paavo joutuivat luostariin. Luostarissa hoidettiin orpolapsia. Isommat pojat osallistuivat työhön. Paavo oli räätälin opissa Ivanin kanssa. Kesällä tekivät heinätöitä ja kalastivat lohta. Yhtä aikaa saattoi olla neljäkin poikaa luostarissa. Vuoden oltuaan pojat saivat valita lähtevätkö pois vai jatkavatko luostarin työtä.

Ainoastaan Paavo ja Ivan jäivät luostariin. Ivan kuoli n. 17—18-vuotiaana luostarissa. Hänet haudattiin luostarin kirkon läheisyyteen. Paavo jatkoi luostarissa oloaan sodan alettua

1939. Pojat joutuivat osallistumaan lauantaina ja sunnuntaina jumalanpalveluksiin. Työstä eivät saaneet rahapalkkaa, ainoastaan ylläpito oli ilmainen. Vanhempana he saivat kesäaikana pientä palkkaa.

Kun pojat olivat olleet vuoden luostarissa, äiti kävi hakemassa Paavoja ja Ivania Muurmanskiin kotiin, mutta pojat eivät lähteneet äidin mukaan, vaan halusivat jäädä luostariin.

Paavo kertoi, että tupakointi oli ankarasti kiellettyä luostarissa, mutta salapoltosta ei rangaistu.

KOLTTASATU, kertonut

Vasko Mosnikoff (73 vuotta):

Petsamon luostarin hävitys

Juho Vesainen tuli luostariin ja asusteli munkkien luona jonkin aikaa. Lähti sitten omille teilleen, mutta hänen poronsa alkoivat menehtyä: joitain tappoivat sudet, jotkut vain muuten kuolivat. Vesainen uskoo munkkien olevan syypäitä tähän porokatoon. — Niin kuluu kolme vuotta.

Vainolaiset valmistautuivat ryöstöretkelle, mutta päällikölle ei löydy kunnon härkää: milloin ovat sarvet huonot, milloin varatalo. Vasta kolmantena vuonna löytyy kaunis ajokas ja niin voi ryöstöretki alkaa.

Munkit ovat kirkossa. Kesken palveluksen luostarin vanhin pudottaa kirjansa. Kun muut kysyvät, mikä hänelle tuli, hän sa-

noo: "Kirjaimet muuttuivat veripunaisiksi: nyt on vainolainen tulossa!"

Seuraavana aamuna munkit menevät jälleen kirkkoon. Silloin vainolaiset tulevat. Eräs munkeista näkee ikkunasta ulos ja sanoo: "Hyvä kaimani Juho on heidän mukanaan, ei meillä ole mitään hätää!" Mutta luostarin vanhin sanoo: "Meillä ei ole lupaa vastustella, jos meidät surmataaan!"

Kun munkit avaavat kirkon ovet palveluksen jälkeen, heidät kaikki surmataaan. Sen jälkeen vainolaiset alkavat kilvan ryöstää kirkon kalleuksia. Oppaana ollut Vesainen tunkee poveensa ehtoolliskalkin. Lopuksi kirkko sytytetään tuleen. Kun liekit leimahtavat korkealle, kohooa niistä ilmoille valtava parvi pikkulintuja ja kolme lumivalkeaa joutsenta. Silloin vainolaiset pelästyvät ja toteavat: "Olemme surmanneet oikeita ihmisiä!"

He lähtevät kiireisesti ajamaan tiehensä, mutta puhkeaa rauihma! Silloin Vesainen sitoo kaikki miehet pulkkiinsa ja pulkat pitkäksi raidoksi. Hän lähtee itse ajamaan etummaisena suunnan kohti syvää rotkoa. Niin kauan hän ajaa rotkon reunalla, kunnes kaikki pulkat ovat ehtineet ylös. Nyt hän sivaltaa raitonsa vuottoraipan poikki ja kaikki perässä tulevat syöksyvät ammottavaan syvyyteen.

Kun Vesainen kiertää jyrkänteen, hän näkee, että sudet ovat jo tappaneet kaikki vainolaiset ja porot.

Tyytyväisenä hän lähtee ajamaan edelleen, mutta häntä alkaa janottaa. Hän etsiskelee talvisulaa sammuttaakseen janonsa. Mutta eihän hänellä olekaan kippoa, millä ottaa vettä. Silloin hän muistaa povessaan olevan ehtoolliskalkin, ottaa sen ja ja koukkaa vettä. Nostaessaan kalkkia huulilleen hän huomaa sen olevan täynnä verta ja hiuksia. Vesainen yrittää nostaa kätensä ristiäkseen itsensä, mutta käsi ei nouse. Samassa leimahtaa taivaalta kirkas salama, joka iskee hänet kuoliaaksi maahan. Siihen loppui Vesaisen elämä.

Vanha kolttasatu

Kertojana

Anna Mosnikoff (85 vuotta):

Pyhä Trifon

Kun Pyhä Trifon tuli Könkäälle, koltat olivat vielä kastamattomia eivätkä tienneet mitään kristinuskosta.

Pyhä Trifon rakensi kirkon, kastoi ihmisiä ja alkoi opettaa lapsia. Lapset käyvät mielellään Trifonin luona, sillä hän opettaa ja ruokkii heitä. Pyhällä Trifonilla on leivänpuolikas, kun ruvetaan syömään. Hän leikkaa leipää lapsille, mutta leipä ei olenkaan vähene: on aina vain samankokoinen! Se on lapsista ihmettä. Mikä mies tämä Trifon onkaan!

Illalla lapset kertovat vanhemmilleen, miten Pyhä Trifon heitä opettaa ja ruokkii, miten leivänpuolikasta leikkaa, eikä leipä lainkaan hupene. Lapset kertovat myös, että hän on opettanut heille Herran rukouksen, mutta silloin vanhemmat sanovat: "Meidän isämme ja äitimme ovat eläneet ilman rukouksia ja niin elämme mekin!"

Muistelma Petsamon luostarista

Tarton rauhan sopimuksesta alkaen vuoteen 1940 kuului Suomen ortodoksiseen kirkkokuntaan sen kolmen luostarin, Valamon, Konevitsan ja Lintulan ohella vielä neljäs luostari, Petsamo. Petsamon ortodoksinen seurakunta luettiin silloisen Viipurin hiippakunnan I valvontapiiriin ja luostari taas Karjalan hiippakuntaan.

Kun Arkkipiispa Herman yli 10 ensimmäisen virkavuotensa ajan hoiti molempia hiippakuntia, toimitti hän sekä Petsamon seurakunnan että sen alueella olleen luostarin tarkastuksen suunnilleen kerran viidessä vuodessa. Hänen tekemistään tällaisista tarkastusmatkoista oli luullakseni kysymyksessä toinen, johon osallistuin Arkkipiispan seurueen ainoana hypodiakonina, jonkalainen toimii ortodoksisissa jumalanpalveluksissa piispan lähimpänä palvelijana, piispan liturgisiin pukuihin pukijana ja

kirjaimellisesti vuodattaa vettä hänen käsilleen niin kuin 2. Kuningasten kirjassa sanotaan profeetta Elisan tehneen suurta opettajaansa Eliaa palvellessaan.

Jos Valamo ja Konevitsa pohjoisen Laatokan saarilla olivat jo luonnon ympäristöstään eristämiä, jota 1800-luvulta periytyvät kivirakenteiset kirkot ja muurit vielä korostivat, niin Petsamon luostari ulkonaisissa piirteissään muistutti Karjalan kannaksella sijainnutta Lintulan luostaria, joka oli pienen kirkon ympärille muodostunut maatila suurehkoine yksinkertaisine puurakennuksineen.

Petsamon luostari oli välittömässä kosketuksessa sitä ympäröivään ortodoksiseen asutukseen, joka muodosti pieniä kalastajayhteisöjä Pohjoisen Jäämeren äärellä suunnattoman tuntuisesa tunturimaisemassa. Kuollan niemimaalla, pääasiassa kalastajan ammattia harjoittavien valistamista evankeliumin valolla tarkoittikin se lähetystyö, jonka v. 1524 Tverin läänin alueelta tänne saapunut 30-vuotias papin poika Mitrofan Petsamojoen suulla aloitti. Näiden seutujen tuolloinen asutus, niin kuin sitten myöhemminkin, muodostui lappalaisista ja tänne vaeltaneista karjalaisista. Heidän seurakunnallisen elämänsä keskuksiksi oli tarkoitettu se v:n 1532 jälkeen vihitty kirkkokin, jonka rakentamiseen Mitrofan oli käynyt anomassa luvan Novgorodin arkkipiispa Makarilta. Tämä novgorodilainen piispa yleensäkin toimeenpani Karjalan kirkollisten olojen vakiinnuttamisen tänne lähettämänsä pappismunkki Iljan välityksellä, joka suoritti sitten Petsamon ensimmäisen kirkonkin pyhittämismenot.

Luostarin perustamiseen on saattanut ratkaisevasti vaikuttaa Mitrofanin tutustuminen Solovetskin luostarin munkkidiakoni Feodoritiiin, joka lappalaisten kielen taitajana suoritti menestyksellistä lähetystyötä Kuollassa sekä Mitrofanin kanssa että yksinään. Pappismunkki Ilja näyttää vihkineen Mitrofanin munkkeuteen nimellä Trifon ja Pyhittäjä Trifon Kuolalaisen nimellä tämä lappalaisten valistaja ja luostarin perustaja on jäänyt sitten historiaan.

Kun Trifonin kilvoitusta seuraavien luku näytti lisääntyvän, tuli yhdyskunnan keskuksena oma kirkko välttämättömäksi. Ensimmäinen kirkko valmistui v. 1553 ja v. 1556 Tsaari Iivana Julma lahjoitti luostarille suuria maa-alueita, joiden asukkaat

Pyhä Trifon taitavalla opetuksellaan liitti kirkon ja luostarin alamaisuuteen ja kohensi heidän yhteiskunnallista tilaansa johdattamalla tunturimaastossa kuljeskelevaa, paimentolaiselämää viettäviä vakiintuneempiin elintapoihin Petsamossa, meren läheisyydessä.

Paitsi ensimmäisen seurakunta- ja luostarikirkon rakentajana, Trifon muistettiin Kolttakönkällä eli Boris Glebissä, niin kuin paikkaa myös nimitettiin, siellä olevan uuden kirkon mukaan, sotatoimissa valitettavasti tuhoutuneen hyvin pienen Herra-äidin kuolinuneen nukkumisen muistolle pyhitetyn kirkon rakentajana. Tämä aivan miniatyyrinen kirkkorakennus oli valmistunut 1560-luvulla ja sen alkuaan hyvin arvokas ikonostaasi oli päässyt pahasti rappeutumaan, koska minkäänlaisia lämmityslaitteita kirkossa ei ollut.

Merkkillinen aitouden tuntu oli tässä Uспенien pyhäkössä, aivan kuin Lapin nöyrä apostoli olisi hetkeä aikaisemmin poistunut sieltä rukoukselta. Seisoneeko vielä paikallaan, ympärillään kolttien ikivanha hautausmaa, pieni Pyhän Trifonin vuosisataan kuulunut tsasounakirkko Nurmensätissä Jäämeren mahdikkaana avautuvien aavojen äärillä.

Trifon oli väsymättömässä uurastuksessa ja nöyryydessä kehoittava ja rohkaiseva esikuva ympäristölleen. Hän eli elämänsä loppuun saakka tavallisena munkkina suostumatta koskaan otamaan vastaan papiksivihkimystä. Niinikään hän kieltäytyi asettumasta perustamansa luostarin johtoon ja tietoisesti alistui omassa laitoksessaan toisten johdettavaksi kuuliaisuudessa.

Kerrotaan, että hän Kuollan kaupungista luostarilleen hankiman myllynkiven kantoi selässään perille. Kun veljet pyysivät Trifonia luovuttamaan raskaan taakan heidän kannettavakseen tuolla 160 virstan matkalla, vastasi pyhittäjä näille opettaen: "Veljeni, raskas taakka painaa Adamin jälkeläisiä aina syntymästä kuolemaan asti. On parempi ripustaa kivi kaulaan kuin toimettomuudellaan vietellä veljiään." Kun veljestö sääli ja valitti hänen elämänsä kahden viimeisen vuosikymmenen sairauden ristiä niin Trifon lohdutti heitä sanoen: "Veljet, älkää olko murheellisia. Pankaa kaikki toivonne Jumalaan, ikävöikää sinne missä on ikuinen rakkaus; rakastakaa toisianne Kristuksen rakkaudella."

Pyhittäjä-isän v. 1583 (15. joulukuuta) kuollessa 89-vuotiaana, näytti hänen luostarinsa tulevaisuus lupaavalta.

Ortodoksisessa kirkkomuseossa on eräänä sen esineistön kallisarvoisempana kappaleena yksinkertainen tinainen ehtoolliskalkki, joka on kuulunut alkuperäiselle Petsamon luostarille ja josta myös Pyhä Trifon on ilmeisesti nauttinut pyhää sakramenttia. Tämä kalkki on hyvin pahasti turmeltunut. Siihen kohdistuneesta väkivallasta on todisteena suuret murtumat maljan reunassa. Näin se palauttaa mieleen järkyttävän muiston v. 1589 jouluyöstä, jolloin Pekka Vesaisen johtama partiojoukko perin pohjin tuhosi Petsamon luostarin ja sen 51 munkkia ja 65 luostaripalvelijaa. Kalkki on löydetty tällöin poltetun luostarin raunioista. Tämän Juhana III ja Iivana IV välisiin sotatoimiin liittyvän tapahtuman jälkeen veljestön jäännös siirrettiin sitten tsaari Feodorin toivomuksesta Kuollaan.

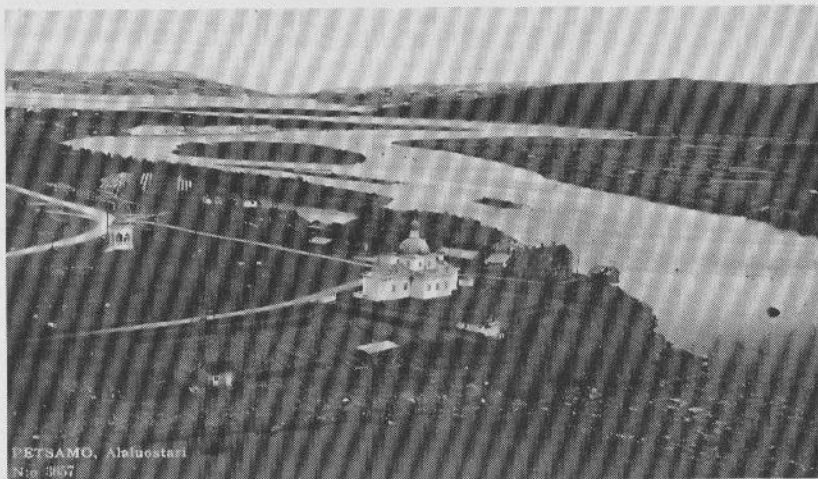
Petsamon luostarin jälleenrakennus liittyy 1880-lukuun, joka tunnetaan yleensäkin Venäjän luostareitten suurena uudistuskautena. Ensimmäinen kirkko kohosi suunnilleen alkuperäisen Pyhän Kolminaisuuden luostarin paikalle, josta luostari kuitenkin aivan pian siirrettiin n. 19 km Petsamojoen suulta alueelle, missä Mannajoki yhtyy Petsamojokeen. Oman toivomuksensa mukaan Pyhittäjä Trifon aikanaan haudattiin tänne, ja on siellä

Tinainen ehtoolliskalkki 1500-luvulta. Petsamon luostari, OKM. Foto Takala

Petsamo, yläluostari. (Museovirasto)

PETSAMO, Alaluostari
N:o 9807

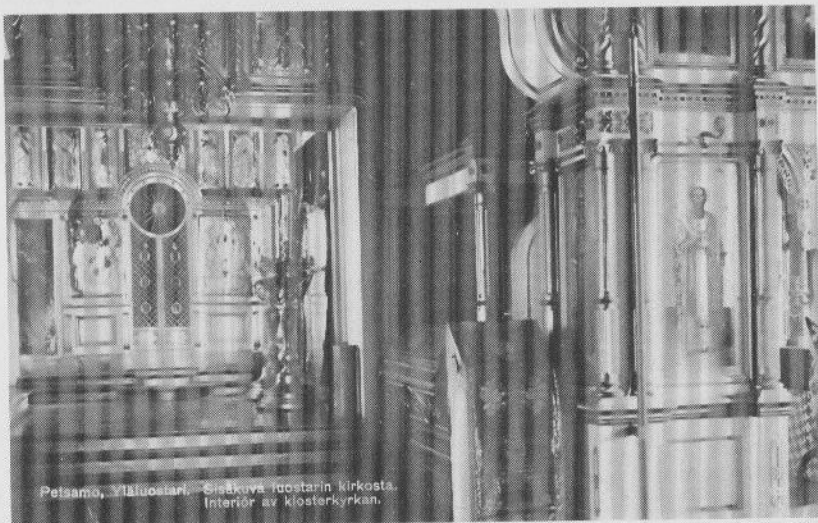
tuolloin ollut luostarin skiitta, jonka kaksi kilvoittelija-isää, Joonan ja Germanin, Vesainen myös surmasi partioimisretkellään.

Näin puhuttiin ylä- ja alaluostarista vaikka vm. oli vain kirkko, joka Petsamon alueen jouduttua Suomelle luovutettiin luterilaisen seurakunnan käyttöön. Vain kerran vuodessa — jouluaamuna — luostarin veljestö toimitti tässä kirkossa Pyhän liturgian.

Jälleenrakennetun Petsamon luostarin kirkko oli pyhitetty Herran temppeliintuomisen muistolle eli kynttilänpäivän juhlaile. Siten oikeastaan luostarin alkuperäinen nimikin muuttui.

Petsamon luostarin kirkko ulkonaisilta mittasuhteiltaan muistutti keskikokoisen seurakunnan kirkkoa, jossa ei näyttänyt olevan mitään poikkeuksellista. Uudistetun luostarin kirkkorakennus päätettiin lopullisesti v. 1891. Tämä pieni kirkko oli sikäli harvinainen, että sen perusosa, jossa oleva pääalttari käsitti puolet koko alasta, oli vuodelta 1707. Esimerkiksi Valamossa, joka vielä 30-luvulla veljestönsä lukumäärän ja alueittensa laajuuteen nähden oli suurimpia ortodoksisia luostareita maailmassa, samoin Konevitsankaan luostarissa, ei ollut ainoatakaan rakennelmaa säilynyt näin varhaiselta kaudelta, vaikka molemmat alkuaan olivat Petsamon luostaria useita vuosisatoja vanhempia. Sillä kun näitten luostareiden jälleenrakentaminen aloitettiin v:n 1715 jälkeen, olivat ne olleet tyystin autioina ja rakennuksiltaan hävinneinä yli sadan vuoden ajan. Ja vuodelta 1724 olivat ne arvokkaat ns. hopeariisat, joiden himmeän loiston taakse kätkeytyvät pääalttarin ikonostaasin vanhat pyhäinkuvat.

Kirkon vanha alttarihuone oli niin pieni, että arkkipiispa avustajineen — kaikkiaan 7 henkeä — juuri ja juuri mahtui siihen. Tähän kirkon vanhimpaan osaan, kuvaseinästä oikealle oli sijoitettu Pyhän Trifonin sargofaagi, tai oikeammin sanottuna kenotafi, muistohauta. Se oli suurenmoista venäläistä hopeataontaa 1890-luvulta ja lajissaan kauneimpia ja taiteellisesti tehoavimpia, joita olen nähnyt. Niin vaikuttava kuin Arseni Konevitsalaisen muistohauta onkin, kolttien apostolin muistomerkki oli sitäkin vaikuttavampi, puhumattakaan Sergein ja Hermanin kenotaafista, kokonaan kullatusta hopeasta ja puusta luodusta ko-

Petsamo, Valtuostari. Sisäkuva luostarin kirkosta.
Interior av klosterkyrkan.

konaisuudesta, jonka vaikutus oli enemmänkin rikas kuin hengellinen.

Tästä kirkon vanhasta osasta laskeutui kolme askelta uuteen osaan, jonka molemmilla sivuilla olivat vielä alttarit täydellisine ikonostaaseineen. Sivualttareista oikeanpuoleinen oli omistettu Herran Äidin kuolinuneen nukkumiselle ja vasen kuuluisan Solovetskin luostarin perustajien Zosiman ja Savatin muistolle. Sivualttareiden korkeahkot kuvaseinät samansuuntaisena suora-kaiteen muotoisen kirkkosalin pitkien sivujen kanssa muodostivat ikäänkuin ikonikäytävän, vanhassa hopeassa salaperäisesti välkehtivään kirkon vanhimpaan osaan. Ja vaikka uusien ikonien kokonaan kullatut taustat loivatkin vanhasta alttariseinästä tyystin poikkeavan vastakohdan, muodostui kaikesta kuitenkin omalaatuisesti tehoava kokonaisuus niinkuin useasti tapahtuu ortodoksisten ikonien keskellä.

Petsamon luostari muisteli marttyyreina v:n 1589 joulun kammottavaksi muodostuneena aamuna surmattuja isiään ja veljiään; siitä oli osoituksena kirkkoon asetettu täällä surmattujen kahden kilvoittelijan muistohauta ja itse marttyyriaktia esittävä suurehko maalaus kirkon seinällä.

Kirkon vierellä, Mannajoen yläpuolella oli luostarin hautausmaa, jossa terrakotan punaisiksi maalatut ristit seisoivat Lapin

vaivaiskoivujen keskellä. Omituinen vaikutelma; täydellinen hiljaisuus, joka ei kuitenkaan ollut kuolemaa kaiken loppumisena, suviyön uskomattomalta tuntuvan, vain Lapissa koettavan taitaan kirkkauden alla.

Tässä luostarissa sen johtaja, pappismunkki Paisi kahteenkymmeneen nousevan veljestönsä kanssa otti meidät vastaan. Koska oli kysymyksessä luostarin tarkastus, oli mukana myös luostarin valvoja, Konevitsan igumeni Mavriki, jonka useat pyhiinvaeltajat ja vieraat muistavat oman luostarinsa vieraanvaraisena ja rakastettavana isäntänä.

Jumalanpalveluksissa oli mukana silloinen Petsamon seurakunnan esimies, pastori Yrjö Räme, joka on ollut ortodoksisten kolttien sielunhoitajana ja Lapin ortodoksisen seurakunnan kirkkoherrana, sekä piirinvälvoja, henkevä ja syvästi kokenut isä Vladimir Bogojavlenski.

Petsamon luostari nykyiseen Valamon luostariin yhdistettynä on vain teoreettisesti olemassa. Sen ainoa vielä elossaoleva likipitäen 107-vuotias Isä Akaki, pienikokoinen vilkas ja pirteä vanhus, edelleenkin muistaa kertoa jokaiselle kanssaan keskusteluun antautuvalle kuuluvansa Pyhän Trifonin luostarin veljestöön.

Taustan siinä maisemassa, jossa Petsamon luostari sijaitsee, muodostaa mahtava Spasitelnaja-tunturi, Pelastuksen vuori. Sen laelle luostarista johtava n. neljän km:n pituinen polku, jonka aloitti englantilaisten Petsamojoen yli rakentama riippusilta, oli verrattain vaikeakulkuinen. Tunturin laelta, jossa kiviröykkiöön pystytetty suuri risti seiso, avautuu sellainen valtava näköala, joka vain Lapissa on mahdollinen. Vaikka lappalaiset pitivätkin Trifonia ystävänsä ja puolustivat häntä joitakin vihamielisiä heimolaisiaan vastaan sanoen "Hän on syytön, miksi surmaisimme hänet. Hänhan tahtoo vain meidän parastamme" kerrotaan kuitenkin Trifonin joskus joutuneen piiloutumaan tälle tunturille, jota siitä syystä alettiin kutsua Pelastuksen vuoreksi. Yhtä hyvin tämä pyhään hiljaisuuteen pakottava maisema on saattanut olla kilvoittelijan erikoisesti rakastama yksinäisen rukouksen paikkana. Ehkä hän siellä on lukenut vuosisatoja ennen eläneitten isien aamurukouksia:

"Ahdistuksissani minä huudan Sinua, Herra, kuule minua

kun olen vaivan alla. Taivaaseen minä nostan sydämeni silmät,
Sinun puoleesi Vapahtaja. Pelasta minut kirkkaudellasi.

Pyhä Henki tekee eläväksi jokaisen sielun ja puhtaudella hä-
net korottaa ja kolminaisuus hänet kirkastaa pyhällä salaisuus-
della.”

Ville Kervinen
Tutkielma v. 1976

Rovaniemen yhteislyseo

Kolttalappalaiset

Johdanto

Kolттаheimon alkuperä

Tiedetään, että jo 1600-luvun alussa oli Kuollan-niemimaata asuttanut kourallinen itäsaamelaisia, joista nykyään käytetään nimitystä koltat. Noin viidelläkymmenellä koltalla oli Iivana Julmalta saatu oikeus laajaan kyläalueeseen, joka käsitti noin 50 pnk.². Kolttalappalaisten asutus keskittyi pääasiassa Petsamon alueelle. Maantieteellisen sijaintinsa vuoksi jäivät koltat eristettyyn asemaan, kun sen sijaan muut lappalaiset joutuivat länsimaisen kulttuurin kanssa edes jonkinlaiseen kosketukseen. Tämä kolttien asema pysyi jokseenkin samanlaisena aina Tarton rauhaan asti, jolloin Suomi sai rauhansopimuksen mukaan 1920 ns. Petsamon alueen. Tällä alueella asui muiden ohella 443 kreikkalaiskatolista kolttsaamelaista. Koltat asuivat kesäisin ns. Suenjelin alueella. Niinpä he joutuivat rauhansopimuksen mukaan luovuttamaan talvikylänsä Neuvosto-Venäjälle. Kaikki koltat eivät kuitenkaan siirtyneet Suomen puolelle, vaan toistatuhatta jäi rajan itäpuolelle.

Petsamon koltat

Suomen valtio rakennutti Petsamoon siirtyneille koltille v. 1927 Suonikylään talvikylän. Tämä rakennettiin piirteiltään samanlaiseksi kuin rajan taakse jäänyt. Suonikylässä asui kolttia

kaikenkaikkiaan 229. Lisäksi asui 214 kolttaa Paatsjoen ja Petsamonjoen varsilla. Suonikylän koltat asuivat yhtenä heimona harjoittaen poronhoitoa, kalastusta ja metsästystä. Tuskin he olivat toipuneet edellisestä iskusta kun jo toinen seurasi nopeasti perässä. Syksyllä 1939 alkoivat sotatuulet puhallella ja näiden tuulien tuomat sota-aallot alkoivat kuljetella kolttaa evakkoteille. Sodan seurauksena oli Petsamon menetys Neuvostoliitolle. Koltat siirrettiin taas länteen päin, nykyisen Suomen puolelle. Sinne jäi rakas Suenjel sekä porot ja muu omaisuus. Vuonna 1945 tuli esiin kysymys, miten kolttien sijoittaminen olisi hoidettava, ottaen huomioon heidän elinkeinonsa ja kulttuurinsa säilyttämisen. Perustettiin toimikunta pohtimaan tätä asiaa ja laatimaan ehdotuksia tämän Petsamon siirtoväen asuttamiseksi. Toimikunnan ehdotuksen mukaan koltat tuli sijoittaa valtakunnan rajan ja Paatsjoen—Inarinjärven väliselle alueelle l. Nellimön alueelle. Näätämön alueelle sijoitettiin Suonikylän koltat ja alueen keskuksena toimi Sevettijärvi. 1950-luvun alussa oli Näätämön alueelle asutettu 267 ja Nellimön alueelle 140 eli yhteensä 407 kolttaa.

Nellimön alueelle rakennettiin 35 asuin-, 34 talous- ja 10 saunarakennusta. Näätämön alueelle rakennettiin valtion varoin 51 asuinrakennusta, 51 talousrakennusta ja 21 saunaa. Lisäksi Inarin kunta rakennutti valtion tukemana Sevettijärven eteläpäähän kansakoulun, oppilasaunatolan ja terveystalon. Valtion varoilla rakennettiin myös rukoushuone. Rakennukset tehtiin kuitenkin pieniksi, sillä malleina pidettiin Petsamoon jääneitä asumuksia. Paitsi edellä mainittuun käytettiin koltalle myönnettyjä määrärahoja myös porojen ja kalastusvälineiden hankkimiseen. Heille hankittiin 1252 poroa sekä Lapin Sivistysseuran, Suomen Punaisen Ristin ja yksityisten varoilla 243 poroa. Kalastusvälineiksi heille hankittiin 20 nuottaa ja 1 500 verkkoa.

Tällaiset ovat kolttien vaiheet 1900-luvun puoliväliin, mutta onko tarkoituksenmukaista tutkia kolttakansan vaiheita vain pintapuolisesti perehtymättä lainkaan sen henkiseen kulttuuriin? Se ei varmasti antaisi täydellistä kuvaa pienimmästäkään heimo-yhteisöstä. Kuvalle saadaan ”kolmiulotteisuus” vasta, kun tiedetään heimon uskonnollinen, kansanperinteellinen ja kielellinen kehitys.

Uskonto

Suurin tapahtuma, mitä kolttalappalaisille saattoi heidän muusta maailmasta eristetyssä elämässään vuosisatoihin tapahtua, oli kristinuskon tuominen heidän keskuuteensa. Venäjän kirkko aloitti nimittäin lappalaislähetystyön 1500-luvulla. Legendaarinen pyhä Trifon aloitti kolttien käännytystyön, jota jatkui jopa monia vuosikymmeniä. Venäläisten kirjoittamat tarinat kertovat tästä merkillisestä miehestä, hänen uskontoisteluistaan kolttien kanssa ja jopa yliluonnollisista kokemuksista.

Kolttien apostoli Trifon perusti Petsamon luostarin v. 1535. Siitä tuli Jäämeren ranta-alueella asuvien kolttien hengellinen keskus. Käännytystyön edistyttyä hän rakennutti Paatsjoen lappalaisille Kolttakönkälle kappelin v. 1565 marttyyrien Borisin ja Glebin kunniaksi. Kappelista muodostui kaikkien ortodoksien keskuudessa pyhiinvaelluspaikka. Muutaman vuoden jälkeen Trifonin kuolemasta sai Petsamon luostari kokea hirvittävän hävitysprosessin. Lapin omistuksesta koskevista kiistoista johtuen Ruotsin ja Venäjän ”napit” kääntyivät vastakkain. Kruunun etuja valvoneet suomalaiset tekivät sissihyökkäyksen ja Petsamon luostari-idylli tuhottiin täydellisesti ja toistasataa munkkia tapettiin. Tsaarin määräyksen myötä aloitettiin uuden luostarin rakennustyöt, mutta ei enää Petsamoon, vaan Kuollan kaupunkiin. Se tuntui vihollisen hyökkäyksiä ajatellen turvallisemmalta. Näin ei alkuperäisellä paikalla ollut luostaria lähes kolmeensataan vuoteen. 1800-luvun lopulla rakennettiin Petsamonjoen rannalle luostari, joka elvytti kolttien uskonnollisen kehityksen. Merkillepantavaa lienee se, että Petsamon vanhan luostarin hävitys ja uuden perustaminen Kuollan kaupunkiin pysäyttivät kolttien venäläistymisen.

Uusi Petsamon luostari tuli Tarton rauhassa Suomelle ja palveli kolttaväestöä niin kauan kuin pystyi, sillä 1939—1944:n sotien seuraukset muuttivat tilanteen lopullisesti kielteisellä tavalla; kolttaväestö siirtyi Suomeen länteen ja Trifonin harvalukuiset munkit löysivät turvapaikan kaukaa Savosta. 1940-luvun lopulla valmistuivat ne rakennukset, jotka valtiovallan toimesta oli pysäytetty. Kaksi koltta-asutuksen aluetta (Nellimö ja Näätämö) saivat kumpikin oman rukoushuoneen.

1950-luvulta eteenpäin eivät kirkolliset haittatekijät vielä näyttäneet loppuvan. Jumalanpalveluselämä ei näet ole kielellisesti tukenut kolttien omaa arvostusta kieltään kohtaan. Suomalaiskauden alkuun asti oli slaavi ainoa kolttien tuntema jumalanpalveluskieli. Slaavin tilalle tuli aikanaan suomi. Osalle kolttaväestöä se tuotti huomattavasti vaikeuksia.

Metropoliitta Johanneksen mielestä kirkossa olisi määrätteisesti ryhdyttävä mahdollisuuksien puitteissa käyttämään kolttien parissa kolttaa. Lapin papistolle olisi vastaavasti järjestettävä tilaisuus koltankielen opiskeluun. Metropoliitta Johannes toteaakin: ”Koltta-perinteen arvot ovat osana meidänkin hengellisessä ja henkisessä rikkaudessamme, mutta koltille ne ovat vielä, vielä paljon enemmän.” (Helsingin Sanomien artikkeli 10. 8. 75: Sevettijärven ortodoksisille koltille ryhdytään kääntämään jumalanpalvelustekstejä heidän omalle kielelleen.)

Kolttien kielikysymys

Koltan kieli on yksi saamenkielen murteista. Se eroaa muista saamen murteista niin paljon, että sitä voisi kutsua omaksi kieleksi. Muut saamelaiset eivät yleensä ymmärrä kolttaa eivätkä koltat muita saamen murteita. Tämän vuoksi koltat ovat olleet kautta aikojen eristetyssä asemassa paitsi suomalaisen enemmistön myös saamelaisen vähemmistön suhteen. Koltilta puuttuu omakielinen kirjallisuus, jota muilla saamelaisilla sentään on. Nykypäivänä on huomattu, ettei koltan kielellä ole sopivaa kirjaimistoa. Vain muutamia poikkeuksia löytyy. Arkangelissa on painettu v. 1894 Matteuksen evankeliumi ja vuonna 1895 aapinen. Kirjat on painettu venäläisillä kirjaimilla. Mutta kun tyydytään vain tutkimaan koltan kieltä, ei ajatella, tai ainakaan ennen ajateltu, että kansan koko kulttuuri sisältyy kieleen. Nykyään se on tajuttu ja on alettu kehittää koltankielistä opetusmateriaalia. Se on askel oikeaan suuntaan.

1920-luvulla ja 1940-luvun alussa kolttien siirtyminen alkuperäiseltä siitalta l. asuma-alueelta aiheutti sopeutumisvaikeuksia ja ymmällejoutumista. Luontaistaloudesta kolttien oli siirryttävä rahatalouteen. Suomalaituminen ei onnistunut. Nopeasti

tapahtuneeseen elinympäristön muutokseen sopeutuminen vie aikansa. Tällöin on vaikeinta tajuta, mitä palveluksia voi yhteiskuntakin tarjota. Silloin syntyy jopa kiistaa koululaitoksen hyödyllisyydestä. Näin kävi myös kolttien keskuudessa. Kuilu suomalaisten ja kolttien välillä johtuu kielestä, joka on koulunkäynnin esteenä. Tutkimusten mukaan kolttalapsen suomenkielen taito on selvästi puutteellinen oppivelvollisuuden alkaessa, ja kun lahjakkuuden osa-alueeksi katsotaan kuuluvan kielellinen valmius kolttalapsi on vain tässä suhteessa suomalaista lasta heikompi. Mutta onhan luonnotonta, että kolttalapselta vaaditaan samanlaisia suorituksia kuin suomalaiselta, vaikka tämän äidin kieli onkin koltta.

Erittäin positiivisen parannusehdotuksen kolttalasten kieli-vaikeuksiin on esittänyt Sevettijärven peruskoulun opettaja Satu Mosnikoff. Hänen esitystään kokeiltiin jo v. 1972 peruskoulun ala-asteella. Kolttalasten iloksi annettiin heille koltankielinen aapinen ja suomenkielinen aapinen heitettiin nurkkaan. Tulokset osoittautuivat hyviksi. Kaikki koltta-aapisen käyttäjät oppivat lukemaan melko sujuvasti ja kun siirryttiin suomalaiseen lukukirjaan, se tapahtui odotettua paremmin. Siis kielen vaihtaminen ei tuottanut vaikeuksia, vaan suomenkielen lukeminen oli yhtä vaivatonta kuin koltankin.

Näin positiivisen alun johdosta tällainen ei saisi jäädä vain kokeiluksi. Koltille tulisi antaa mahdollisuus koltina olemiseen ja oman kielen käyttöön myös koulussa. Neljä vuotta sitten tehdyn kokeilun innoittamina useat tiedemiehet parasta-aikaa tekevät koltankielistä kielioppia yms.

Kolttien nykypäivää

Johdanto

Petsamon jouduttua sotatantereeksi koltat muuttivat uusille asuinsijoille. Se merkitsi heimolle suurta yhteiskunnallista ja taloudellista muutosta. Petsamoon jäi kolttien n. 4 000 poroa,

omaisuudet ja sukualueet hyvine kalastus- ja metsästysmaineen. Koltat pitivät kalastusta pääelinkeinona, mutta myös metsästys ja myöhemmin poronhoito olivat olleet tärkeitä. Petsamoon jäi myös heidän erämaakulttuurinsa, jota sanotaan patriarkaaliskommunistiseksi yhteiskuntamuodoksi; vain käyttöesineet ja kopiorot olivat yksityisomaisuutta. Kyläkokous l. sobbar huolehti kunkin perheen toimeentulomahdollisuuksista. Tämä koko järjestelmä romuttui kun koltat evakuoitiin Näätämön ja Nellimön alueille. Valtion varoilla tehty välttämättömät rakennukset ja hankitut kalastusvälineet auttoivat heidät vaikeimman kynnyksen yli. Kuitenkin heimon toimeentulo oli alusta lähtien niukkaa ja epävarmaa. Hyvin usein jouduttiin turvautumaan huoltoapuun. Järvien ollessa niukempikalaisia ja maaston ollessa karua oli tottumattoman kansan opeteltava hieman maanviljelyä ja karjan hoitoa. Paikallisten paliskuntien kanssa syntyi erimielisyyksiä, sillä koltilla oli omat poronhoitotapansa. Metsähallitus myönsi koltille oikeuden maankäyttöön ilman korvausta. Laki kolttien asuttamisesta edellytti asuinrakennusten ympärille kolmen hehtaarin suuruisen tonttialueen. Sijoittaminen oli loppuunsaatu v. 1952, jolloin Näätämön alueelle oli sijoitettu 267 kolttaa ja Nellimön alueelle 140 siis yhteensä 407 kolttaa. Muutamia koltta-perheitä sijoitettiin omaehtoisesti muualle.

Sevettijärven—Näätämön alueen koltat

Sevettijärven koltta-vaestö on kasvanut yli sadalla hengellä. Alueella asui v. 1972 n. 400 kolttaa. Heidän ikärakenteensa poikkeaa huomattavasti maan keskimääräisestä. Alle 15-vuotiaiden osuus on yli 40 %, kun se koko maassa oli 1969 25 %. Suunnilleen puolet ruokakunnista on 5—8 jäsenisiä. Vaikeudet työn ja asunnon saannissa pakottavat nuoret muuttamaan Etelä-Suomeen tai Ruotsiin, jotkut myös Norjaan. Alueella on yhteensä neljä sekatavarakauppaa + baari, bensini asema ja lomamökkejä turisteja varten. Toisen kaupan yhteydessä toimii postiasema. Myymäläauto kulkee kerran viikossa lukuunottamatta kelirikko-koikoja. Säännöllinen linja-autoyhteys on Sevettijärvelle kuusi kertaa viikossa. Radiokuuluvuus on heikko, televisio ei näy lain-

kaan, sen sijaan puhelimia on parisenkymmentä. Koululla on sähköt. Muissa talouksissa on yleensä kaasut.

Koltta-vaestöllä ei ole tällä hetkellä mahdollisuus saada maata. On anottu lupa saada rakentaa mökki vanhempien kolmen hehtaarin tontille, mutta siihen eivät Metsähallitus ja kunta ole suostuneet. Asumistiheys Sevettijärvellä on n. viisi henkeä huonetta kohden, kun se koko maassa on 1,3 henkeä. Asunnot ovat riskialttiita ja niille on annettu jopa lämmityskieltoja, joita ei tietenkään pystytä noudattamaan, kun ei ole voitu osoittaa toista asuinpaikkaa.

Kolttien elinkeinot ovat kalastus, poronhoito, metsästys ja keräily. Loppuosa koostuu tilapäis- ja työttömyystöistä sekä sosiaaliavustuksista. Kalavedet ovat köyhiä ja kun niitä ei ole jaettu, voi kuka tahansa ulkopuolinen tulla pyytämään samoille vesille, mistä koltat saavat elantonsa. Poronhoito on kolttien mielestä hyvä ja alueelle sopiva elinkeino. Pelkällä poronhoidolla ei uskota kumminkaan tultavan toimeen, sillä alue on liian pieni 60—80 poromiehen karjalle.

Kaikkia marjoja kerätään kotitarpeiksi. Jäniksiä ja metsälintuja pyydystetään myös. Maatalouskokeilut eivät ainakaan vielä ole onnistuneet kehuttavammin. Turismi ei ole kannattavaa, melkein päinvastoin. Käsitöitä tehdään lähinnä omaan tarpeeseen, mutta myydäänkin, mikäli sattuu kysyntää. Alueelle toivotaan kuitenkin pätevää markkinointineuvontaa.

Kolta-alueen kansakoulu on Sevettijärven kylässä. Oppilaita on n. 60, joista kaikki, jotka asuvat yli viiden kilometrin päässä koulusta, on sijoitettu asuntolaan. Koulun opetuskieli on suomi.

Ivalon—Nellimön alueen koltat

Ivalon—Nellimön alueen koltat ovat ehkä muita saamelaisia enemmän irtautuneet perinteisestä kulttuuristaan. Tällä hetkellä he joutuvat kilpailemaan muiden suomalaisten kanssa vähäisistä ansiotyömahdollisuuksista. Kun muualla saamelaisten keskuudessa luontaiselinkeinot näyttävät merkittävää osaa, Ivalon—Nellimön koltat harjoittavat enää kotitarvekalastusta ja metsästystä.

Tulevaisuus

Tärkeintä olisi löytää kolttaheimon parista oman kielen ja kulttuurin säilyttämisestä kiinnostuneita henkilöitä, joita yhteiskunnan pitäisi tukea ja joiden asiantuntemus pitäisi kaikissa uudistussuunnitelmissa ja muutosten toteuttamisessa ottaa huomioon. Yhteiskunnan ja enemmistön asenteitten muuttumisella vähemmistölle myönteiseksi on tärkein ja ratkaisevin vaikutus. Vähintä, mitä pitäisi tehdä, on turvata kolttien fyysinen toimeentulo. Tällöin he pystyisivät säilyttämään suomalaisten mieltä kiehtovat kulttuuriperinteet.

LÄHTEET:

Nickul Karl, Saamelaiset kansana ja kansalaisina, Helsinki 1970.

Paltto Kirsti, Saamelaiset, Helsinki 1973.

I Saamelaiskomitean mietintö 1973.

II Saamelaiskomitean mietintö 1973.

Kolttakomitean mietintö 1973.

HS 10. 8. 1975, Koltille jumalanpalvelustekstit omalla kielellä, Pohjolan Sanomat, Karl Nickul.

HS Kolttaheimon kohtalontie I osa, II osa, III osa, Pekka Sjögren.

Laura ja Markus Petsalo, Kolttien koulunkäyntiin liittyvistä häiriötekijöistä 1973.

Kustaa Vilkuna:

Ensimmäinen matkani Petsamoon 1921

Kun Petsamo Tarton rauhassa 14. päivänä lokakuuta 1920 oli liitetty Suomeen, tuli alueesta Suomen kansan ja suomalaisten tutkijain kiinteän mielenkiinnon kohde. Moni uudisasutuskulmakunta maassamme sai 1920-luvulla nimen Petsamo ja monen tutkijan mieli paloi halusta päästä omalle Jäämeren rannalle tutustumaan luontoon ja ihmisiin entisessä Venäjän Lapissa. Yksi innokkaimmista lähtijöistä oli Lapuan Maanviljelyslyseon luonnonhistorian ja karjanhoidon opettaja, jäkälien tutkijaksi erikoistunut lahjakas tiedemies, myöhemmin fil.tohtori Veli Johannes Räsänen(s. 24. 8. 1888 Simossa, k. 16. 7. 1953 Kuopiossa). ”Petsamoon, Petsamoon! kaikui korvissani pitkin talvea”, hän kirjoitti 8. 6. 1921 matkakirjeeseensä Sodankylässä, kun Luostotunturi oli saatu näkyviin. ”Liekö ollut uteliaisuus näkemään uutta valtakuntamme kolkkaa, kaiho Lapin laajoille tuntureille, Jäämeren raittiille rantamalle, vai oliko se luonto, tuntematon mutta kuitenkin mahtavaksi kuviteltu, joka täksi kesäksi sai matkani suuntautumaan Petsamoon? Samat tekijät ne varmaan olivat, jotka hankkivat minulle, ilman mitään kehotuksia ja houkutteluja, kolme kelpo matkatoveria, joiden kanssa matkan vaivat, jos riemut ja voitotkin tulen tasan jakamaan. Matkatoverini esittelen tässä: Toimi Huovinen, ylioppilas Lapuan Maanviljelyslyseosta, soanlahtelainen toimen mies luonnon ja viljelyksemme tulevia tutkijoita; Yrjö Aarnio, maanviljelyslyseolainen, isäntä Kerimäeltä, jo kova maanviljelijä; Kustaa Vilkuna, yhteiskoululainen, talonpoika Nivalasta, retkemme kirjailijoita ja tuleva tiedemies.”

Lehtori Räsänen oli hakenut ja saanut Suomalaiselta Eläin- ja Kasvitieteelliseltä Seuralta Vanamolta pienen stipendin tutkia Petsamon alueen jäkäliä ja harjoittaakseen kasvitieteellisiä tutkimuksia erityisesti Kalastajasaarennolla, joka luontonsa

ja maaperänsä puolesta poikkeaa huomattavasti muusta Jäämeren rannikosta. Räsänen oli erittäin etevä havaintojen tekijä ja tieteellisten ongelmien näkijä, mikä viehätti ja kehitti niitä oppilaita, jotka tunneilla seurasivat opetusta. Muuten hänen tunteinsa olivat epäsystemaattisia ja erittäin levottomia, sillä maanviljelyslyseo ja yhteiskoulu pitivät osan tunneista yhteisinä, jolloin kautta Suomen kokoontunut villi poikajoukko saattoi yhteiskoulun tytöillekin osoittaa, mitä kaikkea vallattomuutta he olivat aikaisemmissa kouluissa jo oppineet ja miten sitä kehitettiin edelleen. Muutamat tiedonhaluiset oppilaat retkeilivät ahkerasti opettajansa johdolla Simsiönvuorella, jopa Kuortaneella saakka, ja kun tuli tiedoksi Petsamon matka meitä oli mainittu kolme, jotka innolla pyrimme mukaan. Saimme luvan, mikäli pystyisimme hankkimaan tuhat markkaa matkakuluihimme. Se ei ollut helppoa, mutta kukin onnistui hyvän isänsä avulla sen saamaan.

Matka alkoi maanantaina 6. 6. 1921 Räsästen kotikonnulta Simon Pahnilasta. Toiset olivat tulleet jo pari päivää aikaisemmin ja olivat saaneet tutustua myrskyiseen mereen ja lohenpyyntiin sekä Korkiassa että Selkäkarissa. Omasta puolestani surin kokemuksen menetystä. Kemissä hankittiin joitakin vähäisiä varusteita. Junamatkalta jäi mieleen Koivun aseman juustokahvit; maanmainiota kansanomaista herkkua, leipäjuustoa, oli tuollain vielä asemaravintolassa tarjolla.

Tienviitan mukaan edessä oli 303 km:n polkupyörätaival. Päätimme ajaa noin 70 km päivässä. Ensimmäisen kerran viritimme nuotion Vikajärven laajalla hiekkarannalla. Niin aidosti vapaa retken tunnelma suuressa luonnossa tulvahti vastaan, että kirjoitin vielä syksyllä leiriytymisestämme Lapuan yhteiskoulun toverikunnan lehteenkin. Yövyimme Käyrämön Mukkalan torppaan, joka oli 71 km Rovaniemeltä. Aurinko kultasi keskiyölläkin läheisen vaaran mäntyjä; tuomi oli juuri puhjennut kukkaan. Torpan väen kanssa keskusteltaessa kävi ilmi, ettei kukaan heistä ollut nähnyt elävää sikaa, vaikka läski siihen aikaan sielläkin oli tavallisinta rasvaa. Kun kerroin, että minun kotonani oli paljonkin sikoja, katsottiin minuun erittäin kunnioittavasti.

Korkealla mäellä Sodankylän Torvisen näkyvissä pysähdyimme ihailemaan mahtavaa näköalaa: edessämme olivat lumi-

laikkujen koristamat Luostot ja Pyhätunturi. Luosto oli lähempänä tietä, mutta uljaampana kohosi kolmilakinen Pyhätunturi. Mikä näky soisen savilakeuden koulupojalle nautittavaksi!

Yövyimme Sodankylän kirkonkylään. Räsänen oli toiveikkaasti vihjaillut, että saisimme ilmaisen yösijan pappilassa. Mutta kirkkoherra oli matkustanut Ouluun eikä meitä päästetty sisälle. Johtaja ei halunnut kulujen takia yöpyä majataloon vaan pyrki taloon, jonne meitä oli pappilasta neuvottu. Sielläkin vastaanotto oli töykeä. Mutta uitto oli käynnissä, ja lähellä Jesiöjoen rannassa oli tukkilaisten ruokapaikka ja kortteeri, joten poikkesimme sinne. Söimme hyvän illallisen kahdeksalla markalla ja levittelimme rehukasaa läheisen Huotarintallinparvella yösijaksi. Ensimmäisen kerran sain tilaisuuden seurata oikeiden Lapin jätkien elämää. Koko Jesiö oli tukkeja täynnä silmänkantamiin. Pitkin rantaa lojuivat avoimia reppuja ja keksejä ja kirveitä. Varkaita ei pelätty. Sakin sisäinen kuri oli ankara. Illansuussa koko kangas oli täynnä korttisakkeja. Iloisia ja synkkiä naamoja sekaisin, loistavia sutkauksia ja rumia kirouksia lausuttiin. Pontikka haikahti. Sakit olivat enimmäkseen 4—5 miehen ryhmissä piireissä joko kyykkysillään tai polvillan kantapäihin takapuoltaan nojaten. Eräänkin polven alla oli jo 2 600 mk — nykyrahassa 44 200 mk. Takapiruja kertyi seuraamaan sumaa ja jännitys kohosi. Mies ei pystynyt lopettamaan, kun kukaan pelureista ei auennut. Jo rupeksi häviämään ja pian menetti omiaankin toisen polven alle, joten mekin pääsimme pehkuihin.

Seuraavan päivän tavoite oli Vuotso 90 km:n päässä Sodankylästä. Olimme yön aikana kuulleet niin paljon Vuotson kauনিista Elsasta, että häntä oli päästävä katsomaan. Maantie oli Sodankylästä lähtien raskasta ajaa. Tien syrjissä ei vielä ollut tavanomaista pyöräpolkua, oli vain kaksi kärryipyörän raidetta ja keskellä kavioiden pehmeäksi polkema junttu, jota pyörämiehen oli taristellen ajettava. Vastaamme tuli jalkapatikassa pieniä jätäkäsakkeja, kirvesvarsi pisti esiin keveästä laukusta ja keksirauta roikkui liitingissä. Savotat ja latvauitot olivat loppuneet. Yksi miehistä pysähtyi tuijottamaan ja tervehti pian ystävällisesti: ”Mitä perkelettä, Vilikunan Kusti!” — ”Katos Ottua!”, vastasin. Jätkä oli entinen huutolaispoika ja renkimme Otto Kiima-lehto Nivalasta, erinomainen työmies.

Sattasen takana Kersilän tienoilla tuli vastaan kaksi kellokaulaista poroa. Jokaisen talon kohdalla nyt pysähdyimme sen verran, että vilkaisimme, onko kasveja ikkunalla ja mitä. Tavalisin oli palsami ja turkinpippuri. Jossakin oli verenisara ja anansilmä. Ruukkuna oli järjestään tuohirove. Kukallisia taloja oli ainakin maantien varressa enempi kuin kukattomia. Petkussa poikkesimme kysymään viiliä talosta, jossa oli paljon kukkia ikkunalla. Arvasimme että siellä on hyvä ja siisti emäntä. Niin olikin. Kyynärän laajuisista puuhulikoista pistelimme ohraieskan kanssa parasta kesäistä herkoa. Räsänen opetti, miten venypiimä saadaan mukavasti äkkinäisellä lusikan liikkeellä katkaistuksi ja kiepautetuksi lusikkaan, joten syönti kävi siististi. Olen tätä taitoa opettanut edelleen.

Lähellä puoltayötä auringon kuulaassa paisteessa näkyi harmaita rakennuksia Riestojoen rannalla; Nattastunturi näytti ko hoavan aivan vierestä itäpuolella. Pihalla oli melkoinen joukko kansaa, tietyömiehiä, mutta joukossa oli ainakin puolet koreissa lapinpuvuissa. Näky teki minuun syvän vaikutuksen, mitä vielä lisäsi nyt ensimmäisen kerran kuulemani lapin kieli. Se kuulosti kerrassaan merkilliseltä. Räsänen sanoi, että nehän maukuvat vain. Yön nukuin pienellä vaatimen taljalla majatalon lattialla. Toinen sänky oli tienkorjuumestarilla, toinen yhteisesti Räsäselä ja Huovisella.

Aamulla teimme paremmin tuttavuutta talon lappalaisen isäntäväen kanssa. Talossa oli kolme Elsaa: nuori, 20-vuotias emäntä sekä 25-vuotias isännän sisar Elsa Maria Hetta — kaunotar, jonka piirteissä oli elämäntaloista huolimatta säilynyt aitoa viehkeyttä — ja vielä Elsa-niminen tyttönen. Ihailin myös lappalaisnaisen kätevyyttä. Johtajamme vanhat viilekkeet olivat katkenneet, mutta emäntä korjasi ne ompelemalla suonirihmalla poronnahkasuikaleen katkenneen päälle. Hypistelin suonirihmaa ja siistiä jälkeä täynnä kunnioitusta.

Matka jatkui Vuotsosta kohti Laanilaa pitkin hiekkaista tietä. Harvoin tarvitsi nousta pyörää taluttamaan paitsi Lohijoen tienoilla, jossa nousut ja laskut olivat melkoisia. Laanilassa kävimme katsomassa vanhoja kullanhuuhdontasijoja ja Henry Kerkelän syvää kaivantoa. Jokilaakson jylhyys jäi pysyvästi mieleen. Laanilasta alkoi nousu oikealle tunturille, vedenjakajalle.

Vain neljä kilometriä talosta pohjoiseen on maantien korkein kohta Kaunispäällä, mutta miten luonto ehtikään sillä välin muuttua! Työnsimme polkupyöriä ja teimme havaintoja. Räsänen piti huolen siitä, että katse seurasi ympäristön vaihtumista. Ensin hävisi kuusi metsiköstä, pian petäjäkin ja kohta oltiin matalassa hieskoivikossa, käkkyräisessä ja mustapilkkuisessa. Koivutkin loppuivat, varpukasvit ja jäkälä ottivat ylivallan. Vaivaiskoivu painui pitkälleen maata vasten. Kukkiput mustikanvarvut olivat parin tuuman korkuisia. Räsänen riemastui, kun löysi ensimmäisen oikean tunturikasvin, maata ryömivän sianmustikkalaikun. Sen lähellä oli sielikköryhmä loistavan punaisessa kukassa. Oudot tunturijäkälät olivat Räsäselä mieleen. Kolme retkeleistä hääri siinä innostuneina kasvinpuristimien kanssa; minä kokoilin suuhuni äsken lumen alta paljastuneita puolukoita. Ne maistuivat. — Kuulimme tunturikurmitsan surumielisen vihellyksen, ja musta kapustarinta erottui pian matalasta varvikosta, josta pesäkin löytyi; siinä oli vasta yksi muna. Kaunispäältä teimme vielä jalkaisin retken kohti Urupäätä. Se maiseman laajuus!

Tunturilta lasku kävi joutuisasti, liiankin vinosti, sillä muutamassa ahteessa tunturin rinteessä rusahti Räsäsen polkupyörän takaratas kokoon. Räsänen jäi jalkamieheksi, Aarnio otti tavarat ja minä lähdin kiireen vilkkaa tavoittamaan Huovista, joka jarruttomalla pyörällään oli vilistänyt tiehensä. Pian tapasin surullisen ylioppilaan ravin pientareella katselemassa polkupyöräänsä, jonka takaratas myös oli mäsänä. Neuvotellessamme matkan jatkamistavasta näimme alempana lammen rannalla kaksi miestä nuotiolla syöntipuuhiissa. Ehätkin tapaamaan. Miehet eivät kiinnittäneet mitään huomiota tulooni. Puolestani katselin nälkäisenä nauttien, miten vanhempi mies viilteli kuivasta poronreidestä mustaa ahavaliha paperinohuina lastuina suuhunsa. Muuta evästä hänellä ei ollutkaan. Vähitellen kävi ilmi, että miehet olivat olleet korjaamassa maantiesiltaa. Heillä oli hevonkin mukana. Pyöräromut ja jalkamiehet pääsivät kärryille; matkaa oli vielä pari peninkulmaa Kyröön eli nykyiseen Ivaloon. Yövyimme kuitenkin jo ensimmäiseen Inarin puoleiseen talopuhtoon Törmäseen, Heikki Mikkolan taloon Ivalojoen rannalle. Isäntä lämmitytti saunan ja kuulin, kun hän nuhteli piikatytöstä siitä, että tämä oli vienyt saunaan koivuhalkoja eikä hon-

kia, vaikka niitä oli toisessa pinossa. Koivusta tulee, niin isäntä selitti, kitkerä savu, mikä pilaa saunan hyvän tuoksun. Hongassa on hyvä ja mieto tervan maku ja haju.

Törmäsessä levättiin toista vuorokautta. Retkeilimme joen merkillisillä hiekkamuodostumilla, melloilla; Räsänen löysi mielenkiintoisia kasveja, minä taas ihmettelin korkeita sauranpohjia, ahkioita, kauniita haravia ja siistejä aittoja.

Retkemme oli päättävä Kyrön rajavartiostoon. Siihen aikaa näet tarvittiin maaherran passi pyrittäessä ulommas Lappiin tai Petsamoon. Aarnion passi ei ollut vielä tullut Kyrön postitoimistoon, ja minulla oli vain nimismiehen matkustuslupa. Kun hyvät puheet eivät auttaneet, vetäydyimme pettyneinä nukkumaan harvaseinäiseen heinälatoon, jonne oli jäänyt kulottuneita rehuja. Levitellessämme kasaa saimme liikkeelle kokonaisen hiiriparven ja löysimme pesiäkin. Yölläkin hiiret osoittivat uteliaisuutta. Aamulla meidän nuorten vielä nukkuessa Räsänen oli ehtinyt mennä tapaamaan Ivalojoen taakse kylän ensimmäistä miestä, kansakoulunopettaja Leinoa. Pian me kaikki majoituimme koulun tyhjään luokkahuoneeseen ja vilkas tutustuminen paikkakuntaan alkoi. Opettaja Leino ahmi Räsäsen tieteellisiä selvityksiä, ja Räsänen ahmi Leinon suurta paikallistietoutta kasveista ja eläimistä. Minä puolestani löysin kirjastosta Väinö Voionmaan uuden teoksen Suomi Jäämerellä (1919, 152 s.), jonka lukeminen parhaiten avarsi matkaa.

Virkeä Räsänen oli tavannut myös rajavartioston vääpelin, nimeltä Broas, joka oli jotenkin simolaisia, ainakin tuttavan tuttava. Vääpeli oli lähdössä moottoriveneellä Paatsjoen niskassa, luusuassa, sijaitsevalle Virtaniemen rajavartioasemalle. Ja meidän pääsimme mukaan. Oli kevyttä ajella myötävirtaan ohi Koppelon puhdon Inarille. Kun meillä oli vain ohuet kesätamineet, puistatti pian kylmä, mitä pakoon sullouduimme venepeitteen alle nenänpäitä myöten. Ajettiin Nanguvuonon suitse kohti pitkän Kaikunuoran länsipäätä. Rannaton Kasariselkä vilahteli Jää- ja Kaamossaarten välitse. Peninkulmaisen Kaikunuoran jatkona on Lusmanuora.

Virtaniemessä minut pidätettiin, koska olin passitta sivuuttanut tarkastuspaikan. Sotamies osoitti autiokämpän ”vankilaksi” ja näytti, minne asti sain liikkua. Räsänen lähetti puhelinsa-

noman Petsamon läänin maaherra Heleniukselle, mutta vastaus-
ta ei kuulunut, joten aloimme epäillä matkan keskeytymistä. Kehotin toisia jatkamaan, mutta he olivat hitaita lähtemään. Muuttivat vain samaan kämppään asumaan ja kalastelivat uljaan Paatsjoen jyrkillä, ikipetäjien reunustamilla rannoilla. Oli jo tiistai 14. päivä kesäkuuta menossa, kun sotamies Laaka saapui kämppään ja ilmoitti, että yhteiskoululainen Vilkuu saa jatkaa matkaa Petsamoon. Näin oli kerrottu puhelinsanomassa, josta sain kirjallisen todistuksen passikseni. Vastauksen viipyminen oli johtunut vain siitä, että maaherra ja lääninneuvos olivat olleet virkamatkalla Kalastajasaarennolla.

Sulloimme vähät varusteemme nopeasti reppuihimme — kul-
lekin 12 kiloa — ja lähdimme. Edessä oli 30 km:n jalkataival yli vanhan valtakunnan rajan Nautsin majataloon, joka oli ensimmäinen asuttu paikka Virtaniemestä lähdettyä. Iltapäivä oli helteinen, polku louhikkoinen ja huonosti raivattu. Huovinen lähti vetämään kuuden kilometrin tuntivauhdilla. Tunnin verran lepäsimme matalan hirsimajan luona, joka oli tehty pienen järven rantaan puron suuhun. Huomiotani kiinnittivät mahtavat simpukankuorikasat rannassa. Helmenkalastajat ovat olleet raakujen kimpussa, selitti Räsänen. Istahdimme myös vanhalla valtakunnan rajalla ja tervehdimme lakin nostolla uutta maakuntaamme Petsamoa. Mielessä oli juhlatunnelma. — Keskiyöllä saavuimme auringon paisteessa Nautsin uutuuttaan hohtavaan valtion majataloon. Olimme aika tavalla näännyksissä sääskien, paarmain ja liian kovan vauhdin takia, mutta pääsimme heti saunaan, jossa ihmeeksemme oli sementtilattia.

Aamulla pääsimme rahtia kuljettavan suomalaisen uudisasukkaan Essan Heikin veneeseen. Hänellä oli talo Kornetti-
joen suussa Kalliaisessa eli Tiukkasessa. Odottamatta vene lipui mah-
tavalle Paatsjoelle, pitkään Nautsisuvantoon. Rannat kaukana toisistaan, mutta virta kuitenkin vuolas; ahteet korkeat ja niissä usein soravieremiä, joista kuhmuisia juurakoita pisti esiin, hunkia, latva joessa juuret pystyssä. Vesi oli korkealla, koskapa matalammilla rannoilla tiheitä koivunlatvoja nousi suoraan vedestä kuin saraheinää. Ulompana molemmin puolin kohosi tuntureita, joilla lumipälvet loistivat kirkkaassa auringon paisteessa. Suoraan edessä näkyi kokonaisen vuorokauden Kalkupää ja Kaski-

maa, ne olivat houkuttelevina kuin tarjottimella mutta kuitenkin kaukana.

Aivan erityisen maininnan ansaitsevat Paatsjoen monet kosket ja nivat.

Olisimme halunneet laskea Paatsjokea heti niskasta, Virtaniemen luusuasta lähtien, mutta kuulumme, että ensimmäinen runsaasti yli kolmipeninkulmainen vesitie ennen Nautsisuvantoa oli täynnänsä vaikeita koskia, joita silloin oli laskenut vain Iisu Mannisen porukka kuljettassaan Nautsiin sellaista rahtia, joka sai kastuakin, kun vene kaatui tai sai vettä partaidensa sisään. Nyt lisäksi koskissa oli tukkiruuhkia. Pahimmiksi sanottiin Rajakoskia. Heti niiden alta alkoi lähes peninkulmainen Nautsisuvanto, jonne nyt saavuimme veneellä etelästä Nautsijokea.

Emme palanneet takaisin Salmijärvelle, vaan jatkoimme joenvarrtta ylös, kunnes tulimme merkitylle polulle, joka johtaisi Petsamon vuonon perukkaan. Näin ilman sen kummempia varusteita nousimme jylhään ja avoimeen tunturimaastoon, alkaaksemme lähes nelipeninkulmaisen marssin Parkkinaan. Onneksi meitä suosi kaunis aurinkoinen sää. Monilakisiet Petsamotunturit hohtivat oikealla, tummat Jäämeren rantatunturit vasemmalla. Polku tuntui kulkevan alinta kohtaa, mutta koko ajan se nousi, kunnes tulimme Paatsjoen vesistön ja Vuoremijoen väliselle vedenjakajalle, tunturiselänteelle, jonka jäkälistöä ja muita kasveja Räsänen tutki innolla. Sinne korkealle lähelle Maajärveä jäimme yöksi. Tien varressa oli näet ollut jokin varasto ja sen peitteenä asfalttihuopaa. Peitteet olivat nyt kasassa maassa, joten saimme niistä kosteutta pitävän alustan. Peitoksi levitimme telttavaatteemme, jota emme koko matkalla olleet yrittäneet rakentaa teltaksi. Epäilimme näet koko yritystä. Siinä yhdessä liki toisiamme käprötimme taivasalla aukealla tunturilla. Herättyämme Räsänen valitti keskiyön auringon kirkkautta ja kattomme korkeutta, mikä oli häirinnyt hänen untaan.

Polku suuntautui aivan Norjan rajan pintaan; kohta painuimme kapeaan Vuoremijoen laaksoon, joka keskellä autiutta vaikutti odottamattoman rehevältä. Kun eväämme olivat vähäpätöiset, kokeilimme sillalta joessa onkiamme. Heti iski tammukka, toinen ja kolmas joten hyvää kalaa oli, mutta pieni suolapussimme oli ehtinyt lopulleen. Nälkäiselle maistui paistinkala tui-

manakin. Vuoreminlaaksosta polku kulki yli Kivitunturin Näsykkäjärvelle — Petsamossa kuulumme sille myös nimen Nasari —, joka laskee Näsykkäjokea Petsamojoen suistoon. Polku ei noudattanut vaikeakulkuista joenrantaa, vaan nousi kolmen kilometrin matkan ja yhtäkkiä paljaalta tunturilta aukeni eteemme mahtava näky: kaksi sinivalkoista, viheriäkköistä sipulikirkkoa, erillinen kellokastari ja suuri Alaluostarin päärakennus, monasteri. Matkaa oli vielä ainakin 5 km, mutta kun ilma oli kirkas, pysähdyspaikka korkealla eivätkä puut peittäneet rakennuksia, niin katselimme haltioituneena värikästä ja niin ylen epäsuomalaista näkyä.

Vuonon pohjukka levisi kuultavan vihreänä, sitä reunusti sisämaan puolella ruskeanharmaa hiekkaranta, johon Petsamojoki oli uurtanut useita lasku-uomia. Kolmessa riviryhmässä hiukan ylempänä laakealla töyräällä, tunturiseinät takana, oli melkoinen joukko oudonnäköisiä harmaita, turvekattoisia taloja. Siinä olivat Kaakkurin, Näsykän ja Parkkinan karjalais-venäläiset kylät. Elävänä kohosi mieleen Juho Vesainen, joka oli joulukuun kuutamossa 1590 sisseeineen katsellut ehkä samoilta jalansijoilta samaa maisemaa. Miltähän silloin näytti? Olimme suomen kielen opettajamme johdolla koulussa hiljattain hartaasti tutustuneet tähän Santeri Ivalon mielikuvia herättävään romaaniin. Laakson outous projisoi nyt kiehtovan näkymän vuosisatojen taakse; se ei tuntunut kuuluvan suomalaisen nykypäivään. Olimme suomalaisen kulttuuripiirin ulkopuolella.

Laskeuduimme laaksoon. Esitimme passimme Alaluostariin sijoitetussa Lääninhallituksessa ja jatkoimme marssiamme kohti vuonon perukan kyliä. Kellotapuln luona pysähdyin ihmettelemään kellojen runsautta, niiden monenlaista kokoa ja sitä, että ne riippuivat ulkoilmassa vain katoksen alla. Lähellä oli myös kasa komeita valaanluita, mikä lisäsi paikan eksoottisuutta.

Parkkinassa työnnyimme Terentei-nimisen karjalaisen tuupan juomaan teetä ja syömään tuoretta leipää. Täälläkin kaikki oli outoa ja merkillistä. Turveseinäinen navetta liittyi asuinhuoneeseen, tupa oli siisti ja laaja, pieniä ikkunoita useita, ikoni peränurkassa. En ollut ennen sellaista nähnyt. Mutta pala nousi kurkkuun, kun pitkäpartainen isäntä alkoi selvittää nykyisen

elämän kurjuutta soimaten siitä suomalaisia. Ei ollut tullut venäläisiä turskan ostajia kuten ennen Petsamoon, ei päästy myymään kevätkalaa Muurmanskiin. Ennen oli vaihdettu kevätkauden saaliilla koko vuoden elintarpeet. Nyt oli kaikesta puute. Keppikerjäläisiä heistä tulee. Mitä ne jumalattomat suomalaiset täältä hakevat, ukko pauhasi. Minua suretti kauheasti ukon puhe, sillä suomalaisen koulupojan käsitykset asioista olivat aivan toiset.

Ensimmäisenä tuli vastaan Paatsjoen Purnukoski, jonka laskimme vilisten. Se oli todellista koskenlaskua. Vasta silloin ymmärsin, miksi koskessa täytyy soutaa kovasti: muuten vene ei ole melasta ohjattavissa. Huovinen ja Aarnio vetivät airoilla rohkeasti. Matka joutui myös kosken alla, sillä suvannoissakin virta tuntui. Pian oli edessä Hevoskoski, hyvä harjusten ja tammukoiden ongintapaikka. Kosken alta alkoi pitkä ja kapea Höyhenjärvi. Tiedustellessani myöhemmin, miten Höyhenjärvi koltaksi lausutaan, kuulin aivan eri nimen: Paijjan eli suomeksi Ylä(joki)järvi. Ihmetellessäni miten joen keskijuoksulla voi olla sellainen nimi, sain selityksen, että Höyhenjärvi oli ylin järvi, jossa Pasretskin koltat olivat vuosittain kalastaneet. Tässä oli siis vanha kylän raja sekä Inarin että Suonikylän suuntaan. Jos sain rannalla oli kolttain vanha kalakenttäkin.

Kyytimiehemme vei meidät Jakolan Mikkoon, järven rannan ainoaan taloon, jossa vanhat, emäntä Kaisa ja isäntä Mikko, viettivät suhteellisen vaurasta elämää kalastuksen ja karjanhoidon turvin. He olivat nuoruudessaan muuttaneet Kittilästä uudisasukkaiksi Paatsjoelle. Ensimmäiset kittiläiset olivat asettuneet taloksi alemmaksi jokivarteen jo nälkävuosien (1867—68) aikana. Näin kertoi Mikko. Huomioni kiintyi venerannassa somasti ripustettuun nuottaan ja pitkävartiseen, hyvätekoiseen atraimeen. Viimeksi mainittua kalastusvälinettä en ollut aikaisemmin nähnyt, vaikka atras sanan oli usein kuullut, mutta en arinaa, josta Mikko puhui. Otin aseeni käteeni ja tiedustelin lapsellisesti, eikö sen käyttö ollut kiellettyä. Mikko siihen: ”Kukapa täällä Venäjän valtakunnassa ois vahtaamassa.” Koko talo vaikutti hyväkuntoiselta ja huolella hoidetulta. Kaisa emäntä syötti meitä loistavasti kalalla ja rieskaleivällä. Hänen ronskinrohkeat puheensa saivat koulupojat miltei punastumaan, kun opettaja oli

läsnä. Vielä saman päivän iltana saimme venekyydin edelleen. Laskimme iloisin mielin pitkät Jordaninnivat ja tulimme ihmeen kauniille Vouvatusjärvelle. Suoraan järvestä kohosi mahtava Kaskamotunturi; sen Akanpää oli jylhä ja saaret olivat erikoisen muotoisia harjujen katkelmia, kuten Räsänen selitti. Yövyimme keskelle järveä Paljassaareen.

Saari oli minulle mitä suurin elämys. Olimme näet tulleet Paatsjoen kolttien vanhaan kevätsaareen, jossa kylä asusti alkukesästä ennen lohennousua ja taas syksyllä. Saari kohosi kuin matala kartio järvestä. Etelärinne oli täynnä pieniä tupia ja vielä pienempiä jalka-aittoja sekä keilamaisia lammaspuureja. Mustat koirat haukkua tiuskivat ja ulompana seisoi ryhmä vaiteliaita ihmisiä, enimmäkseen naisia, lapset kiinni äitiensä helmuksissa. Aloimme saamiemme ohjeiden mukaisesti varovaisen keskustelun. Kun meistä kenestäkään ei uhonnut useille lappalaisten parissa liikkuneille suomalaisille ominainen röyhkeä itsehyväisyys tai korkea kansallinen omanarvontunto, saavutimme pian niin paljon luottamusta, että seurustelu pääsi alkuun. Kurkistelimme tupiin ja Räsänen otti valokuvankin. Yöksi pääsimme porontaloille Paraski-nimisen perheen tuvan lattialle. Mahduimme kuin mahduimmekin pitkäksemme. Ennen nukkumaan menoa sovimme vielä matkan jatkamisesta. Miehiä oli kylässä kotosalla vain kaksi ja hekin olivat lähdössä alas kesäkylään Boris Glebiin (Kolttakönkäälle), jonne odotettiin jauholastia Petsamosta. Miesten mukana pääsimme pientä maksua vastaan Salmijärvelle saakka, mutkitellen jokea yli neljä peninkulmaa. — Aamusella matkaa pitkään hankkiessamme kuulin, että Vouvatusjärven oikea nimi oli Vaggatemjaur eli Aaltojärvi. Paljassaaren koltankielinen nimi oli Tsievsuolo. Kaikki saarella puhui ikivanhasta ja vakiintuneesta asuinpaikasta. Polut olivat syviä, kivensyrjät kuluneita, nuottaulet ja seinähirret aiastuneita. usein jälkeen päin olen harmitellut, kun silloin ei osannut tehdä tarkempia muistiinpanoja eikä liioin ollut tilaisuutta ottaa valokuvia. Kun kuusi vuotta myöhemmin olin Petsamossa ja ajoin linja-autolla kaukaa ohi Vouvatusjärven, kuulin, että Paljas- eli Kolttasaari oli ollut jo useita vuosia autio. Paatsjoen kolttien vuosituhantinen vuotuiskierto oli lakannut, asuttiin vakinaisesti Kolttakönkäällä. Suomalainen uudisasutus oli täälläkin tehnyt tehtävänsä.

Lähdimme matkaan lyhyellä ja melkein tasapohjaisella koltan veneellä. Hyvin se kuitenkin kannatti kuusi pientä miestä reppuineen. Järvi soudettiin vuoroon ja soluttiin sitten virrassa. Akanpään juurta Hukkanivoille ja Kattalompololle, jossa jylhä luonnonkauneus edelleen jatkui. Varsinaisen Hukkakosken niskassa koltat laskivat meidät rantaan polun päähän ja lähtivät kahden kesken tyhjällä veneellä laskemaan koskea. Kosken alla totesimme kolttien jo keittäessä tavanomaista teetään, että pisaaraakaan ei ollut räiskynyt partaiden sisään, vaikka vene viiletti läpi melkoisten kuohujen. Kattalompolosta joki jatkui vuolaana ja mutkaisena, kunnes taas alkoi kuulua kosken jyminä. Oli saavuttu Vetokosken niskaan, jossa poikettiin Norjan puolelle. Siellä näet oli rallapaana, kapea raide ja sillä vaunu, jolle saattoi uittaa veneen ja kiskoa sitten ohi jyrkän kosken. Heti Vetokosken alta alkoi peninkulmainen Pitkäjärvi, jonka alapäässä joki haarautuu kahtia. Lähdimme vasenta haaraa kiertämään peninkulman pituista Menikkasaarta. Ensimmäisenä vastassa oli uskottoman mahtava Hakoköngäs eli Menikka. Väkevä virta kaatui runsaan neljänneskilometrin levyisen kalliokynnyksen, neljän metrin hampaan, yli syvään rotkoon ja jatkoi valkeana imatramaisena vaahtona alempaan hampaaseen. Märkiä kallioita ja niillä lyhytvartisia koivuja kohosi ryöppyjen välissä. Ja muutamaa kilometriä alempana jälleen oli mahtava koski, Maitokoski. Jälleen rallapaanalla laskettiin veneet Norjan puolta ohi molempien suurten koskien. Vihdoin joen uomat yhtyivät ja tultiin suuralle. Salmijärvelle. Maisema muuttui jyrkästi. Rannat olivat matalia reheviä niittyjä tai matalaa lehtipuuta kasvavia tasanteita. Havupuita näkyi vain harvaksen jyrkemmällä ahteilla. Kauempana idässä ja luoteessa siintivät Petsamon paljaat tunturit, joita kohti olimme matkalla.

Salmijärvellä Räsänen etsi käsiinsä nimeltä tuntemansa rajavartioston luutnantin, Alvar. J. Kopperin, joka tiedettiin luonnontutkijaksi. Tämä ystävällinen tiedemies opasti meidät Kuotsjärven merkilliselle Pääskypahdalle. Vaikka olimme nähneet jo paljon suurta luontoa, hämmästyimme paikan synkkyyttä, toisaalta luonnon rehevyyttä. Seinämä kohosi kymmeniä metrejä lähes suoraan järvestä paikoin paljaspintaisena, paikoin kivikovyörynä ja taas paikoin rehevää koivua ja kanervaa kasvavina

pahtoina. Keinottelimme itsemme ylös tunturimaan tasalle ja siten hiukan pohjoisempana alas Kuvernöörinjoen laaksoon, joka taas oli mitä rehevin, suorastaan ihanteellinen kasvinkerääjäin ja luonnontutkijain paratiisi. Yllä tunturi, vierellä jyrkät rinteet, alla rikkaan kasvillisuuden peittämä savimultapohjainen laakso, jossa solisi kirkasvetinen joki.¹ Kolme retkeläistä touhusi innoissaan kasvien kimpussa, minä taas surin housuntakamusteni menetystä. Olin näet poikamaisuudessa laskenut istuallani alas kanervikkorinnettä, minkä seurauksena vahvat kotikutoiset pomsihousuni hiertyivät hankauspinnan kohdalta rikki. Kyseessä olivat ainoat housuni. Leiriydyimme yöksi vesiputouksen, Kuvernöörin kosken partaalle. Kun minulla oli pitkävartiset pieksut jalkineina, niin housunlahkeet olivat turhan pitkät ja lyhensinkin vasenta lahjetta niin paljon, että sain takamukseen paikan. Mittasin reiän ja yhtä suuren paikan, mutta ommellessa tein sen merkillisen havainnon, että paikka uupui viimeiseltä reunalta. Se oli käynyt pieneksi tai reikä suureksi. Aloin uudestaan ja taas kävi yhtä hullusti. Olin näet ensikertalainen, ja lisäksi kieristä langoista lujaan kudottu pomsikäpertyi rullalle. Räsänen, jonka neula ja lankakin olivat, opetti sitten minut paikkaamaan niin, että reikä ei jäänyt mistään kohti auki.

Matkamme äärimmäisenä tavoitteena oli Suomen uloin koillinen kulmaus Vaitokupa — myöhemmin Vaitolahti — Kalastajasaarenon pohjoisrannalla uuden itärajamme viimeisellä pyykillä. Räsänen halusi tutustua mahdollisimman tarkoin Kalastajasaarentoon, koska se geologiselta rakenteeltaan ja ilmeisesti myös kasvistoltaan poikkesi aivan jyrkästi muusta Jäämeren rannikosta. Siksi tiedustelimme Terenteiltä kyytimahdollisuuksia Trifonan kylään, jossa oli varsinainen Petsamon satama. Terentei vaati kuitenkin mielestämme kiskurimaksun, joten nostimme reput selkään ja lähdimme tavoittamaan polkua vuonon länsirannalla. Sen sanottiin olevan mutkaisen ja hankalan; vesitie olisi ollut vain nelisen kilometriä. Mutta löydettyämme polun suun huomasimme, että vesi oli pakenemassa koko vuonon perukasta ja että naisia ja lapsia kiiruhti kuivuvalla hiekkapohjalle. Niin mekin. Oli hieruan aika, jolloin koko Petsamonvuono lähes Trifonanniemeen saakka näytti pohjansa, vain joki kaarteli mut-

1. Alueesta muodostettiin myöhemmin "Pääskypahdan luonnonpuisto".

kaisena keskellä; siellä täällä oli melkoisia lammikoita. Ullin ja hieruan välinen vuoroveden säännöllinen vaihtelu vuonossa on lähes kolme metriä, tulvaulli kerran pari kuukaudessa vuonon perässä nousee kolme ja puoli metriä. Petsamojoen tuoma hiekka, jonka tulo murtuvista ahteista yhä jatkuu, on täyttänyt matalan veden rajaan vuonon perän lähes Trifonanniemen saakka, joten lähdimme oikaisemaan pitkin tasaista ja tiivispintaista pohjaa. Silmät olivat tähdättyinä hiekkaan, siellä täällä lojui outoja simpukankuoria ja muita suolaisen merenpohjan merkillisyyksiä. Räsänen meni innosta hyppien edellä, keräsi kotiloita, ja osoitti vielä miten nerokkaita karjalaisvaimot ovat: he virittävät verkkonsa salkojen varaan kuivalle hierualle ja kokevat ne 12 tuntia myöhemmin, kun pohja on jälleen paljastunut. Verkoista he nyt päästelivät kampelan ja ahvenen näköisiä kaloja. Oli huvittavaa, kun kalat pyytäjän saapuessa koreineen kylluivat valmiina ilmassa noukittavaksi.

Iltamyöhällä saavuimme Trifonan majataloon, jota piti hyväntahtoinen Mustonen -niminen mies. Odotettu höyrylaiva "Mira" oli saapunut Helsingistä. Se makasi mustana ja pulleana redillä edustamassa uudesta alueestaan huolehtivaa Suomen valtiota. Sen mukainen oli mieliala majatalossa, jossa nyt ei ollut ruokapuolen loppumisesta pelkoa. Oli lauantai-ilta, 18. kesä-

kuuta meillekin riitti löylyä uudessa saunassa ja yösijan saimme avoullakolla. Sunnuntaista jo suunnittelimme lepo- ja pyykkipäivää, kun oli päästy Jäämeren tuntumaan ja kun saunassa oli helppo lämmittää vettä. Mutta toisin kävi. Majatalon pirtissä tapasimme uusia reippaita Suomen alamaisia Kalastajasaarennolta. He olivat Pummangin kylästä ja olivat tulleet otringillaan hakemaan Miran lastista öljyä, jauhoja, sokeria, suoloja yms. ja aikoivat aamulla varhain lähteä paluumatkalle. Niinpä pyrimme mukaan. Perämies lupasi viedä meidät ilmaiseksi, mutta kun Räsänen pyysi kyytiä Vaitolahteen saakka, hän ilmoitti, ettei siitä tule mitään. Kuitenkin hän lupasi pienestä maksusta ajaa Kervantoon saakka, josta voisimme kävellä pitkin polkua niemen poikki Vaitolahteen. Aluksessa, joka oli syvässä lastissa, oli sekä purje että moottori. Tasaisesti jyskyttäen vanha otrinki halkoi tyyntä vuonon pintaa. Molemmilla sivuilla ja suoraan edessä kohosi paljas tunturiseinä, vain takana etelän puolella näkyi kapea neva matalampi vihertävä maa. Tolstikannientä lähestyttäessä vuono yhä kapeni ja vasemmalta pujahti näkyviin Liinahamarin kattoilamainen luonnonsatama. Sen pohjoisreunasta erottui räikeästi kookas hirsirakennus, jonka kuulimme olevan manahkoiden (munkkien) rakentama kalasataman asuin- ja varastohuone. Siinä oli laiturikin. Länsirannassa oli sievä kenttä ja puolentusi-

naa turvekotia. Ne kuuluivat Petsamon Moskovon kylän koltille. Kun Liinahamari ja Tolstikanniemi olivat jääneet selän taakse, nostatti ensimmäinen maininki laivaa ylös ja alas, seurasi toinen ja kolmas. Näytti että tunturiseinää nousee ja laskee. Samalla aukesi suoraan pohjoisessa rannaton Ruijanmeri. Kaikki oli juhllaisen uutta, suurta ja autiota.

Koko vuonomatkan olin pummankilaisten kanssa innokkaasti keskustellut Jäämeren kalastuksesta ja tutustunut aluksessa oleviin kalastusvälineisiin. Erityisen mielenkiintoinen oli juksa. Ajankulukseen Räsänen otti valokuvankin, kun juksa kädessä yrittäin saada selvyyttä sen käytöstä. Pian sain omin silmin nähdä, miten juksalla kala nousee meren avarasta helmasta. — Juksa on ilmeisesti hyvin vanha ongintaväline. Pääosana siihen kuuluu vain metallista tehty kiiltävä hiukan kalamallinen täky, joka päättyy melkoiseen koukkuun. Näkemääni juksaan oli lisäksi kietaistu täyn pyrstöpäähän kappale turskan nahkaa lisäsyötiksi. Täky kiinnitetään tukevaan siimaan, jossa lisäksi on täyn yläpuolella lyijymurikka painona. Kun löydetään turskaparvi, heitetään juksa mereen — samasta aluksesta useampia — ja aletaan juksata, so. vedetään siimaa reippaasti ylös ja lasketaan alas sylen tai parin nostoin, mitä varten veneissä on partaassa valpeeni, puulierio, joka siiman mukana pyörii akselissaan. Pian juksaaja

siiman tärinästä ja kalan iskuista tuntee, millä korkeudella turskaparvi temmeltää. Useammat näet yrittävät yhtä aikaa iskeä täkyyn ja pyörivät sen ympärillä. Osuvin kala nielaisee koukun, mutta hyvin usein koukku juksatessa tarttuu muuten kalaan, kylkeen tai mahan alle, siksi tiheitä parvet saattavat olla. Turskaparven uimasyvyys on jopa 40—50 sylvä, jolloin siimaa on koko kaala ulkona. Juksaaminen on kovaa miesten työtä. Tottuneeltakin pitkässä rupeamassa kämmenet turpoavat ja hartiat heltyvät, parras huojuu ja kala painaa.

Miten sitten turskaparvi löydetään rannattomasta ja lähes pohjattomasta merestä, se kävi ilmi heti tultuamme avovedelle. Hiukan oikealla Maattivuonon suun kohdalla pyöri tiuha lintuparvi, valkoiset siivet ja mustat kyljet välähtelivät auringon paisteessa. Turskaparvi, totesivat pummankilaiset oitis. Alus ohjattiin heti lintuparveen ja pari juksaa heitettiin tuulen alapuolelta mereen. Siima laski ja nousi kätevästi; sitä heilutettiin. Pian toisessa pyristeli melkoinen kala, mutta se ei ollutkaan turska vaan hiukan pienempi saita, joten miehet lopettivat juksaamisen. ”Ei saitaa kannata pyhänä juksata”, miehet selittivät. Saitaa näet pyydetään enimmäkseen sokkunuotalla läheisiltä matalikoilta.

Vaikka turskaa ei tullutkaan, olin saanut erinomaisen oppitunnin Jäämeren tärkeimmän kalan vanhasta pyynnistä. Kalastajain kokemukset ja Räsänen teoreettiset tiedot sopivat hyvin yhteen. Kävi ilmi, että Ruijanmeren turskanpyynnissä asian ytimen muodostaa lota eli villakuore. Tämä arktinen, kookkaan silakan mittainen ja ihmisravinnoksi jokseenkin arvoton kala saapuu pohjoisesta päin keväällä ja alkukesästä suurina summattomina parvina kutupuuhiissa Ruijan ja Muurmannin rannikkoa kohti. Nälkäiset turskat kerääntyvät näiden parvien alle ja suuret lintulaumat ilmaisevat ne kohdat, joilla lotaparvi on noussut pintaveteen. Turskat verottavat alta, merilinnut päältä. Lisäksi hylkeet ja pyöriäiset piehtaroivat lotaparvien kintereillä. Varsinaisesti lokit ja tiirat toimivat kalastajain kauasnäkyvinä oppaina. Missä lota, siellä turska ja hylje, kalastajasaarentolaisten tärkeimmät pyynnin kohteet ja koko toimeentulon perustat. Turskan suurpyynti kevättälvellä Atlantin puolella Lofoteilla on kututurskan kalastamista, täällä taas keväällä ja alkukesästä lotaa ajavan turskan pyyntiä, joten menetelmät ovat toiset. Yleen-

sä näinä kevätkuukausina saatiin turskaa niin runsaasti, että sillä normaalisti elettiin koko vuosi: Muurmanski oli ollut erinomaisen markkinapaikka. Jos kävi niin, että lotaparvet eivät lähestyneetkään Petsamon rantaa, tuli surkea katovuosi. Kerrottiin, että lota joskus ui enemmän itään, joskus länteen. Ensimmäisen kerran kuulin toteamuksen: "Turska leipänä, turska lihana, turska kalana". Pian näin, että turskasta saatiin myös huomattava erä karjanrehua.

Tuuli kävi lännestä. Purje nostettiin lyhkäiseen mastoon ja laitasella alus liukui nopeasti vihreänsinisillä aalloilla kohti Heinäsaarten ja Pummangin niemen välistä salmea. Purjehdittiin aivan rannan tuntumassa. Kaksi seikkaa otti erityisesti silmään: vesilintujen tavaton runsaus ja rannikon poikkeuksellinen rakenne. Vasemmalla olivat hiukan ulompana Heinäsaaret — kymmenien tuhansien vesilintuparvien pesimäpaikat ja — oikealla melkein käden ulottuvilla jyrkkä Haikarapahta — haikara siellä on merimetso — ja vielä jyrkempi Lintupahta. Erilaisia lokkeja ja tiiroja kirkui kaikkialla ja merkillinen uusi tuttavuus oli lunni, paksunokkainen, mustaselkäinen, valkovatsainen kömpelöltä vaikuttava otus. Niitä sukelteli aivan laivamme edessä ja sivulla, punakärkinen valtava nokka hohti kuin kukkanen laineilta. Tarkkailimme rannikkoa. Ylhäällä kulki tasaiselta näyttävä laakion reuna, sitten oli kymmenin metrein jyrkkää törmää, ikään kuin jättiläisaaltojen runtelemaa ahdetta, johon isoja kummallisia kiviä oli jäänyt töröttämään. Vedenpartaassa taas oli matala rantapenger, jossa siellä täällä kanjonimaisten puronsuiden alla näkyi reheviä ruohikkotäpliä. Räsänen valokuvasi Lintupahdan mereltä päin samalta kohtaa, jossa rannalla oli pieni mustaseinäinen lautakuja, hylkeenpyytäjien säänpitopaikka. Sen takana oli syvään uurtautunut puron uoma, vesi kohisi alas korkeana suihkuna. Alla suistossa oli pieni ruskea heinäsuova. Mahtavassa luonnossa oli siis kaksi merkkiä ihmisestäkin.

Pummanginvuonon suulle tullessa tuuli oli yltenyt mielestämme melkoiseksi myrskyksi. Perämies sanoi, ettei kannattaisi sellaisessa aallokossa yrittää Kervantoon — mahtavat valkoiset hyrskyt näkyivät jo aaltojen yli Kervannon matalilla laasoilla ja Lunnisaaren rannassa — siksi hän ehdotti, että tulisimme Pummankiin ja menisimme sitten eri kyydillä Kervantoon tai Klupu-

niemeen. Näin tultiin pian myötäsellä Pummankiin. Otrinki ankkuroitiin kappaleen matkaa rannasta. Väki soudettiin lyhyellä tasaperäisellä jollalla satamaan. Oli kerrassaan merkillistä nähdä ja kokea, millä taidolla jollaa soutava mies hoiti lyhyttä alustaan korkeassa aallokossa. Näytti että aalto murskaa sen juuri aluksemme kylkeen, mutta väliä aina kuitenkin jäi parituumaa, ja juuri korkeimmillaan ollessaan jolla oli myös lähinnä parrasta joten sinne oli helppo hypähtää. Sama toistui laiturissa, jota vasten aallot valtoimina vyöryivät kaukaa Norjanmereltä.

Jälleen uusi elämys, Pummangin suomalaishylä! Täällä Jäämeren jylhällä partaalla, ulkonaisesti ja sisäisesti niin kaukana muusta Suomesta, äskeisellä Venäjän valtakunnan alueella oli siis puhtaasti suomalainen kylä. Isänmaa tuntui laajalta ja väkevältä. — Pieniä siistejä taloja, runsaasti yli parinkymmenen kuin linnunpesiä aivan aukealla rannalla, ihmisiä toista sataa. Turvekattoiset asuinrakennukset olivat enimmäkseen sahatuista paksuista lankuista useat uuden näköisiä, sillä äsken päättynyt maailmansota oli lahjoittanut paljon hyvää venäläistä puutavaraa hylkyinä saksalaisten sukellusveneiden toiminnan satona. Navetat ja varastosuojat olivat turvemättäistä ja liittyivät kumpumaisina kyhmyinä asuinrakennuksiin. Ei ainoatakaan puuta tai pensasta, mutta palsamit kukkivat ikkunoilla ja jokaisen talon päässä oli pitkälahihoinen sipulimaa. Räsänen väitti, että sipuli kasvaa villinäkin Kalastajasaarennolla. Kaikkialla tuoksui kala ja meri, yksinpä navetassakin, sillä lehmät olivat tottuneet syömään perkeet, jopa tavallista kalaa ja hylkeenlihaakin, kuten meille kerrottiin. Söimme tukevasti lähimmässä talossa. Maitokin tuntui maistuvan kalalle, mutta hyvää se oli. Koko kylä vaikutti viehättävän tuttavalliselta, sillä olimme jo laivamatkalla tutustuneet usean talon väkeen. Olsimme mielellämme viipyneet jonkin aikaa ystävällisessä talossa, mutta Räsänen paloi halusta päästä näkemään Kalastajasaarennon ylälaakion jäkäliä ja muita kasveja, poikkesihan alue sekä geologisesti että geomorfologisesti jyrkästi muusta Fennoskandiasta. Siksi hän päätti heti nousta tuolle lähes pari sataa metriä korkealle laakiolle ja hylkäsi ajatuksen jatkaa meritse matkaa Kervantoon ja sieltä Vaitokupaan; sen sijaan menisimme Pummangin niemen poikki Maattivuonolle, jonka lappalaishylään matkaa linnuntietä oli vain noin

15 km. Aurinko paistoi ja vilpas tuuli puhalsi jatkuvasti lännes-tä, niinpä sunnuntai-iltapuolesta huolimatta nostimme reput sel-kään — eväinä kilo lohta ja hapanleipä — ja hyvästelimme ta-lonväen. Isäntä ja emäntä näyttivät huolestuneilta silmäillessään keveätä vaatetustamme ja heikkoja varusteitamme. Sanoivat, et-tä ilmapuntari on laskusuunnassa, joten sade ja konto voivat meidät yllättää koska tahansa.

Lähdimme kuitenkin kevein mielin nousemaan, käymään kohti harvinaista seikkailua. Aukea violetinruskea laakio Jää-meren yllä teki yksitoikkoisuudessaan valtavan vaikutuksen. Pa-ri vasemmalta näkyvää tunturiakin näytti lähellä olevan taivaan likistämiltä. Pian toverini olivat innokkaasti kumarruksissa maan puoleen, Räsänen keksi jonkin oudon jäkälän ja useitakin tunturikasviharvinaisuuksia. Toimi Huovinen tiesi myös usko-mattoman paljon kasveista. Minun taivastellessa ja toisten tut-kiessa maata ja mättäitä meidät yhtäkkiä yllätti harmaa tihkusa-de. ”Polku” oli kadonnut, sillä seuraavaa merkkiseivästä emme nähneet eikä silmä erottanut minkäänlaista ihmisjalan jälkeä, tiesimme vain, että vasemmalla on Venäjän raja, oikealla tuulen puolella Norjanmeri ja Lintupahdat, suoraan edessä Maattivuo-no. Astelimme parijonossa. ”Kas kun tuuli kääntyy”, huomaut-ti Räsänen, sillä sade pieksi suoraan kasvoihin. Aikamme kävel-tyä Aarnio alkoi väittää, ettei tuuli ollut kääntynyt vaan me. Hänellä oli näet pieni kompassi. Kylmä sade kasteli jo paidankin ja taas tuuli oli kääntynyt aivan vastaiseksi. Tuuli oli kyllä hiu-kan kääntynyt, mutta toiseen suuntaan kuin luulimme ja suun-tamme oli etelälounaan asemesta länsiluode! Olimme vaistomai-sesti varoneet vasenta puolta, vaarallista valtakunnan rajaa, ja hivuttautuneet kaaressa oikealle. Laakiota oli asuttu hyvinkin 15 km, enempiäkin, mutta merkkiäkään asumuksista tai polusta em-me tavanneet. Yhtäkkiä alkoi ikään kuin altamme kuulua jymää pauhu. Siellä oli meri. Paransimme askelta vastasateessa, ja en-nen pitkää pauhun keskeltä kuului myös lintujen kirkuna. Huo-vinen, joka reippaampana kulki edellä, totesi, että olimme tul-leet Lintupahdalle. Saimme näkyviin myös hylkimiesten majan. Ehdotin, että laskeudumme pahdan kylkeä alas ja yövyimme ma-jaan. Räsänen piti sitä liian uhkarohkeana. Lähdin kuitenkin Huovisen kanssa näyttämään, että se on mahdollista. Olimme

nuoria ja rohkeita. Tienä oli purokanjonin rypyläinen kylki. Liuskeiset kivet pysyivät paikallaan, joten laskeusimme kuin ti-kapuita louhikkoiselle rantapenkereelle. Muuten liikkuminen oli mitä jännittäväintä, sillä merimetsot pistivät julmanäköisen pään-sä kolosta milloin miltäkin puolelta oli outojakin lintuja, ja huu-maava lokkien kirkuna räjähteli korvan juuressa. Olimme on-nellisesti rantaviivassa. Mutta Räsänen ei seurannut ja Aarnio oli jäänyt hänen mukaansa. Kerran erotimme Räsänen leveälieri-sen hatun ja huitovan käden ylimmältä töyräältä, mutta ääntä emme kuulleet. Luulimme, että hän etsii jotakin loivempaa las-keutumapaikkaa.

Majan ovi oli avoin. Siellä oli matala liesi, muutama lankun-kappale ja ylhäällä katon rajassa pienen päällä tulitikkulaatik-ko. Mutta vain kaksi tikkua! Omia meillä ei ollut, tikut olivat Aarniolla. Toisia odottaessa ryhdyimme kylmästä ja märkinä väristen leiriytymispuuhiin. Puron suistossa olevasta ylivuotises-ta suovasta nyhdimme isot sylykset heinää ja levitimme lattialle. Vuolimme liedelle lastuja ja asettelimme puuta sopivasti nojoon. Toimi raapaisi jotenkin huolimattomasti — olihan Aarnio tulos-sa tikkuineen. Tulitikku sähähti ja sammui. Toinen koe oli mi-nun tehtävä. Revin muistikirjasta pari lehteä, koperoin heinätu-kon palloksi puiden väliin ja raapaisin. Huomasin että Toimi ummisti silmänsä. Tulitikku syttyi, paperi syttyi, heinät syttyivät ja lastut alkoivat palaa. Savu täytti koko majan lattiaan saakka, sillä mitään räppänää ei ollut. Mutta raottamalla ovea sopivasti savun sai nousemaan hiukan ylemmäksi tiheäksi lavanteeksi, jonka alla oli leppoisaa lojua puhtailla heinillä. Riisuimme kaik-ki vaatteemme ja ripustimme savun sekaan kattoon kuivumaan. Toisia ei vain näkynyt, ei kuulunut. Syöksyimme monta kertaa ulos katsomaan, sillä olimme kuulevinamme selvästi ihmismäi-sen äänen. Linnut vain kirkuivat. Vähitellen kävi ilmeiseksi, että olimme jääneet kahden. Haimme lisää heiniä lattialle ja pais-toimme lohta, muut eväsainekset olivat Aarniolla. Paljaaltaan-kin iso kala maistui.

Outo eristyneisyyden ja pienuuden tunne täytti mielen. Sade oli lakannut mutta tuuli raivosi. Heinäsaaret olivat peittyneet aallokon taakse. Korkeat ja pitkät suoraan koillisesta tulevat aallot jysähtelivät harvakseen rantaan, sitten vesi valkoisena

kuohuna nousi lähes majamme seinään ja virtasi kirkkaina puroina kivien lomitse takaisin mereen. Vierellä kohosi mustana ja elävänä jyrkkä Lintupahta. Kirkuna ja kaakatus muutti säveltään joka hetki. Uni ei ottanut tullakseen. Kaikki oli liian outoa ja jylhää, ja mikä pahinta, olimme alhaalla ilman retken johtajaa, opettajaamme. Siinä kerroimme tarinamme toisillemme ja kuuntelimme. Milloin lienemme nukahtaneet, herätessämme kellot olivat pysähtyneet ja liesi oli kylmä, mutta vaatteet kuivat ja haisivat savulle. Tasainen harmaa pilvi peitti taivaan, joten emme osanneet arvioida aikaa, vaan lähdimme reippaasti kiipeämään pahtaa pesäkelojoja kurkistellen. Erityisen kiitollisia olimme kahdesta tulitikusta joista maksuksi sijoitimme samaan nyt tyhjään laatikkoon 5 mk:n setelin ja kirjelapun toivomuksin, että seuraava kävijä täyttäisi laatikon.

Koltta-kansa

Kolttien nykyvaiheista kerrottakoon, että he siirtyivät Suomen alamaiseksi Tarton rauhassa vuonna 1920, jolloin Suomen ja Venäjän raja halkaisi kolttien asuma-alueen siten, että noin 500 kolttaa joutui Suomen puolelle ja tuhatkunta jäi silloisen Venäjän alueelle. Itsenäisyytemme aikana ovat koltat joutuneet kahteen otteeseen lähtemään evakkotielle. Heidän elämänsä oli alkeellista sanan täysinäisessä merkityksessä — kunnes tilanne parani ja vuonna 1949 tapahtui heimon suurmuutto Inarin Sevettijärvelle, johon valtio oli rakennuttanut talot tälle kovia kokeelle kansan rippeelle. Vuotta myöhemmin siirtyivät Lutan alueella tilapäisesti asuneet 35 perhettä Nellimön, Inarinjärven rannalle. Muutama vuosi sitten saivat koltat lopullisesti haltuunsa vaatimattomat tilansa Inarinjärven itä- ja pohjoispuolella ja näin päättyi heimon monivaiheinen 12 vuotta kestänyt juurruttaminen uusille asuinsijoille. Tämä asutus alkaa Nitsijärven pohjoispäästä ja jatkuu kapeana viisipenikulmaisena vyönä Norjan

rajalle saakka. Sevettijärven kylä on keskuspaikka ja siellä on puolenkymmentä taloa: kansakoulu asuntoloinen, kauppa ja posti, terveystalo ja pieni ortodoksinen rukoushuone hautausmaineen.

Koltat ovat jo täysin kotiutuneet nykyisille ”kenttämaille”, kuten he avaria pihoja nimittävät. Tosin olemassaolon taistelu on ankaraa. Luonto on karua ja kalavedet köyhiä. Ansiomahdollisuuksia on vähän ja siksi nuoriso pyrkii etelään helpommin saatavan rahan pariin. Kuitenkin tämä yli 500-päinen kansanjäännös jatkaa sitkeästi omaksumaansa elämäntapaa ”ylhäisessä yksinäisyydessä”.

Kolttilojen luovutus Sevettijärvellä

muodostui historialliseksi suurjuhlaksi. Kuten aikaisemmin jo on kerrottu on valtion rakennuttamat koltta-asunnot, niiden yhteyteen muodostettuine asuntotiloineen luovutettu koltaperheiden muiksi tiloiksi. Jakotilaisuus viikko sitten Sevettijärvellä, Näättämon koltta-alueen keskuksessa muodostui kirkkojuhlineen kolmipäiväiseksi juhlaksi. Jo jakotilaisuuden edellisena päivänä kokoontuivat tilojen saajat kodeistaan, etäisiltä kolkentiltään ja poropirteiltään Sevettijärvelle, jotkut perheet kokonaisuudessaan komsiovaivat mukanaan. Juhlia arvostaen oli väki pukeutunut värikkäästi parhaisiinsa.

Perjantaina alkoi luovutuskirjojen allekirjoittaminen klo 10 Sevettijärven kansakoululla. Kansakoulun yläluokkain oppilaat lauloivat aluksi johtajaopettaja Martti Ylisirniön johdolla Laps’ Suomen ällös vaihda pois ja Hymni kotiseudulle ja alakoululaiset esittivät opettaja Maija Tuomisen johdolla kuorolausuntana runot Tervehdys ja Kodin rakentaja. Tämän jälkeen lausui agonomi Pauli Sipilä maaherra Hannulan ja ylijohtaja Vennamon tervehdykset sekä luki maatalousministeriön päätöksen tilojen

saajista ja selosti luovutusehdot. Tämän jälkeen tapahtui luovutuskirjojen allekirjoitus. Luovutuspuheessaan agronomi Sipilä kosketteli kolttain historiaa, johon nyt uusien kotien omaksiluovuttaminen liittyy merkittävänä tapauksena. Entisellä kotiseudulla, jota koltat rakkaudella muistelevat, on kehittynyt kolttain oma heimokulttuuri, sukulaisrakkaus, vanhempien kunnioitus ja esi-isäin muiston vaaliminen. Nämä säilykööt uudella kotiseudulla heimoa sitovana voimana. Valtio on tahtonut olla mukana uudella alueella toimeentulon luomisessa. Tästä ovat todistuksena ilman korvausta nyt luovutettavat asunnot ja tilat sekä avustustoiminta porojen ja kalastustarvikkeitten hankinnassa. Entisestään on olosuhteissa tapahtunut suuria muutoksia ja kaikki ei vielä ole valmista. Uuteen täytyy tottua ja oleutua ja menestymisen riippuu ennen kaikkea väestön omasta yrityksestä ja toimelaisuudesta.

Jaettuaan luovutuskirjat talonkirjoineen, toivotti agr. Sipilä uusille isännille ja emännille onnea ja menestystä sekä toivoi että hyvät henget ja hyvät haltijat suojelisivat uusia koteja, niiden nykyisiä asukkaita ja tulevia polvia.

Koltat Saamelaisuuden tallettajina

Elämä Suenjelissa oli sopusointuista ja omalla alallaan hyvin pitkälle kehittyntä. Se johtui siitä, että ulkopuolisten edut eivät olleet ulottuneet heidän alueelleen, jossa elämäntapa oli saanut muodostua luonnon tarjoamien edellytysten ja saamelaisten ajattelun varassa. Valtakunnanraja Suomea ja Norjaa vastaan oli estänyt suomalaista ja Skandinaavista vaikutusta tunkeutumasta Suenjeliin ja venäläisiä olivat Kuolan niemimaan rannikot kiinnostaneet enemmän kuin niemimaan sisäosat. Luonnollisesti Veronkantajat olivat tehneet matkoja Suenjeliin, mutta ne lienevät olleet pikakäyntejä talvikylään, sinne kun helposti pääsi poroilla. Kesällä alue oli hankalasti kuljettavan erämaan suojama. Kun pääosa Suenjelista Tarton rauhassa 1920 liitettiin Suo-

meen, muodosti uusi raja esteen Neuvostoliiton taloudellisen politiikan soveltamiselle näiden kolttain alueella, ja kun Suomessa v. 1925 säädettyä Petsamon asutuslakia ei sovellettu siellä, saamelaisten omat yhteiskunnalliset olot saattoivat säilyä ennallaan, kunnes maailmansota 1939 teki alueesta sotänäyttämön.

Ties kuinka kauan koltat Suenjelissa olivat eläneet muiden heitä häiritsemättä heidän kotiseudullaan. Tosin miehet tsaarin aikana otettiin sotaväkeä. Ensimmäisen maailmansodan aikana ja vielä muutama vuosi sen jälkeen sotapalvelusiässä olevat miehet joutuivat liikkumaan kaukana Venäjän eri osissa, mutta he palasivat kaikki erämaahansa ja jäivät pysyvästi kotiinsa. He joutuivat hankalan kysymyksen eteen. Tartossa sovittu uusi raja oli jakanut heidän kylänsä alueen kahtia. Noin 1/4 jäi rajan itäpuolelle. Se oli karvas kokemus, ensimmäinen, jossa Suenjel joutui suurpolitiikan seurausten kanssa tekemisiin. Diplomaatit Tartossa tuskin tiesivät, minkä loukkauksen he tekivät ikivanhalle saamelais-siitälle, sillä kartat alueesta olivat aivan kehnot. He määräsivät rajan kulkemaan suorana viivana Korvatunturilta erääseen pisteeseen Maattimuotkan kannaksella Jäämeren äärellä. Tuskin he myöskään arvasivat kuinka hankala tehtävä sellaisen kolmattasataa kilometriä pitkän suoran avaaminen luonnossa oli, kun päätepisteet eivät näy toisiinsa ja lähtösuunta on määrättävä tähtitieteellisesti. Kun raja kesällä 1921 avattiin, todettiin Suenjelin talvikylän jäävän itäpuolelle rajasta.

Kun kolttain nyt oli päätettävä kumman maan kansalaisiksi he rupeaisivat, niin sukualueet ratkaisivat heidän asenteensa. Heille merkitsi kotiseutu enemmän kuin se valtio, johon kotiseutu kuului. Ne suvut, joiden sukualue tuli Suomen puolelle, tulivat Suomen kansalaisiksi, ne, joiden alue jäi Neuvostoliiton kansalaisiksi. Raja halkaisi muutamien perheiden alueen, mutta koska näillä perheillä oli enemmän sukulaisia Suomen puolella, nekin tulivat Suomeen.

Vuosina 1928—1930 Suomen valtio rakennutti koltille uuden talvikylän ja Suenjelin elämä pääsi jatkumaan totunnaississa uoimissa. Talvikylä oli yhteiskunnalliselta kannalta tärkeä, vaikka siellä ei ollut varsinaista ansioaikaa. Se oli paremminkin lepoaikaa, seurustelun aikaa, ja siellä hoidettiin yhteiset asiat, sekä kylän sisäiset asiat että suhteet naapureihin. Voimme kuvitella, että

saamelaiset ennen yhteisillä talvisijoillaan olivat pitäneet samantapaisia neuvotteluja ja sopineet keskenään riistamaista ja kalavesistä. Heillä oli runsaasti aikaa ja he kehittyivät mainioiksi väittelijöiksi. Piti asettaa sanansa niin, että sai toisilta kannatusta mielipiteilleen. Mutta mitään pöytäkirjaa ei entisinä aikoina pidetty, vaan kaikki jäi suullisten sopimusten muistin ja perinteen varaan. Kun sitten taasen yhteisesti eletyn talven jälkeen haajaannuttiin sukulaisalueille, oli esille tulevat pulmat kuitenkin ratkaistava yksilöllisesti. Se oli erämaassa välttämätöntä ja se kehitti itseluottamusta, saamelaista individualismia. Saamelaisessa yhdyskunnassa oli tiettyjä piirteitä, jotka muistuttavat kommunismia, erityisesti tuo, ettei omistamiseen kiinnitetty suurta huomiota. Toisaalta saamelaisessa yhdyskunnassa oli aristokraattisia piirteitä: suku merkitsi hyvin paljon. Olen tavannut koltia, jotka ovat luetelleet esi-isäänsä kuusikin polvea taaksepäin.

Tuli toinen maailmansota ja sen loppuvaiheessa koltat evakuoitiin Pohjanmaalle. Suomi menetti Petsamon ja koltat joutuivat uuden tilanteen eteen, jossa ratkaisu oli vaikeampi kuin ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Vanha ystäväni Illep Jak (Jaakko Sverloff) sanoi: ”Suomi on ollut hyvä isäntä, mutta mitä nyt eteen.” Kolttain ylimuistoinen kotiseutu oli nyt Neuvostoliiton puolella. Vanhemmille koltille merkitsi taas kotiseutu enemmän kuin valtio, johon se kuului, ja nämä olisivat tahtoneet entisille järvilleen. Vanha Ohras-äijä sanoi: ”Anna minulle vain paita ja vie minut järvelleeni.” Mutta sodassa olleiden nuorten miesten mielestä sellainen ratkaisu oli mahdoton. Toisaalta ei perheiden hajottamista voinut ajatellakaan, siksi sukurakkaita koltat ovat. He päättivät jäädä Suomeen, mutta minne. Ensin he koettivat tulla toimeen sodan jäljiltä olevissa parakeissa Luton pohjoispuolella, mutta sitten heille keksittiin se alue, missä he nyt asuvat. Se on vanhastaan kolttain maata, nimittäin läntisimmän kolttasiitan, Njaudamin (Näätämön), syyskalastusaluetta, vaikka se 1826 rajan käynnin jälkeen ei sitä enää ole käyttänyt. Valtioiden ratkaisussa eivät yleensä saamelaisten elinkysymykset ole paljoa vaikuttaneet. Voidaan sanoa, että saamelaiset eivät ole aiheuttaneet ristiriitoja valtioille, mutta he ovat saaneet kärsiä valtioiden eturistiriidoista. Suenjelin kohtalo on siitä räike-

änä esimerkkinä.

Kun Suenjelin koltat oli sijoitettava Sevettijärven tienoille, he saivat itse valita asuinpaikkansa. Sekä alue että tehtävä olivat heille outoja ja he olivat sodanjälkeisen sekasorron lamauttamia. Valtio otti rakentaakseen heille rakennukset ulkorakennuksineen, mutta siitä ei voinut syntyä entisenlaista asumista kevät-, kesä- ja syyspaikkoineen sekä talvikylineen, vaan joka perheelle rakennettiin yksi koti jonkin järven rannalle. Talot tulivat liian lähelle toisiaan vastatakseen entisiä järviasumuksia ja liian kauas toisistaan vastatakseen talvikylää. Uuden paikan järvet ovat kalasta köyhiä, mutta monet perheet ovat vähitellen kyhänneet itselleen kalastusmajoja vähän kauempaa, ison Inarijärvenkin rantamilla. Alueella on kuitenkin hyviä jäkälämaita, joten poronhoidolle on edellytyksiä. Mutta porot ovat jääneet Petsamoon. Vain muutama sata oli rajan pinnasta saatu kiinni.

Lapin Kansa 5. 9. 1965

”Rukoushuoneen 400-vuotisjuhla Näätämössä tänään

Norjan Näätämössä noin 7 km Suomen rajasta, on pieni kreikkaiskatolinen rukoushuone, joka on muistona niiltä ajoilta, jolloin kolttien heimo asui Etelä-Varangissa ja Näätämön vesistön alueella, myös Norjan puolella, jossa nykyään ei enää ole mainittavasti kreikkalaiskatolista väestöä. Tämä rukoushuone on noin 400 vuotta vanha muistitietojen mukaan itsensä Petsamon apostoli Trifonan rakentama.

Ensi sunnuntaina vietetään tämän rukoushuoneen 400-vuotisjuhlaa, johon osallistuu myös Suomen puolen asukkaita, lähinnä Sevettijärven kylän kolttakansaa, joka tunnustaa kreikkalaiskatolista uskoa.

Myös Suomen Lapin kreikkalaiskatolisen seurakunnan edustajia on saapuvilla. Ohjelmista mainittakoon kappelissa klo 10 pidettävä liturgiapalvelus, jonka toimittaa Lapin kreikkalaiskatolisen seurakunnan kirkkoherra rovasti Yrjö Räme, klo 11 edelleen muistopalvelus, klo 13 juhla Näätämön kansakoulun aulassa, jossa myös klo 15 tarjotaan juhlaväelle kirkkokahvit. Svanvikissa on kappelin siunaus klo 17, minkä lisäksi tutustutaan kolttien vanhaan rantapaikkaan.”

Erkki Lumisalmi:

Petsamolaisten elämänvaiheita 30 vuoden aikana Petsamosta Nellimiin

Petsamon alueella asuneet koltat voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään eri kielimurteiden mukaan.

Enemmistön muodostivat Suonikylän koltat, sitten Petsamon koltat, jotka asuivat luostarin läheisyydessä aivan Jäämeren rannalla, ja Paatsjoen koltat, jotka asuivat Paatsjoen varrella aina Suomen rajaan saakka.

Petsamonjoen ja Paatsjoen koltat olivat keskenään hyvässä yhteistyössä. He asuivat verrattain lähellä toisiaan ja kulkuyhteydet heidän välillään olivat huomattavasti paremmat kuin esim. Suonikylän kolttien. Suonikylän koltat kyllä vierailivat Petsamossa aina silloin tällöin, mutta kanssakäyminen oli vähäisempää.

Petsamon koltat ja Petsamon karjalaiset asustivat melko lä-

hekkäin, jopa naapureinakin. Petsamon karjalaiset asuivat Parkkinan kylässä ja sen lähiympäristössä. Parkkinassa sijaitsi mm. Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan pääkirkko.

Moskovan kylästä Parkkinaan oli matkaa noin 20—30 kilometriä, kun taas Petsamon luostariin matkaa oli vain viisi kilometriä. Tämän vuoksi petsamolaiset ja erikoisesti Moskovan kyläläiset olivat luostarin kanssa läheisessä yhteistyössä, sillä matkat olivat huomattavasti lyhyemmät.

Varsinkin kesäisin osallistuttiin luostarin töihin ja muihinkin luostarin tehtäviin. Töiden ohessa osallistuttiin luostarin palveluksiin kuten luostarissa kuuluikin ja erikoisesti kunnioitettiin luostarin sääntöjä. Kesäisin luostarin töihin osallistuivat sekä vanhat että nuoret.

Pyhittäjä-isän Trifonin päivänä — 15. päivänä joulukuuta — sekä Herran kasteen, Theofanian, juhlapäivänä kokoontuivat koltat luostarin kirkkoon aina Suonikylästä saakka. Pyhän Trifonin päivänä oli Petsamossa samaan aikaan myös talvimarkkinat, ensin käytiin markkinoilla ja sen jälkeen menttiin jumalanpalveluksiin. Silloin oli luostarin kirkko ääriään myöten täynnä kansaa. Jopa perhekunnittainkin tultiin kirkkoon pitkienkin matkojen päästä. Kulkuvälineinä käytettiin poroja. Porot kiinnitettiin hihnoilla metsään ja loppumatka kuljettiin jalkaisin. Talvisin oli parasta liikkua poroilla, varsinkin Suonikylästä, sillä matka sieltä oli tietöntä taivalta ja kesäisin hyvin vaikeakulkuis- ta maaston asettamien esteiden vuoksi.

Yleensä kirkkoon lähdettäessä pukeuduttiin hyvin. Koltilla oli käytössä erityiset kirkkovaatteet joita ei muulloin käytetty. Aina kun kirkkomatkoilta palattiin kotiin, niin heti vaihdettiin arkivaatteet päälle. Varsinkin naiset pitivät tästä tarkoin huolta.

Pyhittäjä Trifonin päivänä kokoonnuttiin kirkkoon jumalanpalvelukseen ja sitten menttiin juhlallisessa ristisaatossa avoimen veden ääreen, missä vesi pyhitettiin. Pyhitettyä vettä otettiin koteihin ja sitä nautittiin suurella hartaudella. Rohkeimmat uskaltautuivat jopa uida siinä, missä vedenpyhitys suoritettiin kovasta pakkasesta huolimatta. Heti avannosta noustuaan nämä sitten juoksivat kiireesti lämpimään saunaan. Saattoipa joskus nähdä sellaistaikin, että paikassa, missä vedenpyhittäminen oli suoritettu, eräät uittivat jopa porojakin uskoen veden siunauk-

sellisen vaikutuksen suojelevan poroja laidunmailla liikkuvilta petoeläimiltä.

Kerrotaan, että kun eräs henkilö oli sairastanut kauan aikaa hyvin vaikeaa tautia saamatta sairauteensa apua, oli hän päättänyt osallistua Pyhän Trifonin päivän jumalanpalvelukseen ja vedenpyhitykseen. Kun vedenpyhitys oli sitten suoritettu, oli hän sitten käynyt uimassa tuossa vedessä ja välittömästi sen jälkeen mennyt lämpimään saunaan, niin ei ollut kulunut kovinkaan kauan aikaa kun hän oli parantunut sairaudestaan. Tämän ihmeellisen parantumisen jälkeen hänet oli aina nähty pyhäkössä kantamassa kiitosta Korkeimmalle palavien rukoustulien sytyessä pyhittäjä Trifonin ikonin edessä.

Suuren paaston aikana koltat osallistuivat hyvin ahkerasti jumalanpalveluksiin sitä mukaa kuin aika antoi myötä. Tästä huolimatta pääsiäinen muodostui kohokohdaksi kolttaheimon jumalanpalveluselämässä. Silloin kokoonnuttiin ensin puoliyöpalvelukseen, sitten aamupalvelukseen ja Liturgiaan. Puoliyöpalveluksen päätyttyä kuljettiin palavia tuohuksia kädessä kantaen kirkon ympäri. Tällä tavoin osallistuttiin — sekä aikuiset että lapset — siihen yhteiseen iloon joka pääsiäisyön jumalanpalveluksessa on koettavissa; elettiin se kirjaimellisesti omalla kohdalla. Pääsiäisen ajan palveluksiin tultiin perheittäin ja osallistuttiin jumalanpalvelusten jälkeen yhteiseen ateriaan luostarin veljestön kanssa.

Pääsiäisen ilosanomaa välitettiin myös kirkon ja luostarin ulkopuolelle soittamalla lähes taukoamatta kirkonkelloja koko pääsiäisviikon ajan. Varsinkin Petsamon luostarissa oli eräs luostarin veljestön jäsen erittäin taitava kellonsoittaja.

Jumalanpalveluskielenä oli pääasiallisesti kirkkoslaavin kieli. Tämä johtui siitä että koltat osasivat venäjää paremmin kuin suomea Petsamon kaudella. Toisena kielenä käytettiin koltan kieltä ja myöhemmin suomea. Eräät koltat hallitsivat myös norjan kielen lähes täydellisesti.

Keskusteltaessa Petsamon karjalaisten kanssa käytettiin venäjää puhekielenä niin lasten kuin aikuistenkin keskuudessa, sillä suomen kieli oli koltille hyvin vieras ja hankalasti opittava kieli.

Yleisenä tapana pidettiin sitä että lapset tuotiin luostariin

kastettavaksi. Samoin luostarin veljestöltä haettiin apua sielunhoidollisissa kysymyksissä. Seurakunnan kirkossakin kyllä käytiin aina silloin tällöin, mutta paljon harvemmin, sillä kuljettava matka oli paljon pitempi. Joskus käytiin Parkkinassa mutta pääasiassa menttiin luostariin, sillä se sijaitsi lähellä Moskovon kylää.

Kesäisin kuljettiin sekä luostarista että luostariin hyvin pitkiä matkoja ristisaaton mukana talosta taloon toimittaen lähes jokaisessa kodissa rukouspalveluksen.

Luostarin läheisyydessä asuvien keskuudessa sielunhoidolliset keskustelut luostarin veljestön kanssa olivat yleisempiä kuin seurakunnan papiston kanssa, sillä seurakunnan papisto liikkui pääasiassa Suonikylän alueella sekä Paatsjoen ja Salmijärven ympäristössä.

Luostarilaitoksen ja erikoisesti ortodoksisuuden voidaan sanoa olleen niin kolttaheimon jäsenille kuin karjalaiselle siirtolaisväestöllekin erottamaton osa sitä kulttuurin ja perinteen rikautta jonka keskuudessa he elivät, käsi kädessä toisiansa tukien ja kannustaen keskinäisessä rakkaudessa.

Kun Petsamon koltat ja Petsamon karjalaiset evakkotaipaaleen vaikean tien kuljettuaan tulivat uusille asuinsijoilleen Ivalon, Nellimön ja Severtjärven alueille, tuntui hyvin oudolta tilanne, kun kirkkoa ei ollut ja palvelukset olivat hyvin harvoin, vain noin kerran kuukaudessa ja joskus harvemmin. Ja kuitenkin Petsamon kaudella oli totuttu siihen, että jumalanpalveluksissa voitiin käydä joka päivä. Kun nyt tuli kausi, jolloin oli hyvin harvoin palveluksia, niin tuntui kuin jotain hyvin kallista ja arvokasta olisi pysyvästi menetetty.

Niinä harvalukuisina kertoina, jolloin jumalanpalveluksia oli joko Nellimössä tai Ivalossa, kaikki lähiseutujen asukkaat osallistuivat sankoin joukoin palveluksiin. Vaikka talot olivatkin pieniä, oli kuitenkin ihmeellistä, että kaikki halukkaat sopivat mukaan. Toisin kuin nykyisin, sekä vigilia-, että liturgiapalveluksissa läsnäolijoita oli hyvin runsaasti.

Ivalossa, lähinnä Pikku-Petsamon kylässä osallistuttiin runsaslukuisesti palveluksiin, samoin kuin Nellimissä, Mustolassa, ja Tsarmijärvellä kokoonnuttiin aina kodeissa toimitettuihin liturgioihin muutamia kertoja vuodessa. Näihin palveluksiin

osallistuttiin koko kylän voimin ja tuolloin ei lainkaan toimitettu palveluksia kouluilla, niinkuin nykyisin.

Ruumiinsiunaukset suoritettiin Nellimön hautausmaalla tai-vasalla, ja parhaimmillaan pakkaslukemat saattoivat olla lähellä -40° . Severtjärvi oli tässä suhteessa paremmassa asemassa, koska siellä oli jo oma rukoushuone, missä ruumiinsiunaukset voitiin suorittaa. Sensijaan Ivaloon ei vielä oltu saatu rukoushuonetta, ja vainajat siunattiin aina hautausmaalla.

Kosiomatkoille oli usein tapana lähteä puhemiehen (suonen-

Suoninyöriä kerrataan poskea vasten. (Museovirasto. Kuva: Ilmari Manninen)

punojan) johdolla. Mukana olivat myös sulhanen ja hänen vanhempansa. Kun sitten saavuttiin morsiamen kotiin, siellä vieraat otettiin vastaan samalla arvokkuudella kuin kuka muu vieras tahansa. Vieraille tarjottiin maittava ateria ja melko runsaasti juotavaa. Melko yleistä oli se, että kosiovieraat toivat mukanaan väkeviä juomia, joiden avulla yritettiin kosia. Puhemiehen asemassa oleva henkilö joutui usein tekemään muutaman kerran turhan matkan sulhasen ja hänen vanhempiensa kanssa, sillä perinteisenä tapana oli, ettei helposti puhemiehelle suostuteltu. Vaikka monien turhien matkojen jälkeen vihdoinkin näyttäisi siltä, että lähestyttiin neuvotteluissa ratkaisua, niin kuitenkin morsiamen kummi oli se henkilö, jonka sanalla oli suuri paino. Kummin ääntä kuunneltiin ikäänkuin lakitekstiä. Yleensä morsiamen kummi oli paljon ankarampi kuin morsiamen vanhemmat, eikä hän ollut suostuvainen kehen tahansa kosijaan. Jos kävi niin, että morsian oli vielä ala-ikäinen, kummi saattoi evätä koko kosimisasian ja niin sitä piti siirtää muutamalla vuodella eteenpäin. Kun sitten asiat oli saatu kuntoon ja morsian oli saatu hankituksi ryhdyttiin suunnittelemaan häitä.

Avioliittoon vihkiminen suoritettiin, jos mahdollista, aina kodin läheisyydessä sijaitsevassa kirkossa tai rukoushuoneessa, mutta harvemmin kodissa. Vasta sodan jälkeen avioliittojen vihkimiset suoritettiin kodeissa, samoin kuin kasteetkin. Nykyisin vihkimiset suoritetaan kotiseurakunnan lähimmässä pyhäkössä.

Aina kun häitä vietettiin, niitä ei kuitattu vain muutamalla tunnilla vaan niitä saatettiin viettää useitakin päiviä perinteisin menoin, joihin kuuluivat joi'ut, laulut, tanssit ym.

Ne kolttaheimon jäsenet jotka sotien jälkeen siirtyivät Ivalon—Nellimön alueelle, olivat pääasiassa Petsamon luostarin läheisyydessä eläneitä perheitä. Vain muutama perhekunta on näistä siirtynyt Sevetijärven alueelle rakentaen sinne kotinsa. Vastaavasti taas Suonikylän koltta-perheet ovat sotien jälkeen sijoittuneet Sevetijärven rannoille ja lähiympäristöön, ja heistä vain muutama perhe on siirtynyt Nellimön alueelle.

Nellimön alueen kolttien keskuudessa on monta kertaa ihmetelty sitä, miksi ei seurakunta tai valtiovalta ole rakennuttanut Nellimöön rukoushuonetta, vaikka tällä alueella asuvat koltat ovat nimenomaan siirtyneet juuri Petsamon luostarin vaikutusa-

luelta nykyisille asuinsijoilleen. Ortodokseina he ovat kasvaneet luostarin yhteydessä ja saaneet ammentaa sitä henkistä ja hengellistä rikkautta, minkä luostarin jokapäiväinen elämänrytmi heille tarjosi.

”Me uskomme että ortodoksisuus olisi paljon voimakkaampaa täällä keskuudessamme ja monet maallistumiseen suuntautuvat toiminnot olisivat jääneet kokonaan toteuttamatta, mikäli olisimme heti evakkotaipaleelta palattuamme uusille asuinpaikoille, saaneet kokea rukouksellisen mielialan oman paikkakuntamme kirkossa tai rukoushuoneessa toimitetuissa jumalanpalveluksissa,” totesi eräs haastateltavista. Ei myöskään ortodoksinen elämäntapa olisi tullut niin vieraaksi, mitä se tänä päivänä valitettavasti on, siinä luterilaistuneessa ympäristössä, jossa kolttakansa on joutunut evakkoajan jälkeen elämään. Lähinnä lappalaisten taholta esitettyinä suoranaisine solvauksina, joiden mukaan ortodoksisuus on vain kolttain uskonto, on aiheuttanut sen, että nuoriso on tällä tavoin — etsiessään omaa perinnettään ja kulttuuriaan — saatu pelon valtaan, joiden seuraukset voimme kaikki havaita: välinpitämättömyys oman uskonnon säilyttämisessä ja sen ohella myös kolttakulttuurin perinteiden vaalimisessa ja säilyttämisessä jälkipolville kalleimpana aarteena nykyaajan yhteiskunnan virtausten keskellä. Vaikka Nellimöön saatiinkin hautausmaa, emme kuitenkaan saaneet rukoushuonetta. Mielestämme hautausmaa ei yksin riitä takaamaan hengellisen elämän kohentumista, vaan siihen tarvitaan paljoa enemmän. Tästä oli todisteena mm. se että vuosien 1955—1965 välisenä aikana Nellimön kansakoulun sadasta oppilaasta oli ortodokseja 40. Ortodoksisuus oli tuolloin ollut melko voimakasta. Kuitenkin sielunhoidollinen työ oli melko vähäistä, ottaen huomioon seurakunnan laajuuden ja yhden papin toimimisen tällä alueella.

Suuresti iloitsimme siitä kun 1950-luvun lopulla saimme Ivaloon oman, Pyhän Nikolaoksen muistolle omistetun rukoushuoneen. Kuitenkin se, minkä Petsamosta lähdön ja sotatoimien kestäessä olimme menettäneet, oli vain pieni pilkahdus siitä henkisestä rikkaudesta, mitä Luostarin rauha ja hiljaisuus oli Petsamossa koltta-kansalle voinut antaa jokapäiväiseen elämään.

Ei ole lainkaan ihmeteltävissä se, että Ivalossa toimitettaviin jumalapaalveluksiin osallistuu nykyisin hyvin vähän kirkkokan-

saa, sillä juuri tämä sukupolvi on sitä ikäluokkaa joka sodan päätyttyä on saanut kokea painostusta ja solvauksia, ja näin vieraantunut kirkollisesta elämästä. Eräänä hyvin keskeisenä vaikuttajana on ollut seurakunnan perustamisen jälkeen se, että Lapin silloisen kreikkalaiskatolisen seurakunnan keskuspaikka sijoitettiin Rovaniemen kauppalaan. Tämän keskuspaikan sijoittaminen kolttaheimoa ajatellen tuli liian kauaksi Ivalon alueelta. Monin verroin arvokkaampi olisi ollut vaihtoehto, että olisi voitu perustaa kaksi eri seurakuntaa huolehtimaan Petsamon, Paatsjoen ja Suenjelin (Suonikylän) kolttien ja Petsamon alueen karjalaisten hengellisen elämän ylläpitämisestä.

Petsamosta tulon jälkeen piispaa ei nähty lainkaan Inarin alueella, sillä silloin kun piispa seurakunnan tarkastusmatkan yhteydessä vieraili alueella, se rajoittui Rovaniemen kauppalaan. Petsamossa oli totuttu näkemään piispa melko usein jumalanpalveluksissa toimivana esirukoilijana ja kolttien hengellisenä isänä ja esipaimenena niin Venäjän kirkon kuin Suomen kirkonkin edustajana. Vasta sitten kun uusi piispa, — Lapin piispan arvoneimeä kantava KP metropoliitta Johannes —, oli nimitetty virkaansa, hän aloitti säännölliset käyntinsä myös Ivalossa, Sevetijärvellä ja Nellimössä. Tuolloin entiset Petsamon seurakuntalaiset pitkän tauon jälkeen ensimmäisen kerran näkivät oman hiippakuntansa esipaimenen.

Seurakunnan kirkkoherra isä Yrjö Rämö oli hyvin pidetty ja suuresti arvostettu sielunpaimen niin Ivalon—Nellimön kuin Sevetijärvenkin alueella. Kun sitten isä Yrjö jäi eläkkeelle, tuntui niin vieraalta kun uusi pappi tuli toimittamaan palveluksia. Kolttaheimon jäsenet olivat tottuneet siihen että isä Yrjö tunsi kaikki ”lampaansa” — olihan hän jo ennen sotia toiminut kolttien sielunpaimenena yli kahdenkymmenen vuoden ajan Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan alueella, tuntien tarkoin heidän elämäntapansa ja kulttuurinsa moninaisen rikkauden.

Heikki Suopela:

Petsamon joutuminen sodan jalkoihin

Petsamon alue, johon kuului myöskin Kalastajasaarennon länsiossa, liitettiin Suomeen Tarton rauhassa 1920. Tällä harvaanasutulla seudulla, 10 470 km²:n alueella asui 5 500 asukasta, jotka olivat suomalaisia, norjalaisia, venäläisiä, vienankarjalaisia, lappalaisia ja syrjäänejä. Etäisyydet muuhun Suomeen olivat pitkät. Suurimmat kylät olivat: Näsykkä, Alaluostari ja Kaakuri olivat vuonon pohjukassa. Kauempana sisämaassa olivat Yläluostari ja Salmijärven kylä. Suurin työnantaja oli Kolosjoen kaivos. Liinahamarin ja Trifonan satamat olivat tuolloin ainoat ympäri vuoden auki olevat satamat koko maassa.

Myöskin tämä maamme pohjoisin kolkka joutui talvisodan alkaessa sotanäyttämöksi, jolle oli ominaista ankarat luonnon olot, pimeys ja valtavat etäisyydet muille rintamille.

Erikoisesti Kolosjoen nikkeli-kaivos kiinnosti tuolloin Neuvostoliiton sotataloudesta vastuussa olevia piirejä. Siksi Neuvostoliiton sodanjohto sijoitti Petsamoa vastaan kolmidivisioonaisen 14 armeijakunnan. Sen tehtävä oli Jäämeren laivaston tukemana vallata Petsamon satamat, estää ulkomaisten apuretkikuntien tulo, ottaa haltuun kaivosalue ja edetä Suomen Lappiin. Petsamon valtauksen sai tehtäväkseen 104 D. Sen rykmenteistä JR 317:n tuli vallata Kalastajasaarento, JR 242:n maastoitse edeten hyökätä Parkkinan kautta Liinahamariin ja JR 95:n samoin maastoitse iskeä Yläluostarin puolustajien selustaan.

Petsamon harjoituskeskukseen, jonka komentopaikka oli Alaluostarin kasarmilla, kokoontui YH:n aikana Lapin Rajavartioston 4 komppanian yhteyteen suojeluskuntalaisia ja pohjoisimman Lapin reserviläisiä yhteensä 757 miestä, venäläistä armeijakuntaa vastaan, joka lentojoukkoineen ja laivastoineen kärsitti yhteensä 35 000 miestä ja jonka komentopaikka sijaitsi Muurmanskissa.

Kapteeni V. Salmelon komentama pataljoona oli 30. 11. ryhmittynyt seuraavasti: Parkkinassa oli 10 ErK ja 5 Er.Ptri (kalustona neljä 76 mm:n kenttäkanuunaa vuodelta 1887) oli Liinahamarissa. Kenttävartio 2 oli Kuosmejärvellä ja vartiot Leijärvellä ja Lusikkajärvellä. Kenttävartio 1 maavartioliivat 100 km leveällä alueella Lusikkajärveltä Korvatunturille asti. Merivartioli asetettu Nurmensättiin, Maattivuonoon, Pummankiin ja Vaitolahteen. Vartioalus Turja, apualus Syväri ja vartiotehtäviin otetut kalastusalukset olivat merellä.

Ensimmäinen sotapäivä 30. 11. 1939 oli lauha ja taivas pilvessä. Aurinko ei noussut. Lunta vain 10 cm ja maaperä jäässä, joten liikkuminen maastossa oli helppoa suksittakin Kalastaja-saarennon harvalukuiset puolustajat peräytyivät vesitse ylivoiman edestä.

Petsamon siviiliväestö oli vähällä jäädä sodan jalkoihin. Kuitenkin ensimmäisenä sodan päivänä saatiin evakoiduksi noin 2 000 henkeä. Lisäksi varustelutöitä tehnyt työkomppania marsi jalkapatikassa taaemmaksi pois Petsamosta. Valitettavasti Vaitolahden kylässä siviiliasukkaat jäivät sodan äkillisesti syttymisen johdosta venäläisten vangiksi. Myöhemmin heidät vietiin Kuolan niemimaalle Hiipinätunturille, josta heidät palautettiin vasta toukokuussa Petsamoon ja luovutettiin suomalaisille. Patsjoen varrella Töllekin kylän asukkaat siirtyvät Norjaan, jossa norjalaiset ottivat heidät avosylin vastaan ja pitivät hyvää huolta heistä koko sodan ajan. Kolosjoen nikkeli-kaivoksen johto evakuoiti oma-aloitteisesti koko kaivoksen alueella asuvat sellaiset henkilöt, jotka eivät kaivoksen toiminnalle olleet välttämättömiä ja heitä oli alun toista tuhatta. Petsamon suunnan taistelut talvisodassa suurta vihollisen ylivoimaa vastaan oli eräs urhoollisen armeijamme näyte siitä, miten pienikin joukko pystyy estämään vihollisen etenemisen, kun sillä on hyvät ja peräänantamattomat johtajat. Vain 120 km perääntyi kapteeni Pennasen johtama osasto koko sodan aikana ja menetykset olivat vain 33 kaatunutta, 87 haavoittunutta ja 69 kadonnutta. Vihollinen sai laskea menetyksekseen lähes tuhat miestä sekä päälle se valtava materiaali-menetykset, jonka suomalaiset puolustajat heille aiheuttivat.

Välirauha oli Petsamossa vilkasta työn ja elpymisen aikaa.

Sillä olihan nuo Petsamon satamat ainut reikä ulkomaailmaan, josta tavara virtasi maahamme. Mutta tuokin reikä aiottiin maaltamme riistää. Kesäkuun 23. päivänä tuli Molotovilta vaatimus Petsamon nikkeli-kaivoksesta, jossa Molotovin lausunnon mukaan venäläisiä ei kiinnostanut malmi, vaan itse alue, jossa nikkelimalmia oli ainaiseksi ajoiksi. Vaikka sanomalehdistö tuolloin hallituksen kehotuksesta pidätti käsittelemästä tuota suurta huomiota herättänyttä jälkivaatimusta, joka ei rauhan-ehdoin sisältynyt, lähti se kuitenkin huhuina kiertämään ja Suomen kansa oli tuossa näkevinään alun samanlaisille tapahtumille, joita oli näytelty Suomenlahden eteläpuolella, jossa vastoin antamia lupauksiaan neuvostojoukot kesäkuussa miehittivät Viron, Latvian ja Liettuan.

Kun heinäkuussa vuonna 1940 Neuvostoliitto vaati Suomelta joukkojen kuljettamisen Suomen alueen kautta Hankoniemeen rautateitse ja elokuun 18. päivä Suomen hallitus myönsi vastapainoksi Saksalle luvan kuljettaa Suomen alueen kautta joukkojaan Pohjois-Norjaan, jonka ne kesäkuuhun mennessä olivat kokonaan miehittäneet, alkoi aivan uusi luku Petsamon elämässä.

Jatkosodan aikana Petsamolaisten elämä oli aika rauhallista. Tosin pommituksia ja venäläisten laivojen uhka oli aina tarjolla. Käviväthän englantilaiset myöskin kerran pommittamassa lentokoneilla Petsamoa, mutta niiden kaikki koneet ammuttiin hyiseen jäämereen, eivätkä ne toista kertaa tulleet.

Hyvästi Petsamo

Suomalaisten ja Neuvostoliiton joukkojen väliset sotatoimet päättyivät aseleposopimuksen mukaan syyskuun 5. päivänä ja välirauhan sopimus solmittiin syyskuun 19. päivänä. Sen mukaan Suomi sitoutui riisumaan aseista maassamme olleet saksalaiset sotajoukot. Oli odotettua, että saksalaiset ryhtyisivät vastatoimenpiteisiin. Niinpä oli kiireesti varauduttava Pohjois-Suomen väestön siirtämiseksi pois tulevalta sotanäyttämöltä. Petsamon evakuointi alkoi heti aselevon solmimisen jälkeen, ilman minkäänlaista suunnitelmaa. Alkusysäyksenä oli Lapin läänin-

hallituksen, lääninneuvos Nyholmin puhe Lapin alueradiossa Lapin asukaille:

”Lapin läänin asukkaat

Kuten kaikki olette sanomalehdistä huomanneet, on tapahtumien pyörä viime päivinä erittäin nopeasti pyörinyt. Nyt ovat asiat tällä kertaa kehittyneet niin pitkälle, että meidän on jätettävä rakkaaksi käynyt Lappimme. Kun Rovaniemen radioasema lähettää nyt viimeiset eetteriaaltonsa avaruuteen, ainakin toistaiseksi niin kuin uskomme, tahdon läänin asukaille ilmoittaa, että jokaisen on varauduttava muuttamaan pois ja sen takia ryhdyttävä valmistaviin toimenpiteisiin. Kehotan jokaista pitämään päätään kylmänä ja luottamaan esi-isiemme Jumalan johdatukseen.

Kansamme on ennenkin saanut kärsiä raskaita aikoja, mutta kärsimyksistä huolimatta Jumalaansa turvautuen jaksanut kaikki vaikeudet voittaa. On raskasta jättää rakkaat synnyinseutunsa, mutta uskomme vahvasti oikeuden voittoon.

Vielä uusi päivä kaiken muuttaa voi.”

Tämän puheen päätteeksi ilmoitti tuolloin Rovaniemen radio:

”Kuulimme lääninneuvos Nyholmin puhuvan Lapin läänin asukaille. Tähän päättyy lähetys Rovaniemeltä.”

Lapin läänin evakoimistoimenpiteet alkoivat 4. 9. ja päättyivät 23. 9. -44. Tänä aikana siirrettiin Oulun ja Vaasan lääniin 47 468 henkeä ja Ruotsiin samanaikaisesti 56 700 henkeä. Lapin lääninhallitus siirtyi Kokkolaan.

Kun sotatoimet saksalaisia vastaan päättyi, alkoivat Lapin läänin asukkaat palata kotiseudulleen. Mutta Petsamon asukaille alkoi niinsanottu maanpakolaiskausi, jota on kestänyt jo kolmekymmentäviisi vuotta. Vain Taivaan Isä yksin tietää, koska petsamolaiset pääsevät kotiseudulleen.

Kun talvisota syttyi

Kun talvisota syttyi 1939, äiti tuli Liinahamarin kaupasta. Minä olin vettä hakemassa. Äiti huusi, että jätä ämpäri, nyt lähdetään evakkoon. Kolmen päivän muonat käskettiin ottaa mukaan. Vihollisen koneet jo lentelivät ilmassa. Lapset olivat koulussa, äidit olivat hätäännyksissä, eivät tienneet mihin lapset on viety. Veneellä lähdettiin Trifonaan. Laiturissa oli matkustajalaiva ”Jäämeri” nimeltään, laivan kannelle jo vedettiin miinoja, että se räjäytetään. Eräs äiti oli hätäntynyt, hänellä oli 4 pientä lasta. Minä otin selkään yhden ja toisen kainaloon ja äiti otti ne kaksi lasta niin että päästiin laivan yli laiturille. Laituri oli niin kaitanen, sen vuoksi piti mennä laivan kannen yli. Sitten lähdettiin autoilla kohti Tervola. Kuu paistoi ja kova pakkanen oli. Petsamon koltat jäivät mottiin kun autot eivät tulleet enää hakemaan, kun ne eivät enää päässeet. Yksi vanha mies jäi niin ikään sinne, ja Saarentolaiset jäivät sinne myös kun eivät päässeet, ne jäi mottiin.

Eräs vaimo oli synnyttämässä lasta Parkinassa ja hänen toiset lapset olivat Saarennolla ja hänen miehensä satamatöissä ja sitten meni Norjaan. Norjasta joutui rintamalle. Tämä äiti saapui Tervolaan toisten mukana. Tervolan pappi otti äidin ja lapsen evakko-ajokkiin ja lohdutti häntä.

Venäläiset rupesivat ampumaan kyliä, eräs pariskunta lähti soutamaan veneellä Turja-laivaa kohti. Miehen vaimo huomasi, että hänen miehensä on kuolleena veneessä. Hän otti sormuksen ja kellon. Nousi pystyyn veneessä, nosti airon ja huusi apua. ”Turja”-laiva vei ruumiin ja naisen Trifonaan. Ruumis jätettiin varastoon ja leski meni evakkoon. Kun leski 6 kuukauden kuluksua palasi evakosta, hän lähti eräänä iltana kävelylle, hän huomasi että sammalten alta näkyi kasvot. Hän tunsu heti, että se on hänen miehensä. Venäläiset olivat haudanneet ruumiin metsään ja panneet vähän sammalia päälle. Hän osti arkun ja vei miehen sitten hautuumaalle.

Saarentolaiset ja koltat toi heinäkuussa venäläinen laiva Liinahamarin satamaan. Minun äitini, isäni, kolme sisarta ja nuorempi veli olivat Tervolan koululla. Siellä oli myös Suonikylän

koltia. Ne tekivät Suomen sotilaille sukkia, lapasia ja karvakenkiä. Minä olin Runkauskylässä, hoidin 4 lehmää ja sonnia. Kuuden kuukauden kuluttua tultiin jälleen Petsamoon. Olipa siellä kauhea siivo. Toiset talot oli hävitetty, joitakin taloja oli jäänyt ehjäksi. Saarentolaiset eivät päässeet enää asumapaikoilleen, vaan jäivät Trifonaan. Mekin kun tultiin kotia talossa ei ollut ovia eikä hellauunia. Äiti sanoi, että alkää lapset välittkö, onhan siellä meillä sokeria, kahvia ja nisujauhoja, isä on heinien alle piilottanut. Mutta ei ollut enää heinälatoa eikä navettaa, ne olivat kaikki häipyneet. Äiti ihmetteli miten lattiaan on tullut rengas, minä sanoin, että venäläiset sotilaat olivat tanssineet ripaskaa isän rammarin säestyksellä. Rammarinkin olivat vieneet ja kellarissa oli ollut paljon kalaa, nekin olivat kelvanneet.

Minulle tulee vielä monesti mieleen, että onkohan minun omaisuuteni pysynyt tallella, kun nuorempi sisko niin haikaili. Tyttö meni vintille ja tuli sieltä iso resunukke kainalossa ja sanoi ”Jumalan kiitos, on tämä ainakin säilynyt”. Yhteen taloon oli koira jäänyt. Se oli asustanut 6 kuukautta keittiössä. Koira oli käynyt naapurin navetassa ja syönyt puoli lehmää. Omat lehmät eivät kelvanneet. Totta se piti niitä liian tutuna. Ne lehmät, kun mereen upotettiin niin koira oli ison kiven päällä ulvonut viikon verran. Ortodoksista kirkkoa venäläiset olivat pitäneet hevostallina. Se pestiin ja puhdistettiin ja tuli uudestaan käyttöön. Ennen Venäjän vallan aikaan miehet kulkivat kaukana Venäjällä kalastamassa ja hylkeitäkin pyytämässä ja moni toi vaimonkin tullessaan ja häitä pidettiin kaksi viikkoa.

Petsamolaiset elivät ison osan kalastuksella. Koltat asuivat neljässä eri paikassa vuodessa. Keväällä olivat pyytämässä lohta vuonosta. Asuivat turvemajoissa. Juhannuksen jälkeen menivät Nurmensättiin pyytämään turskaa ja hylkeitä. Siellä heillä oli pienet mökit. Sen jälkeen he menivät järvelle pyytämään kalaa. Talveksi he menivät Moskovan kylään.

Petsamolaisilla oli tapana mennä luostariin helmikuun 1. päivä ja loppiaisena. Kaksi paastoa oli, silloin ei menty avioliittoon, eikä syöty maitoa, voita eikä lihaa.

Petsamo liitettiin Suomeen 1922. Silloin piti täysi-ikäisten käydä valalla. 5 vuotta oli aikaa, joka halusi lähteä Venäjälle. Vain 4 perhettä meni Venäjälle. Minun isä ja äiti kävivät vihillä

Paatsjoen kirkossa. Oli 4 paria, poroilla menivät linnuntietä. Pappi käski vetää pitkällä tikulla. Isä ja äiti joutuivat ensimmäiseksi vihittäviksi. Olivat avioliitossa 51 vuotta. 10 siskoa ja 4 velimiestä on minulla. 8 on vielä elossa.

Petsamossa oli yksi vanha kirkko, yli 300 vuotta vanha. Ei ollut muussa käytössä kuin turistit kävivät sitä katsomassa. Oli siellä luterilainen kirkko. Munkit sen luovuttivat. Petsamossa oli kovasti kalaa. Sitä sai joskus paljonkin. Sotien välillä tuli kovasti silliä.

Syttyi jatkosota. Yksi sotilas tuli hakkaamaan ikkunaruu-tuun, sanoen, että kello 5 aamulla on lähtö kohti Rovaniemeä. Kolme perhettä samassa moottoriveneessä mentiin, tavarat mukana Trifonaan. Yhdellä perheellä oli 8 lasta. Nuorin itki, puolitoistavuotias istui kivellä ja itki, sanoi lähdetään äiti kotia, minua nukuttaa. Äiti sanoi, että lapsi-kulta nyt mennään evakkoon, ei me päästä enää kotiin. Pikku tyttö sanoi haikealla äänellä: ”mikä se semmoinen paikka on kuin evakko?”

Trifonassa kun odotettiin autoja, tuli kova merisota. Lopulta sitten päästiin lähtemään ja tultiin Rovaniemelle Kivikoululle. Oli monta tuhatta henkeä. Yöllä tuli hälytys, että koulu räjäytetään. Oli nuoria tyttöjä, jotka osasivat puhua saksan kieltä ja he pyysivät armoa isoilta upseereilta, niin sitä ei räjäytetty. On vielä tänäänkin pystyssä. Siitä sitten sunnuntai iltapäivällä härkävau-
nulla Ylivieskaan. Oltiin vasta keskiviikkona Ylivieskassa. Siitä lähdettiin linja-autoilla Kalajoelle, koululle. Siellä oli semmoinen systeemi, että isäntä tuli hakemaan ja huusi nimeltä sen ja sen nimistä. Puolitoista vuotta asuimme siellä ja Suomen valtio maksoi korvaukset kaikille. Sitten tuli semmoinen määräys, että itsekin saa mennä mihin haluaa kotinsa perustaa.

Kertoja
Puttonen Juliaana

Lapin ortodoksisen seurakunnan jälleenrakentaminen

Lapin ortodoksinen seurakunta jatkaa lakkautetun Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan perinteitä. Sen alue käsittää lähes koko Lapin läänin lukuunottamatta Kemin, Tornion ja Tervolan-Varejoen alueita. Aikaisemmasta käytännöstä johtuen ja Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan jäsenten nimenomaisesta toivomuksesta johtuen joutui silloisen Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan esimiehenä toiminut isä Yrjö RÄME vierailemaan sielunhoidollisissa asioissa myös näilläkin alueilla, joten käytännössä hänen toiminta-alueenaan oli koko Lapin läänin alue.

Petsamon Kreikkalaisen seurakunnan lakatessa 31. 12. 1949 ja Lapin kreikkalaiskatolisen seurakunnan perustamisesta 01. 01. 1950 lähtien isä Yrjö on toiminut tämän laajan seurakunnan esimiehenä. Samoin hän huolehti myös evakkokauden aikana omasta laumastaan, joka hänelle oli uskottu. Ja näinollen yli neljän vuosikymmenen ajan hän on saanut tutustua siihen hengelliseen laumaansa, joka hänellä on ollut kaittavanaan. Tässä vaativassa tehtävässä hän on voimiaan säästämättä tuulessa ja tuiskussa, paahtavassa helteessä ja kovassa pakkasessa vaeltaen äärimmäiseen Pohjolaan ja Jumalan tahdon mukaan saanut julistaa ilosanomaa siellä asuneille Kolttaheimon jäsenille, jotka tänä päivänä viettävät elämänsä ehtoota Inarinjärven ympäristössä — Ivalon, Nellimin ja Sevettijärven alueella asuvina. Täällä he vieläkin vaalivat sitä vanhaa perinnettä, minkä he ovat säilyttäneet, läpikulkien vaikean evakkotaipaleen ja jonka perinteen he haluavat välittää myös omille lapsilleen ja lastenlapsille.

Senja Mustonen on yksi niistä monista kohtalotovereista, jotka temmattiin juurineen pois rakkaiksi käyneiltä rantamailta ja evakon vaikean ja raskaan tien kulkeneena hänen ja koko hänen perheensä askeleet ovat johdattaneet Rovaniemelle, samalle alueelle, mistä tuli myöhemmin seurakunnan keskuspaikka. Hän

on joutunut joskus hyvinkin läheltä seuraamaan jälleenrakentamista sekä kaupungin kehityksessä että myös seurakunnan toiminnassa aina sen perustamisesta alkaen. Voisitko kertoa jotain tuohon aikaan liittyvistä asioista ja tapahtumista.

— Perheeni kanssa tulimme tänne Rovaniemelle Oulaisista, missä olimme evakossa. Muutimme tänne vuonna 1946. Silloin täällä ei ollut vielä minkäänlaista toimintaa. Vasta myöhemmin sitten rovasti Räme kävi täällä Kalajoelta käsin ja toimitti joskus jumalanpalveluksia sunnuntaisin. Tämä oli meille varsinainen ilosanoma, kun kuulumme että nyt me saamme tänne papin.

Tästä se sitten vähitellen alkoi. Joskus oli jokunen sunnuntai välissä, silloin ei ollut palveluksia. Jonkunverran kansaa alkoi kokoontua, pääasiassa petsamolaisia ja koska heillä oli ollut isä Yrjö siellä pappina, niin he kävivät myöhemmin suurin joukoin kirkossa. Heidän ohellaan täällä olevat ja tänne muuttaneet karjalaiset alkoivat myös tulla palveluksiin. Olimme hyvin suuresti kiitollisia siitä että saimme kuulla Jumalan sanaa ja osallistua palveluksiin rukoilijoina ja laulajina.

Missä kokoonnuitte näihin jumalanpalveluksiin. Kirkkoahan täällä ei ollut ennenkuin vasta vuodesta 1956 lähtien, jolloin se otettiin käyttöön ensiksi rukoushuoneena jonka vihkiminen tapahtui 30. 05. 1957, sittemmin se korjaustöiden jälkeen muutettiin kirkoksi ja vihittiin käyttöön 03. 06. 1965. Tätä ennen teillä seurakuntalaisilla on varmaan ollut jokin paikka, minne te kokoonnuitte liturgia-palveluksiin ja muihin kirkollisiin toimituksiin, kuten kastetilaisuuksiin, häihin, hautajaisiin, ja muihin vastaaviin kokoontumisiin.

— Joo, kyllähän se niin oli. Tuolloin me kokoonnuimme Markkinakadulla, tiloissa, jotka toimivat lasten päiväkotina. Nämä tilat kauppa antoi meille jumalanpalvelusten pitopaikaksi. Täällä toimitettiin kaikki jumalanpalvelukset, vigiliat ja liturgiat, se oli ikäänkuin kotikirkko, johon voimme kokoontua.

Tämä oli varmaankin hyvin merkittävä tilanne siirtolaisten keskuudessa. Rovaniemen silloinen kauppa oli näin omalta osaltaan tullut teitä siirtolaisia vastaan, ja näin tuo tilanne on nähty rehtinä ja avoimena kädenojennuksena, riippumatta siitä, mihin tunnustukselliseen uskonnolliseen yhteisöön te evakosta tullessa kuuluitte.

— Niin, tämä on kyllä aivan totta. Olimme hyvin kiitollisia siitä, että saimme nämä kokoontumistilat. Täällähän Rovaniemi oli poltettu lähes kokonaan, vain muutama talo siellä täällä oli säilynyt sodan tuhoilta. Evakosta palattua alkoi sitten jälleenrakentaminen.

Tämä vanha, Markkinakadulla sijainnut lasten päiväkotikoti oli säilynyt, ja näin saimme siellä aloittaa tämän seurakunnallisen toiminnan. Ensin Petsamon kreikkalaiskatolisena seurakuntana ja sitten vuoden 1950 alusta Lapin kreikkalaiskatolisena seurakuntana.

Mainitsit äsken, että Rovaniemi oli lähes kokonaan poltettu. Millainen mieliala Teillä tulijoilla oli, kuin ensi kerran näitte alueet, jonne Teidän olisi ryhdyttävä rakentamaan kotejaanne?

— Kun saavuimme Rovaniemelle, niin näky, joka silmiemme eteen avautui, ei ollut lohdullinen. Kaikki oli aivan mustana noesta ja hiiltyneiden talojen jäännöksistä. Vain savupiippuja törötti siellä täällä pystyssä. Ihmisillä ei ollut missään kunnollista paikkaa, jonne he olisivat asettuneet. Usein aamuisin, kun hyvin varhain lähti liikkeelle ja kulki talojen raunioiden ohi työpaikoille, havaitsi eräiden talojen raunioilla ja kiiressä kyhättyjen tilapäisten hökkeleiden portaikkojen alla jalkoja — kaikissa jalkapareissa ei ollut edes kenkiä — sillä ihmiset nukkuivat siellä aivan paljaalla maalla. Vain muutamalla saattoi olla jokin vanha, kulunut matto tai jokin muu vaatekappale patjana. Koska silloin ei läheskään kaikilla tänne saapuneilla evakkolaisilla ollut paikkaa minne mennä, niin etsittiin suojaa sieltä, missä sitä vähänkin oli tarjolla.

Jälleenrakennuskausi sitten toi tullessaan tännekin hyvin paljon uusia taloja. Tiedämme että tämän päivän Rovaniemi on melko nuori kaupunki, sodan jälkeen kokonaan rakennettu ja rakentaminen näyttää edelleenkin jatkuvan hyvin vilkkaana. Koska kesä oli tulossa, niin rakennustoiminta vilkastui päiväpäivältä ja muutoinkin säät olivat melko suotuisat monille ”uudisasukkaille”, jotka rakensivat omaa kotiaan, voidakseen viettää talven ”Pohjolan eteisessä”.

— Kyllä monet rakensivat itselleen pahvista sellaisia taloja, joissa voitiin perheineen asua, kun muutakaan suojaa ei ollut tuulta

ja sadetta vastaan. Silloin minä asuin Ylikylässä perheeni kanssa.

Oliko sitten myös kauppalan keskusta rakentamisen kohteena samaan aikaan kuin laitamille rakennettiin?

— Kyllä. Kauppalan keskustassakin oli rakentaminen juuri alkamassa aivan samoin kuin muuallakin. Keskustassa rakennustyöt oli aloitettava ensin jätteen purkamisella ja vasta sitten ryhdyttiin laittamaan uutta. Silloin oli mm. kaksi kansakoulua aivan ehjänä, ja näille kouluille oli myös majoitettuina evakosta tulleita perheitä niin paljon kuin sinne vain mahtui.

Millä tavoin lasten koulunkäynti oli evakko-ajan jälkeen järjestetty?

— Koulut aloittelivat juuri toimintaansa aivan tavalliseen tapaan, vaikka kaikki eivät vielä olleetkaan palanneet evakosta. Tämä tilanne oli luonnollista, sillä täällä ei ollut tuolloin minäkäänlaisia asumuksia, joten paluu ei ollut vielä mahdollinen. Vasta noin vuoden kuluttua monet saivatkin sitten rakennettua kotinsa puusta. Siinä sitä elämää sitten aloiteltiin taas alusta ihan oikeassa kodissa. Silloin rakennetut talot olivat lähes kaikki puulla lämmitettäviä omakotitaloja.

Olet ollut täällä Rovaniemellä mukana seurakunnallisessa toiminnassa koko ajan. Vieläkö jaksaisit muistaa mikä oli ensimmäinen sellainen seurakunnallinen toiminta, johon jumalanpalvelusten ohella olet aktiivisesti osallistunut?

— Meille tänne perustettiin tällainen tiistaiseura ja siihen tulin valituksi seuran puheenjohtajan tehtävään. Kuitenkin jo tätä ennen oli Tiistaiseura perustettu Petsamossa, mutta sotatoimien vuoksi sen toiminta oli keskeytynyt muutamaksi vuodeksi. Tähän tiistaiseuratoimintaan tulivat mukaan ei vain petsamolaiset vaan myös karjalaiset, jotka evakosta olivat petsamolaisten tavoin muuttaneet tänne.

Toiminta vilkastui sitä mukaa kuin huoneistoja valmistui, sillä tiistaiseura-illat pidettiin vuoronperään kunkin jäsenen kodissa. Näin ei räsitetty määrättyä kotia, vaan kukin halukas kutsui tiistaiseuran kotiinsa. Siellä sitten laulettiin ja valmistettiin käsitöitä.

Kerrottiinko noissa tiistaseurailloissa myös kuulumiset ja syn-tykö niissä keskustelutuokioita määrätystä asioista?

— Tällaista tiistaiseuran kokoontumista voitaneen kai kutsua eräänlaiseksi kylän tai määrätyn asuinalueen yhteiseksi neuvonpidoksi, jossa sitten keskusteltiin myös ajankohtaisista asioista. Jokaisella meistä oli aina jotain sanottavaa milloin mistäkin asiasta. Kuka kertoi evakkomatkastaan tai jostakin muusta sydäntä lähellä olevasta asiasta. Nämä illat olivat kyllä monella tavoin kokemuksia rikastuttavia ja rakentavia keskustelu-iltoja. Se oli eräänlainen "vara-venttiili", jonka kautta pääsi purkautumaan normaaleista ja jokapäiväisistä ympyröistä, joita muuna aikana, rakentamisen ohella jokaisella varmasti oli. Tuntui niin turvalliselta, kun ei tarvinnut pelätä mitään, vaan voitiin vapaasti mennä toistemme keskuuteen puhumaan ja kuuntelemaan eri asioista käytäviä keskusteluja.

Tuntui hyvältä, kun ei tarvinnut ajatella, että minulla yksin oli näitä murheita. En ollut yksin murheitteni keskellä, vaan kaikilla muillakin oli samanlaisia ongelmia. Olimmehan kaikki kulkeneet saman evakkotaipaleen läpi, ja tämä oli meillä kaikilla vielä hyvin tuoreessa muistissa, toisilla raskaampana, toisilla helpompana. Yhteenkuuluvaisuuden tunne lujittui näiden tiistaseurailtojen kautta keskuudessamme, ja tunsimme voivamme työskennellä oman seurakuntamme rakentamisen ohella koko Kirkkokuntamme rakentamiseksi, niin aineellisessa kuin hengellisessä mielessä. Me kaikki tunsimme olevamme sukulaisia keskenämme, vaikka olimme toisillemme tuntemattomia. Hyvin suurella mielenkiinnolla aina odotimme sitä päivää ja iltaa, jolloin kokoonnuimme yhteen.

Jaksaisitko vielä muistaa nimeltä niitä henkilöitä, jotka olivat käynnistämässä tiistaiseura-toimintaa?

— Alussa meitä oli hyvin pieni ryhmä: Siinä olivat mukana kirkkoherra ja rouva Rämö, kanttori Kosti Hentunen, ja muutama petsamolainen minun lisäkseni. Yhdessä me keskustelimme ja pohdimme, voitaisiinko tänne Rovaniemelle perustaa oma tiistaiseura ja saada se toimimaan. Monta iltaa siinä sitten meni, kunnes joukko oli koossa, ja silloin pidettiin "perustava" kokous. Tässä kokouksessa sitten valittiin tiistaiseuran johtohenkilöt. Puheenjohtajaksi kokous valitsi Senja Mustosen, varalle Veera Kivelän. Lisäksi johtokunnan jäseniksi tulivat Sylvi Immonen ja Anna Hotari. Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1960, valittiin puheenjohtajaksi kirkkoherra Yrjö Rämö ja Sylvi Immoesta tehtiin sitten varapuheenjohtaja. Rouva Rämö taas valittiin sekä sihteerin, että rahastonhoitajan tehtävien hoitajaksi.

Sivuttiinko millään tavoin seurakunnalla edessäolevia jälle-
rakennus-suunnitelmia?

— Tästä asiasta oli kyllä joskus puhetta, mutta ei kovin usein.

Oliko seurakunnassa muuta toimintaa tiistaiseuran ohella?

— Kyllä meillä oli muutakin toimintaa. Kuorotoiminta alkoi ensin "laulajat" -nimellä. Meitä oli siinä aika paljon, myös nuoria oli paljon mukana. Mainittakoon mm. sellaisia nimiä kuin Irene Rautapää, Niilo Losoi, Heikki Suopela ja Olga Lokio. Kuorotoiminta sai myöhemmin sitten järjestäytyneen muodon, ja se tapahtui vasta sitten kun "Laulajat" -nimitys lakkautettiin ja "kuoro" -nimitys otettiin virallisesti käyttöön.

Kuoro kokoontui kerran viikossa harjoituksiinsa. Ennen seurakuntasalin valmistumista kokoonnuttiin harjoittelemaan lauluja eri kodeissa. Samoin myös kokoonnuttiin Markkinakadulle lastenkotiin joka toimi myös kirkkona, ja kun rukoushuone sitten valmistui, pidettiin kuoroharjoitukset siellä.

Esiintyikö kuoro muissa tilaisuuksissa jumalanpalvelusten ohella?

— Joskus kävimme laulamassa mm. syntymäpäivillä, mutta matkoilla emme vielä käyneet papin ja kanttorin kanssa, koska kaikki oli vasta alussa.

Kuinka paljon näiden kolmen vuosikymmenen aikana on kuorotoimintaan tullut uutta ainesta mukaan?

— Kyllä jonkin verran vaihtuvuutta on jäsenistön keskuudessa tapahtunut. Uusia on myös tullut aina joukkoon ja muutamia vuosia laulettuaan monet ovat siirtyneet pois paikkakunnalta työpaikan tai jonkin muun esteen vuoksi.

Millä tavoin kuljitte harjoituksiin?

— Talvisin tavallisesti kuljettiin potkureilla. Varsinkin alamäessä se oli hyvin hauskaa, kun toiset työnsivät ja laskettelivat mäet noilla kulkuneuvoilla. Keväisin ja syksyisin, kun lunta ei ollut riittävästi, kuljettiin joko polkupyörillä tai jalkaisin. Siihen aikaan polkupyörä oli yleisimpiä kulkuvälineitä.

Ketä kanttoreita oli täällä alkuaikoina toiminut.

— Evakkokauden päätyttyä ennenkuin kanttori Konsta Hentunen tuli meille kanttoriksi, hoiti kanttorin tehtäviä pappiskandidaatti Mikko Kokora yhden kesäkauden ajan. Hän kävi kirkkoherran kanssa jo aikaisemmin laulamassa jumalanpalveluksissa Kalajoella, jossa Petsamon seurakunnan jäsenet — kolttaortodoksit — olivat silloin evakossa. Sitten Konsta Hentusen jälkeen kuoromme johtajana toimi kanttori Vilho Sinda ja hänen jälkeensä, yli 16 vuoden ajan, Sulo Halla määräsi laulumme tahdeista jumalanpalveluksissa ja kuoroharjoituksissa. Hänen jälkeensä seurakunnassa ei ollut vakituista kanttoria kahteen vuoteen, kunnes sitten saimme tänne nuoren kanttorin, Jarmo Hutun, joka meillä on nyt virassa. Em. vuosien aikana emme kuitenkaan olleet ilman kanttoria, sillä meille annettiin viransijaiseksi Laura Petsalo, joka hoiti tehtävänsä hyvin.

Oliko evakkokauden jälkeen jälleenrakentamisessa huomioitu nuorisotyön käynnistäminen?

— Nuorisotyön käynnistäminen tapahtui vasta isä Markuksen aikana. Sitä ennen kanttori oli jonkin verran tehnyt kyllä työtä nuorten keskuudessa, mutta aikaisempina vuosina nuorisotyö supistui lähinnä kristinoppikoulun yhteyteen, jolloin määrättyssä iässä olevat nuoret koottiin seurakunnan alueelta yhteen. Pappi kävi seurakunnan äärialueilla melko harvoin. Vasta Isä Markuk-

sen aikana perustettiin näille alueille oma tiistaiseura varttuneempia varten Ivaloon ja Sevettijärvelle, ja samoille paikoille perustettiin myös nuorten kerhoja. Kuorotoiminta Ivalossa ja Sevettijärvellä aloitettiin jo kanttori Sulo Hallan aikana, ja hän kävi siellä noin kerran kuukaudessa pitämässä kuoroharjoituksia.

Nuorisotoiminnassa oli kirkkomme valtakunnallinen järjestö, Ortodoksisten Nuorten Liitto (ONL), hyvin voimakkaasti tukemassa seurakunnassa perustettua nuorisotyötä, sillä se oli paljankannut Ivaloon nuorisohjaajan kerhotoiminnan järjestämiseksi ja ohjaamiseksi. Tässä tehtävässä ovat toimineet mm. ylivääpeli Veli Peura, seurakuntalehtori Eija Ipatti ja ONL:n päätoimisena ohjaajana Marja-Leena Räbinä.

Rovaniemellä isä Markuksen perustama poikakerho toimi hyvin aktiivisesti. Kerhon työkenttä oli laaja, sillä siihen oli yhdistetty monta eri osa-aluetta. Se oli askartelu-, keskustelu- ja harrastepiiri, missä nuoret pojat tunsivat olevansa tärkeä osa koineistossa.

Alle kouluikäisille oli järjestetty myös toimintaa. Heillä oli omat varhaisnuorten kerhonsa ja Sinapinsiemenkerhot. Kaikissa näissä toimintamuodoissa tutustuttiin kirkon perinteeseen ja keskeisiin kirkollisiin tapoihin ja opeteltiin niiden tapojen käyttämistä omassa elämässä.

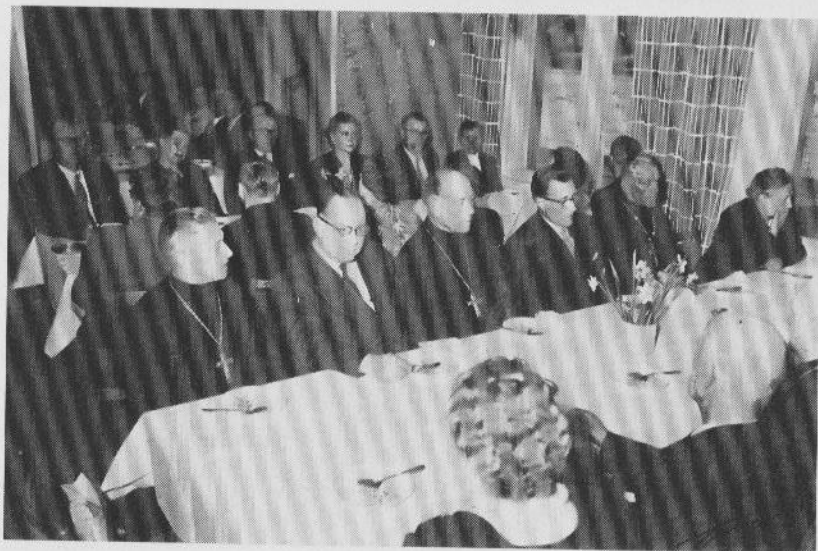
Muistatko milloin ensimmäisen kerran hiippakunnan piispa vieraili seurakunnassa?

— Helsingin hiippakunnan silloinen piispa Aleksanteri vieraili Rovaniemellä silloin kun rukoushuone valmistui ja sen vihkiminen suoritettiin. Samoin hiippakuntamme Esipaimen oli täällä silloin kun kirkoksi muutetun rukoushuoneen pyhittäminen tapahtui. Se oli erikoisen juhlallinen ja vaikuttava tilaisuus, joka jäi pysyvästi mieleen. Esipaimenella oli seurassaan myös kirkollishallituksesta yli diakoni Leo Kasanko sekä piispan lähimmät avustajat, ipodiakonit.

Kirkon vihkimisen jälkeen seurakunnan luottamushenkilöille ja eri toimikuntien edustajille Piispan seurueen lisäksi oli järjestetty juhla-ateria ja koko kirkkokansalle päiväjuhla, joka pidettiin seurakuntasalissa, ja silloin kaikki mahduimme sisään.

Vaikka seurakunnan keskuksessa on ollutkin monia eri toimintamuotoja seurakuntalaisille tarjolla, herättää ihmetystä se, että yllättävän vähän on osallistuttu seurakunnan keskuksessa toimitettuihin jumalanpalveluksiin.

Sensijaan pohjoisessa, Sevettijärvellä ja Ivalon alueella toiminta on ollut kautta aikojen hyvin vilkasta ja jumalanpalveluksiin on osallistuttu aktiivisemmin kuin seurakunnan keskukses-

sa. Vain suuret juhlapäivät ja -tapahtumat kokoavat runsaasti kirkkokansaa jumalanpalveluksiin, mutta tavallisina sunnuntai-päivinä kirkko on lähes tyhjä seurakuntalaisista. Pelkäämmekö rovaniemeläisinä olla ortodoksisen kirkkomme jäseniä, ja heijastuuko pelkomme siinä, ettemme uskalla osallistua oman kotiseutumme kirkossa pidettäviin jumalanpalveluksiin? Maallistuminen ja Pyhien arvojen kunnioittamattomuus omassa kirkollisessa perinteessä ovat vallanneet ihmisen mielen ja sydämen.

Muistelen, että juuri seurakunnan luottamustehtäviin valittujen henkilöiden ensisijainen tehtävä olisi huolehtiminen kristillisen elämän ylläpitämisestä, ja epäkohtien esiintyessä jollakin alueella, pyrittävä korjaamaan niitä. Miksi me ortodokseina emme voisi ottaa itseämme niskasta kiinni ja "kuljettaa" itseämme yhteisiin seurakunnallisiin tilaisuuksiin? Vastuu jää meidän itsemme ratkaistavaksi, samoin kuin seurauksetkin.

Mitä toivoisit tulevaisuudelta omassa seurakunnassasi?

— Tulevaisuudelta jokainen odottaa hyvin paljon, ja toivonkin, että tämän seurakunnan kaikki jäsenet — ikään ja asemaan katsomatta, voisivat toimia sovussa ja rakkauden hengessä yhteisten asioiden eteenpäinviemiseksi. Toivon, että jokainen meistä tuntisi oman vastuunsa niiden tehtävien suorittamisessa, jotka kullekin meistä on uskottu. Ennenkaikkea seurakuntalaisina me olemme kukin vastuussa oman kirkkomme nuorisosta ja heidän aktivoimisesta seurakunnalliseen toimintaan. Työ tällä sektorilla olisi meidän aloitettava jo kodista kasvattamalla lapsemme kirkon elävään yhteyteen. Ja lopuksi:

Mikä voisikaan olla ylevämpää ja kauniimpaa kuin yhteisen työn suorittaminen oman paikkakuntamme ja seurakuntamme kaunistamiseksi meidän kaikkien parhaaksi, Kirkkokuntamme rakentamiseksi ja Jumalan kunniaksi.

Petsamon seurakunnan lakatessa

Petsamon seurakunta samoin kuin yleensäkin luovutetun alueen seurakunnat ovat saaneet katkerasti kokea tämän elämän vaihtelua, epävarmuutta ja katoavaisuutta. Tämä on käytännössä selvittänyt miten tarpeenvaatima on ihmisten muistaa seurakunnan Herran opetus: ”Älkää kootko aarteita maanpäälle, missä koi ja ruoste raiskaa ja missä varkaat murtautuvat sisään ja varastavat, vaan kootkaa itsellenne aarteita taivaaseen.”

Tosiaan Petsamon seurakunnalle ei ehtinyt aarteita kokoon-tua, ei edes omaa kirkkoa; pappila saatiin valtion varoilla v. 1937. Tuntuvan valtion antaman vuosittaisen avun turvin seura-kunnan toiminta vakiintui, että eri kylissä etelästä päin Nautsista aina pohjoisimpaan kylään Vaitolahteen asti noin 200 km pitui-sella matkalla oli jumalanpalveluksiin osanotto melko runsas. Lapset säännöllisesti kastettiin ja pariskunnat vihittiin. Saavut-tuani v. 1931 oli 20 perhettä vihkimättömässä yhteydessä. Läh-tiessäni v. 1937 oli vain kaksi.

Seurakunnan yhtenäisyyttä suuresti haittasi väestön sekalai-suus ja seurakunnan laajuus. Mainitulla 200 km:n pituisella alu-eella ei seurakunnan väestöllä ollut traditio kokoontua milloin-kaan samaan kirkkojuhlaan niin kuin muualla maassa oli tapa-na. Kullakin kylällä oli vain oma rajoitettu elämänsä. Tämän li-säksi seurakunnan alkuperäinen luterilainen väestö rajoittui pää-asiaassa Jäämeren rannikkokyliin ja Salmijärvelle. Sitä oli vain joitakin satoja. Muualta maasta muuttanut väestö, joka jo v. 1937 jolloin seurakunnan väkiluku oli lähes 4 000 henkeä, oli hy-vin erilaisista olosuhteista ja osa hyvin halutonta seurakunta- ja järjestyneessä yhteiskuntaelämässä säännölliseen elämään ja ku-rinalaisuuteen. Muutamassa vuodessa kuitenkin huomasi tuntu-vaa muutosta. Luterilainen pappi vakinaisena toimihenkilönä oli Petsamon asukkaille alussa niin outo ilmestys — ennen Petsa-mon Suomelle tuloa oli pappi vain Muurmanskista kerran vuo-dessa käynyt — että alkuvuosina eräs pappi, joka oli vaatinut

väestöltä ja myös rajavartiostolta raitista ja siveellistä elämänta-paa, oli vähällä ollut tulla pahoinpidellyksi: pappi oli vähitellen jo 1930-luvulla eri kyliin sananjulistuksiin hyvin toivottu. V. 1935 pantiin toimeen verotus, 25 penniä äyriltä, että voitiin pal-kata seurakunnalle kanttori.

Petsamon kehitys viimeisinä sodan edellisinä vuosina sekä henkisessä että taloudellisessa suhteessa huomattavasti vauras-tui. Sen menetys on valitettava asia sekä Petsamon väestön että koko maan talouden kannalta.

Tänään Petsamon seurakuntalaiset kokoontuvat viimeisen kerran muistelemaan seurakunnallista yhtenäisyyttään. Tervola-n Vareojalla on heistä suuri osa saanut uuden kotipaikan. Uu-sia olosuhteita ja tulevaisuutta tähysteltäessä on erikoisen sopiva ottaa huomioon Raamatun ohje.

Terve silmä valaisee koko ruumiin. Samoin sydän, jolla on Pyhä Henki ja Kristuksen oppi, valaisee seurakunnan ja yksityi-sen ihmisen nykyisyyden ja tulevaisuuden. Hän näkee, että täl-laiset tapahtumat kukin kohdaltaan, niin vaikeita kuin ne ovat-kin vievät aina askeleen kerrallaan lähemmäs sitä rauhan ja rak-kauden valtakautta, joka Kristuksen luomana ulottuu kerran koko maan piirin päälle. Tämä on suuri hengen ylösnousemus elämään, valoon ja vapauteen synnin pimeyden orjuudesta ja kuolemasta, joka ihmiskunnan suurta osaa vielä hallitsee. Tämä näkemys toteutuu silloin, kun Jeesuksen käsky: ”Tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni”, on täyttynyt.

Petsamon seurakuntalaiset olivat uskolliset kirkkolleen Petsa-mossa. Lohkot ja suunnat eivät saaneet seurakunnan yhtenäi-syyttä repiä. On varmaa, että se valo, jonka Jumala on petsamo-laisille antanut, valaisee älyllisesti edelleen käsittämään kuinka tärkeä on liittyä yhä kiinteämmin, missä seurakunnassa kukin teistä on, oman kirkkonsa sisäiseen olemukseen, josta huokuu evankeliumin opetuksessa Jumalan kasvattavan rakkauden hen-ki. Se opettaa hylkäämään jumalattoman menon ja elämään hurskaasti ja siveästi. Se opettaa ymmärtämään suuntien repi-vän, rakkaudettoman ja tuomitsevan työn vahingollisuuden. Karttakaa kuin myrkkyä ylpeää ja itsensä korottavaa oppia: ”Kirkko on kuollut vain tässä joukossa tullaan autuaaksi.” Menkää aina syntikuorminenne kukin polvistuen oman seura-

kuntanne alttarin edustalle. Siinä Kristus antamallaan vallalla äänellisesti julistaa seurakunnan papin kautta teille synnistä päästöä, että te taas puolestanne vapautettuina loisitte uutta elämää seurakunnassa, kodissa ja valtiossa.

Kristus, jonka kirkon eläviä jäseniä te pyritte olemaan, takaa teille elämän: ihanan, luomiskykyisen elämän tulevaisuudessa-kin. Rukoilkaa Jumalaa aina pappienne puolesta, että heillä olisi uskoa, voimaa ja rakkautta paimentaa ja ruokkia laumaansa, että Varejoen korvet muuttuisivat satoa tuottaviksi pelloiksi ja että sen maan ihana ranta, jossa ei varas kaiva eikä ruoste raiskaa, saisi aina siintää siihen silmään, jolla Jumala valaisee koko ruumiin.

Olkoon tämä juhla Petsamon entisten seurakuntalaisten ylösnousemisen eikä kuoleman ja hautaamisen juhla.

Leikekirja kertoo:

Lapin ortodoksisen seurakunnan vaihteita

”14. 12. 1949 opetusministeriö vahvisti Suomen Kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan seurakunnallisesta jaotuksesta annetun asetuksen 1 ja 2 pykälän nojalla kirkkokunnan seurakuntien alueet, nimet ja valvontapiirit. Asetuksen mukaan entisestä Petsamon kreikkalaiskatolisesta seurakunnasta on muodostettu Lapin kreikkalaiskatolinen seurakunta ja siihen kuuluvat: Rovaniemen kauppalat, Enontekiö, Inari, Kemijärvi, Kittilä, Muonio, Pelkosenniemi, Posio, Ranua, Rovaniemen maalaiskunta, Salla, Savukoski, Sodankylä, Pello, Utsjoki ja Yli-Tornio.” (Lapin Kansa 3. 1. 1950)

Tällä asetuksella lakkautettiin 18 siirtoseurakuntaa ja muodostettiin 14 uutta seurakuntaa. Näin alkoi toiminta uusituin rajojen ja nimien 1. 1. 1950. Seurakunnassa oli tuolloin 1038 henkeä ja suurin osa heistä asui Inarin alueella. Seurakunnan alueella ei ollut vielä kirkkoa eikä rukoushuonetta, joten toiminta tapahtui pääasiassa kansakouluilla sekä yksityiskodeissa. Kansakouluja oli kuitenkin vaikea saada käyttöön kylien muiden tilaisuuksien vuoksi. Lapin seurakunta on pinta-alaltaan laajin maamme ortodoksisista seurakunnista. Matkaa alueen päästä päähän kertyy 550 kilometriä. Vielä 1950-luvulla kulkuyhteydet olivat huonoja, joten kirkkoherra ja kanttori eivät pystyneet toimittamaan palveluksia säännöllisesti seurakunnan pohjoisimmissa osissa. Myös siellä kirkon ja rukoushuoneen tarve oli suuri.

2. 5. 1955 pidetyssä Rovaniemen kauppalaanvaltuuston kokouksessa päätettiin lahjoittaa ortodoksiselle seurakunnalle tontti rukoushuonetta varten. Tarkoituksena oli rakentaa rukoushuone Rovaniemelle ja pääkirkko Ivaloon. Ivaloon oli tarkoitus rakentaa myös kirkkoherranvirasto ja pappila ja seurakunnan matkapapin asuinpaikaksi olisi tullut Rovaniemi. Siihen aikaan seurakunnan kanslia sijaitsi Rovaniemellä Virkamieskuja

9:ssä seurakunnan esimiehen vuokra-asunnossa valtion omistamassa talossa.

Rukoushuoneen rakennustyöt Rovaniemellä saatiin käyntiin 1955 ja rukoushuone valmistui 30. 12. 1956. Sen vihki piispa Aleksanteri 30. 5. 1957. Vihkiminen tapahtui piispantarkastuksen yhteydessä ja tällöin piispa Aleksanteri mainitsi, että Lapin ortodoksisessa seurakunnassa on tehty voimaperäistä työtä ja päästy hyviin tuloksiin siitä huolimatta, että seurakunta on epäilemättä hiippakuntamme vaikein. Hän totesi myös seurakuntaelämän olevan vilkasta pitkistä välimatkoista huolimatta.

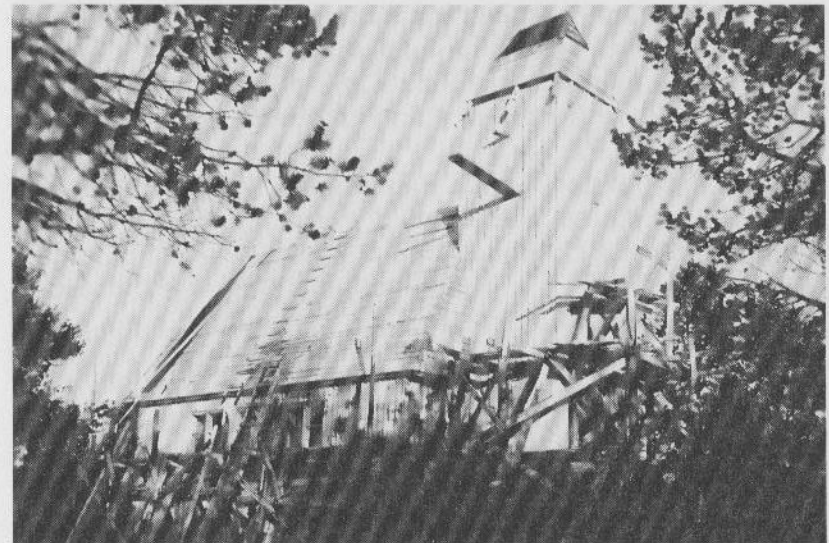
Rukoushuoneen, johon mahtuu n. 200 henkeä, on suunnitellut arkkitehti Toivo Paatela, joka oli suunnitellut useita muitakin ortodoksisia kirkkoja ja pappiloita. Kirkon esineistö on pääosaltaan Valamon luostarin varastosta ja osa Petsamon luostarista. Valamosta on peräisin myös arvokas kattokruunu. Petsamon luostarista on puolestaan saatu mm. ehtoolliskalusto ja jumalanpalveluspuvusto. Alttaritaulu on taiteilija Veikko Marttisen maalaama. Vapahtajan ja Neitsyt Marian ikonit on maalan-

nut ikonitaiteilija Martha Platonov. (Lapin Kansa 29. 5. 1957, 10. 8. 1950, 3. 1. 1950)

Rukoushuone muutettiin kirkoksi 1961 ja sen vihkimisen suoritti piispa Aleksanteri, rovasti Yrjö Rämeen ja Paavo Rajamon sekä pastori Johannes Usvamon avustamana. Vihkiminen tapahtui 3. 6. 1962. Kirkko pyhitettiin tuolloin apostoli Andreaksen muistolle. Uusi pyhättö vakiinnutti edelleen ortodoksisen kirkon asemaa Lapissa ja antoi paremmat mahdollisuudet toiminnalle.

Ivaloon rakennettiin rukoushuone, joka vihittiin käyttöön keväällä 1959. Vihkimisen suoritti rovasti Yrjö Räme ja ylidiaconi Leo Kasanko. Rukoushuone pyhitettiin Pyhän Lyykian Myrran arkkipiispa Nikolaoksen muistolle. Rukoushuoneen on suunnitellut arkkitehti Ilmari Ahonen. Rukoushuoneeseen mahtuu n. 150—200 henkeä. Ikonit on maalannut Veikko Marttinen, joka on noudattanut 1400—1500-luvulla vallinnutta tyyliä. Alttaritaulu esittää Kristuksen syntymää ja ikonit kuvaavat Mariaa, Johannes Kastajaa ja pyhittäjä Trifon Petsamolaista.

Aikaisemmin tehty suunnitelma siis muuttui ja Rovaniemestä tuli seurakunnan pääpaikka. Sevettijärvelle rakennettiin 1950

Sevettijärven rukoushuoneen rakennusvaihe 1950. (Rov. Rämeen arkisto)

rukoushuone, joka vihittiin käyttöönsä 1. 9. 1951. Se on rakennettu valtion, lakkautettujen seurakuntien ja lahjoitusvaroilla. Se on pyhitetty Pt. Trifonin muistolle ja sen on suunnitellut arkkitehti Gottleben.

Silloisen kirkkoherran, Yrjö Rämeen mukaan seurakunnan toimintamahdollisuudet monipuolistuivat kirkon ja rukoushuoneiden myötä ja jumalanpalvelustoiminta muuttui säännölliseksi Rovaniemen kirkossa. Rovasti Rämeen aikana jumalanpalveluksia pidettiin kerran kuussa Sevettijärvellä ja kerran kuussa Ivalossa. Keskimäärin kävijöitä oli tuolloin 25, mutta juhlapyhinä oli jopa tungosta. Silloin kulkuyhteydet olivat huonot ja rajoituivat venekyytiin, poroon ja jalkapatikointiin. Virkamatkoja kertyi vuoden aikana jopa 12 000—15 000 km, eivätkä tiet olleet suinkaan niin hyvät kuin ne ovat nykyisin. (Lapin Kansa 31. 5. 1965, Pohjolan Sanomat 24. 10. 69)

Kirkon nuorisotyö keskittyi lähinnä pyhäkoulujen pitämiseen. Tiistaiseurat kokoontuivat ja kokoontuvat yhä seurakuntalaisten kodeissa. Tiistaiseuroissa on pyritty hankkimaan varoja seurakunnan vähäosaisten auttamiseksi. Kuorotoiminnasta huolehti kanttori Sulo Halla, joka kulki usein rovasti Rämeen mukana seurakunnan pohjoisimmissa osissa.

Seurakunnan kirkkoherrana on toiminut v. 1950 lähtien rovasti Yrjö Räme, joka valmistui Sortavalan pappisseminaarista v. 1929. Hän toimi aluksi pappina Petsamossa, josta siirtyi Rovaniemelle. Rovasti Rämeen jäätyä eläkkeelle v. 1970 tuli hänen tilalleen Markus Petsalo v. 1971 kirkkoherraksi. Hänen poislähtönsä jälkeen pastori Martti Päivinen on hoitanut 1. 12. 1979 lähtien kirkkoherran tehtäviä oman toimensa ohella ennen varsinaista valintaansa kirkkoherraksi.

Lapin ortodoksinen seurakunta, perust. 1950

Työntekijät ja eri luottamuselinten jäsenet

Kirkkoherrat:

Räme Yrjö 1950—70.

Petsalo Markus 1971—79.

Päivinen Martti 1980—

Kirkon ja rukoushuoneiden isännöitsijät:

Rovaniemen kirkko:

Mustonen Mikko 1950—70.

Tuisku Roman 1971—.

Ivalon rukoushuone:

Arhipoff Jaakko 1950—70.

Karjalainen Niilo 1975—79.

Bogdanoff Sanni 1979—.

Sevettijärven rukoushuone:

Sverloff Jaakko 1950—76.

Feodoroff Simo 1977—.

Kanttorit:

Hentunen Konstantin 1950—57.

Sinda Vilho 1957—62.

Halla Sulo 1963—78.

Petsalo Laura 1978—79.

Huttu Jarmo 1980—.

Srk:ssa toiminut hoitokunta, jossa olivat jäseninä: puheenjohtajana srk:n esimies Yrjö Rämö, jäsenet Mikko Mustonen ja Mikko Rautapää, 1950—53 — (srk:n valtuuston kokoonpano esiintyy vasta vuodesta 1954 alkaen).

Valtuustossa ja neuvostossa itseoikeutettuina puheenjohtajina seurakunnan kirkkoherrat.

Seurakunnan valtuuston jäsenet:

Ananin, Feodor 1954—55.
Bogdanoff, Sanni 1978—.
Feodoroff, Reino 1976—.
Feodoroff, Simo 1954—75.
Hotari, Riku 1954—75.
Isännäinen, Marjatta 1970—78.
Jokiaro, Sylvester 1972—77 ja 1979—.
Kairakari, Risto 1978—.
Karjalainen, Niilo 1972—77.
Kemoff, Jussi 1954—56.
Kivelä, Tauno 1954—77.
Kostin, Kiprian 1957—71.
Kuisma, Sylvia 1975—.
Kusmin, Kauko 1980—.
Lintu, Kyösti 1980—.
Lokio, Juhani 1954—62.
Nemtsinkoff, Valentin 1956—79.
Netsäinen, Juho 1963—66.
Ortamo, Anton 1954—56.
Rautapää, Mikko 1954—56.
Rämö, Raimo 1967—.
Saonegin, Antti 1957—71.
Semenoja, Vassi 1976—.
Somersaari, Ave 1954—69.
Suopela, Heikki 1978—.
Tuisku, Roman 1957—79.

Seurakunnan neuvoston jäsenet:

Ananin, Feodor 1950—59.
Anisimoff, Efraim 1950—52.
Frey, Toini 1972—73.
Hotari, Riku 1953—71.
Isännäinen, Marjatta 1979.
Jokiaro, Sylvester 1964—79.
Karjalainen, Niilo 1960—71.
Kervinen, Airi 1980—.
Kylmies, Elias 1950—57.
Lokio, Pertti 1974—.
Muso, Valtteri 1950—52.
Mustonen, Lauri 1972—.
Mustonen, Mikko 1950—70.
Ortamo, Anton 1953—64.
Patronen, Matti 1980—.
Rämö, Yrjö 1973—75.
Saavalainen, Niilo 1950—51.
Salpakoski, Antti 1950—79.
Somersaari, Ave 1951—72.
Tajakka, Reino 1976—.
Tuisku, Roman 1971—.
sekä seurakunnan kirkkoherrat, itseoikeutettuina puheenjohtajina.

Srk:n Virkatalolautakunta, joka toimi jälleenrakennuskaudella myöskin jälleenrakennuslautakuntana:

Puheenjohtaja Rämö Yrjö, kirkkoherra 1953—70.
Hentunen Konstantin 1953—57.
Jokiaro Sylvester 1966—70.
Kalinin Pekka 1953.
Netsäinen Juho 1959—66.
Ortamo Anton 1953—64.
Rautapää Mikko 1953—56.
Rämö Raimo 1962—70.
Somersaari Ave 1953—70.
Tuisku Roman 1956—61.

Virkatalolautakunta lakkautettiin v. 1970 ja Kiinteistölautekunta aloitti toimintansa, jonka jäsenet:

Räme, Yrjö Rov. 1970—75.
Jokiario, Sylvester 1970—.
Kairakari, Risto 1976—.
Lokio, Pertti 1974—.
Petsalo, Markus khra 1971—79.
Päivinen, Martti khra 1979—.
Räme, Raimo 1970—.
Somersaari, Ave 1970—73.

Seurakunnan aktiivinen diakoniatöimikunta, aloitti toimintansa v. 1972. Ko. toimikunta perustettiin Laura Petsalon aloitteesta.

Kuoron puheenjohtaja Heikki S u o p e l a :

Kuorotoimintaa Lapin seurakunnassa

Haastattelu: khra Martti Päivinen

Teksti: Airi Kervinen

Rauhallisella ja luonnonkauniilla paikalla, aivan hiekkarannan ja järven välittömässä läheisyydessä, Posion Hyväniemessä sijaitsee haastateltavamme kesäasunto. Oli keskikesän aika, lämmin sunnuntai-ilta kun juhla kirjatoimikunta matkasi Kitkajärven Kukkarosaareen yllätysvierailulle Lapin ortodoksisen kirkon kuoron nykyisen puheenjohtajan Heikki Suopelan luo.

Ystävämme Heikki, mistä päin olet saapunut tänne Pohjo- laan, vai oletko alkuperäisiä Lapin asukkaita?

— Olen alkujaan Laatokan-Karjalasta Salmin pitäjän Miinalan kylästä, kaksitoistalapsisen perheen kymmenes lapsi.

Ketkä olivat vanhempasi?

— Isäni oli Vasili Losoi ja äitini Anastasia Losoi o.s. Kuokkanen. He harjoittivat maanviljelystä menetetyssä Salmissa. Sotien seurauksesta he joutuivat siirtymään ensiksi Saarijärvelle ja myöhemmin Lapinlahden pitäjään Savossa, jonne heidät molemmat on haudattu.

Lähdit sotien jälkeen pois Lapinlahdelta ja etsit oman leipäpuusi Lapin läänin alueelta. Milloin tämä tapahtui?

— Itse en ollut Lapinlahdella lainkaan, ainoastaan lomilla käydessäni. Olin niihin aikoihin mukana sotatoimissa ja lomalta palattuani menin takaisin armeijaan kanta-aliupseeriksi. Jouduin

näissä tehtävissä olemaan mm. Helsingissä, Savonlinnassa, Huutokoskella ja Oulussa.

Oliko Oulu pohjoisin paikka, jossa olit siihen mennessä käynyt?

— Olin toiminut aikaisemmin Oulussa noin puolisen vuotta kouluttajana. Lappia evakuoitaessa v. 1944 toimin kolonnan johtajana ja sain näin tutustua tuleviin asuma-alueisiini. Posion kylän halki jouduimme kulkemaan useat kerrat ja sain nähdä ja kokea Lapin tuhot ja ihmisten hädät juurta jaksan.

Heräsikö jo tuossa vaiheessa sisimmässäsi ajatus jäädä pysyvästi Lappiin?

— Päinvastoin. Kun ensi kerran matkasin Kuusamoja kohden linja-autokolonnassa ja katselin ikkunasta ulos, ajattelin, miten ihmiset voivat täällä asua! Tienpuolissa näkyi vain kanervikkoa, missään ei vehreyttä, sellaista, johon olin Karjalassa tottunut. Mutta annapas olla, kun neljä vuotta oli kulunut, olinkin tämän seudun asukas!

Minä vuonna tulit Rovaniemelle ja mikä oli ensimmäinen työpaikkasi?

— Tulin lopullisesti vuoden 1948 maaliskuussa. Työpaikkani on sama kuin nykyisinkin eli Posti- ja lennätinlaitos.

Kuinka tulit hakeneeksi juuri Posti- ja lennätinlaitokseen?

— Oli mukavaa siirtyä armeijasta toiseen valtion laitokseen. Kun oli tottunut armeijan kuriin ja järjestykseen, tuntui Postilaitoksen palveluksessa olo paljon mieltäisimmältä ja helpommalta. Myös palkkaus ratkaisi sen hetkistä tilannetta paljon. Kun olin ennestään tuttava senaikaisen postiautovarikon päällikön kanssa, rohkaisin mieleni ja soitin hänelle Oulusta ja kysyin kelpaisiko tällainen ”hanttimies” työhön. Sitä järjestyikin välittömästi ja on piisannut näihin päiviin saakka. Kun on ollut terveyttä ja elinpäiviä riittänyt, ovat edesspäin kolmen vuoden perästä eläkevaarin päivät.

Kolmen vuoden kuluttua saavutat valtion virkamiehen eroamis-
iän ja vetäydyt varmaankin mielelläsi ”oloneuvoksen” osaan.
Oletko ajatellut muuttaa tänne Kukkarosaareen?

— Ehkä kesäkuukausiksi, todennäköisesti tulen siirtymään jon-
nekin Kuopion tai Hämeenlinnan seutuville. Nuo paikat ovat
minulle ennestään tuttuja ja siellä asuvat suurin osa sukulaisista-
ni ja ystäväistäni. Täällä Lapissa olen tuntenut olevani kaiken ai-
kaa kuin vieraskäynnillä. Vaikka olen kulkenut näillä alueilla
ristiin rastiin, en ole saanut sellaista otetta, mikä olisi sitonut mi-
nut lopullisesti tänne, sellaista kuin kotiseutuun tulisi saada.

Kun saavuit Rovaniemelle, saapuivat samoihin aikoihin evakos-
sa olleet petsamolaiset ja karjalaiset väliaikaisilta sijoituspaikoil-
taan Kalajoelta, Muhokselta, Tervolasta ym. Ensimmäinen suu-
ri tehtäväkenttä oli jälleenrakennuskauden alulle paneminen.
Kuinka paljon täällä oli jälleenrakentamista suoritettu?

— Varsinainen rakennustoiminta oli vasta alullaan. Ihmiset
asuivat, kuka missäkin, parakeissa ja maanalaisissa kellareissa.
Raunioita ja savupiippuja törretti siellä ja täällä, ja väliaikaisia
pahvihökkeleitä oli rakennettu ensisijais-asunnoiksi. Aivan
muutamia harvoja rakennuksia oli jäänyt tuhoamatta keskustas-
sa. Rakennustoiminnan hitauteen vaikuttivat materiaalin vaikea
saanti ja muut sodan jälkeen vallitsevat poikkeukselliset olosuh-
teet. Sodan johdosta ihmiset tunsivat itsensä juurettomiksi; sekä
aatteellinen että uskonnollinen elämäkatsomus olivat alavirees-
sä ja moraalili oli laskenut.

Kun silloisen Petsamon kreikkalaiskatolisen seurakunnan jäse-
nistö ja karjalaiset jäivät Lapin läänin alueelle, oli havaittavissa
ortodokseihin kohdistuvaa vihamielisyyttä ja eräänlaista kaunai-
suutta. Havaitsitko sinä näitä seikkoja?

— En usko, että virallisella taholla olisi tällaista ollut tahi yritet-
tykään. Toiset ihmiset ovat vaan heikompia toistaan, he itse an-
tautuvat ajan virtauksille ja siirtyvät lahkolaisuuteen helposti.
Heillä lienee sellainen käsitys, että kun enemmistö on jotakin
mieltä asiasta, on se oikein. Enemmistö on valmis tuomitsemaan

herkästi jonkun, joka asettuu joukkomielenosoittajia vastaan. Historia on täynnään tämänlaatuista havahduttavia esimerkkejä, jolloin joku yksilö on ollut oikeassa ja suuri joukko väärässä. Samoin näissä uskonnollisissa asioissa. En ole koskaan tuntenut itseäni ortodoksisuuteni vuoksi syrjityksi. Ehkä väärinkäsityksiä tahi ymmärtämättömyyttä on ilmennyt, mikä on leimattu syrjimiseksi.

Sotien jälkeen elämä vakiintuu ja vuosikymmenen vaihtuessa silloinen Petsamon kreikkalaiskatolinen seurakunta lakkautetaan. Asiakirjojen mukaan Lapin ortodoksinen seurakunta perustetaan vuoden 1950 alussa. Seurakunta toimi Lapin kreikkalaiskatolisen seurakunnan nimellä vuoteen 1954, jonka jälkeen nimi virallisesti muutettiin Lapin ortodoksiseksi seurakunnaksi. Rovaniemi muodostui keskuspaikaksi. Alkaa kirkollinen rakennuskausi. Muistatko, millä tavoin noina aikoina tämän seurakunnan ulkonainen rakentaminen ja kehittäminen tapahtui?

— Mieleeni muistuu vuoden 1948 kevät, jolloin sain ensimmäisen kerran olla mukana jumalanpalveluksessa Rovaniemellä. Palvelus pidettiin eräässä parakissa, jossa ei ollut valoja. Silloinen työpaikkaesimieheni Happonen tuli luokseni ja pyysi, voisinko ortodoksina ja asiantuntijana käydä korjaamassa ja asentamassa kaasuvalot kuntoon, jotta palvelus voitaisiin toimittaa. Menin etukäteen ja sainkin valot toimimaan. Jumalanpalveluksen jälkeen osallistuimme kaikki yhteiseen teenjuontitilaisuuteen. Ne vanhat perinteet, jotka olivat jo Karjalassa ja myös Petsamossa, juontavat aina alkuseurakuntaan saakka. Silloinkin jumalanpalveluksen jälkeen nautittiin yhteinen rakkaudenateria.

Kuinka usein jumalanpalveluksia toimitettiin?

— Suurinpiirtein joka toinen tai kolmas kuukausi. Aina, kun sain tietää palveluksista pyrin olemaan niissä mukana. Enemmistön kirkkokansasta muodostivat petsamolaiset, karjalaisia heimoveljiä oli näissä tilaisuuksissa mukana aika vähän.

Toimiko jumalanpalvelusten pitäjinä muitakin pappeja kuin silloinen kirkkoherra Yrjö Rämö?

— Mieleeni ovat jääneet sellaiset nimet kuin Usvamo ja Ortamo, jotka vuoron mukaan palvelivat kirkkoherra Rämöön lisäksi.

Kuka tai ketkä hoitivat kanttorin tehtäviä?

— Kanttorit olivat matkakanttoreita, vasta myöhemmin tuli pysyvästi Konsta Hentunen rovasti Rämöön mukana.

Voisitko kertoa jotain nykyisen kirkon vaiheista, milloin rukoushuone valmistui?

— Rukoushuoneen rakentamista suunniteltiin jo silloin alkuvaiheessa, kun jumalanpalveluksia pidettiin Markkinakadulla olevassa lasten päiväkotirakennuksessa. Siellä oli puhetta myös Lapin ortodoksisen seurakunnan keskuspaikasta. Asia jäi silloin ratkaisematta, mutta myöhemmin tehtiin kuitenkin päätös rukoushuoneen rakentamisesta Rovaniemelle. Muistan aivan hyvin, kun me laulajat olimme ulkona peruskuopan reunalla laula-

Rovaniemen rukoushuoneen peruskiven muuraus.

massa, kun rukoushuoneen peruskiveä muurattiin. Virkataloa ei silloin vielä ollut, paikkaakaan ei oltu vielä raivattu. Rukoushuone valmistui vuoden 1955 lopussa.

On ollut sellaistakin tietoa, että rukoushuone olisi pyritty rakentamaan kauemmaksi kaupungin silloisesta keskuksesta Korkalovaaraan. Muistatko, millaisia vaiheita liittyy tähän?

— Kaupungin elimissä käytiin muistaakseni keskustelua tästä, mutta loppujen lopuksi kaupunginhallitus katsoi edullisemmaksi Ounasvaaran puolen. Maa-alue, jolle rukoushuone rakennettiin, saatiin lahjoituksena Rovaniemen kaupungilta.

Liikkuminen seurakunnan äärialueille, lähinnä pohjoiseen, oli noihin aikoihin hankalaa, koska tiekulkuneuvoja oli niukalti käytettävissä. Muistatko, millä tavoin seurakunnan kirkkoherra liikkui seurakuntalaistensa luona noilla etäisillä alueilla?

— Hän meni Ivaloon asti ensin postiautolla, josta edelleen Sevettijärvelle postimoottorilla. Posti- ja lennätinlaitos omisti siihen aikaan suuren Wiima-merkkisen moottoriveneen, joka pystyi liikkumaan suhteellisen vahvoissa jäissäkin. Matka jatkui edelleen osaksi kävellen, osaksi veneellä. Matkantekoa saattoi kestää yhteen suuntaan jopa viikon verran.

Elämä jatkui ja kehittyi eteenpäin. Vähitellen alkoi yhteisten kulkuneuvojen lisäksi tulla käyttöön yksityisautoja. Käytettiinkö ennen näitä muunlaisia kulkuneuvoja?

— Postilaitoksella oli lumikiitäjiä, jotka liikennöivät Partakosta lähtien Sevettijärvelle ja Menesjärven, Lemmenjoen ja Puljun suunnilla. Myös tätä kulkuneuvoa joutui seurakunnan papisto silloin tällöin käyttämään. Sattuipa joskus käymään niinkin, että lumikiitäjä saattoi särkyä erämaahan. Rovaniemeltä lähetettiin silloin toinen kiitäjä kuorma-autossa saattamaan matkanteikijät perille.

Seurakunnan papisto hankki aikanaan käyttöönsä oman auton.

Tiettävästi ensimmäinen auto on rovasti Rämeeellä ollut jo Petsamon kaudella 1939. Se oli Austin-merkkinen ja sillä on suoritettu mm. Petsamon seurakunnan tarkastusmatka Arkipiispa Hermanin johdolla. Hän ei enää sotien jälkeen käynyt Lapissa, vaan Rovaniemen kirkon pyhittämismenot toimitti Piispa Aleksanteri. Kävitkö pyhäkön rakennusvaiheen aikana katsomassa töitten edistymistä?

— Asuin niihin aikoihin lähellä rukoushuonetta, joten tulin käyneeksi melko usein rakennustyömaalla seuraamassa sitä ”hutiointia”, jota silloinen rakennusfirma suoritti. Rakentaminen vaikutti mielestäni täysin edesvastuuttomalta. Paikan päälle tuotu rakennusmateriaali, mm. seinän väliin tarkoitettu, häipyi sitä mukaa johonkin muuhun rakennustyömaahan. Näin jäi reunan täytteeksi vain lauta ja pahvi.

Kun pyhäkkö sitten valmistui, kuinka pian suoritettiin rukoushuoneen vhkiminen?

— Pyhäkkö valmistui muistaakseni vuoden 1955 lopussa. Kuorolaiset kävivät kuitenkin lauluharjoituksissa ennen lopullista valmistumista. Istuimme päällysvaatteet päällä kaiken ”kaman” ja rakennustelineiden keskellä vilusta väristen, koska lämmityslaitteita ei oltu vielä asennettu. Lauloimme parvekkeella ja kuuntelimme oudoksuen sointuja, mistä päin ne oikein tulivat korviimme. Parveke oli meille kaikille outo ja vieras paikka, aivan kuin luterilaisten urkuparveke.

Kaikissa jälleenrakennetuissa temppeleissä on havaittavissa sama piirre; olivatpa ne sitten pohjoisessa tai etelässä, ne on tehty samaa kaavaa käyttäen.

Kuorotoiminta oli jo virinnyt, milloin varsinainen kuoro perustettiin ja muistatko, ketkä olivat mukana perustavassa kokouksessa?

— Kuoron perustava kokous oli 22. 10. 1959 silloisen kanttori Vilho Sindan kotona ja hänen toimeksiannostaan. Aikaisemmin, kanttori Konsta Hentusen aikana, kuoro toimi Seurakunta-

laulajien nimellä. Se kokoontui Markkinakadulla joka toinen viikko ja lisäksi kodeissa, useimmiten Senja ja Mikko Mustosella. Tällöin jo alkoi varsinainen kuorotoiminta. Lapin ortodoksinen kirkkokuoro liittyi PSHV:n alaosastoksi kuoron perustavassa kokouksessa edellämainittuna päivänä ja ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Niilo Losoi varamieheksensä Tiina Zimmerman. Perustavassa kokouksessa oli mukana kaksitoista seurakuntakuoron laulajaa.

Oliko noihin aikoihin seurakunnassa minkäänlaista muuta nuorisolle järjestettyä toimintaa kuorotoiminnan lisäksi?

— Ei varsinaisesti. Kanttori Konsta Hentusen aikana oli kuorotoiminnassa mukana jonkin verran nuorisoa, samoin kanttori Sindan aikana. Mielestäni nuorisotyö on hyvin tärkeä ja keskeinen asia seurakunnassa. Ortodoksisuuden siemen pitäisi kylvää juuri silloin, kun siihen on otollisin aika eli varhaisnuorisoiässä. Nuorisotyö ei ole oikein koskaan saanut täyttä jalansijaa seurakuntamme alueella, lieneekö syynä varojen puute vaiko se, ettei ole painotettu nuorisotyön tärkeyttä. Asia ei suinkaan saisi olla kiinni siitä, ettei ole rahaa, päinvastoin, tähän työhön tulisi ehdottomasti satsata varoja.

Kirkon valmistumisen ja vihkimisen jälkeen alettiin suunnitella seurakunnan virkatalon rakentamista. Tilat olivat noissa olosuhteissa aivan riittävät niiltä hallinnollisilta velvoitteilta, jotka tuohon aikaan seurakuntaa rasittivat. Ivalon rukoushuone rakennettiin v. 1959 ja Sevettijärven jo v. 1950. Näiden pyhittämisen suoritti isä Yrjö Rämö silloisen Arkkipiispan siunauksella. Oliko kuoro laulamassa myös näissä vihkiäistilaisuuksissa?

— Kuorolaisilla ei ollut tilaisuutta päästä mukaan Lappiin, olimme mukana vain näissä paikallisissa vihkiäisissä.

Virkatalon valmistumisen myötä seurakunnan pappi ja kanttori saivat pysyvän virka-asunnon ja samoihin tiloihin rakennettiin myös silloisen seurakunnan vahtimestarin asunto. Vahtimestarin tehtävänä oli huolehtia kirkon ja virkatalon lämmityksestä sekä

muista talonmiehen tehtäviin kuuluvista toimista. Toimiko talonmies jumalanpalveluksen aikana myös muissa kirkollisissa avustustehtävissä?

— Talonmies Tauno Kivelä lauloi kuorossa, joten ”stuarostan” tehtävät hoiteli työnjohtaja Mikko Mustonen, joka oli kirkon isännöitsijänä peräti kahdenkymmenen vuoden ajan.

Onko elämäsi varrella missään vaiheessa sattunut tilanteita, jolloin olisit ollut valmis vaihtamaan kirkkokuntaasi?

— Maailmassa sattuu ihmisten kohdalle joskus tilanteita, jolloin nämä tulevat joko väärinymmärretyiksi ja sen myötä leimatuiksi tahi syyttöminä syrjäytetyiksi. Olen joskus aikoinani joutunut myötelämään tällaisen kohtalon, erään uskonveli-ystäväni kohdalla. Tällaisissa tapauksissa saattaa hyvin herkästi tapahtua syrjäänvetäytymisiä, jopa kirkkokunnan vaihtoja. Näin jälkeenpäin ajatellen olen tuntenut syyllisyyttä siitä, etten jaksanut sitenkään olla tarpeeksi vahva tuki heikommassa asemassa olevalle.

Seurakunnan perustamisen jälkeen myös hengellinen ja henkinen elämä tarvitsivat kasvamista, kasvattamista ja kehittymistä. Millaista seurakunnan sisäinen hengellinen kehitys näiden kolmenkymmenen vuoden aikana on ollut?

— Alussahan toiminta oli vielä vajavaista johtuen pitkistä matkoista ja huonoista liikenneolosuhteista. Meillä, jotka asuimme täällä Rovaniemellä, oli tilanne kokonaan toinen, koska saimme asua seurakuntakeskuksessa. Saimme olla aktiivisesti mukana seurakuntaelämässä vahvistaen uskoamme näin entisestään. Toisin oli niiden laita, joilla ei ollut mahdollisuutta tulla matkojen päästä tänne saakka. Työntekijöitä oli vähän ja kaikkia hajallaan olevia ortodokseja ei mitenkään voitu aina muistaa. Yksi pappi ei kerennyt eikä aina jaksanutkaan lähteä kaikkialle.

Vuosikymmenien varrella sinulle on varmaankin jäänyt monta miellyttävää muistoa. Voisitko niistä joitakin mainita?

— Ehkä isä Markus Petsalon ja äiti Lauran ajalta voisi löytyä monta miellyttävää ja lämmintä muistoa. He olivat eräänlaisia uranuurtajia ja siltojen rakentajia tässä seurakunnassa, ei ainoastaan ortodoksisuuden vaan myös toisen kirkkokunnan välillä. Seurakuntaelämä virisi korkeimmilleen, oli monenlaista toimintaa tarjolla ja vapaaehtoinen seurakuntatyö kiinnosti. Perustettiin monia toimivia kerhoja ja toimikuntia, mm. diakoniatoimikunta jonka tarkoituksena oli niin hengellisesti kuin aineellisesti köyhien auttaminen. Yhdessä tehdyt matkat eri seurakuntiin olivat suuria virikkeiden antajia. Ortodoksisuus oli vielä hämärää käsitystä, jopa nykyaikanakin, luterilaisissa seurakunnissa. Näitten käyntien jälkeen oli vastaanotto seuraavalla kerralla aivan toisenlaista. Näiltä matkoilta olisi hyvin paljon mieliinpainuvaa kerrottavaa, niiden kertominen veisi kuitenkin liian suuren tilan ja minä ehkä henkisenä ruokkijana tahi näistä kertojana tunnen itseni vähäiseksi ihmiseksi. Hengen tarve on minulle niin moninaista ja monella tavalla ilmentyvää. Siihen tulisi omalta hyvän kertojan ja sanataiturin lahjat, jotka minulta puuttuvat.

Kanttori Sulo Hallan aikana kuorotoiminta laajentui ja aktiivilaulajia oli mukana yli parikymmentä. Aina myhäilevä, mutta "oikeaoppisilla ojennuksilla" kuorolaisia kasvattanut Sulo sai laumansa kuriin ja innokkaaksi ortodoksiseksi kirkkokuoroksi.

Sinut on valittu tämän vuoden alusta kuoron puheenjohtajan tehtävään. Uskon, että puheenjohtajuus velvoittaa ajatellen lähinnä kuoron tulevaisuutta. Oletko ehtinyt luoda jo jonkinlaisia varteenotettavia tulevaisuudensuunnitelmia?

— Nuorissa on tulevaisuus. Heitä pitäisi ruveta joukolla haalimaan mukaan kuorotoimintaan ja kouluttamalla kasvattaa heitä samalla kirkon piiriin. Vain tällä tavoin takaamme seurakuntamme kirkkokuoron tulevaisuden. Mehän ajanoloon itsekukin vanhenemme, meiltä katoaa lauluääni ja näin käymme tavallaan kelvottomiksi laulajiksi. Olen joskus sanonut, että kun täytän kuusikymmentä vuotta, vetäydyn kuorosta seurakuntalaisen osaan. Kuoroa ajatellen ehkä olisikin hyvin tehty, jos tämän lu-

pauksen pitäisin. Puheenjohtajana lienen tehtävään vajaakykyisenä valittu, varmasti joku toinen olisi tämän paikan täyttänyt monin, monin verroin paremmin.

Lapin ortodoksisen kirkkokuoron toimihenkilöt vv. 1959—1980

Vuodesta 1948 vuoteen 1957 toimi seurakuntakuoron johtajana kanttori Konsta Hentunen.

Puheenjohtajat:

Niilo Losoi 1959
Tiina Zimmerman 1960
Senja Mustonen 1961—1963
Sulo Halla 1964—1967
Tauno Kivelä 1968—1975
Reino Tajakka 1976—1979
Heikki Suopela 1980—

Sihteerit:

Raili Mustonen 1959—1961
Vilho Sinda 1961—1963
Irene Rautapää 1964
Veera Kivelä 1965—1973
Airi Kervinen 1974—1980

Rahastonhoitajat:

Heikki Suopela 1959—1960
Tiina Zimmerman 1961
Airi Kervinen 1962—1963
Tauno Kivelä 1964—1967
Marjatta Isännäinen 1968—1980

Kuoronjohtajat:

Vilho Sinda 1959—1963
Sulo Halla 1964—1978
Laura Petsalo 1979
Jarmo Huttu 1980—

Tilintarkastajat: (varsinaiset)

Olga Lokio 1959—1960, 1964, 1967
Senja Mustonen 1959—1960
Anni Kohonen 1960—1961
Leo Zimmerman 1960—1961
Rakel Nyström 1961
Lauri Mustonen 1961, 1968, 1970—73
Mikko Mustonen 1962—1963
Otto Zimmerman 1962—1963
Veera Kivelä 1964
Irene Rautapää 1965—1967
Natalia Jermeijeff 1965—1966
Airi Kervinen 1968—1969
Pirkko Tuisku 1969—1973
Maija Hiljanen 1974—1979
Mirjam Sormunen 1974
Markus Petsalo 1975—1977
Lahja Sironen 1977—1978
Hellevi Kivelä 1979—1980

Ikimuistoiset 16 vuotta Lapissa

Terveisemme teille, rakkaat ystävät Lapissa; Isä Rovasti ja te kaikki Lapin ortodoksisen seurakunnan asukkaat.

Se 16 vuoden aika, minkä olimme Lapin ortodoksisessa seurakunnassa ja asuimme Rovaniemellä, tulevat säilymään aina mielessämme. Ne vuodet ovat ikimuistoiset. Olihan Lapin ortodoksinen seurakunta se seurakunta, jossa minulla oli ensimmäinen vakituinen paikkani ja Rovaniemi se kaupunki, jossa meillä oli ensimmäinen varsinainen kotimme missä kasvatimme lapsemme. Oli myös ystävälliset seurakuntalaiset, joiden kanssa elimme.

Ensimmäisenä tulee mieleeni se aika jolloin muutimme Rovaniemelle, ensimmäiset päivät Lapin ortodoksisen seurakunnan jäsenenä. Olimme jo käyneet kerran aikaisemmin Rovaniemellä silloin Ap. Andreaksen kirkon vihkiäisjuhlassa 1. 5. 1962. Jo sillä ensimmäisellä kerralla ihastuimme kauniiseen Rovaniemen kaupunkiin, joka Kemistä tultaessa avautuu matkalaisen eteen hohtavan valkoisena. Ihastuimme ”ikihyviksi” näkymään ja taisimme sanoakin ääneen, että ”tänne me muutamme”. Niinpä se toive pian muuttuikin todeksi ja seitsemän kuukautta myöhemmin, eli virallisesti 1. 1. 1963 tulimme Rovaniemelle uudelleen, tällä kertaa jäädäksemme pitemmäksi aikaa.

Se talvi, jolloin muutimme ”kotiin” Rovaniemelle, oli erikoisen kylmä. Pakkanen oli pysytellyt jo pitkään yli 40 asteessa. Vaikkakin talvi oli kylmä, niin vataanotto seurakuntaan oli sitä lämpimämpi. Isä Rovasti ja ruustinna pitivät meitä ensimmäisinä päivinä kuin ”piispaa pappilassa,” siihen asti kunnes saimme kotimme asuttavaan kuntoon.

Pienten ”vaikeuksien ja vastoin käymisten” jälkeen aika alkoi sitten kulua työn touhussa, päivät, kuukaudet ja vuodet. Näin jälkennäpäin muistellessa tuntuu, että Lapissa vietetty aika oli valoisa hetki elämässämme, kuin Lapin kaunis kesä.

Heti alusta alkaen oli ryhdyttävä siihen työhön, johon minut

Lapin ortodoksinen kirkkokuoro

oli valittu, ”ylläpitämään ja kehittämään” kirkkolaulua seurakunnassa.

Lapin seurakunnassa oli yksi kirkkokuoro, Rovaniemen kaupungissa, oli jo toiminut useita vuosia. Siitä siis piti jatkaa. Muistelen, että kuoro oli alkuaikoina pieni, mutta kuitenkin toimiva ja mukana oli hyviä ja innokkaita laulajia. Kuoro lauloi jumalanpalveluksissa. Vuosien varrella kuoro alkoi vähitellen kasvaa ja kehittyä. (Siitä kiitos laulajille) Toiminta vilkastui. Teimme retkiä ja oli pieniä esiintymisiä. Vuosien kuluessa opittiin myös yhä paremmin ja paremmin tuntemaan toisemme. Yhteistyö oli hyvää ja se kantoi hedelmää. Lapissa oloni viimeisinä vuosina kuoron toiminta olikin vilkasta, oli radio- ja TV esiintymiset, oli laulajaisia ja konsertteja. Kaksi suurempaa tapahtumaa, joihin kirkkokuorokin osallistui, olivat valtakunnalliset ortodoksiset kirkkolaulupäivät, toiset Oulussa ja toiset muutamaa vuotta myöhemmin Helsingissä, jossa pidettiin myös suuret laulajaiset yliopiston juhlasalissa.

Mielinpainuvin tapahtuma lienee kuitenkin Lapin ortodoksisen kirkkokuoron järjestämät ensimmäiset Helsingin hiippakunnan laulupäivät Rovaniemellä ja yhteinen konsertti Lappia-

talossa. Rovaniemelle kokoontui silloin lähes 150 laulajaa hiippakunnan eri seurakuntien kirkkokuoroista. Laulupäivät onnistuivat yli odotusten. Isä esipaimen K.P. Metropoliitta Johannes piti laulajaisissa esitelmän ortodoksisesta kirkkolaulusta. Puheessaan hän toivoi tämän perinteen jatkuvan.

Kirkkokuorojen ensisijaisena tehtävänä seurakunnissa on osallistua seurakunnan yhteisesti toimitettuihin jumalanpalveluksiin laulajina ja tätä arvokasta tehtävää Lapin ortodoksinen kirkkokuorokin suoritti tunnollisesti. Esi-isiemme meille jättämä arvokas kirkollinen perinne tulee säilyttää tuleville sukupolville. Ortodoksinen kirkkolaulu on osa sitä perinnettä. Toivon, että ette unohtaisi sitä.

Muita varsinaisia kuoroja ei seurakunnan muilla alueilla ollut. Ivalossa oli tosin lauluryhmä joka oli aina laulamassa rukoushuoneessa toimitetuissa jumalanpalveluksissa, mutta lauluharjoituksia ei pidetty. Aikanaan sielläkin tilanne parani. Eräänä vuonna uskonnonopettajan puuttuessa jouduin ottamaan tunnit Inarin kunnan alueella. Näillä opetusmatkoilla olin kaksi kertaa kuukaudessa, 3—5 päivää kullakin kerralla. Koska illat jäivät vapaiksi, järjestin illoiksi seurakunnallista toimintaa. Yhtenä iltana oli lasten kerho, olin mukana tiistai-seuran illoissa ja aloitettiin kirkkolauluharjoitukset. Innokkaita osallistujia riitti näihin kaikkiin toimintoihin. Vuoden kuluttua tilanne muuttui Inarin kunnassa. Uskonnonopetuksen ja nuorisotyön kohdalla se muuttui ratkaisevasti parempaan päin, koska seurakunta sai uskonnonopettajan Ivaloon ja joka opetuksen ohella teki myös nuorisotyötä. Myös kirkkolaulu tilanne alkoi parantua, kun seurakunta huomioi talousarviossaan myös Inarin kunnan alueen kirkkolaulun kehittämisen tärkeyden. Siitä lähtien sain mahdollisuuden lauluharjoitusten pitämiseen sekä Ivalossa että Sevettijärvellä muulloinkin kuin virkamatkojen yhteydessä. Tämä seurakunnan antama tuki sai myös tulosta aikaan. Lauluharjoituksia pidettiin säännöllisesti ja laulajat tulivat niihin tunnollisesti. Tuloksena oli, että pian Ivalon lauluryhmä, — josta näinä vuosina tuli PSHV:n alaosasto —, nimellä ”Ivalon ortodoksinen kirkkokuoro”, sekä Sevettijärven laulajat, osallistuivat ensin Rovaniemellä pidettyihin laulajaisiin ja myöhemmin myös edellä mainittuihin Helsingissä pidettyihin valtakunnallisiin kirkkolau-

lupäiviin sekä Rovaniemellä järjestettyihin hiippakunnan kirkkolaulupäiviin. Muistan sellaisenkin suuren tapahtuman kuin Ivalon kirkkokuoron järjestämät laulajaiset jotka pidettiin Ivalon koululla. Mukaan oli pyydetty Sevettijärven laulajat sekä Rovaniemen kirkkokuoro. Mukana oli myös K.P. Metropoliitta Johannes pitäen esitelmän ortodoksisesta kirkkolaulusta.

Näin myös pohjoisimmassa Lapissa vuosien kuluessa vähitellen syntyi tulosta kirkkolaulun saralla.

Sydämeistäni toivon, että se kehitys, joka vähitellen pääsi alkuun, jatkuisi tulevaisuudessakin.

Sevettijärvi saakoon oman lukunsa kirjoituksessani.

Ensimmäiset käyntini Lapin ortodoksisen seurakunnan kauimpana olevassa toimintapisteessä, Sevettijärvellä, ”Pyhän Trifonin kansan” keskuudessa sekä Pyhän Trifonin muistolle pyhitetyssä rukoushuoneessa toimitetut jumalanpalvelukset ovat lähtemättömästi mieleissäni.

Sevettijärvi, joka sijaitsee kaukana Inarin järven yläpuolella lähellä Norjan rajaa, oli aikaisemmin tiettemmin taipaleitten takana. Seurakuntamatkat teimme ainoastaan kesällä ja talvella koska keväällä ja syksyllä ei kelirikon takia kylään päässyt. Kesällä matkan teko tapahtui moottoriveneellä Inarin järven yli ja Partakosta eteenpäin maastoautolla. Talvella puolestaan pääsi suoraan Kaamasesta Sevettijärvelle ”lumikiitäjällä” hankia pitkin. Seurakuntamatka kesti aina vähintään neljä päivää. Matkustamiseen meni vuorokausi mennessä ja toinen tullessa. Yksistään Kaamasen ja Sevettijärven väli joka on 100 km vei ajasta 5—11 tuntia, riippuen matkan aikana sattuneista vaikeuksista.

Koltta-asutus alue on noin 40 km pitkä, alkaen Nitsijärven kylästä ja päättyen Kirakkajärven kylään. Kun sitten matkalla ohitimme Partakon, ”kahvipaikan”, ja lähestyimme Nitsijärveä, tuntui kuin olisimme tulleet toiseen maahan. Kieli muuttui kokonaan, puhuttiin koltta-saamea, jota tavallinen ”lantalainen” ei ymmärtänyt. Koltta-väestö osasi myös suomenkielen täysin ja sitä käytettiin ainoastaan aina vieraitten kanssa keskusteltaessa, mutta keskenään he puhuivat aina omalla kielellään.

Seurakuntamatkoille läksimme Rovaniemeltä jo perjantai-iltana linja-autolla. Matkustimme koko yön ja lauantaina aamulla 5—6 aikoihin olimme Ivalossa. Pieni pysähdys ja jatkoim-

me matkaa vielä parin tunnin ajan. Olimmekin sitten saapuneet Kaamasen kylään parahiksi "lumikiitäjän" lähtöön, lähtöaika oli noin klo 9.00. Aika ei oikeastaan milloinkaan pitänyt paikkaansa, joskus jouduimme odottamaan pitkälti iltapäivään lähtöä, mutta aina kuitenkin päästiin sen päivän aikana jatkamaan matkaa. Sitten aikanaan, noin vuorokauden matkustamisen jälkeen, saavuimme perille Sevettijärvelle. Oli jo myöhäinen ilta, mutta lapset olivat silti jaksaneet odottaa Rovastinsa tuloa. He tiesivät, että Rovastilla on aina jotain annettavaa heille. Tälläkään kertaa he eivät pettyneet. Kun lapset aikansa kiertelivät ympärillämme, Rovasti aukaisi suuren reppunsa ja kaivoi esiin "tikkarin" jokaiselle.

Rovasti on suuresti rakastettu ja kunnioitettu isä seurakuntansa keskuudessa, olihan hän Petsamon ajoista, aina vuodesta 1929— vuoteen 1970 heidän sielunpaimenensa.

Sevettijärven ja ympäristön kylien asukkaista enemmistö on ortodokseja, koulun oppilaistakin yli 90 %. Koululaiset, joita siihen aikaan oli lähes sata lasta, asuivat asuntolassa syksystä keväeseen ja ainoastaan pitempien lomien, kuten joulun ja pääsiäisen aikaan olivat kodeissaan.

Kauniit kirkot olivat jääneet Petsamoon, mutta talkoovoimin oli rakennettu pieni viihtyisä rukoushuone kylän keskusta ja kun "kirkkopyhä" koitti, kaikki kokoontuivat pyhäkköön. Jotkut tulivat pitkienkin matkojen takaa porolla ajaen, sitoivat ajohärän puuhun kiinni, riisuivat päällysvaatteensa ahkioon ja astuivat rukoushuoneeseen, joka oli jo lähes täynnä sadasta lapsesta. Ei ollut sähkövaloa, ei loisteliasta kruunua katossa, oli ainoastaan tuohukset ja himmeä lyhty antamassa vähäistä valoaan. Kun sitten palvelus alkoi, koululaiset ja heidän mukanaan muu kirkkokansa, täydestä sydämestään yhtyi lauluun koko palveluksen ajan, aina ensimmäisestä "amenesta" viimeiseen pitkän iän toivotukseen. Eikä siinä liioin kukaan tarvinnut kirjoja, jokainen osasi laulaa vigilian ja liturgian ulkoa.

Sillä hetkellä koki todellisen yhteisesti toimitetun palveluksen.

Palveluksen päätyttyä illalla oli joitakin toimituksia joita oli kerääntynyt kevään ja syksyn aikana, kasteita, ripityksiä jne. tai sitten kokoonnuttiin johonkin pirttiin iltaa istumaan ja tarinoi-

maan. Siellä minäkin sain kuulla monta asiaa entisen Petsamon ajoilta. Sitten kun "tsaijut" oli juotu ja muistelukset muisteltu, meni itse kukin omalle suunnalleen yöpaikkaansa. Kauempaa tulleet yöpyivät sukulaisissaan, minä ja isä Rovasti menimme koulun suojiin. Paluumatkalle läksimme joskus maanantaina tai tiistaina.

Olen koettanut tässä muistella sitä aikaa jonka palvelin Suomen pohjoisimmassa ja "suurimmassa" ortodoksisessa seurakunnassa. Paljon jäi vielä muistelematta. Jäi muistelematta Lapin tunturit ja jängät, Lapin kaamos ja kesän kauniit yöttömät yöt, jäi muistelematta hauskat matkat kuoron kanssa ja Lapin lasten leirit. Jäi myös muistelematta hyvät ystävät yksitellen sillä kaikki te olette hyviä ystäviä. Monta, monta muutakin asiaa jäi muistelematta, mutta kaikkia teitä ja kaikkia niitäkin asioita joita tässä kirjoituksessani en ole muistellut, me koko perhe muistamme rakkaudella.

Kuusitoista vuotta seurakunnassa on varsin lyhyt aika ja se työ jonka tein on varsin vähäistä, mutta ehkä jotain pientä, minäkin vähäinen veljenne, sain aikaan Lapin seurakunnan hyväksi.

Muistakaa meitä rukouksissanne. Mekin muistamme teitä.

Muistakaamme kuitenkin kiitoksella ja kunnioituksella isä Rovasti Rämeeen suuriarvoista työtä, jonka hän on tehnyt yli neljän vuosikymmenen ajan ensin Petsamon ja myöhemmin Lapin ortodoksisen seurakunnan hyväksi.

Mekin haluamme vielä kiittää häntä kaikesta siitä rakkaudesta ja avusta jota saimme tuntea.

Monia armorikkaita vuosia.

Monia armorikkaita vuosia Lapin ortodoksiselle seurakunnalle.

Suurin kiitos ja kunnia meidän Jumalallemme, Hyväntekijallemme.

"Kiitä, sieluni, Herraa, äläkä unohda mitään, mitä Hän on sinulle hyvää tehnyt."

Marja-Leena Maksimainen:

Nuorisotyötä Lapissa

ONL:n ohjaajana ensimmäisen sisälähetysmatkan Lappiin teki nuorisonohjaaja Veikko Laakso huhti-toukokuussa 1964. Veikko kierteli ja tutustui alueeseen lähes kahden kuukauden ajan. Omassa kirjoituksessaan Veikko kertoo käyneensä jokaisen ortodoksiperheen kodissa. Seurakunnan kirkkoherra isä Yrjö Rämme oli matkalla mukana oppaana sekä tietenkin jumalanpalvelusten toimittajana.

1. 9. 72 — 31. 10. 73 välisenä aikana toimi Lapin seurakunnan alueella ensimmäinen ONL:n päätoiminen nuorisonohjaaja, Marja-Leena Räbinä, joka hoiti oman toimensa ohella myös uskonnonopetusta Inarin kunnan alueella, Inarissa, Ivalossa ja Nellimissä.

1. 11. 73 lähtien toimi Sirkka Vuori ohjaajan tehtävissä 30. 6. 1974 saakka, hoitaen samalla myös uskonnonopetuksen. Sirkkan jälkeen syksystä 1975 toimi alueella sivutoimisena nuorisonohjaajana vääpeli Veli Peura Rovaniemeltä. Tämän jälkeen ONL on pitänyt pari kertaa ohjaajan tointa avoimena tuloksella, ei yhtään hakijaa. Tämä on valitettavaa, koska tämä alue tarvitsisi välttämättä oman työntekijän.

ONL:n tämänhetkisiin suunnitelmiin kuuluu opintosihteerin sijoittaminen Pohjois-Suomeen. Tämän toteutuminen riippuu

Ortodoksisten oppilaiden oppitunti Ivalon rukoushuoneessa.

taloudellisista mahdollisuuksista. Maaliskuussa 1973 teki tutustumis- ja valistusmatkan Lapin seurakunnan alueelle ONL:n pääsihteeri Alvi Houtsonen. Aki vieraili alueen kerhoissa, kouluilla, Riutulan lastenkodissa ja Inarin kansanopistolla.

Seurakunnan historiassa merkittävimpana nuorisotapahtumana voidaan pitää 18 — 19. 5. 1974 järjestettyä ONL:n vuosijuhlaa, joka keräsi satoja ortodoksinuoria Rovaniemelle. Juhla oli myös ensimmäinen valtakunnallinen kirkkokunnan juhla Lapissa. 28 — 29. 1. 1978 ONL järjesti Rovaniemellä seurakuntatoiminnan kurssin, johon osallistui kolmisenkymmentä kerhonohtaja ja seurakunnassa toimivia aktivisteja. Kurssin luennoijina olivat Aleksi Härkönen, Lahja Lökschy, Markus Petsalo, Marja-Leena Maksimainen, Kari Lunnas ja Matti Virtanen.

22 — 23. 3. 1980 ONL:n teinijaosto järjesti Rovaniemellä hiippakunnalliset teinipäivät, joihin osallistui pieni joukko nuoria Lapin, Oulun ja Kajaanin seurakunnista. Päivien alustajina ja järjestelytehtävissä toimivat KS Metropoliitta Leo, seurakunnan papisto, Pauli Makkonen, Marja-Leena Maksimainen, Pekka Helakallio ja ONL:n teinijaoston jäseniä.

KERHOTOIMINTA

Lehdet kertovat Sevettijärvellä toimineen ensimmäisen nuorisokerhon syksyllä 1959. Kerhon puheenjohtajana on toiminut Elli Killanen ja opinnonohjaajana Pertti Soikkonen. Syksyllä 1962 pienen tauon jälkeen aloitti sinapinsiemenkerho toimintansa Sevettijärvellä. Kerhonohjaajana toimi opettaja Helli Uljonen. Kerholaiset järjestivät ohjaajansa avustuksella 17. 12. 1962 koululle joulujuhlan, johon koko kylän väki osallistui.

Inarin kunnan alueelle saatiin syksyllä 1969 oma uskonnonopettaja, Eija Ipatti. Eija toimi oman työnsä ohessa myös kerhohen ohjaajana. Tällöin toimi kerhoja Sevettijärven lisäksi myös Ivalossa ja Nellimissä. Reilun vuoden kuluttua tästä kerhotoiminta vilkastui huomattavasti, niinpä syksyllä 1971 toimivat seuraavat kerhot: sinapinsiemenkerhot Sevettijärvellä, Ivalossa, Nellimissä ja Rovaniemellä, tyttökerhot Ivalossa ja Rovaniemellä, kolkkapojat ja ikonimaalauskerho Rovaniemellä. Kerhojen ohjaajina toimivat Markus ja Laura Petsalo, Eija Ipatti ja Marja-Liisa Sanila.

Inarissa vuonna 1971 järjestetyn leirin iltanuotiolla.

Ivalon sinapinsiemenkerholaiset esittämässä laulua rukoushuoneella järjestetyssä joulujuhlissa v. 1972.

Kerhotoiminnan jatkuvuuden edellytyksenä on ohjaajakoulutus. 9 — 11. 3. 1972 järjestettiin ONL:n ja OK:n toimesta Ivalossa ohjaajakurssi, johon osallistui 30 kurssilaista. Tietoja ja vihjeitä kurssilla jakoivat Markus Petsalo, Kalevi Kokkonen, Juhani Härkin, Anneli Lisitsin, Eija Ipatti, Sulo Halla, Aila Rotonen ja Oili Parjo.

Työkautena 1972—73 kokoontui varsinaisten lasten- ja nuortenkerhojen lisäksi ohjaajakerho kerran kuukaudessa. Keväällä 1973 ohjaajakerholaiset suorittivat OK:n kerhonohjaajatutkinnon. Paikallisina kerhojen apuohjaajina ovat toimineet mm. Irja Bogdanoff, Seija Feodoroff, Eeva Feodoroff, Eila Feodoroff, Kirsi Halla, Anneli Jokiaro, Maritta Jokiaro, Ritva Tuisku, Riitta Junttila, Marja-Liisa Sanila, Marja-Liisa Jefremoff, Helena Gauriloff.

2 — 3. 2. 1974 ONL järjesti OK:n kanssa kerhonohjaajakurssin Ivalossa. Kurssin opettajina toimivat Alvi Houtsonen, Markus Petsalo ja Pirkko Siili.

3 — 4. 2. 1973 OK:n järjestämälle kerhonohjaajakurssille osal-

listuivat Irja Bogdanoff Ivalosta ja Eeva Feodoroff Sevettijärveltä.

LEIRITOIMINTA

Lapin ensimmäinen leiri järjestettiin ONL:n ja seurakunnan kanssa yhteistyössä 17 — 23. 8. 1970, Saamelaisten kristillisellä kansanopistolla, Inarissa. Leirinjohtajana oli Eino Hynninen ja ohjaajina Lahja Lökschy, Marja-Leena Rabinä, Eija Ipatti, Pekka Helakallio, Aino Hynninen, Sulo Halla, Anja Surakka ja Astamaria Hernberg. Ohjaajista osa oli vapaaehtoisia, palkattomia avustajia. Leiriläisiä oli kokoontunut eri puolilta Lappia 44. Leiripaikka oli ihastuttava. Vastaanotto taloon oli lämmin ja välitön. Ennenkaikkea leiriemäntä oli loistava, oikea ilopilleri, eikä hän pienistä hikeentynyt.

Sattui leirin keittiössä: Eräs ohjaaja yritti "pihistää" keittiön kaapista tomaatteja toisten ohjaajien huomaamatta pitämällä niitä selkänsä takana keittiöstä poistuessaan. Tulipa silloin emäntä itse (Marja-Leena II) yllättäen sisään vastakkaisesta ovesta ja keksi nälkäisen itse teostaan. Ps. Kyseinen henkilö sai pitää tomaatit, koska emäntä oli niin kiltti ja ymmärtäväinen.

Vuonna 1971 järjestettiin leiri jälleen Inarissa, tutussa paikassa. Leiriläisten joukko kasvoi edellisestä vuodesta viiteenkymmeneen, leiriläisten joukkoon oli tullut jo muutamia kristinoppikoululaisia. Ohjaajistoon kuuluivat Marja-Leena Rabinä, Markus Petsalo, Sulo Halla, Harri Tajakka, Irene Härkönen, Anja Surakka ja Jukka Takalo. Lapin leirille alkoi tulla perinteitä.

Seuraavana vuonna leiri pidettiin vaihteeksi Sevettijärvellä ja 1973 jälleen Inarissa kansanopiston suojissa.

9 — 14. 7. 1974 leiriläisten matka suuntautui Ivaloon ja sieltä Rajajoosepin suuntaan Uusjoen metsäkämpälle. Täällä leiriä olivat vetämässä Markus Petsalo, Marja-Leena Maksimainen, Sinikka Silonummi, Vilho Sotikov, Leena Potkonen, Paula Rötkin. Vuosina 1973—74 lastenleirien yhteydessä pidettiin myös kristinoppikoulu, joihin osallistui nuoria Oulusta ja Ruotsista saakka. Kesällä 1975 pidettiin nuorten- ja kristinoppikoululeiri Sevettijärvellä.

Kesällä 1976 kokeiltiin uutta — perheleiriä. Oli koulunuoria, kristinoppikoululaisia, isiä, äitejä, ukkeja ja mummoja. Leiri oli todella antoisa ja onnistunut. Kesä 1977 toi taas uutta tullessaan. Kesäkuun loppupuolella kokosivat Isä Markus Petsalo ja Veli Peura joukon partiohenkisiä nuoria ja suuntasivat matkansa Lemmenjoelle. Viisi päivää kului erämaassa leireillen ja vaeltaen. Myöhemmin kesällä järjestettiin kristinoppikoulu Sevettijärvellä.

Kesän 1978 leiriohjelmassa oli jälleen perheleiri Sevettijärvellä. Leirin keskuspaikkana toimi koulun asuntola, jossa järjestettiin ruokailut ja lasten ja vanhusten majoitus. Kristinoppikoululaisten tukikohtana toimi seurakuntasali. Kyläkirkko oli tietenkin koko leirin ahkerassa käytössä aamuin, illoin ja välillä myös päivällä.

Paljon on tehty, paljon on tekemättä. Onko työn suorituksesta johtuva ilo, jota kirkossamme tekevä piispa, pappi, diakoni, kanttori, nuorisotyöntekijä, uskonnonopettaja, äiti, isä, kummi ym. tuntee, oikeutettua? Mistä johtuu ilon kokeminen pienestäkin onnistuneesta suorituksesta? Siitä tietenkin, että olemme kaikki tekemässä sitä samaa yhteistä hyvää nuorisomme hyväksi. Teemme hyvää kirkollemme toimimalla yhdessä aitoina ja rehellisinä sekä nuorillemme että itsellemme. Luottakaamme lapsiin ja nuoriin, silloin hekin luottavat meihin ja työmme kantaa hedelmää kirkkomme hyväksi. Ortodoksisuus on elämää leireillä, kerhoissa, kursseilla, joka paikassa missä vain toimimme.

Tiistaiseuran toimintaa 50 vuoden ajalta

Petsamon Tiistaiseuran perustava kokous pidettiin 13. 3. 1929 Kirkonkylän kansakoululla. Paikalla oli tuolloin 35 henkeä, joista valittiin johtokuntaan puheenjohtajaksi Pastori V. Saarenne, sihteeriksi rouva S Saaranne, rahastonhoitajaksi opettaja V. Sive, varapuheenjohtajaksi Z. Falin ja jäseniksi S. Savolainen, rouva Mikkola, neiti Klaudia Ananin ja opettaja A. Simonen. Toiminta tuona vuonna oli melko hiljaista, kunnes uusi johtokunta valittiin 1935 ja sen puheenjohtajaksi tuli pastori Yrjö Rämö. Sen jälkeen vuosikokous kokoontui säännöllisesti vuosittain vuoteen 1939 asti, kunnes sota vaikeutti toimintaa. Asukkaat joutuivat lähtemään evakkoon ja tiistaiseurat toimivat vain epävirallisesti. Sodan jälkeen pidettiin ensimmäinen kokous 22. 11. 1949 Yrjö Rämöön johdolla. Ensimmäisessä kokouksessa hyväksyttiin tällöin vuosien 1939—49 tilikertomukset, mikä osoittaa sen, että jonkinlaista toimintaa näiden vuosien aikana kuitenkin oli, vaikkei toiminta ollutkaan sodan takia entisenlaista.

24. 9. 1951 pidetyssä kokouksessa muutettiin Petsmon Tiistaiseuran nimi Rovaniemen tiistaiseuraksi. Toiminta jatkui kuitenkin entisenlaisena vaikka pientä laskua olikin tapahtunut osallistujamäärissä, sillä v. 29 perustavassa kokouksessa oli mukana 35 henkeä ja viisikymmentäluvulle siirryttäessä kokouksissa kävi noin 10—14 henkeä. Toiminta jatkui viisikymmentäluvulla edellisiä kausia vilkkaampana ja tiistaiseura osallistui mm. Arkkipiispa Hermannin ja Piispa Aleksanterin lahjaan ja sisälähetysjuhliin 1954. Tiistaiseuran varoilla hankittiin myös matto rukoushuoneeseen vuonna 1956. Seuran jäsenmäärä oli vuoden 1957 vuosikokouksessa 29 henkeä. Tämän vuoden toimintaan kuului mm. rukoushuoneen vihkiäiset, joissa oli mukana K.S. Piispa Aleksanteri Helsingistä. Tiistaiseura osallistui tarjoiluun ja juhlan järjestelyyn. Vuosikymmenen päättyessä jäsenmääräkin oli noussut jo 32 henkeen.

Uuden vuosikymmenen alkaessa toiminta käynnistyi entistä

suuremman jäsenmäärän voimalla. Tiistaiseura osallistui Arkkipiispa Hermannin muistorahastoon 3 000 markalla v. 1961. Samana vuonna seura teki retken Valamoon, Nurmekseen, Kolille ja Kuopioon. Myös seuraavana vuonna tehtiin retki, tällä kertaa Ruotsin Matarenkiin ja Pessalompoloon 14. 3.

K.S Piispa Aleksanterin tarkastuksen aikana 18.—25. 8. 1964 tiistaiseura otti osaa kustannuksiin ja tarjoiluun. Toiminta jatkui suhteellisen hiljaisena vuoteen 1968 asti, jolloin tiistaiseura osallitui taas seurakunnan kanssa tarjoiluun K.S. Arkkipiispa Paavalin ja Kuopion kirkkokuoron tehdessä vierailun Rovaniemelle 16.—23. 8.

70-luvun alussa seura teki pyhiinvaellusmatkan Trifonin kapelille Näätämöön ja toinen pyhiinvaellusmatka tehtiin helluntaina 1974 Lintulan ja Valamon luostareihin. 70-luvulla vaihtui tiistaiseuran puheenjohtaja, kun rovasti Yrjö Rämeen tilalle tuli pastori Markus Petsalo ja rovasti Rämeestä tuli seuran kunnia-puheenjohtaja 1977.

Kanttori Sulo Halla, joka oli toiminut seuran rahastonhoitajana muutti paikkakunnalta ja hänelle järjestettiin lähtiäisjuhla, jonka tarjoilusta tiistaiseura huolehti.

Seuran toiminta on ollut lähes alusta alkaen samansisältöistä. Tiistaiseuroissa on valmistettu mm. lapasia, sukkia, pipoja, panulappuja jne., joita on sitten arvottu ja myyty. Lisäksi on pidetty keskustelu- ja työiltoja. Seura on osallistunut myös Seimen Lapsi -lehden toiminnan avustamiseen taloudellisesti. Kokoon-tumiskertoja on pidetty noin 2 viikon välein seurakuntalaisten kodeissa. Seuran alkuaikoina Petsamossa kuorolla oli runsasta laulutoimintaa, joka vastasi nykyisiä kuoroharjoituksia.

Tiistaiseuran toiminta on jatkunut vuosikymmenien ajan lähes samanlaisena ja tulevaisuudessa pyritään voimien mukaan laajentamaan seuran toimintaa. Tarkoituksena on järjestää työiltoja, retkiä sekä myyjäisiä.

TIISTAISEURAN JOHTOKUNNAT VUOSINA 1929—1980

Puheenjohtaja	pastori V. Saarenne	1929—1935
sihteeri	rouva S. Saarenne	1929—1935
rahastonhoitaja	V. Sive	1929—1935

puheenjohtaja	pastori V. Saarenne	1929—1935
	pastori Y. Räme	1935—1950
	rouva S. Mustonen	1950—1959
	pastori Y. Räme	1960—1977
	pastori M. Petsalo	1977—1979
	S. Kuisma	1980—
sihteeri	rouva S. Saarenne	1929—1935
	rouva S. Räme	1935—1949
	kanttori Hentunen	1949—50
	rouva S. Räme	1950—1971
	rouva M. Hiljanen	1972—1973
	kanttori Halla	1973—1978
	rouva V. Kivelä	1978—1980
rahastonhoitaja	opettaja V. Sive	1929—1934
	rouva S. Räme	1935—1971
	rouva M. Hiljanen	1972—1973
	kanttori S. Halla	1973—1978
	rouva V. Kivelä	1978—1980

Laura Petsalo

Lähimmäisen palveleminen — diakonityö Lapissa

Ihminen on saanut tuntemisen kyvyn: Tunteita ei voi säilöä; rakkautta ei voi säästää. Käyttämättömänä se kuihtuu kuin taitettu kukka. Rakkautta täytyy vaalia, kasvattaa, että siitä olisi iloa muillekin niin seurakuntaelämässä kuin perheessä, ja muussa elinympäristössämme.

Luulen, että tämäntapaiset ajatukset saivat seurakuntamme liikkeelle perustamaan erillinen toimikunta diakoniatyötä suunnittelemaan ja hoitamaan, myös kotimaamme pohjoisimman alueen ortodokseja ajatellen.

”Herätys”

Kun tuolloin lähes kymmenen vuotta sitten aloimme seurakunnassamme herätä tähän työhön, ei ohjeeksi ollut ortodoksisen diakonian oppikirjoja eikä kirjoituksiakaan kyseisestä aiheesta. — Perästäpäin ajatellen näin olikin hyvä. Näin meille jäi vapaat kädet etsiä itse ortodoksisen diakoniatyön perusteita ja tavoitteita ja suunnitella toimintaamme niiden mukaan. Pakollinen omakohtainen asiain pohdinta kasvatti rohkeutta, luovaa mieltä ja uskallusta tehdä omia, seurakuntaamme sopivia ratkaisuja ja kokeilla uusiakin toimintamuotoja, joista ei vielä muiden kokemuksia ollut.

Opintoretki.

Jo alkuvuosina olimme toimikunnan jäsenten kanssa tehneet diakoniatyön opintoretken Helsingin seurakuntaan ja tutustu-

neet sikäläisiin järjestelyihin: tuohon aikaan Helsingissä toimi jo kaksi päätoimista diakoniatyöntekijää. Opintomatkaltaamme saimme hyviä ideoita. Tärkeintä kuitenkin oli se, että saimme huomata, miten diakoniaa pidettiin tärkeänä ja seurakunnan työhön oleellisesti kuuluvana, ts. pääsimme irti ajattelutavasta, että diakoniatyö olisi vain suuremman kansankirkkomme asia eikä kuuluisi ollenkaan ortodoksiselle kirkolle. — Sanan julistaminen ja todistaminen myös kättemme teoilla on jokaisen seurakunnan ja jokaisen kristityn kutsumus, nimitettiinpä työtä diakoniaksi, hyväntekeväisyydeksi tai miksi tahansa.

Kysely

Vaikka emme voineetkaan seurata Helsingin seurakunnan esimerkkiä työntekijöiden palkkaamisessa jatkoimme kuitenkin työtä uudella innolla paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Taustaksi järjestelyille ryhdyimme selvittelemään, millainen oli tilanne muissa Suomen ortodoksisissa seurakunnissa: niinpä lähetimme kyselyn diakoniatyön järjestämisestä kaikkiin ortodoksisiiin seurakuntiin. Kysely osoitti, että kaikkiin seurakuntiin ei ollut työn järjestämiseksi perustettu edes diakoniatoimikuntaa puhumattakaan diakoniatyön varsinaisista viroista em. Helsinkiä lukuun ottamatta.

Niissäkään seurakunnissa, joihin diakoniatoimikunta oli perustettu, ei niiden työ tuntunut kovin virkeältä: eräänä havaintona oli, että toimikunnissa olivat samat jäsenet vuosia, jopa vuosikymmeniä. Toiminta koostui pääasiassa myyjäisistä tulonlähteenä ja joulunajan pienistä avustuksista menoina, ts. toiminta oli hyvin "tavanomaista" useimmissa seurakunnissa — kenties seurakunnan työmuotona vain "välttämätön paha", jota piti säädösten mukaan harrastaa.

Kyselyn tuloksen otimme vastaan haasteena. — Kirkkokunnallisesti katsoen tuntui siltä, että kukaan ei toimintaa ohjannut. Yhteydenpitoa seurakuntien diakoniatoimikuntien ja jonkin kirkkokunnallisen "ohjaavan toimielimen" välillä ei ollut, vaikka ainakin kyselyn perusteella ohjausta ja virikkeitä olisi seurakuntiin kipeästi kaivattu.

Diakonian alku

Ryhdyimme rakentelemaan oman seurakuntamme diakoniatyötä ja ideoimaan erilaista toimintaa — ja siinä sivussa teimme diakoniaa perinteisillä tavoilla: mieleen jäivät elävästi ne illat, jolloin hiki hatussa käärimme paketteja seurakunnan vähäosaisille ja yksinäisille. Huumoriakaan ei puuttunut, kun kanttori tuli joskus avuksi ja asiantuntijaksi ja lähetyksemme osoittautuivat kerrassaan mahdolltomiksi suunnittelemaamme perheeseen. Omat kotityöt tahtoivat erikoisesti joulun alla jäädä tekemättä, mutta iloitsimme siitä, että olimme saaneet toisten jouluun pientä ilonaihetta. — Monesti totesimme liikuttuneina, että tärkeintä ei sittenkään ole lähetyksien rahallinen arvo, vaan ihmisten muistaminen. Tämän osoittivat voimakkaasti monet kiitoskirjeet ja isä Markuksen välittämät terveiset pakettien saajilta.

Erikoisesti halusimme alusta alkaen kiinnittää huomiota seurakunnalliseen diakoniaan, toimintaan, joka yhdistäisi meidät kaikki seurakuntalaisina yhteisöksi. Tässä mielessä yhteisiä tilaisuuksia esimerkiksi kirkkokahveja järjestettiin lukuisasti eri puolille seurakuntaa. Jumalanpalvelusten jälkeen monet halusivat jäädä vielä puhumaan toisten seurakuntalaisten kanssa viikon tapahtumista ja muusta, eikä siihen juuri ole mahdollisuuksia, jos kirkon ovet suljetaan välittömästi palveluksen jälkeen, eikä muita tiloja ole varattu käytettäväksi.

Rahoitus

Toimintavarojen hankkiminen oli vaivalloista puuhaa, ja tämä meidät sangen pitkälle työllistikin: välillä tuntui jo siltä, että taloudellisiin kysymyksiin kului liikaakin kokousaikaa. Mutta raha on tärkeä, koska se laajentaa paljon toiminnan mahdollisuuksia. Kiitos seurakunnalle, että se heti alkuun antoi toimikunnalle varoja suorittaa korttien ja adressien painatustyön, joista myöhemmin olemme jatkuvasti saaneet pieniä tuloja. Seurakunta on avustanut toimikuntaa muinakin vuosina, milloin kirkkokahvien järjestämisen, milloin jonkin muun nimikkeen al-

la. Vaikka avustukset eivät ole kovin suuria olleet, on työn merkitys kuitenkin näin myönnetty. — Alusta pitäen toimikunnassamme on korostettu vapaaehtoisten varojen hankkimisen merkitystä, eikä tämän vuoksi seurakuntaa ole mahdottomilla vaatimuksilla rasitettukaan. Taloudellisessa mielessä olisi ihanne, että diakonian ystävät antaisivat avustuksensa suoraan (rahana tai tavarana) säännöllisesti ilman että erikoisia varojenkeräysoperaatioita tarvitsisi edes järjestää. Eräät lahjoitukset ovat olleetkin merkittäviä — erikoisesti Metropoliitta Johanneksen panos vapaaehtoisten lahjoitusten hankkimiseksi toimikunnan työhön on ollut merkittävä.

Diakoniaseminaari

Oman seurakuntamme diakoniatyön jonkinlainen uomiinsa saattaminen toi mieleen muiden seurakuntien tilanteen: koska kyselyn tuloksena oli todettu muiden seurakuntien ilmeinen tarve saada ohjausta diakoniatyön käytännön järjestämiseen, teimme rohkean päätöksen järjestää tietojen mukaan ensimmäinen diakoniaseminaari. Näiden päivien aikana halusimme välittää, miten olimme ymmärtäneet diakoniakutsumuksen — ja halusimme kuulla, miten toiset sen olivat omassa työssään kokeneet ja toteuttaneet.

Tilaisuutta varten pyysimme harkintamme mukaan sopivia henkilöitä luennoimaan diakoniatyöstä, sen raamatullisesta taustasta, järjestelykysymyksistä, tavoitteista, diakoniatoiminnasta muissa ortodoksisissa kirkkokunnissa ja toisessa kansankirkossamme. — Halusimme saada mukaan ortodoksisen hengen, joka ei perustuisi päätoimiselle työntekijälle, vaan seurakuntiemme mahdollisuuksista lähtevään vapaaehtoistoimintaan ja sen innostamiseen ja virikkeiden antamiseen. — Luennoitsijoita kuulemaan kutsuimme edustajia kaikista ortodoksisista seurakunnista, kustakin kahdesta kolmeen henkilöä, jotka seminaarissa jaettavien kansioitten ja omien kokemuksiensa ja muistiinpanojensa perusteella jakaisivat tietoa diakoniatyön mahdollisuuksista kukin omassa seurakunnassaan.

Diakoniaseminaari järjestettiin Rovaniemen uudella Kotite-

ollisuuskoululla. Osallistujia oli mukana viisikymmentä henkeä. Puhuttiin ”diakoniakärpäsen puremasta”, jonka toivon mukaan sai mahdollisimman moni tuossa seminaarissa ja välitti eteenpäin. Uskon, että tuon kaikkiaan kuusipäiväisen seminaarin muisto tulee säilymään mielessä kauan niin osanottajien kuin järjestäjienkin puolella. — On suuri elämys olla edes hetki sellaisessa ryhmässä, joka pitää tärkeänä kristillisen rakkauden palvelua, ei aseta sitä kyseenalaiseksi seurakuntatyöksi, vaan on innokkain mielin valmis miettimään keinoja, miten voisimme ortodokseina yksilöinä, seurakuntina, kirkkokuntana, lisätä kristillistä henkeä keskellämme, osoittaa näkyvästi, että ihmisen tar koitus ja seurakuntaelämän päämäärä ei ole kylvää eripuraisuuden henkeä, vaan lisätä yhteenkuuluvaisuutta, sopua, toistemme hyväksymistä ja huomioon ottamista — Toivon, että juuri tämä henki vilpittömän etsimisen henki säilyisi seurakuntiemme diakoniatyössä.

Meidän on myönnettävä, että emme itse aina ole yhtä palavia, yhtä kekseliäitä: voi olla, että muualla on jo kokeiltu jotain toimintaa, jota me vasta suunnittelemme tai kenties emme ole edes vielä keksineet. — Toisten seurakuntien toimikuntien jäsenten tapaaminen ei varmasti mene hukkaan: näin ollen seminaarien aikana yhtä tärkeää kuin luennot on myös toistemme tapaminen ja kokemusten vaihtaminen.

Jatkossakin toivoisin, että kirkkokuntamme saisi henkilön, joka toimintaa ohjaisi ja järjestäisi vastaavia seminaareja. Vaikka toiminta tapahtuukin kussakin seurakunnassa sen omien tarpeiden mukaan, voisimme avoimuuden periaatteella kuitenkin saada paljon virikkeitä toisiltamme.

Diakoniatyö on vapaaehtoista, ketään ei siihen voi pakottaa. Sen vuoksi olemmekin omassa toiminnassamme aina varmistaneet uuden jäsenen halukkuuden työhön ja järjestäneet hänelle mahdollisuuden tutustua toimintaan jo ennen päätöksen tekoon osallistumistaan. — Ainoa pakko, mikä diakoniatyössä vaikuttaa, on ihmisen sisäinen pakko: se, joka on tämän työn ”sisäistänyt” ja tuntenut omakseen, ei siitä eroon pääse. Välivaiheita tosin on (seestymisen aikoja?), mutta entinen palavuus tulee ajoittain hyvin voimakkaana takaisin.

Tähän perustimme voimavaramme alusta alkaen: aktiivisessa

työssä on kerrallaan ja määrääjän vain muutamia ihmisiä, jotka ideoivat ja tekevät käytännön järjestelyjä ja käsittelevät avustus-anomukset ym. ”rutiiniasiat”, mutta isompia tapahtumia varten on taustavoimia: se reservi, joka jää aikaisemmin toiminnassa mukana olleista, asialle valmiiksi lämmenneistä diakonian ystäväistä.

Saavutuksia

Vuosien kuluessa toimikunta on tuonut monenlaista virkistystä koko seurakunnan elämään ja osoittanut, miten moninaiset kanavat diakoniatyöllä on; mahdollisuudet ovat lähes rajattomat eli toisen kansankirkkomme erään diakonissan sanoin: ”ainoat rajoitukset kasvavat itsestämme.”

Toimikuntamme on vuosien kuluessa ottanut järjestettäväkseen useita etelän seurakuntien Lapin-retkiä (kiitos ideasta muonnittajamestarillemme, jota ilman ei tehtävään olisi uskallettu ryhtyä). Retkistä vieraat ovat saaneet antoisia uusia kokemuksia, mutta myös toimikuntamme on taloudellisesti jonkin verran hyötynyt. —

Samoin palkkasimme ”koeajaksi” diakoniaemännän, jonka suomien toiminnan lisäämisen mahdollisuuksia emme tosin epäotollisena kesäaikana täysin osanneet ja ehtineet hyödyntää. — Myös toimikunta on vuosien mittaan harrastanut suhteellisen laajamittaista ja tärkeää kirkollisten tarvikkeiden välitystä ja näin palvellut kaukana Veljeskunnan kirjakaupoista olevaa ortodoksiväestöä ja muitakin. — Tiedotusta varten toimikunta on hankkinut sähkömonistuskoneen. Sen käyttö oli maksimissaan diakoniaseminaarin aikana, jolloin kaikki alustukset ja luennot monistettiin osanottajille. Myös useat muut yhteydenpitokirjeet, vuosikertomusten kopiot ym. ovat syntyneet monistuskoneen avulla nopeasti. — Yhteydenpito on ollut erikoisen tärkeää toimikunnan pohjoisiin jäseniin ja yhdyshenkilöihin eri kunnissa, mutta myös on postitettu kirjeitä kaikille seurakuntalaisille. Erikoista huomiota viime vuosina diakoniatuimikunta on herättänyt — myös koko maata ajatellen — tuntuvalle lähetystyön tukemisella: Lähetystyö otettiin toimikunnan työkenttään lähes

heti toimikunnan perustamisen jälkeen, koska seurakunnassa ei ollut asialle omistautunutta ryhmää, ja koska katsottiin, että näin pienen väestömäärän (Rovaniemellä noin 300 ortodoksia) keskuudesta ei kenties saada kahta aktiivista ryhmää hoitamaan lähetystyötä erillisenä toimintana. — Olemme käsittäneet lähetystyön ”kaukana olevien sisarien ja veljien auttamiseksi kristillisen rakkauden hengessä”, siis suurin piirtein samoin kuin diakoniatyön kohteen muutoinkin. ”Parhaana” lähetysvuotena maksoimme yhden ugandalaisen ja yhden kenialaisen papin palkat ja lähetimme muutakin avustusta, mm. lähetimme rahaa filmiin, joka toisi lähetyskentän silmiemme eteen seurakuntien tilaisuuksiin ja yksityisiin koteihin.

Avustuspuolella erikoisesti opiskelijat ovat olleet toimikunnan työn kohteina: vuosittain on avustettu noin kymmentä opiskelijaa, joiden saama tuki on vaihdellut 100—500 markkaa. Yleensä on pyritty antamaan tuntuvampi summa 1—2 opiskelijalle, toiset ovat saaneet enemmän vertauskuvallisen avun osituksena siitä, että seurakunta haluaa heitäkin tukea, vaikka varoja ei niin kovin paljoa ole. Myös muita avustuksia on annettu, ei kuitenkaan säännöllisesti kuukausittain, vaan katastrofiluonteisina, tilapäisesti.

Diakoniatyömme suuri voima ja tarkoituksellinen pyrkimys on ollut siinä, että olemme tavoitelleet seurakunnassa kaikkia vapaaehtoisia yhteiseen työhön: yhdistämään mahdollisuuksiemme yhteiseksi parhaaksi. Olemme pyrkineet saamaan mukaan monenlaisia ihmisiä, joilla on erilaisia mahdollisuuksia palveluun ja diakoniatyöhön osallistumiseen: joillakin on varallisuutta tukea työtä taloudellisesti, joillakin on aikaa avustaa toimikunnan hankkeissa, joillakin ideoita, joillakin koti, jonka ovet avataan kokoontumiselle seurakuntayhteyden lujittamiseksi kristillisen rakkauden hengessä, joillakin auto, jolla voi kyyditä naapurin kirkkoon, joillakin palava rukouselämä, joka esirukouksen avulla voi auttaa lähimmäisemme hädästä. — Kaikilla on jotain, kristillisen palvelun ”ainoat rajoitukset kasvavat itsestämme”, ts. siitä, jos emme halua tai jaksata tätä työtä tehdä.

Diakoniatyön anti ja siunaus tekijälleen

Diakoniatyöhön antautuminen avartaa maailmankatsomusta: On helpompi nähdä, että vierellä on toisia ihmisiä, erilaisia elämännäkemyksiä, erilaisia tarpeita, erilaisia tavoitteita. Jokainen tarvitsee toista; itsekullekin tulee vaikeuksia, kriisiaikoja, ahdistusta, pelkoja, surua, taloudellisia vaikeuksia, alkoholismia tai muuta. Meidän on vain nähtävä toisen hätä ja rohkeasti mietittävä, mikä olisi juuri meidän tehtävämme lähimmäisemme kussakin elämäntilanteessa.

Diakoniatyöhön antautuminen antaa toiminnan tavoitteita ja elämälle tarkoitusta:

Nykyihminen kokee itsensä joskus tarpeettomaksi, kun kukaan ei välitä ja kaikki tuntuvat hyljänneen. — Astuminen rohkeasti esille aktiiviseen toimintaan karkoittaa pian tällaiset kuvitelmat: ihmisen tehtävä ei olekaan elää itseään varten, vaan mahdollisimman suuressa määrin toisia varten. Avoin suhtautuminen ongelmiin kyllä avaa mahdollisuudet kasvaa irti itsekeskeisestä elämästä ja rohkaisee astumaan ulos rajattomien materiaalistien tavoitteiden hullunmyllystä.

On paradoksaalista, mutta varmasti monen kokemaa, miten toiselle antaminen (olipa kyseessä aika tai raha) ei köyhdytä, vaan rikastuttaa. Vaikka materiaalisesti tinkisimmekin omastamme, olemme luopumisen mukana saaneet sellaisen hyvänolon tunteen, jota ei rahalla voi ostaa. — Ilon tuottaminen toiselle kasvattaa omaa sisäistä valoamme: kuten avioliiton sakramentissa usein sanotaan, ”jaettu ilo kaksinkertaistuu”. Niin myös toisen auttaminen suo lohdutuksen toiselle, mutta antaa meille jotain vielä arvokkaampaa kuin mistä olemme luopuneet.

Muistellessani omaa Lapin ortodoksisen seurakunnan diakoniatuimikunnassa olemisaikaa, olen saanut tuon työn mukana kokea jotain aivan poikkeuksellista — ”Samoinajattelevien piiri” oli diakoniasaralla tiivis, rohkaisimme toisiamme kirvelevisissä kokemuksissamme ja iloitsimme yhdessä myönteisistä kokemuksista. — Uskon, mihinkään parempaan en Lapissa ollessani aikaa olisi voinut käyttää, ja olen sanomattoman kiitollinen, että sain toimikunnan työhön osallistua.

Vaikka työemme ei ole taloudellisesti ajatellen pilviä hiponut,

olemme pyrkineet tekemään sen, mikä oli mahdollista käytettävissä olevilla voimilla. Olen kiitollinen kaikista työtä tukeneista, — uskon, että he ovat saaneet siitä sisäistä iloa — mutta ennen kaikkea olen kiitollinen kaikille toiminnassa aktiivisesti mukana olleille: toiminnan välityksellä olen ainakin itse kokenut päässeeni myös toista ihmistä henkisesti lähemmäs kuin muuten. Pyrkimys seurakuntayhteyden kasvattamiseksi ja lujittamiseksi on yhdistänyt myös meitä asian puolesta puhujia aivan erikoisella tavalla.

Joudumme seurakunnissa ponnistelemaan monien vaikeuksien keskellä: seurakuntalaiset ovat vapaaehtoisesti toimivina hyvin herkkiä haavoittumaan pienimmistäkin asioista, väärinymmärtämisen mahdollisuus on aina suuri.

Toimikuntamme työkään ei ole ollut pelkkää myötäkäymistä. Vastustusta on tullut milloin suoraan, milloin selän takaa. Monissa seurakunnissa työn alkuvaihe kärsii siitä, että jokin muu seurakunnan piiri, ortodoksisessa kirkossamme tavallisesti tiistaiseura, kokee työnsä uhatuksi, kun seurakuntaan muodostetaan erillinen diakoniatuimikunta, ”jonka työtä tiistaiseura on tehnyt ja jatkuvasti tekee.” — Mikä suunnaton helpotus työlemme ja myös tiistaiseuroille olisikaan, jos voisimme nähdä kauemmas, nähdä sen kristillisen rakkauden äärettömyyden, jolla ei ole rajoja. Työsarkaa riittää: emme voi koskaan tehdä tätä työtä ”loppuun” siinä mielessä kuin muita: aika ei työtä sido. Seurakunnan jäsenet vaihtuvat, ihmiset kuolevat pois, toiset sukupolvet kasvavat, tulee uusia työntekijöitä, uusia mahdollisuuksia, mutta Raamatun sana, sanoma ja velvoite myös kätten työhön säilyy.

Toimintamme ohjeena on Uuden Testamentin sanoma, lähimmäisrakkaus ja sen vaatimukset. — Lähimmäisiä on kaikkialla, näin työemme on rajatonta myös uskontokuntien ja kansakuntien yli. Diakoniatyö kutsuu kaikkia, niin toimikuntien nykyisiä kuin entisiä jäseniä, itsekutakin meistä palvelemaan toisiamme rakkauden, yhteisvastuullisuuden, sopuisuuden hengessä. Työtä riittää kaikille, samoin kuin ”leivisköitä” on kaikilla, jotka haluavat niitä käyttää. — Luoja työtämme siunatkoon ja johdattakoon meidät yhä syvempään sanansa ja tahtonsa ymmärtämiseen.

— — — — —

Rovasti Yrjö Rämö:

Sielunpaimenena lappalaisten keskuudessa

Haastattelu: Khra Martti Päivinen

Teksti: Airi Kervinen

Tiedämme, että tänä vuonna tulee kuluneeksi viisikymmentäyksi vuotta siitä, jolloin sinä, isä Yrjö, sait papiksi vihkimyksen. Siitä alkaen olet toiminut ensin ennen sotia Petsamon silloisen kreikkalaiskatolisen seurakunnan esimiehenä ja kolttien sielunpaimenena. Olet jatkanut samassa tehtävässä sotien aikana ja evakkokaudella sekä toiminut lisäksi sotilaspappina. Jälleenrakennuskaudella, kun Lapin ortodoksinen seurakunta perustettiin, sijaintipaikaksi tuli Rovaniemi. Alussahan täällä ei ollut kirkkoa ennen kuin vuonna 1956, jolloin Rovaniemen kirkko valmistui. Sen jälkeen on jälleenrakennuskautta kestänyt aina tähän päivään saakka. Olet toiminut hyvin ansiokkaasti Lapin seurakunnan ja koko kirkkokunnan rakennustyössä.

Millainen sinun mielialasi oli silloin, kun sait papiksivihkimyksen pyhän sakramentin omalta piispaltasi?

— Minut vihki Arkipiispa Herman vuonna 1929 ja jo samana vuonna, heti syksyllä lähdin Petsamoon. Papiksi vihkimyksestäni tulee kuluneeksi siis jo viisikymmentäyksi vuotta.

Ollessasi Petsamossa sinulla oli melko laaja alue huollettavanasi, aivan samoin kuin muutitte Rovaniemelle kuului koko Lapin lääni Lapin ortodoksisen seurakunnan alueeseen.

— Alkuvuosina oli hyvin hankalaa, kun ei joka paikkaan ollut mahdollisuutta päästä maanteitse. Sevettijärvelle ei ollut tietä ja Rovaniemeltä Ivaloon oli matkaa yli kolmesataa kilometriä huonoa soratietä. Suoritimme silloisen kanttori Konsta Hentusen kanssa Kaamasesta Sevettijärvelle matkan kävelen pari kolme kertaa. Matkaa kertyi mutkitellen yli parisataa kilometriä. Tuon

matkan olemme kävelleet kahteen päivään, mutta tiukkaa tahtia täytyi tehdä, että siinä ajassa ehdimme.

Mukananne olivat tietysti kaikki kirkolliset välineet.

— Kyllä, ja lisäksi vielä kahden viikon muona. Koltat oli majoitettu Sevettijärvelle, eikä siellä päin ollut alkuvuosina yhtään kauppaa, josta olisimme voineet muonavarastoa täydentää. Koltilla ei ollut usein itselläänkään mitään syötävää, joten monta kertaa jaoimme lapsille voileipiä omasta eväskontistamme. Monta vuotta oli todella hyvin vaikeaa. Eräs kanttori kertoi minulle tuolloin, että Partakkoon saakka hän voisi vielä tulla, jos olisi joutunut hoitamaan kanttorin virkaa, mutta ei enää edemmäksi.

Miten silloin kuljetus tapahtui? Kun lähdit täältä Rovaniemeltä, ajoitko autolla ensin Kaamaseen saakka ja siitä edelleen muilla kyydeillä?

— Kaamasesta Sevettijärvelle valmistui aikanaan maantie, mutta ennen kävelymatkoja kulki postimoottori Inarista Partakkoon ja Nitsinperään. Rovaniemeltä Inariin kuljimme siis autolla, ja tähän kului aikaa yksi päivä. Inarista postimoottorilla Sevettijärvelle kuljimme kahdessa päivässä. Lauantai ja sunnuntai kuluivat palvelusten pitämisissä ja maanantai aamuna aikaisin täytyi palata postimoottorilla takaisin.

Mainitsit, että Konsta Hentunen oli sinulla kanttorina. Oliko hän koko ajan jo ennen sotia Petsamossa?

— Ei ollut. Kun minut v. -29 määrättiin Petsamoon pastoriksi, siellä toimi kanttorina Petsamon entisen papin leski, rouva Elisabet Spaski. Hän ei osannut ollenkaan suomenkieltä, joten palvelukset piti toimittaa slaavinkielellä. Ministeriöstä oli annettu ohje Petsamon seurakunnalle, että yksi palvelus tuli toimittaa täysin venäjänkielellä ja muut suomenkielellä. Mentyäni käymään Karjalaan Pitkärantaan, toin mukanani kanttori Vesan-
teen (ent. Beläifin) Petsamoon. Näin saatoimme toimittaa suo-

menkielisiä palveluksia. Konsta Hentunen tuli Vesanteen jälkeen kanttoriksi hieman ennen talvisotaa. Hänet kutsuttiin sotatoimiin v. 1942 Lapin rintamalle rajatulkiksi. Sodan päätyttyä hän oli evakkoaikana vähän aikaa Rovaniemellä, jonka jälkeen meni Ilomantsiin. Kun Lapin seurakunta perustettiin, Hentunen tuli uudestaan Rovaniemelle. Hän oli Lapin seurakunnassa vuoteen 1957 saakka, minkä jälkeen hän siirtyi Kuopioon Kirkollishallituksen hoitamaan notaarin virkaa. Vapaa-aikoinaan, kanttorintehtävien ohessa hän opiskeli paljon kieliä, mm. saksaa, englantia ja viroa sekä suoritti jonkin verran käännöstyötä.

Kun sinut, isä Yrjö, määrättiin v -29 Petsamoon hoitamaan papin tehtäviä, oli siellä jo ennen sinua ollut joku pappi. Muistatko, kuka oli edeltäjäsi?

— Hän oli pastori Vasili (Vilho) Saarenne, joka vuodesta 1923 alkaen toimi Petsamon seurakunnan esimiehenä vuoteen 1929 saakka.

Oliko hän myös koltankielentaitoinen?

— Pastori Saarenne oli vain suomenkielentaitoinen. Venäjänkieltä hän osasi auttavasti, mutta ei koltankieltä. Itse en häntä henkilökohtaisesti tavannut, koska hän oli vähän aikaisemmin lähtenyt pois Petsamosta. Papin tehtäviä hoiti tänä aikana Petsamon luostarin igumeni.

Aika, jonka Petsamossa vietit ennen sotaa, oli varmaankin hyvin mielenkiintoista mutta myös vastuullista aikaa, koska tavallaan olet joutunut kulkemaan tuon kuuluisan Pyhittäjä-isän Trifonin kulkemia polkuja. Jouduit tutustumaan siihen hengelliseen laumaan, joka sinulle oli annettu hoidettavaksesi ja johdettavaksesi. Tuntuiko vastuu sinusta liian painavalta silloin, kun sinä nuorena miehenä menit Petsamoon?

— Ei se tuntunut ollenkaan painavalta, olinhan nuori ja innostunut. Viiden—kuudenkymmenen kilometrin päivämatkat eivät tuntuneet rasittavilta. Välillä keittelin ”tsaikkaa” ja söin voileipiä, ja taas olin kuin uudestisyntynyt jatkamaan matkaa.

Montako kirkkoa tuolla alueella oli silloin?

— Petsamon seurakunnassa oli kymmenkunta rukoushuonetta ja kirkkoja oli kolme, joissa pystyi palveluksia toimittamaan. Parkkinan kirkonkylässä oli yksi, mikä oli rakennettu v. 1911. Toinen kirkko, joka oli erittäin hyvä, oli Paatsjoella Boris-Glebin kirkko, aivan Norjan rajalla. Tämä kirkko oli todella kaunis ja perusteellisesti loppuun saakka rakennettu. Parkkinan kirkko oli sitävastoin jäänyt vuoraamatta, mutta vuorattiin kyllä myöhemmin toimintani aikana. Boris-Glebin kirkko oli pyhitetty marttyyrien Borisin ja Glebin muistolle ja se sijaitsi Kolttakönkällä. Kirkossa oli hyvin kauniita ja hyväkuntoisia ikoneja, alttarissa oli jopa korkkimatto. Venäläiset ruhtinaat olivat lahjoittelleet kirkkoon runsaasti rikkauksia.

Kolmas kirkko oli vanha Kalastajien kirkko, jossa toimitin palveluksen vain kerran vuodessa Pt. Trifonin päivänä. Kirkko oli hyvin pieni ja matala puukirkko Parkkinan kylässä. Alkuaan se oli Alaluostarin kylässä, mutta luostarin rakentaessa itselleen myöhemmin oman kirkkonsa, veljestö siirsi tämän kirkon Parkinaan.

Lähdetietojen mukaan oli Venäjän tsaari Iivana Julma lahjoittanut Petsamon luostarille suuria maa-alueita jo vuonna 1556. Pyhä Trifon oli taitavalla opetuksellaan liittänyt maa-alueiden asukkaat kirkon ja luostarin alamaisuuteen ja samalla kohentanut heidän yhteiskunnallista tilaansa ja vakiinnuttanut heidän elintapojaan Jäämeren läheisyydessä. Tsaarin lahjoittamiin alueisiin kuului mm. Suonikylä, joka oli kaukaisin alue luostarin omistamista maa-alueista.

— Suonikylä oli hyvin kaukana, kauempana kuin minun aikani, koska se oli kokonaan Venäjän puolella Ristikentässä. Se oli Venäjän valtion rakennuttama ja siellä oli myös oma kirkko. Suonikylässä jokaisella kolttaperheellä oli oma talo, aivan kuin Petsamon Suonikylässäkin. Sillä perusteella Suomen valtio rakennutti Petsamoon siirtyneille koltille talvikylän Suonikylään. Ristikentässä olevia taloja en nähnyt, koska Venäjän puolelle ei ollut mahdollisuutta päästä käymään.

Alaluostarin evankelisluterilaiseksi muutettu kirkko. Alaluostarille 1906—1908 rakennettu kirkko toimi luterilaisena kirkkona sen jälkeen kun siinä v. 1921 oli suoritettu sisustusmuutokset. (Museovirasto. Kuva: Jorma Pohjanpalo v. 1931)

Luostarin jälleenrakennus on liittynyt 1880-luvulle ja ensimmäinen kirkko oli perustettu alkuperäisen Pyhän Kolminaisuuden luostarin paikalle, josta se oli siirretty Mannajoen ja Petsamonjoen yhtymäkohtaan. Luostarin skiitan muodostivat Petsamon Ylä- ja Alaluostarit. Alaluostarissa oli vain kirkko, joka sittemmin luovutettiin luterilaisten käyttöön.

— Luostarin veljestö toimitti joka vuosi joulupäivän aamuna palveluksen Alaluostarin kirkossa, koska se oli pyhitetty Kristuksen syntymän muistolle. Kirkon alttari oli kokonaan suljettu, sitä eivät luterilaiset käyttäneet.

Petsamon ajaltasi on sinulla, isä Yrjö, varmaankin hyvin paljon rakkaita muistoja. Tulitko koskaan käyneeksi niillä pyhillä paikoilla, joissa pyhittäjäisä Trifon Petsamolainen oli elänyt, juuri näiden vanhojen luostareiden paikoilla.

— En varsinaisesti, koska luostari oli yhteen aikaan jopa Kuol-

lassa, eikä sinne ollut mahdollisuutta päästä käymään. Tässä yhteydessä haluaisin mainita, että meillä oli Suonijoen Salmijärvellä pyhittäjäisä Trifonin rakennuttama rukoushuone, joka jäi kokonaan käytöstä pois, koska Suomen valtio otti sen omiin tarkoituksiinsa. Hakkuutöiden alkaessa rukoushuone toimi, ikävä kyllä, hevostallina. Olen kerran käynyt tässä pyhäkössä, jonka isännöitsijänä oli toiminut nykyisin Sevettijärvellä asuvan Pimen Semenojan isä. Hänen kanssaan kävelimme sinne. Matkaa tuli tehdä jonkin verran veneellä Suonijoelta, jonka jälkeen jälleen kävelymatkaa syrjäiseen korpeen. Pyhäkön ympäristö oli niin metsittynyt, ettei sitä tahtonut havaita edes muutaman metrin päähän kun se sieltä yht'äkkiä putkahti esiin. Rukoushuoneessa oli papin huone, luokkahuone ja kirkkosali. Kaikki ikonit olivat poissa, oli vain seinät ja katto. Tämä kirkko oli rakennettu 1550-luvulla, joten se oli jo useita vuosisatoja vanha, samoin kuin Näätämön ja Kolttakönkään rukoushuoneetkin. Ne oli rakennettu luostarista käsin ja siirretty kyseisille paikoille osina. Trifonin rukoushuonetta, joka oli aluksi niin pieni, että Kuninkaanoivista ja sivuovista täytyi kulkea sivuttain, laajennettiin pariin otteeseen sitä mukaa kuin kylä kasvoi. Boris-Glebin kirkko on vielä nykyisinkin paikallaan. Venäläiset remontoeräsivät sitä talvisodan jälkeen välirauhan aikaan ja pitivät sitä turistiliikenteelle auki. Suomalaiset ja norjalaiset saivat käydä siellä passilla, mutta norjalaiset lopettivat käyntinsä kokonaan mainiten, että koska he päästävät venäläisiä tulemaan Norjaan, venäläistenkin tulisi vuorostaan päästää heitä käymään Venäjällä. Sieltä ei sen koommin tullut vastausta ja raja suljettiin.

Petsamon luostarista haluaisin tässä yhteydessä mainita, että varsinaisen päärakennuksen otti sittemmin Rajavartiosto. Luostari oli myynyt päärakennuksen englantilaisille ja rakennus siirtyi näin Suomelle sotasaaliina, koska luostari oli saanut siitä korvauksen.

Evakkotaipaleelle

Kun sotatoimet alkoivat kehittyä, oli väestön lähdettävä evakkoon. Missä vaiheessa Petsamon asukkaat saivat kuulla, että heidän oli jätettävä omat asuinalueensa?

— Kun talvisota syttyi, lähdöstä ilmoitettiin vasta samana iltapäivänä. Kello yhdeksääntoista mennessä täytyi kaikkien asukkaiden olla jo poissa kirkonkylästä, koska huomattiin venäläisten olevan jo joen toisella puolella. Joukot olivat tulleet tunturien yli jo aikaisemmin, mutta ne olivat aikataulustaan myöhässä eivätkä ehtineet sulkea maantietä. Vuoden 1939 syksy oli hyvin kylmä ja sateinen ja tunturit olivat aivan kiiltävän jään peitossa. Ei saapuminen venäläisillekään ollut helppoa monen sadan kilometrin päästä — täyspakkaukset selässä ja ilman eväitä. Onneksi he eivät kumminkaan ruvenneet ammuskelemaan.

Millaisilla kulkuneuvoilla lähditte evakkoon ja minkä verran saitte omaisuutta mukanne?

— Parkkina oli pieni paikkakunta. Osuuskauppa oli eräs keskeisimpiä paikkoja ja sillä oli paljon autoja käytössä, mutta myös itsellään paljon poisvietävää. Kävin nimismiehen kanssa luostarilla katsomassa tilannetta ja sanoin, että täytyisi saada ainakin iso alttaritaulu pois. Muut tavarat oli pakattu ja odottivat kuljetusta. Pyysin ilmoittamaan asiasta konstaapelille ja ottamaan minuun yhteyden, sillä itse en voinut enää palata Parkkinaan, koska venäläiset joukot olivat jo kirkonkylässä. Perheeni oli jo Inarissa ja kävin noutamassa heidät sieltä jatkaaksemme evakomatkaa Rovaniemeä kohden.

Rovaniemi ei ilmeisesti jäänyt vielä siinä vaiheessa pysyväksi, vaan jouduitte jatkamaan muualle?

— Petsamolaisille määrättiin evakuointipaikaksi Tervolan kunta. Me jouduimme Tervolan kirkonkylään.

Kuinka kauan petsamolaiset saivat olla Tervolassa?

— Syksystä -39 elokuuhun -40. Koska olin virkamies, sain lähteä jo heinäkuun alussa takaisin. Kyläläiset tulivat vasta elokuussa. Päästyämme takaisin Petsamoon kotipaikoilla alkoivat suuret siivouspuuhut. Kylässä oli majoillut 40 000 sotilasta, joten jäljet olivat myös sen mukaiset. Talot olivat onneksi jääneet poltta-

matta niin Parkkinan, Trifonan kuin Liinahamarinkin kylissä, ainoastaan Jokikylässä oli muutama talo poltettu. Jokikylän asukkaille oli tullut kiireellinen lähtö, koska venäläiset olivat tulleet sivusta tunturien yli. Joukot olivat tulleet jo Yläluostarin kohdalla rajan yli. Suomalaisen täytyi perääntyä, koska heillä ei ollut tarpeeksi aseita, vaikka miehiä olisi ollutkin.

Kirkkoja ei oltu poltettu, mutta kalustoa ei ollut mitään jäljellä. Suurin osa asuinrakennusten kalustoistakin oli kadonnut. Venäläiset olivat kylläkin suurimman osan asukkaiden pitovaatteista tuoneet Parkkinan Osuuskaupan varastoon, josta evakosta palanneet saivat omiansa etsiä, mikäli löysivät.

Petsamon kaudella pidettiin kai jonkinlaisia kirkonkirjoja. Näiden sotien aikana ovat vanhimmat kirkonkirjat kadonneet. Onko tietoa, missä vaiheessa ne hävisivät?

— Olen kuullut, että luostarin koko kirjasto vietiin Muurmanskiin. Saarentolaiset, jotka olivat Muurmanskissa evakuoituina, kertoivat, että kaikki asiapaperit ja vanhat historialliset dokumentit poltettiin Muurmanskin torilla. Polttamisen suorittivat juuri venäläiset. He veivät luostarista lehmät ja hevoset laivalla, samoin he ottivat saarentolaiset, jotka ovat varakkaita merikalastajia. Saarentolaiset tekivät kauppaa mm. Norjan kanssa myyden marjoja, lihaa kalaa ym. Monilla heistä oli takanaan rahaa kymmeniä tuhansia markkoja, jotka he olivat kätkeneet heinäsuoviin, koska pankkeja ei ollut, tai niihin oli hankala kulku Saarennosta. Heidän kertomansa mukaan rahat olivat jääneet heinäsuoviin, ja venäläiset olivat ne vieneet. Venäläiset olivat luvanneet luovuttaa rahat takaisin, mutta eivät näin tehneetkään. Jatkosodassa saarentolaisille oli annettu lupa viedä mukanaan laivaan omaisuutta niin paljon kuin halusivat. Takaisin tultaessa heille ei annettu mitään muuta kuin pitovaatteet. Sinne jäivät kaikki heidän rahansa ja arvoesineensä. Ne oli luvattu kylläkin palauttaa perästäpäin, mutta ne ovat vielä tänäkin päivänä tulessa. Jokaisesta kylästä jäi yksi mies Muurmanskiin vartiomaan omaisuutta.

Soda aikana kuntien neuvostot ja valtuustot lakkauttiin ja niiden tilalle perustettiin hoitokuntia samoin myös siirtoseurakun-

taan evakkokaudeksi. Hoitokunnasta lähetimme kirjelmän ministeriöön, jossa anoimme Neuvostoliiton lähetystöä palauttamaan ne miehet Suomeen, jotka olivat jääneet Muurmanskiin tavaroita vartioimaan. Aikanaan tuli vastaus, jossa kerrottiin miesten kyllä olevan elossa, mutta kärsivän par'aikaa rangaistusta, koska olivat rikkoneet Neuvostoliiton lakeja. Rangaistuksen kärsittyään he pääsisivät takaisin. Kirjelmässä oli palauttamisen ajankohtakin määrätty. Kun ajankohta meni umpeen eikä miehiä kuulunut takaisin, lähetimme toistamiseen anomuksen. Helsingistä tulikin silloin kirjelmä Hoitokuntaan ja kirjelmässä ilmoitettiin kyseisten miesten jo aikoja sitten kuolleen. Sinne jäi luostarin sähkölaitosta hoitanut Feodor-munkki ja monia muita. Igumenin olivat venäläiset pidättäneet heti. Luin myöhemmin Pravda-lehdestä, että hänet ja monia muita oli tuomittu Neuvostoliiton ja Kuusisen hallituksen vihollisina.

Minkä verran oli munkkeja tuolloin luostarissa?

— Kahdeksantoista. Meillähän on yhä elossa yksi Petsamon luostarin munkki, isä Akaki, joka täyttää piakkoin 107 vuotta. Hän oli luostarissa tallinhoitajamunkkina.

Jouduitko olemaan hänen kanssaan yhteistyössä?

— Olosuhteiden pakosta jouduin tietysti paljon kanssakäymisiin kaikkien luostarin veljien kanssa. Kaikki Kirkollishallituksesta tulleet kirjeet tuli kääntää heille venäjäksi ja vastauskirjeet puolestaan suomeksi, koska munkeissa ei ollut ketään, joka olisi osannut suomen kieltä. Kirjeenvaihto ei siihen aikaan ollut suuri, mutta siinä vähäisessäkin yritin olla heille apuna.

Jouduit työtehtäviesi ohella olemaan monenlaisissa tehtävissä, seurakunnan paimenena, esimiehenä ja tulkkina. Missä muissa luottamustehtävissä toimit Petsamossa oloaikanasi?

— Koska virkamiehiä oli vähän, jouduin olemaan vielä mm. hoitokunnan puheenjohtajana, köyhäinhoitolautakunnassa, valtuuston jäsenenä kunnallistytössä, lastenkodin puheenjohtajana, kirkonkylän kansakoulun johtokunnan jäsenenä yms.

Kun jatkosota alkoi, siirryit Petsamosta uudelleen evakkoon. Kuinka kiire nyt tuli lähteä ja menittekö suoraan Kalajoelle saakka?

— Nyt ei ollut niin kiire kuin talvisodan aikaan. Tulimme ensin Rovaniemelle, josta jatkoimme junalla Ylivieskaan ja siirryimme linja-autolla Kalajoelle.

Olitteko kaikki Petsamon alueen ortodoksit samassa paikassa Kalajoella?

— Olimme eri kylissä, koska varsinaiseen Kalajoen kylään ei olisi kaikkia evakkoja voitu sijoittaa kun ei ollut asuntoja. Välimatkaa eri kyliin oli noin kymmenen kilometriä.

Miten toimitit tuona aikana palvelukset?

— Kalajoen kirkkoherrana oli pastori Kivioja, entinen kansanedustaja. Hän antoi luvan käyttää luterilaista kirkkoa milloin tarvetta ilmaantuu. Pappilarakennuksen yhteydessä oli erillinen rakennus, jossa pidettiin rippikoulua. Tässä rakennuksessa saimme pitää palvelukset ja kristinoppikoulun. Kalajoella ollessani kanttorina toimi Mikko Kokora.

Pidimme kristinoppikoulua myös Iin rukoushuoneessa. Koska ihmisiä oli evakuoituna eri puolilla Pohjanlahden rantoja, oli toimituksia ja kristinoppikouluja muissakin rannikkokylissä ja lisäksi Oulun Muhoksella, jossa oli paljon Suonikylän kolttia. Kalajoella pidetyssä kristinoppikoulussa oli parhaimmillaan nelisenkymmentä nuorta. Tähän määrään sisältyvät myös karjalaiset, joita tuli evakkoon näille alueille. Karjalaisia ei mielellään haluttu sijoittaa Kalajoelle eikä pohjoiseen, koska he olivat maanviljelijöitä. Heitä sijoitettiin etupäässä Etelä-Suomeen, Keski-Suomeen ja Savon ympäristöön.

Kun jatkosota päättyi, milloin lähditte tulemaan uudelleen pohjoiseen?

— Siihen aikaan oli ministerinä Rovaniemen kauppalanjohtaja Lauri Kaijalainen. Kävin hänen puheillaan asuntoasioissa. Hä-

nen työkenttäänsä kuului mm. eri virastojen sijoittaminen Lappiin. Kun Rovaniemelle rakennettiin ns. virkamiestaloja, saimme näistä kolmen huoneen ja keittiön suuruisen asunnon. Koska siihen aikaan oli suuri asuntopula, ei perheettömälle kanttorille voitu osoittaa vuokra-asuntoa. Mikko Kokora ei enää tullut Lappiin, vaan hänen seuraajakseen tuli jo aiemmin mainittu Konsta Hentunen. Hänen asuttavakseen annoimme pienen kansliahuoneen. Konstan kanssa tulivat kaikki hyvin toimeen.

Kun tulit Rovaniemelle, oli se lähes kokonaan hävitetty maan tasalle. Millainen oli mielialasi, kun tämä kaikki avautui silmiesi eteen?

— Lohduttoman näköistähän se oli. Ajattelin kuitenkin, että ei köhän tästä selvitä. Se oli vuosi 1947, kun muutimme Rovaniemelle pysyvästi. Silloinen kauppalanjohto antoi luvan suorittaa jumalanpalveluksia vanhan torin läheisyydessä olevassa lasten päiväkodissa, joka sijaitsi Markkinakadulla. Talo oli siitä hyvä, että se oli talvellakin lämmin koska oli viikonpäivinäkin käytössä. Siellä pidimme myös ensimmäiset kristinoppikoulut.

Kristinoppikoululaisia v. 1950 Markkinakadun "kirkossa" 1950. (Rov. Rämmeen arkisto)

Tulivatko kaikki siirtolaiset Rovaniemelle?

— Koltat eivät tulleet, vaan menivät pohjoiseen Luton kairassa olevaan Ruohokenttään. Erämaassa oli paljon saksalaisten parakkeja, joista he saivat itselleen asunnot. Petsamon karjalaiset menivät Pikku-Petsamoon. He asuivat omissa faneriteltoissa. Rovaniemelle jäi muutamia kalastajaperheitä ja petsamolaisia. Osa koltista jäi Kevätjärvelle ja osa siirtyi vähin erin Mustolaan. Erämaankävijöinä he tiesivät missäpäin oli kalakämppejä, jotka he ottivat käyttöönsä. Kämpät olivat niin pieniä, että lapsia kas- taessani oli toisten siirryttävä ulos, jotta olisi mahtunut toimituksen pitämään.

Jälleenrakennuskauden aikana perustettiin Lapin ortodoksinen seurakunta. Ennen tätä Lapin alueen ortodoksit kuuluivat Petsamon kreikkalaiskatoliseen seurakuntaan. Tähän vaiheeseen liittyy varmaankin runsaasti käytännön tehtäviä, nimenomaan seurakunnan perustamiseen liittyviä asioita. Missä esim. tehtiin päätös perustaa Lapin ortodoksinen seurakunta?

— Kirkollishallituksesta oli tullut tiedustelu, minkä nimen Petsamon kr-kat.seurakunta ottaa käyttöön 31. 12. 1949 jälkeen. Asiaa käsiteltiin neuvostossa ja myös laulajien parissa. Tulimme siihen tulokseen, että koska koko lääni kuuluu seurakuntamme alueeseen, on nimi — Lapin ortodoksinen seurakunta — paikallaan. Kirkollishallitus hyväksyi sen ja näin perustettiin Lapin ortodoksinen seurakunta 1. 1. 1950 alkaen. Mitä tulee taas jälleenrakennuksiin, ei meidän mielipiteitämme kysytty. Tosin saimme esittää mielipiteemme rakennusten sijoittamisista, mutta Ministeriö tiesi parhaiten, minne kuuluu kirkko ja minne rukoushuone. Ministeriö ehdotti erääksi rukoushuoneen rakennuspaikaksi jopa sellaista aluetta, jossa ei ollut ainuttakaan ortodoksia.

Milloin valittiin ensimmäinen neuvosto ja valtuusto Lapin seurakuntaan?

— Seurakunnassa toimi aluksi ns. hoitokunta, johon kuului 3—4 jäsentä. Neuvoston jäsenet valittiin 1950-luvun alussa. Oli

luonnollista, että neuvosto koostui suurimmaksi osaksi entisen Petsamon seurakunnan hallintoelimistä lisänä muutama paikkakunnalle muuttanut karjalainen. Ensimmäinen valtuusto nimettiin vasta v. 1954 alussa, jolloin asetus Suomen ortodoksisesta kirkkokunnasta astui voimaan.

Tähän kauteen liittyy paljon yhteistyötä valtion päättävien elinten kanssa lähinnä kirkkojen suunnittelun ja rakentamisen suhteen. Jouduttiinko seurakunnasta käsin ottamaan usein yhteyttä näissä asioissa?

— Se oli hyvin vähäistä. Kaikki, mikä täällä tehtiin, suunniteltiin yläportaissa. Kun esitimme pääpaikaksi Rovaniemeä, Ministeriö katsoi, että pääpaikka on Ivalo. Olihan Ivalossa tosin paljon ortodokseja silloin kun evakosta tultiin, mutta he hajaantuivat eri suuntiin niin että Ivaloon jäi vain muutama perhe. Rovaniemen kirkko rakennettiin ensiksi rukoushuoneeksi. Siihen ei rakennettu alttaria lainkaan, vaan rakennelmasta tehtiin luterilaisen kirkon mallinen, ilmeisesti tietämättömyydestä. Kirkko valmistui v. 1956 joulukuussa ja vihittiin rukoushuoneeksi toukokuussa 1957.

Kirkkojen valmistuminen antoi tietyn varmuuden siitä, että lakautettu Petsamon kreikkalaiskatolinen seurakunta tavallaan jatkaa sen perinteen vaalimista, jonka nämä jäsenet ja seurakunnan esimies ovat saaneet Petsamossa. Tämän seurakunnan lahja on ollut hyvin arvokas ja tärkeä silloiselle väestölle samoin kuin se on tämän päivän ortodokseillekin.

Missä kirjoitettiin virkatodistuksia ennen nykyisen virkatalon valmistumista ja oliko ensimmäinen työnne tänne tultuane seurakunnan jäsenten luetteloiminen?

— Virkamieskujalla olevassa virka-asunnossani oli pieni kansliahuone, jossa asiapaperit käsiteltiin. Petsamosta sain mukaani yhden vanhan kirkonkirjan, jossa oli lueteltuna koko seurakunnan väkiluku. Kirkollishallitukselta saimme verotusohjeen, jonka perusteella saimme verottaa sitä aluetta, mikä kuului Lapin ortodoksiseen seurakuntaan. Jos tällä alueella asui henkilö, joka

kuului esim. Helsingin ort. seurakuntaan, sai Lapin ort. seurakunta verottaa häntä. Meillä olikin yksi tällainen tapaus, insinööri Anton Ortamo. Suoritimme asiaan kuuluvan verotuksen, mutta Helsinki verotti häntä myös. Kirkollishallitus ei ottanut kantaa, vaikka oli asiaankuuluvan ohjeen meille antanutkin. Näin meni verotulo Helsinkiin.

Miten usein seurakunnassa oli jumalanpalvelusten lisäksi muita yhteisiä tilaisuuksia?

— Jouduin kulkemaan aluksi enemmänkin matkasaarnaajana, koska ihmiset olivat niin hajallaan. Reppu vain selkään ja kaikki tarvikkeet mukaan. Matkan varrella oli kastamisia, ripitettäviä, rukouspalveluksia ja hautaustilaisuuksia liturgioineen. Jos lähellä sattui olemaan luterilainen rukoushuone, annettiin siellä toimittaa palvelus. Noihin aikoihin oli paljon sellaisia toiseen kirkkokuntaan kuuluvia, jotka eivät suvainneet ortodoksista kirkkoa. Omalle kohdalleni sattui kyllä pelkkää positiivisuutta, luterilaiset eivät koskaan kieltäneet kirkkoaan eivätkä rukoushuonettaan.

Kalajoella ollessani alkoivat bussi- ja junaliikenteet Lappiin päin parantua. Matkoillani tulin Kalajoelta ensin bussilla Ylivieskaan, josta matkustin polkupyörineni junalla Ouluun. Oulusta hyppäsin pyörän selkään ja poljin Kelloon, Haukiputaalle, Iihin ja Kemiin. Pyörämatkani ei suinkaan pysähtynyt vielä Kemissä, vaan jatkoin länsirajaa myöten Ylitorniolle, josta suunta muuttui Sinettän kautta Rovaniemelle. Siihen aikaan täytyi oma eväs pitää aina mukana, joten reppu rupesi tuntumaan painavammalta ja matkamies oli ”kuitti” Rovaniemellä.

Tilanne alkoi pikkuhiljaa vakiintua. Myöhemmässä vaiheessa seurakuntaan perustettiin pysyviä järjestöjä, joiden välityksellä seurakuntalaiset saattoivat tavata toisiaan. Eräs tällainen oli tiistaiseuran alkaminen. Kuinka usein Tiistaiseura kokoontui?

— Alussa kokoontumiset olivat epäsäännöllisiä, mutta niitä yritettiin kaikesta huolimatta pitää. Rovaniemen Tiistaiseura on jatkoa entiselle Petsamon Tiistiseuralle, joka perustettiin 13. 03. 1929.

Missä vaiheessa tuli oma auto kuvaan mukaan?

— Ensimmäisen oman auton hankin Petsamossa vuonna 1939 kesällä. Sitä ennen oli käytössäni moottoripyörä, jolla ajelin peräti yhdeksän vuotta. Siihen aikaan virkamiehet ajelivat moottoripyörillä, koska autoilla liikennöitäviä maanteitä ei ollut. Moottoripyörän perään sidottiin talviseen aikaan vällyillä varustettu kelkka, jossa kanttori sai mukavasti matkustaa papin ohjaillessa ”kylmää kyytiä”. Tällä tavoin matkustaessa teimme melkoisen pitkiä taipaleita. Kävimme Parkkinasta käsin Suonikylässä saakka, jonne kertyi matkaa yli kaksisataa kilometriä. Missä poroilla oli ajettu, pystyi moottoripyörällä liikkumaan, koska kovat pakaset vain paransivat poropolkuja.

Tutkiessani seurakunnan arkistoja huomasin, että isä Rovasti oli pitänyt tarkkaa päiväkirjaa matkoilla liikkeessään. Päiväkirjan lehdistä kävi ilmi mm. millainen päivä oli ollut, paistoiko aurinko vai satoiko vettä jne. Piditkö päiväkirjaa myös Petsamossa ollessasi?

— Mielestäni päiväkirjan pitäminen oli hyvä asia. Ihmettelen vain, mikseivät papit nykyisin sitä pidä. Petsamon aikoihin tuli Kirkollishallituksesta kiertokirje, joka velvoitti pappeja pitämään päiväkirjaa. Sodanjälkeiset kirjat ovat talletettuina seurakunnan arkistossa, mutta vanhat jäivät rajan taa. Päästäkseen sodan jaloista oli hyvä, kun sai mukaansa vaatteet, jotka jäivät päälle. Kaikki muu oli jätettävä. Mieli on joskus murheellinen, kun muistelee kotia, jonka on joutunut jättämään kolmekin kertaa sodan tuhohtavaksi.

Harrastitko Petsamossa ollessasi kalastusta?

— Harrastin mielelläni lohikalastusta. Lohta saatiin Petsamonjoesta ja Kolttakönkäältä. Siellä oli papillekin varattu oma lohienpyyntipaikka verkoille. Annoin pyyntipaikan kuienkin kylälaisten käyttöön, koska sain onkimalla sen, minkä söimme. Merestä sai pyytää turskaa niin paljon kuin tahtoi. Itse en harrastanut turskan pyyntiä, koska tarjolla oli runsaasti taimenta ja lohta.

Olivatko asukkaat suurimmalta osaltaan kalastajia?

— Petsamossa ei ollut siihen aikaan minkäänlaisia työmaita. Ainoastaan Parkkinan kirkonkylässä oli maantiettyö, mutta muualle ei ollut mitään. Asukkaiden oli eletävä sillä antimella, mitä he luonnosta saivat; kalastuksella, metsästyksellä ja poronhoidolla. Vaatimista (poroemä) ja lampaista saatiin hyvää kahvimaitoa.

Olivatko lampaat tavallisia suomalaisia lampaita vai rasvahäntälampaita?

— En nähnyt siellä rasvahäntälampaita. Näitä pitkähäntäisiä lampaita tapaa Pohjois-Norjan tunturialueilla ja niistä saatu vilja on erittäin hyvää. Tavallisista lampaistakin saatiin hyvää viljaa ja kolttien kutomat sukat olivat lämpöisiä.

Tuona aikana, jona olit Lapin seurakunnan kirkkoherrana, valmistuivat kaikki seurakunnan alueella olevat pyhäköt. Ketä hiipakunnan piispoja kävi silloin Lapissa — aivan Sevettijärvellä saakka?

Rov. Räme, pappismunkki Paavali ja kanttori Hentunen, kalansaalis. (Rov. Rämeen arkisto)

— Arkkipiispa Paavali kävi kerran mukanani Sevettijärvellä, ei kuitenkaan toimitusmatkalla. Hän oli silloin pappina. Piispa Aleksanteri vihki Rovaniemen rukoushuoneen käyttöön v. 1957, samoin kirkon v. 1962. Rovaniemi oli pohjoisin paikka, missä hän kävi. Sevettijärven rukoushuone vihittiin jo v. 1951 ja Ivalon v. 1959. Piispan siunauksella olen saanut vihkiä nämä rukoushuoneet käyttöön niinkuin Oulun seurakunnan alueella olevat Muhoksen, Martinniemen ja Tervolan rukoushuoneetkin.

Kirkon ja virkatalon valmistuminen antoivat uutta toivoa siitä, että tämän seurakunnan alue tulee toimimaan pysyvästi. Alueeseen kuului alkujaan koko Lapin lääni aina Kemiä ja Tervola myöten. Missä vaiheessa nämä alueet liitettiin Oulun seurakuntaan?

— Lapin seurakunnan perustamisesta lähtien. Entisiä Petsamon seurakuntalaisia asui paljon juuri Kemissä, Simossa ja Tervolan Varejoella, joten näiden alueiden olisi pitänyt luonnollisesti kuulua Lapin seurakuntaan. Siellä olevat petsamolaiset pyysivät use-

asti mieluummin omaa Petsamon pappia kastamaan ja siunaamaan tahi muuta kirkollista palvelusta toimittamaan. Kun Oulun papilla, Rajamolla, oli paljon palveluksia, antoi hän luvan minulle tulla useasti Kemin alueelle. Petsamolaisia kokoontui sadottain kirkollisiin tilaisuuksiin, etenkin silloin, kun joku vanhempi haudattiin. Ainoa huono puoli näissä hautauksissa oli se, että jos joku kuoli, ei papilta kysytty koskaan ensiksi, milloin tällä olisi ollut aikaa tulla vainaja siunaamaan. Ensiksi he kut-suivat kaikki tuttavansa ja sukulaisensa ja viimeksi papin, jolla sattuihin olemaan juuri silloin muualla toimitus.

Tapahtuiko koskaan suurempia myöhästymisiä?

— Yritin järjestää aina siten, ettei myöhästymisiä tullut. Joskus piti tosin yötä myöten kulkea, mutta koska oli ollut puhe, että sinä ja sinä päivänä ja sillä kellonlyönnillä ollaan, niin minä olin siellä. Tapahtuipa niinkin, että kun piti mennä kastamaan ja lupasin sittenkin tulla siunaamaan, jouduin lopun matkaa jo juoksemaan ehtiäkseni. Näin asiat luistivat ja sopusäilyi.

Jo ihan viimeisinä vuosina, eläkeiän lähestyessä tapahtui tietoomme tullut yllättävä tapahtuma. Jouduit liikenneonnettomuuteen, ajoit autollasi kaiteesta läpi jokeen.

— Ei kaiteesta, vaan pusikosta läpi. ”Kun oli likainen auto, niin täytyihän se huuhtoa”!

Missäpäin tämä tapahtui?

— Kaamasessa, aivan postitoimiston läheisyydessä olevan sillan luona. Autoni oikea pyörä vedähti kurvissa liiaksi reunaan, joka oli hyvin pehmeä. Ilmeisesti rengas oli siinä vaiheessa juuri tyhjentynyt, koska kaikki tapahtui niin äkkiä. Huomasin vain, että nyt me jo kellumme. Mitään jarrutusta ei ehtinyt tapahtua, vaan auto meni läpi tiheään pusikon. Mukanani oli isä Filadelfos Laakso. Hän säikähti kovasti ja yritti aukaista heti auton ovea, mutta eväsin sen, koska ei ollut tietoa kuinka syvää sillä kohdalla oli. Sitäpaitsi vettä olisi tullut sisään. Autossa oli vettä jo puoliväliin

saakka ovia, mutta tiivisteet olivat niin hyvät, että sitä ei tullut enempää. Kehotin isä Filadelfosta yrittämään tuulilasin aukon kautta ulos, tuulilasia kun ei enää ollut. Auto kellui vain puolen metrin päässä rannasta. Kun isä Filadelfos sitten hyppäsi, minä autoineni läksinkin seilaamaan pitkin jokea. Luulimme ensin, että auto on pohjassa, mutta sillä kohtaa olikin vettä kolme metriä. Minullekin tuli kiire, en ehtinyt virkalaukkuakaan ottaa hypätessäni törmän raunalle. Sain törmän reunasta kiinni, mutta jalat siinä kastuivat. Loukkaantumisia ei sattunut, joten onni oli onnettomuudessa. Tämä jäi ainoaksi ”kolariksi” toimintakauteni aikana.

Pyhän Trifonin juhlan osanottajia liturgiassa Neidenissä.

Milloin tapahtui eläkkeelle siirtymisesi, isä Yrjö?

— Eläkeikäni olisi ollut 65-vuotiaana, mutta sain olla virassa 67-ikävuoteen saakka. Jatkoin kuitenkin palvelusvuosia 70-ikävuoteen, koska terveyteni sen salli. Kirkollishallitukselta on anottava jokaisen 67-ylimenevän palveluvuoden osalta erikseen. Anoin eroa virastani, mutta en vielä silloinkaan päässyt jäämään, koska seuraajani Markus Petsalo ei päässyt tulemaan ennenkuin v. 1971 keväällä. Siirryin eläkkeelle lähes 71-vuotiaana.

Ihan viimeisten toimintavuosiesi aikana vaihtui hiippakunnassa piispa. KP Metropoliitta Johannes tuli hiippakunnan piispan ominaisuudessa toimitusmatkoille Lapin seurakuntaan. Kuinka usein sinä isä Yrjö kävit hänen kanssaan tuolla äärimmäisessä Lapissa?

— Kävimme vähintään kaksi kertaa vuodessa, Trifonin päivänä joulukuussa ja elokuun viimeisenä sunnuntaina ns. Näätämön juhlassa, mikä oli samalla koko kirkkokunnan juhla. Metropoliitta Johannes kielitaitoisena saarnasi Trifonin juhlilla sekä suomeksi, ruotsiksi että norjaksi. Muistelen aina hyvällä norjalaisella ja heidän vieraanvaraisuutensa. Laulajilla oli myös tapana lähteä suurella joukolla mukaan. Näillä kirkkoretkillä tunsimme olevamme kaikki kuin yhtä perhettä, nämä ajat ovat jääneet lähtemättömästi mieleeni.

Pastori Markus Petsalo:

Kolttien sielunpaimenena

Kolttaperinteen vaaliminen

Kun otin vastaan Lapin ortodoksisen seurakunnan esimiehen vastuullisen tehtävän keväällä 1971, olin vakuuttunut siitä, että Kaikkihyvä Luojamme oli johdattanut elämääni. Tulin asetetuksi hyvin laajan seurakunnan paimeneksi alueelle, joka oli minulle lähes tuntematonta.

Nyt, kun yhdeksän vuoden jälkeen ajattelen mennyttä aikaa kohdallani, olen vakuuttunut, että tuo mainitsemani Kaitselmus on seurannut kaiken aikaa mukani, siunannut yksinkertaisen ja heikon papin ponnisteluja ja ohjannut tämän seurakunnan elämää hyvään suuntaan. Sillä henkisen työn saralla, jolla toimimme, emme saa mitään lopullisen valmista aikaan. Kylväjän on luotettava siihen, että Luoja suo kasvun.

Edeltäjäni Lapin ortodoksien sielunpaimen, isä rovasti Yrjö Rämö, toimi tämän seurakunnan ja näiden ihmisten parissa 43 vuotta. Ne olosuhteet, joissa hän työskenteli Petsamossa, sotajan evakossa ja nyt jälleenrakennetun seurakunnan kirkkoherana, eivät ole verrattavissakaan minun aikana helpottuneisiin oloihin. Enää ei tarvitse turvautua porokyyteihin ja patikkamatkatkin jäävät vähäisiksi entisaikoihin verrattuna. Oma perin lyhyt työaikani Lapissa takäläisten mittapuiden valossa ei oikeutaisi minkäänlaiseen puheenvuoroon, eikä omiin kokemuksiin pitäisi perustaa minkäänlaisia väittämiä. Kuitenkin tahdon tässä esiintuoda oman, hyvin subjektiivisen kuvauksen siitä työstä, jota sain olla tekemässä niin monien ihmisten kanssa Lapin pappina ja erityisesti kolttien pappina.

Lapin hajanainen ortodoksisuus:

Lapin ortodoksinen seurakunta koostuu hyvin monista kulttuuriltaan erilaisista väestönosista. Tämä selittyy sillä, että seurakunta oli ennen viime sotia Petsamossa, mutta siirtyi evakkoajan jälkeen koko Lapin alueen kattavaksi laajaksi seurakunnaksi, jonka keskuspaikaksi valittiin Rovaniemi. Petsamon ns. äitiseurakunta toi nykyiseen seurakuntaamme oman luonteensa samalla kun Lappia jälleenrakentamaan muttaneet siirtolaiset Karjalan eri pitäjistä toivat oman henkisen panoksensa seurakuntatyöhön. Kun tiedämme, että ns. petsamolaiset jo edustivat kahta heimoperinnettä, nimittäin osa kolttasaamelaisia ja osa karjalaisia, ymmärrämme kuinka vaikeaa on ollut alullepanna yhtenäistä seurakuntatoimintaa. Jos vielä lisäämme tämän seurakunnan väestöön Itä Karjalan pakolaiset, vienalaiset ja lukuisat siirtokarjalaiset, huomaamme miten rikas kulttuuripohja täällä on edustettuna.

Kun tiedämme, että jokainen ihminen on persoonallisuus, joka kasvaa omilla juurillaan, emme saisi hengellisessä työssäkään kieltää omaa tai toisen kulttuuritaustaa. Papin työssä tämä merkitsee haastetta löytää silta evankeliumin julistuksen ja vastaanottajan kulttuuriperinteen välille. Vaihtoehtoina mielestäni ovat neutraali Kirkon opettama julistus ja kirkolliset toimitukset sellaisinaan koko seurakunnalle samalla tavoin tai toisaalta ortodoksisuuden sovittaminen kunkin seurakuntalaisen jo omaksumaan kirkolliseen perinteeseen, tapoihin, kieleen kuin myös asuinympäristöön ja olosuhteisiin. — On hämmästyttävää itse todeta, kuinka suuret erot kirkollisen elämän eri aloilla ja ihmisten odotuksissa ovat esimerkiksi Sevettijärvellä ja toisaalta Lappeenrannassa, nykyisessä seurakunnassani.

Itse olen ymmärtänyt oman työni en niinkään Kirkon työntekijänä ja kirkkoherrana toimimiseksi kuin seurakuntalaisten palvelijana ja sielunpaimenena olemisena. Työni kolttien pappina painottui muuta perinnetaustaa voimakkaammin — vaikka esimerkiksi itse olen karjalaisista vanhemmista syntyisin, koska Lapin seurakunnan ortodokseista lähes puolet kuuluu kolttaheimoon.

Seurakunta ihmisen ja hänen kulttuurinsa palvelijana:

Jo ikivanha ortodoksisen Kirkon lähetystyön periaate kieltää hävittämästä ihmisen entistä perinnettä ja tapoja. Jo paavi Gregorius antoi ohjeen lähetystyöntekijöille tässä hengessä: — Jos pakanat ovat aikaisemmin uhranneet härkiä jumalilleen, oli parempi, että heitä opetettiin evankeliumin tuntemiseen ja lähimmäisrakkauteen suvaitsevaisuuden hengessä kuin pakkokeinoin ja pelottelun avulla. Uhratkoot he edelleen härkensä, mutta ei jumalille vaan yhden Jumalan kunniaksi ja lähimmäistensä ravinnoksi.

Tämänkaltaisen suvaitsevaisuuden henki on vieläkin tunnusomaista ortodoksisuudelle. Meidän on annettava tilaa erilaisuuksille, silti hylkäämättä uskon totuutta. Seurakunnissa ja koko kristikunnassa on koetettava asettaa henkiset ja hengelliset arvot käytännöllisten ja aineellisten asioiden edelle. Todellisia kristittyjen periaatekysymyksiä on olemassa, mutta paljon harvemmissa asioissa kuin me tulemme ajatelleeksi.

Suomessa ortodoksisuus on kiistatta suojellut karjalaisessa ja kolttasamelaisessa kulttuurissa aineksia, jotka taannoin muualla Suomessa kitkettiin pakanallisina tapoina pois.

Kaikissa olosuhteissa meidän on muistettava, että ihminen on korvaamattoman arvokas sellaisenaan. Hänen ei tarvitse tehdä mitään tai tulla joksikin merkkihenkilöksi saadakseen osakseen arvostusta.

Kolttakulttuurin tallettamia ortodoksisuuden piirteitä:

Monet koltta-alueella vierailleet ovat kertoneet kuinka suuren vaikutuksen heihin on tehnyt vanhempien kolttien syvä uskonnollisuus. Kristillinen elämäkatsomus ei ole vain ”pyhäpuku” joka puetaan harvoin päälle juhlistamaan arjen harmautta, vaan se näkyy joka hetki. Kodin rukouselämä, ikonien kunnioittaminen ja ortodoksisten tapojen aito toteuttaminen todistavat uskonperinteen sisäistämisestä. Ihminen on Jumalaa palveleva olento joka hetki. Elämän tarkoitus selittyy ei ulkoisesta raken-

tamisesta tai yhteisön kehittämisestä määrättyyn tarkoitukseen, vaan siitä, että me ihmiset osaamme ja jos tahdomme, niin voimme tuntea onnea ja kiitollisuutta siitä, että saamme elää kauniin ja monin eri tavoin rikkaan luonnon keskellä, sen hyväksikäyttäjänä. Luonto on ihmistä varten ja ihminen on lähimmäistään varten.

Kun elin sevettijärveläisten mukana Artto Sverloffin poismenon, lentokoneessa Norjaan katoamisen tuottamaa murheen aikaa, vasta silloin opin ymmärtämään erästä ortodoksisuuden henkeen niin oleellisesti kuuluvaa piirrettä. Ihmettelin mielessäni, mikseivät ihmiset ole, kuten olin odottanut, epätoivoisina hokemassa kysymystä — miksi hän? — miksi näin? — Minulle opetettiin, kuten en olisi sitä jo tiennyt, että meidän opettamme, että Jumala on Rakkaus. Kaiken, minkä Hän tekee, tarkoituksena on ihmisen paras. Kun saamme elämältä osaksemme hyvyyttä ja myötäkäymistä, voimme helposti ymmärtää sen tulevan Jumalalta. Mutta kun kohtaamme elämässämme onnettomuuden, sekin on Jumalan sallima, parhaaksemme. Heti emme näe sitä kasvattavaa merkitystä, minkä vastoinkäyminen meille opettaa, mutta luotamme siihen, että ajan myötä elämä itse sen meille osoittaa.

Tästä lähtökohdasta kasvaa kolttaaperinteeseen se henkinen voima, joka on kantanut nämä ihmiset yli sotien ja siirtolaisuuksien. Arktisessa ja niukasti toimeentuloa tuottavassa maassa he ovat saaneet luottamusta tulevaisuuteen.

Näillä kairoilla elävä ihminen pakostakin oppii turvautumaan toisen apuun. Lähimmäisen palveleminen menee tästäkin pidemmälle. Ei ole kysymys yksin vieraanvaraisuudesta tai erämaassa toisen opastamisesta, vaan syvemmästä halusta ottaa osaa toisen elämään. Lapissa osataan kiirehtiä hitaasti ja antaa aikaa toiselle pysyä mukana niin matkanteossa kuin myös kansakäymisessä yleensäkin.

Yhteisvastuu taas tulee kolttaaperinteessä esille ihmisten suhtautumisessa vanhempiinsa ja yleensä iäkkäämpiin ihmisiin. Entisaikojen elämä on opettanut yhteisvastuullisuuteen. Heikkoja on toisten autettava. Sukulaiset eivät jää taka-alalle kun tarvitaan kasvatustalvan vanhempia tai muuta apua lapsiperheen kohdalla vaikeuksia.

Miksi Koltta-asiain kannatusyhdistys perustettiin vuonna 1973:

Edellä olen maininnut monia asioita, jotka ovat tehneet syvän vaikutuksen ei yksin minuun kolttien pappina vaan myös hyvin moniin täällä vierailleisiin ihmisiin. Kolttakulttuurissa on säilynyt sellaisia henkisiä arvoja ja sitä elämänlaatua, jonka soisi tulevan tunnetuksi koko maassa. — Syntyi halu tehdä jotain, että kasvava nuoriso myös näkisi oman perinteensä rikkauden. Samalla saattoi myös todeta, ettei tänne kaukaisimpaan Lappiin ollut ennättänyt monetkaan niistä yhteiskunnan tarjoamista palveluista, jotka oli tarkoitettu kaikille.

Oulussa toimivien petsamolaisten piirissä oli herännyt halu kehittää yhteydenpitoa helpottava toimisto palvelemaan koltta-alueelta etelään muuttaneita opiskelijoita ja nuoria. Puhuttiin Koltta-asiain toimistosta. Tämän ajatuksen takana lieene Sevettijärveltä lähtöisin oleva Simo M. Feodoroff. Tämä ajatus tuntui hyvältä, mutta laajennettuna ehkä sillä, että tuo toimisto tiedottajana palvelisi koltta kaikissa heidän asioissaan, sekä toisaalta lisäten suomalaisen yleisön ja päätösentekijäin piirissä oikeaa tietoa kolttien ongelmista ja kulttuurista.

Aika oli kypsä ja otollinen vähemmistökulttuurin edistämiseksi. Oululaiset, lähinnä yliopiston piirissä toimivat kolttien tutkijat kehittivät ajatusta kolttakulttuurin alueelle. Rovaniemellä taas pohdittiin mahdollisuuksia kolttien auttamiseksi tiedotustoiminnan edistämisen ja taloudellisten mahdollisuuksien parantamisen avulla.

Yhdistyksen perustavaan kokoukseen saapui Lapin läänin tasolta vaikutusvaltaisia ihmisiä aina maaherrasta alkaen. Oli rohkaisevaa nähdä, että virkamiehiä todella kiinnostivat kaikki ideat ja mahdollisuudet, joilla kolttakansaa saatettaisiin auttaa. Yhdistys perustettiin ja asialle haettiin kolttien oma hyväksyntä. Saamelaiskomitean läsnäollessa Sevettijärvellä puhuttiin tästä asiasta, ja yhdistyksen perustamista kannatettiin.

Kolttien Ystävät näkivät, ettei kulttuuria auteta yksin myötätunnolla eikä vaikeuksissa elävää ihmistä tueta pelkästään kädenojennuksella. Koltta-asiain kannatusyhdistys perusti erityisiä toimikuntia työskentelemään koltta-asiain hyväksi.

Ouluun perustettiin kulttuuri- ja koulutuskysymyksiä pohtimaan työryhmä, rovaniemeläisistä taas valittiin taloustoimikunta ja tiedotustoimikunta. Ilmestyi ensimmäinen ”Tiedotuslehti” jonka välityksellä yhdistyksen toimintaperiaatteet julkistettiin koko valtakunnan alueelle. Vuoden hapuilun jälkeen yhdistys kirjattiin Yhdistysrekisteriin ja sai juridisen asemansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Ketä kolttien Ystävät ovat:

Koltta-asiain kannatusyhdistys on saanut jäseniä kaikista kansan kerroksista. Ihmiset, jotka tavalla tai toisella ovat tutustuneet kolttaperinteeseen, ovat tulleet mukaan. Jopa monet merkittävät yhteisötkin kuten Rajaseutuliitto ja monet seurakunnat ovat kirjoittautuneet koltta-asiain kannattajaksi. Jäsenistöön kuuluu monia Inarin kunnan, Lapin lääninportaan sekä monia ylimpien hallintoasteiden virkamiehiä. He tahtovat antautua yhdistyksen palvelukseen ilman korvausta.

Mitä Ystävät ovat voineet tehdä kolttien hyväksi?

Inhimillinen kulttuuri on hyvin monisäikeinen. Kolttien elinolosuhteet ovat muuttuneet miltei täysin viimeisen sodan jälkeisenä aikana. Luontaistalous on väistynyt ja paimentolaisuus vanhasa merkityksessä on loppunut. Kolttien ellettävänä ollut aika on merkinnyt jatkuvaa siirtymistä suomalaisen yhteiskunnan kehittämälle elämän järjestykselle. Pitääkö ja voiko koltta luopua omasta perimästään elämän järjestyksestä ja arvomaailmasta. — Tiedämme, että yhteensovittamista tarvitaan monissa asioissa: koulutuksessa, ammattien moninaistamisessa, suomalaisen hallinnon tuntemisessa jne. Monilla aloilla tulisi kuroa kehityksen pitkää aikaeroa silti kyetä säilyttämään aito perintö.

Aluksi monet toiminnot koltta-alueella olivat yhtä lailla seurakunnallista työtä kuin myös koltta-asiain hoitamista yhdistyk-

1974 Uusjoella pidetyn leirin iltanuotiolla koulunuorten tytöt esittämässä ohjelmaa.

sestä käsin. Tuskin nämä käsitteet koskaan voivat tyystin erota toisistaan. Kysymyshän on kaiken aikaa ihmisen palvelemisesta.

Lapissa on vuosittain toimeenpantu kesäleirejä lapsille, nuorille ja vanhoillekin. Täällä on järjestetty useita ekumeenisia kansainvälisiä työleirejä. Diakoniatyön merkeissä on avustettu suurperheitä ja onnettomuuksien uhreiksi joutuneita. Opiskelijoille on myönnetty apurahoja ja stipendejä. On yritetty kannustaa nuoria kehittämään itseään eri ammattikouluissa, lukioissa jne.

Etelän retki, jonka teimme Sevettijärven ja Nellimön Tiistaseurojen nimissä kesällä 1975 on katsottava kolttakulttuurin uudistisyntymisen tapahtumaksi. Jo edeltävän talven ajan kylissä emännät tekivät käsitöitä ja kokosivat vanhoja esineitä matkalle käsityönäyttelyä ja perinnenäyttelyä varten. Missä kolttien kanssa kuljimme, kaikkialla he saivat osakseen arvostusta ja ihailua. Pystyimme näyttelyt Rovaniemelle, ja Helsinkiin. Kiersimme etelässä Tampereen, Turun, Helsingin, Lappeenrannan ja Joensuun kautta pistäytyen Valamon luostarissa ja Kuopiossa.

Vaikka matka oli ensisijaisesti ns. pyhiinvaellusmatka eri ortodoksisiin kirkkoihin, oli ohjelmassa kulttuurikäyntejäkin. Turun käsityöläismuseo kaikkine vanhoine työpajoineen avasi monien matkalaisten silmät näkemään omakin taito harvinaisuutena. Turussa matkalaiset tanssivat ensimmäisen kerran sodan jälkeen koltta-katrillia. Laulettiin leuddeja ja esitettiin erilaisia asioita omasta perinteestä.

Tämän matkan jälkeen virisi koltta-alueella yhä kasvava innostus käsitöiden tekemiseen, katrillien harjoitteluun ja laulujen muisteluun.

Lapin läänin Taidetoimikunta on jakanut eri kanavia myöten apurahoja koltta-perinteen hyväksi. On perustettu käsityöyhdistys. On otettu vastaan Mikkelin Rajaseutuystävien lahjoittamat viidet kangaspuut. On järjestetty käsitöiden myyntinäyttelyitä Inarissa, Rovaniemellä ja Helsingissä. Esimerkiksi rovaniemeläinen Laurin Pirtti välitti suuren joukon erilaisia käsitöitä ilman minkäänlaista välityskorvausta. Samoin Lapin Sivistysseura omalla tahollaan on edistänyt kolttakäsitöiden tunnetuksi tuleamista. Sevettijärvellä ja Nellimissä perustettu käsityöyhdistys

Kolttakatrilli

merkitsi suurta edistysaskelta kolttakäsitöiden vaalimisessa. Kannatusyhdistys läänin Taidetoimikunnan tuella tuotti käsityömerkin käytettäväksi jokaisen aidon kolttakäsityön tunnuksena, täydennettynä kunkin käsityöntekijän omalla nimellä ja osoitteella. Paljon on tapahtunut tämänkin jälkeen tällä alalla, etenkin eräiden tarmokkaiden koltтанаisten ansiosta ja Ammattikurssikeskuksen arvokkaalla myötävaikutuksella.

Kolttaperinteen tunnetuksi tekemisessä kannatusyhdistys on käyttänyt kolmea eri välinettä: kolttaperinteen näyttelyitä, yhdistyksen tiedotuslehteä sekä erityistä varainkeräysprojektia.

Tiedotuslehden levikki on ollut verraten suppea. Lehteä on pyritty ilmaisjakeluna tarjoamaan yhdistyksen jäsenistön lisäksi tiedottajille, kirjastoille ja eri yhteyksissä vapaasti jaettavaksi yleisölle. Materiaalina on ollut molemminpuolista tietoa sekä kolttien keskinäistä ajatusten vaihtoa että asiaa kolttien ystäville.

Kolttaperinteen näyttelyitä on pidetty edellä mainitun ns. Etelän matkan lisäksi erityinen näyttely Rovaniemellä Maakuntamuseon tiloissa ja erittäin merkittävä Helsingin juhlatuokkojen

Kolttaperinteen käsityönäyttely

päänäyttely Helsingin Tuomiokirkon kryptassa. Edellisen, Rovaniemen näyttelyn pystyttivät yhdistyksen omat jäsenet ja paikallistasolla näyttely onnistui hyvin. Helsingin suuri "valtakunnallinen" näyttely syksyllä 1978 merkitsi kolttaperinteen läpimurtoa suuren suomalaisen yleisön tietoisuuteen. Onnistuneesta kokonaisuudesta suuri kiitos kuuluu Helsingin Tuomiokirkkoseurakunnalle sekä Juhlaviikkojen eri työryhmille ja toimitusjohtajalle.

Valtakunnallinen rahankeräys kolttaperinteen säilyttämisen puolesta oli ponnistus hyvin erilaisten tavoitteiden eteenpäin viemiseksi. Suurin tavoite oli se, että tämän kampanjan myötä voitaisiin tehdä tunnetuksi tämä pieni suomalainen vähemmistö. Samalla toivottiin yksityisiltä ihmisiltä, liikelaitoksilta, seurakunnilta ja kansalaisjärjestöiltä myönteistä kannanottoa esitettyihin haasteisiin. Toivoimme tukea hankkeelle Työkeskuksen aikaansaamiseksi Sevettijärvelle, varoja koltankielisen äänilevyn tuottamiseen sekä mahdollisuuksia esinekulttuurin taltioimiseen kotiseutumuseota varten. Keräyksessä lähetettiin toista tuhatta kirjettä tarkoin valituille vastaanottajille, ja palautetta tuli tyydyttävästi. Tässä yhteydessä etenkin mainitsisin Lapin maaherran, Asko Oinaksen erittäin myönteisen panoksen kolttien hyväksi. Suurina lahjoittajina mainitsisin, ketään avustajaa kuitenkaan väheksymättä Suomen Kiinteistöpankin ja Osuuspankkien Keskuspankin huomattavat lahjoitukset. Keräyksen varoilla yhdistys on kyennyt ostamaan Työkeskusta varten Sevettijärveltä kauppias Nykäsen entisen kauppatalon, jonka nyttemmin olemme saaneet Suomen valtion työllisyysvaroin, monien työvoimaviranomaisten ratkaisevalla myötävaikutuksella peruskorjata nykyiseen uuteen asuunsa.

Äänilevy "Muistoja Suonikylästä" oli toinen valtakunnallisen keräyksen avulla toteutettu kohde. Tämän musiikin ainutkertaisuus ja harvinaisuus on aiemmin ollut suomalaisten tavoittamattomissa. Suurkiitokset Vassille, Elinalle, Tyynelle ja Domnalle kauniista esityksestä. Kysymyksessä on merkittävä kulttuuriteko.

Viime kesänä (1979) oli eräs kannatusyhdistyksen suurista hankkeista. Kaikkihan muistamme "Sevetti-30" kyläjuhlat. Meillä kolttien ystävillä oli suuri halu järjestää todella hyvät

Ristisaatto

puitteet koltille kohdata ystävänsä myönteisissä merkeissä, oman kulttuurinsa ydinsanomana äärellä. Tämä hanke oli uhkarohkea ajatus alusta alkaen, ja vaati pitkäaikaista suunnittelua ja kovaa työtä usean kuukauden ajan. Nyt jälkeinpäin voimme olla tyytyväisiä, kun pystyimme tarjoamaan Sevettijärven koltta-alueen asuttamisen 30 vuotisjuhlat siinä laajuudessa kuin ne toteutettiin. Etenkin ristisaatto ja kirkolliset tapahtumat tekivät lähtemättömän vaikutuksen täällä olleisiin vieraisiin.

Olen tässä edellä maininnut ylimalkaisesti joitakin niistä asioista, joita Koltta-asiain kannatusyhdistys ry. on ollut osaltaan aikaansaamassa. Nyt kun olemme koolla Työkeskuksen sekä Vanhusten vuokratalojen vihkiäisjuhlassa, tuntuvat kaikki yhdistyksemme aikaisemmat toiminnot ikäänkuin häpyvän usvaan näiden viimeisten hankkeidemme rinnalla.

Uskon, että niin työkeskuksella kuin vanhustentaloillakin on kauas tulevaisuuteen vaikuttava tärkeä merkitys ei yksin Sevettijärvelle vaan koko kolttakulttuurille. Nämä kohteet eivät ole nousseet maasta itsekseen, vaan ovat vaatineet useiden vuosien kestävästä esivalmistelusta ja rakennusvaiheesta miltei ylipääsemä-

töntä ponnistelua mitä erilaisimmissa hallinnollisissa, taloudellisissa ja käytännöllisissä kysymyksissä. Itse avoimesti myönnän, ettei uskoni hankkeiden tärkeydestä ja toteuttamisen onnistumisesta horjunut, mutta omat taitoni kyllä. Kiitos niin monien ihmisten ratkaisevasta avusta. Tässä yhteydessä mainitsen suurella arvostuksella sosiaalijohtaja Martti Tenkaman ja asuntotoimiston johtaja Matti Nybergin nimet. Koko menneen vuoden -79 hallitus on uhrannut näiden kohteiden hyväksi paljon aikaa ja vaivaa. Tässä mielessä tahdon mainita nimeltä nimismies Kauko Haatajan, arkkitehti Väinö Hirvelän, sosiaalineuvos Reino Sarvolan ja muusikko Jaakko Gauriloffin.

Työkeskuksen toteuttamisessa erityisesti edellä mainittujen lisäksi muistan suurella kiitollisuudella toimistopäällikkö Otto Timosta kaikista palveluksista tämän hankkeen osalta. Samoin tahtoisin mainita yhdistyksen puolesta kiitoksen sanat niin monille kolttien ystäville, mutta nimien paljouden tähden varmasti tekisin samalla vääryyttä niille, joiden nimet eivät tulisi mainituiksi, että jätän tämän luettelon pois. Muistuttakoon nämä valmistuneet rakennukset siitä ystävien paljoudesta, jonka koltat omistavat.

Mitä odotamme tulevaisuudelta?

Kannatusyhdistyksen toiminta, ja samalla oma toimintani kolttien pappina kolttakulttuurin kohdalla on ollut halu osoittaa kolttakansalle uskoa tulevaisuuteen. Tämä perinne voi säilyä tulevillekin sukupolville, ja se varmasti säilyy, kunhan osaamme olla vilpittömiä itseämme kohtaan.

Ortodoksisuus on erittäin tärkeä osa koltaperinnettä, eräs sen aitouden kriteeri. Kysymys on ihmisestä hänen omassa ja aidossa maailmassaan, jossa näkyvät tapahtumat, rajoittavat olosuhteet ja ahdistavat puutteet edustavat vain osaa hänen koko henkisestä kentästään. Se näkymätön puoli meistä, sielun kauneus, tulee Luojalta. Kysymys on niin väkevästä voimasta, ettei meillä ihmisillä ole edes oikeutta ajatella, että meitä edeltäneet sukupolvet olisivat eläneet turhaan, siirtäneet uskon perinnettä

ja koko kulttuuriperinnettä meille vain siksi, että se kuihtuisi tyhjiin.

Olemme heikkoja välikappaleita Luojamme suuressa suunnitelmassa, missä kaiken tarkoituksena on oppia rakastamaan ihmistä ja hänen Jumalaansa, Hän siunatkoon vastakin tätä seurakuntaa ja minulle niin rakkaiksi tulleita ihmisiä.

Juhlapuhe Sevettijärvellä 30. 08. 1980 Koltta-asiain kannatusyhdistys ry:n järjestämässä Sevettijärven Työkeskuksen ja Vanhusten vuokratalojen vihkiäisjuhlassa.

Muistojen kultaisia muruja

Mieleni ilahtui kuullessani, että Lapin seurakunta valmistautuu juhluvuoteen, minkä viettämiseksi on kaksi arvokasta aihetta: Seurakunta Lapin seurakuntana täyttää 30 ja Lapin ortodoksien pitkäaikainen sielunpaimen, ystäväni isä Yrjö, 80 vuotta. Molemmat tapahtumat johdattavat ajatukseni lämpimästi yli 25 vuoden aikaiseen seurakuntaelämään Lapin ortodoksien keskuudessa.

Kevätauringon lämmittäessä Lapin hankia saavuin vuonna 1954 ensimmäisen kerran seurakunnan keskuspaikkaan Rovaniemelle. Silloin tämä uusi seurakunta oli vasta neljän vuoden ikäinen. Rautatieasemalla kiinnittyi huomioni mustaan autoon, minkä ovet olivat avoinna. Ystävällisesti hymyilevä isä Yrjö tuli avosylin minua vastaan ja ohjasi autoonsa. Muutaman minuutin kuluttua olimme jo Virkamieskujan pappilassa, missä odotti seurakunnastaan rakkaudella huolehtiva ruustinna Sanni Rämö. Keskustelussa kirkkokunnan pohjoisimmasta seurakunnasta kiinnittyi huomioni sen erikoisuuksiin: entisen Petsamon seurakunnan perinteisiin, kolttien kieleen ja heimoelämään, Petsamon karjalaisten historiaan ja Lapin seurakuntaan siirtyneiden Laatokan karjalaisten sopeutumiseen Lapissa. Nämä seikat olivat alueellisena mielenkiintoni kohteena siinä sisälähetystyössä, mitä sain Ortodoksisten Nuorten Liiton palveluksessa ollessani ja vielä sen jälkeenkin tehdä Lapin seurakuntalaisten keskuuteen lähes vuosittain.

Siihen aikaan ei esim. Sevettijärvestä tiedetty juuri mitään eikä ihmekään, sillä se sijaitsi yli sadan tiettömän kilometrin päässä Kaamasesta. Matkaan kului kaksi päivää. Ensimmäisenä päivänä hiihdin tavallisesti Partakkoon ja seuraavana päivänä saatoin ajaa jopa porolla loppumatkan. Isä Yrjö oli kokenut opettaja. Naureskellen taitamattomuuttani hän sanoi: ”Antakaa tuolle pojalle vanha härkä ja muista varoa härän laukatessa, että

Lumikiitäjä matkalla Kaamasesta Sevettijärvelle.

poro ja pulkka sivuuttavat puun samalta puolelta.” Jo ensimmäisellä matkallani sain kokea, että minut otettiin Lapissa ystävällisesti vastaan.

Monien matkojeni joukossa jäivät muutamat lähtemättömästi mieleeni. Vuonna 1961 olin Lapissa kaamosaikana aina joulun aattoon saakka. Silloin oli matkan teko Kaamasesta Sevettijärvelle helppoa, sillä tiettömiä harjanteita ja jänkiä pitkin kulki lumikiitäjä 104 kilometrin matkan noin kymmenessä tunnissa, mikäli onnistui pääsemään perille saakka. Tavoitteenani oli käydä jokaisessa ortodoksikodissa varsinkin Ivalon, Nellimön ja Sevettijärven alueella aina Norjan rajakylään saakka. Iltaisin pidin hartaustilaisuuksia ja päivisin uskontotunteja kouluissa: Ivalossa, Akujärvellä, Nellimössä, Inarin Kansanopistossa ja Sevettijärvellä. Missä suinkin oli mahdollista näytin dioja ja kerroin lapsille kirkkomme elämästä ja toiminnasta. Joululoman lähestyessä kerroin eräällä tunnilla Sevettijärven koulun oppilaille siitä, miten Etelä-Suomessa valmistaudutaan joulun viettoon. Lapin lapsille oli moni asia tuntematon mm. sika ja joulukinkku. Seuraavalla tunnilla opettaja Anna Dahl antoi oppilai-

den piirtää kuulemiaan aiheita. Tunnin päätyttyä hän tuli luokseni paksu piirustusnippu kädessään ja sanoi: "Katso miten ihania piirustuksia, sialle on piirretty poronsarvet päähän." Tunsin, että elän päivästä päivään rakkaiden ihmisten kanssa, heidän iloisuudessaan ja huolissaan, sillä molemmat liittyvät läheisesti arjen elämään. Useasti palautuu mieleeni tältä matkalta jouluaaton aatto. Liisa Feodoroffin Helga tytär oli kovassa kuumeessa eikä Sevettijärven terveystalolla voitu muuta kuin ehdottaa hänen toimittamistaan mahdollisimman nopeasti Ivalon sairaalaan. Onnistuimme saamaan Inarista pienen yksityislentokoneen. Pimeästä huolimatta se pääsi laskeutumaan Sevettijärven jälle. Lähdin potilaan kanssa matkalle Liisan jäädessä sopertamaan koltankielellä rukousta ja kuivaamaan huolen kyyneleitä tyttärensä kohtalosta ja matkan kustannuksista. Runoilijan sana osoittautuu todeksi: "Yksi on laki Lapissa, pystypäisenä pysyä."

Historiallisin matkani Lappiin tapahtui vuonna 1965. Silloin vietettiin Norjan Näämön sijaitsevan ortodoksisen Pyhän

Näämön Pyhän Georgioksen rukoushuoneen 400-vuotisjuhlan aikana vuonna 1965 Pyhän Ehtoollisen jakaminen sairastaville Näämön koltille.

Georgioksen muistolle pyhitetyn rukoushuoneen 400-vuotisjuhlaa. Toimitimme isä Yrjön kanssa siellä liturgian, minkä jälkeen kävin Näämön kolttakodeissa jakamassa Herran Pyhää Ehtoollista sairastaville vanhuksille. Samana päivänä toimitimme Svanvikin hautausmaalla kolttien muistomerkin siunaamisen. Salmijärven saarella oli 1500-luvulta peräisin oleva kolttien hautausmaa. Järven pinnan kohottamisen yhteydessä se olisi jäänyt veden alle, mutta sen 31 hautaa aukaistiin ja niiden jäännökset siirrettiin Svanvikin hautausmaahan. Sille paikalle rakennettiin kolttien tavan mukaan "krobu", muistomerkki. Tässä juhlassa oli lähes koko kolttakansa mukana. Hautausmaan lähellä on pieni tunturi, mistä näkyy monien Sevettijärven kolttien entinen kotiseutu, porolaitumet ja marjamaat. Tunturille noustuamme saimme kokea hiljaisen ja pyhän hetken, taisipa joku virittää joihunkin entiselle kotiseudulle.

Vuonna 1967 järjesti Ortodoksisten Opettajien Liitto sisälähetysmatkan Lapin seurakunnan alueelle. Olin suuresti ilahtunut siitä, kun minut pyydettiin matkan ohjaajaksi. Se oli todellakin

Kolttien muistomerkin siunaaminen Svanvikin hautausmaalla v. 1965.

"Feodorovien hautoja muistomerkkeineen eli krobuineen n. 1/2 km Illep Feodorovin kesäpaikalta. P.-njaonnamjaur." (Museovirasto. Kuva: Ilmari Manninen v. 1933)

sisälähetysmatka, sillä noin 40 opettajaa käsittävässä ryhmässä oli monenlaista taitajaa: laulajaa, lausujaa, kuoronjohtajaa ja puhujaa. Matkan teko oli rattoisaa mm. opettaja Kosti Salpakaran ehtymättömän huumorin ja vakavan sanan höystämänä. Isä Yrjö liikkui 67 ikävuodestaan huolimatta tottuneesti ja ketterästi seurakuntalaistensa parissa pistäytyen eräänä yönä Norjan rajalla saakka kastamassa uuden jäsenen seurakuntaansa.

Muistojen tarkoituksena ei ole pysäyttää elämää joskus tapahtuneen tasolle, vaan päinvastoin. Jokaisen työn ja toiminnan siunaus saakoon ohjata meitä seuraavaan tehtävään ja sen suomaan siunaukseen. Täällä Kotkassa on kotialttarini ikonien joukossa myös Pyhän Trifon Petsamolaisen ikoni. Se on muistuttamassa minua siitä, että vähäisissä rukouksissani en unohtaisi hänen esirukouksiensa suojeluksessa elävää ja toimivaa seurakuntaa ja sen jäseniä. Suokoon Jumala siunauksensa Lapin seurakunnalle, sen sielunpaimenille ja koko kristikansalle.

TABULA GRATULATORIA

Maria Aikio
 Antti Aittoniemi
 Maria ja Vladimir Anteroine
 Arkkipiispa Paavali
 Annele Baljaskin
 Aino ja Pekka Björklund
 Aune Dianoff
 Klaudia Dianoff
 Olga ja Aleksanteri Dianoff
 Hilikka ja Arkadi Ehrenwert
 Erkki ja Paula Erola
 Saveli ja Joffas Feodoroff
 Simo ja Anni Feodoroff
 Saveli ja Eudocia Fofonoff
 Olli A. Gauriloff
 Feodosia Gerasimoff
 Kirill Gluschkoff
 Sulo, Liisa ja Kirsi Halla
 Harjavallan Tiistaiseura
 Aili ja Väinö Hartikainen
 Kosti, Sirkka-Liisa ja Markus Heikkinen
 Helsingin ortodoksinen seurakunta
 Helsingin ortod. srk. Tiistaiseura ry
 Helsingin Tuomiokirkkoseurakunta
 Konsta Hentunen
 Aino Hepolampi
 Maija Hiljanen
 Arvo Hotari perh.
 Raimo ja Pirkko Huttu
 Airi Häkki
 Hämeenlinnan Tiistaiseura
 Helena ja Tapio Hämynen
 Niina Hämynen
 Iisalmen ortodoksinen seurakunta
 Lea ja Otso Istala
 Teuvo ja Marjatta Isännäinen
 Kaija Jaukkari
 Alvi Jeminen perh.

Arvi ja Marjatta Jeminen
 Natalia Jertamo
 Joensuun Kaupunginkirjasto—
 Pohjois-Karjalan Maakuntakirjasto
 Eeva ja Aaro Jouhki
 Viktor, Anni ja Pekka Joutsen
 Erkki ja Marjatta Junkkila
 Terhi ja Pekka Jyrkinen
 Jyväskylän ortodoksinen seurakunta
 Leila Järvinen
 Armas Kaheinen
 Veikko Kaheinen
 Tuulikki ja Kari Kaihua
 Kajaanin ortodoksinen seurakunta
 Sulo Karhu
 Salla Karilainen
 Matti ja Anni Karjalaisen lapset
 Lempi ja Aleksanteri Kasanko
 Mikko ja Airi Kervinen
 Raimo ja Marja Kiiskinen
 Markku ja Lea Killström
 Heikki Kimmel
 Maria Kinos
 Dimitri Kiriloff
 Kittilän Pääkirjasto
 Veera ja Tauno Kivelä
 Veikko, Hellevi ja Riitta Kivelä
 Mikko Kokora
 Lea ja Vasili Kontioinen
 A. Korelin
 Lempi Korva
 Manifa Kostin
 Terttu Kosunen
 Eeva Maria Kovala
 Nina Kranni
 Sylvi ja Olavi Kuisma
 Kuopion ortodoksinen seurakunta
 Grigori Kusmin perh.
 Airi ja Mikko Kärki
 Mirjami Kärki
 Viljo Kärki perh.

Lahden ortodoksinen seurakunta
 Ida Laine
 Lainkalliot
 Lappeenrannan ortodoksinen seurakunta
 Timo Lehtonen
 Ilkka Leino
 Esa Leinonen
 S. Leiviskä
 Liperin Tiistaiseura
 Pertti Lokio
 Erkki Lumisalmi
 Olga ja Sergei Lumisalmi
 Lahja Lökschy
 Lyydia Majuri
 Heikki Makkonen
 Marja-Leena ja Aimo Maksimainen
 Anna Malmivuori
 Eeva Markkanen
 Lempi Matilainen
 Seppo ja Vuokko Merjanaho
 Kaarina ja Niilo Metros
 Peter ja Irina Mirolybov
 Kaija ja Mstislav Mogiliansky
 Oili Mosorin
 Muhoksen Tiistaiseura
 Lea ja Lauri Mustonen
 Senja Mustonen
 Elsa Mäkelä
 Maria Mäkelä
 Irja Niiranen
 Suoma Nummiola
 Nurmeksen ortodoksinen seurakunta
 Jari Nurmi
 Eila ja Väinö Ojajärvi
 Sinikka Ollikainen
 Boris Olmari
 Oulun Metropoliitta Leo
 Oulun ortodoksinen seurakunta
 Anni Pajulampi
 Eva Paltila
 Matti Patronen

Sirpa, Jouko ja Piritta Pelkonen
 Markus ja Laura Petsalo
 Olavi ja Vera Petsalo
 Veli Peura
 Pielaveden ortodoksinen seurakunta
 Jukka ja Maire Piili
 Nadja Piippo
 Kirsi ja Petri Piironen
 Sirkka ja Viljam Piironen
 Viljam Piironen
 Irina Pirttijärvi
 Pohjoismaiden saamelaisneuvosto
 Pohjolan Sanomat Oy
 J. H. Porthan
 Irene ja Sauli Puljula
 Ilmari Pullo
 Anja ja Hannu Purhonen
 Lempi Pusu
 Juliaana Puttonen
 Inkeri Päivinen
 Martti ja Riitta Päivinen
 Pentti Päivinen
 Helena Pölkö
 Anastasia Rahikainen
 Kalervo Rantalainen
 Eudokia Rautapää
 Alina ja Leevi Repo
 Rauha ja Tapani Repo
 Marjaana Reunanen
 Pekka Riikonen
 A. A. Romonen
 Julia ja Lasse Rontu
 Rovaniemen Kapunginkirjasto—
 Lapin Maakuntakirjasto
 Anneli Rähkönen
 Elli Saavalainen
 Niilo Saavalainen
 Yrjö ja Maija Salo
 Elsa Salpakoski
 Reijo ja Tellervo Salpakoski
 Sanomalehti Kaleva
 Sanomalehti Lapin Kansa

Antti Saonegin
 Helena ja Pietari Semenoff
 Mirjam Semenoff
 Pimen ja Ustiina Semenoff
 Pekka ja Vassi Semenoja
 Raili ja Armas Seppälä
 Lahja ja Uljas Sivonen
 Olga Solntsew
 Mirjam ja Heikki Sormunen
 Vilho Sotikov
 Antero Suhola
 Irma Suikkanen
 Anja ja Kuisma Suopela
 Aune ja Heikki Suopela
 Tyyne Sverloff
 Tyyne Säkkinen
 Ilona Taali perh.
 Senja Tahvola perh.
 Taipaleen ortodoksinen seurakunta
 Randi ja Reino Tajakka
 Elsi Takala
 Sonja Tasihiin
 Satu Tauro
 Eila ja Pekka Timonen
 Pirkko Tuisku
 Ritva ja Sari Tuisku
 Roman Tuisku
 Olga Tuovinen
 Helena ja Väinö Turunen
 Turun Tiistaiseura
 Pentti Uusimäki
 Paavo Vainio
 Olga Valjakka perh.
 Kaija ja Mauri Vartiainen perh.
 Anne ja Jorma Vesa
 Aune Vilokkinen
 Suoma Vilokkinen
 Maiju Vornanen
 Sakari Vuoristo
 Vivi Vuoristo
 Pavel ja Marjo Werikow

ISBN 951-99290-1-5